FRIDERICI HENRICI BOTHII

ANNOTATIONES

AD

HORATIUM

A

CAROLO FEA EDITUM ROMAE

ACCEDUNT

JOHANNIS GEORGII GRAEVII
SCHOLIA IN HORATII ODARUM LIBROS DUO PRIORES
NUNC PRIMUM EDITA.

Caedimus, inque vicem praebemus crura sagittis.
Pers.

FASCICULUS PRIMUS.

HEIDELBERGAE
APUD
AUGUSTUM OSWALDUM
ACADEMIAE BIBLIOPOLAM.
MDCCCXXI.

FRIDERICI HENRICI BOTHII
ANNOTATIONES AD HORATIUM
EJUSQUE
VITAM, SUETONIO TRIBUTAM.

I. IN VITAM.

Ἀνθυπερφρονοῦμεν. Mitscherlichius quoque et Parmenses et Vanderburgius, secundum P. Nannium suosque codd.: ἀνθυπερηφανοῦμεν. - Ὀγκωδέστατος. Bod. non male: ὀγκωδέστερος. - *Sicut est ventriculi tui.* Quae hic leguntur apud P. Nannium Miscell. 3. cap. 1. et ceteros, quos nominat Fea in notâ 15. verba haec *Ad res — referretur*, ea tam absurda censent, tamque aperte e Senecae (Natur. Quaest. 1, 16.) narratiunculâ de Hostio ducta contendunt, recentiores fere omnes interpretes, secundum Dacerium, Gesnerum. et inprimis G. E. Lessingium in Vindiciis Horatianis (Rettungen des Horaz in G. E. Lessings verm. Schriften tom. 3. pagg. 191 — 275.), ut totus is locus abjudicandus ipsis et nescio cui inepto grammatico tribuendus esse videatur. Laudo consilium virorum clarissimorum, cum adspersam Horatio maculam abstergere voluerunt. Ceterum rectius de hisce rebus existimare puto Wielandium in versionibus germanicis Epistolarum et Satirarum Nostri, velut in prolegomenis Sat. 1, 2.; quibus adde Sat. 2, 3. extrem. etc. (*) Ad verba ista quod attinet, emendanda nobis

(*) Carolus Vanderbourg, qui collatis 18 membranis Parisiensibus, Horatii carminum libros 5 cum metricâ versione francogallicâ notisque criticis atque exegeticis, 2 voluminibus formâ octonariâ (paginarum 430 et 674), edidit Lutetiae Paris. 1812. et 13., praefat. pag. 44.: „La France," inquit, „est peut-être le pays du monde où les vers d'Horace ornent la mémoire du plus grand nombre de personnes, et la France est peut-être le pays de l'Europe où son caractère est le moins connu. Dacier n'a vu en

videntur potius quam temere expungenda. Atqui emendare coepit ea l. l. ipse Lessingius, reponens: *specula in cubiculo*

lui qu'un philosophe religieux et un moraliste sévère, sans trop s'inquiéter si ses principes s'accordoient avec ses actions. Sanadon en a facit un bon Epicuréen et un habile courtisan. Il n'a pas tenu à l'abbé Galiani de le faire passer pour un homme sans coeur (vid. ad Od. 2, 7, 9 — 12; 3, 16, 31.) sans moeurs et sans principes, et, ce qui est le plus étrange, il lui en a su gré. Poinsinet de Sivry au contraire a donné une édition de ses poésies (Paris, 1777, 2 vol. in 8.) tout exprès pour lui établir une réputation de chasteté et de bravoure. Voltaire enfin, avec sa légèreté, et son assurance ordinaire, l'a traité de parasite discret et d'adroit esclave; il lui a reproché ce qui, dans ses écrits, peut blesser les moeurs, et cela après avoir lui-même écrit sa Pucelle, et tout en flattant la dernière maitresse de l'avant-dernier de nos rois. (Lectores meminerint, haec scripta esse ipsis Calendis April. 1812.) Notre poète est cependant jugé d'une manière plus équitable par Algarotti, dont l'abbé Arnaud a traduit librement l'ouvrage; mais ce n'est guère qu'en Allemagne qu' Horace a été parfaitement connu. Lessing est, je crois, le premier qui ait entrepris son appologie; l'ingénieux Wieland l'a achevée dans son Commentaire sur les Epitres et les Satires, et M. Wetzel (Lignit 1799. 2 voll. in 8.) a profité des lumières de tous deux. Avec leurs secours, avec celui d' Horace lui-même, on pourroit aujourd'hui écrire une Vie de ce grand poète egalement pleine de vérité et d'intérêt; mais elle figureroit plus convenablement à la tête de ses Oeuvres complettes, ou du moins de ses epîtres et de ses Satires, qui sont ceux de ses ouvrages où il se fait connoître le mieux. — J'ai pensé que je suppléerois en quelque manière a ce travail en imprimant ici une traduction de la Vie attribuée à Suétone, revue sur 4 Mss. (Verba Ad res — referretur omissa etiam a Vanderburgio, de quibus conferas licet notam ad Sat. 2, 3. 308., sed propriâ ratione nullâ, nisi quod ejusmodi delicias pretiosiores esse putat quam pro tenui censu Horatii; in quo ei non assentior.) Ceux qui la liront avec attention et en se dépouillant des préjugés qu'ils ont pu concevoir contre notre poète, seront très-disposés à reconnoître qu' il ne fut ni un bas parasite ni un vil flatteur, mais qu' au contraire, placé dans une position difficile et vivant dans un temps non moins difficile, il put se conduire avec autant de noblesse que de prudence, et fit preuve à la fois d'un esprit sage et d'un caractère élevé."

scortans ita dicitur habuisse disposita etc. Sermo est enim haud dubie de dispositis, non scortis, sed speculis, in quibus scorta conspicerentur. (*) Pergamus igitur viâ, quam munivit criticus ingeniosissimus: nam persanatum ab eo esse locum, quis credat? aut quî factum esse dicamus, ut, *specula*, lectionem planissimam, qui reperisset in αὐτογράφῳ librarius, ei lectioni substitueret obscurum et soloecum illud *speculato*? Neque satis est ejus in locum sufficere, quod quidem nullo negotio fiat, *speculari*, cum propter aeque apertum sensum hujus scripturae, tum propterea quod opus nobis est, ut dixi, *speculis* dispositis. Quid multa? sic legendum censeo: *nam* *s p e c u l a l a t o in cubiculo scortans ita dicitur habuisse disposita*, *ut*, *quocunque respexisset*, *ibi ei imago coitûs referretur*; *lato*, ut locus esset speculis grandioribus, quibus in hoc genere etiam alios, et nostrâ quidem memoriâ, usos constat. Descriptores librorum, bis positas syllabas semel exarare soliti, pro *specula-lato* intulere *speculato*, et similiter τὸ *ita* propter vicinum *rta* in *scorta* omisere.

II. ANNOTATIONES AD HORATIUM.

Od. I, I, 2. Sanado, Gesnerus, Fea, alii: *O et praesidium, et dulce decus meum!* cum *meum* ad *praesidium* quoque pertineat. Sed ita errare in interpunctione solent, Itali praesertim et Galli recentiores, excepto Vanderburgio.

5. Recte Rutgersius Lect. Venus cap. I.: „*Palmaque nobilis.* Hic τελεία ςιγμὴ ponenda est. Repetendum autem ἀπὸ κοινȣ̃ *juvat*: *Sunt*, *quos collegisse et meta juvat*. Qui hanc Oden primi contaminare aggressi sunt, offendit genus loquendi ipsis fortassis insolens, sed tamen Flacco usitatum. In hac ipsâ Ode,

Est qui nec veteris pocula Massici,
Nec partem solido demere de die
Spernit —

(*) Vit. Horat. ap. Feam praefat. pag. 37: Fuit — libidinosus, ita ut cubiculo speculato uteretur, quo se coeuntem videret.

Et clarius Ode primâ libri quarti,

Me nec foemina, nec puer
Jam, nec spes animi credula mutui,
Nec certare juvat mero.

Et ita Servius illud primi Aeneidos explicat:

Vultis et his mecum pariter considere regnis?
Urbem, quam statuo? vestra est —

ut sit, *Vultis considere? Vultis Urbem?* Verum, ut ego puto, malè. *Terrarum dominos.* Hic se Diis immortalibus parem putat, si ad quammaximos honores perveniat; ille, si amplissimas opes consecutus sit. Agricolam autem, qui immoritur studio agellos patrios excolendi, adducere numquam possis, quin quietè rusticari malit, quam cum periculo mercaturam aggredi. Ut jam planissimus locus sit, qui tantopere ingenia Criticorum exercuerat."

Sic igitur haec interpungenda cum Rutgersio et J. G. Graevio in notis, quae exemplo Horatii Cruquiani, quod Heidelbergae servatur in bibliotheca Academica, manu ipsius Graevii adscriptae sunt:

Sunt, quos curriculo pulverem Olympicum (vel potius *Olympium*)
Collegisse juvat, metaque fervidis
Evitata rotis, palmaque nobilis.
Terrarum dominos evehit ad deos
Hunc, si mobilium turba Quiritium
Certat tergeminis tollere honoribus;
Illum, si proprio condidit horreo
Quidquid de Libycis verritur areis.
Gaudentem etc.

Frustra argutantur alii, inprimis Cun. Animadv. p. 281.

6. *Terrarum dominos evehit ad deos.* In diis hoc loco, ut alibi saepius, reges atque imperatores intelligi Fea jubet propterea, quod dii superi sint *omnium* rerum domini, non orbis modo terrarum. Fateor; sed terras tantum poëta commemorat, quia homines, quamvis magni ac beati, quales habebantur victores in ludis sacris, tamen, pro suâ conditione, divinae felicitatis non nisi partem, ut ita dicam, terrestrem attingere

poterant; quo modo nostrates dicunt: er ist ein Gott auf Erden. Vid. ad v. 29. Regibus vel imperatoribus comparari illos victores parum est, ut quorum in numero reges ducesque non pauci fuerint, velut Hiero Syracusanus, Thero Agrigentinus, Philippus, Alexandri M. pater, alii, de quibus videndi Pindari interpretes.

Ceterum Fea, Bod. etc. magnis ubique litteris initialibus Caelum, Deus, Populus, etc. praeter necessitatem quidem, refragantibusque veteribus litterarum monumentis. Cf. not. ad 2, 5, 4.

8. Vanderburgii sex codd.: *Certet*, minus conveniente *condidit* in seqq. In superioribus ejusdem quoque libri 16.: *nobilium*. Sic libri quidam Art. poët. 157. *naturis* pro *maturis*, ut hasce litteras permutari inter se proclive est.

Od. 1, 1, 17. *rura. Tuta* Val. Acidalius in Notis ad Vellej. 2, 110, et J. F. Gronov. Observ. eccles. c. 10. p. 101., denique Bentlejus, qui recte monet, etiamsi ferri fortasse possit lectio recepta: tamen aptius venustiusque opponi inter se *metuens* et *tuta*; *tuta* autem per se dici, ut Ovid. Trist. 2, 201, Tacit. Ann. 1, 2; *tuta oppidi*, ut *tuta domorum* Virg. 11, 882.; convenienterque jungi *otium* et *tuta*, ut Martial. 3, 67; 12, 5; Virg. Georg. 3, 376, et apud Hunc ipsum Serm. 1, 1, 31.; denique rite et de more laudari *tuta*, ut Epist. 1, 15, 42. Contra *rura oppidi* vel quiddam simile in hoc genere haud facile reperiri. Addi poterat, non semel confusa esse haec vocabula, ut facillime quidem possunt in minutâ scripturâ; nec diffiteor, Od. 4, 5, 17. cum habeatur in libris:

Tutus bos etenim rura perambulat;
Nutrit rura Ceres —

in quibus offensioni est repetitum *rura*, similiter legendum mihi videri: *Tutus bos etenim tuta perambulat.* Accedit, quod in proximis est *Gaudentem patrios findere sarculo agros*, quod genus gaudii non multum differt a laude ruris, quae h. l. dicitur. Quare sententiae triumvirorum elegantissimorum subscribo.

20. *Partem solido demere de die.* Dormiens. Vid. ad Sat. 2, 6, 61.

25. Vid Fea ad Epod. 5, 55. *Detestanda* Vanderb. liber T. Haec passim miscentur: vidd. Vindic. Ovid. ad Met. 1, 190.

29. *Me* Rutgers. (incertum quo loco: nam neque in Notis ejus neque in Venusinis Lectionibus hujusmodi quidquam est, ut observavit nuper doctissimus J. Fr. Boissonadius in Supplemento ad F. A. Wolfii Anall. litter. Tom. 1. part. 2. pag. 272., quod supplementum legitur eorundem Anall. Tom. 1. part. 3 pagg. 282. sequ.), Croft eques secundum Harium, Valart. Sanad. in editione posthumâ, Wakef., Fea, F. A. Wolfius Anall. litterar. Tom. 1. part. 2. pag. 272., alii: *Te*. Sed *diis misceri* h. l., id quod multi viderunt, significat deum esse (Terent. Hec. 786), id est felicissimum. Hederis, quae praemia doctorum, maxime se beari dicit Horatius. Idem supra ad *deos evehere*, infra *vertice sidera ferire*, *coelestes reduci* Od. 4, 2, 18, *regnare* Epist. 1, 10, 8, *solium Jovis attingere* ibid. 17, 34, *immortalem esse* Propert. 2, 14, *in coelo esse*, *in coelum abire*, apud Cic ad Att. 2, 19 et Arbitrum pag. 28. edit. Plantin. minor. anni 1596. Hisque similia *regnare* vel *regem esse*. Vidd. Epist. 1, 10, 8 sequ., Erasmi Adagg. 1, 6, 99 sequ. Quae omnia, ut alia innumera, praesertim Horatii, e Graeco fonte manarunt Cf. Klotz. Vindic. Horat. pag. 60, Jan., Mitsch.

34. Hunc versum pro spurio habet clariss. vir Eichstadius in scripto academico, quod sub finem anni 1817. publicavit, quo scripto etiam in *Te* versu 29. defendit, secundum F. A. Wolfium, cum ante id reprehendisset in notis ad Ommerenii librum, de quo ad Od. 4, 15, 9. Sed neutrum persuadet.

35. Etiam Vanderburgg. quatuor: *inseres*.

Od. 1, 2, 30. Vand. antiquiores libri praeter B: *Jupiter* ut etiam Graevianus 1, 11, 4 Sed recte, ut opinor, Fea.

31. Frustra idem vir doctus secundum libros quosdam Mss., Scholiastas, aliosque, consentiente Vanderburgii codice V, in quo tamen correctum ab antiquâ manu: Candentis *candentes* (*) posuit *Nube candenti humeros amictus*. Nusquam vis talis, quam dicit, h litterae, ut hodie inter omnes constat; neque vel ad partes vocandus Virgilius l. l., vel ipse Noster infra Od. 1, 28, 24, cum utrobique dactylicum sit carmen, cujus generis

(*) Contra Vanderb. T: c a n d e n t e s, ex quo factum c a n d e n t e.

magna est, praesertim in caesuris, libertas; denique deorum et imperatorum radiata capita huc non pertinent, ubi de humeris dicitur, quae corporis pars pro toto usurpata nube involutum deum significat. Caesurae jus etiam ipsi *candenti* praetendendum foret, si vulgatae lectioni praestaret. Sed profecto verum *candentes*: nam candor pulcritudinem omnem denotat, ut passim; neque insolens est, nubibus tectos advenire deos, vel homines,

> *Cernere ne quis eos neu quis contingere possit,*
> *Molirive moram.*

quem locum pluraque similia suggessit Bentlejus, temere obloquente Cuningamio Animadvv. in Horat. Bentl. pp. 193 sequ. Cf. J. H. Vossii Mytholog. Briefe 2, 21. Accelerandae igitur viae causâ nube absconditus, non adesse, qui error est Gesneri atque ipsius Feae, sed advenire jubetur deus; quo modo apud Virgilium Aeneas aëre quidem septus Carthaginem proficiscitur, sed ibi scissâ nube *clarâ in luce refulget, Os humerosque deo similis*, Aen. 1. 411, 586.

Glossator veteris cod. Mongeziani, olim Pithoeani, apud Vand.: „*Nube candentes humeros amictus.* Habitus iste augurum est, ut circa humeros vestes habeant pictas.“

37. Vand. R: *sociate*, permixtis inter se a et o litteris, ut saepe factum nuper ostendimus ad Ovid. Met. 11, 393, 497 etc. Contrariâ ratione Epist. 1, 18, 44. libri Ch. E. *parentis* pro *potentis*. Quod hoc ipso loco habet Vand. P. *dolo* pro *ludo*, pertinet ad locum de commutatis vocabulorum syllabis, quem locum induxi Vindic. Ovid. pagg. 15, 64, 161. Exemplis ibi prolatis haec addas licet: *colore* pro *loco*, *re* scriptum in quibusdam libris Epist. 2, 2, 203; *correptus* pro *porrectus* Epist. 2, 1, 268; *rectum* et *certum* confusa saepius, de quibus vid. Fea ad Epist. 2, 1, 105; denique *patet* pro *tepet* perperam exaratum Sat. 1, 4, 30., et *producere* pro *procedere* ibid. 1, 5, 20. Cf. de Graecis Jacobs. in indic. Anthol. Pal. vocc. αἴσιμος, ἀπομνυμι ἀρετή.

Od. 1, 2, 39. *Mauri peditis.* Maurum ab equo excussum, itaque factum, peditem, interpretatur Joh. Frid. Christius ap. Gesn., ratione longe petitâ et vix latinâ: siquidem etiam pe-

dites habebant Mauri, ut ex Strabone constat (l. 17. p. 569 et Casaub.; cf. Klotzii Vindic. Horat. p. 77.), eosque intelligere Romanum quemvis lectorem erat consentaneum. Recte itaque Tan. Faber legendum conjecit *Marsi*, eamque lectionem merito arcessivere Dac. Eduardus a Zurck, Bentl., San., Mitsch. Quorum Eduardus a Zurck (Harlem. 1696.), Harlemensis olim scholae rector, suique vir judicii et candidus: „Fide," inquit, „ant. codd." (quos minimum 4 eum usurpasse ex praef. intelligitur) „reposui *Marsi* pro *Mauri*. Illi enim optimus Romanorum peditatus erant: Virg. *Hinc genus acre virûm Marsos* etc." Mauri fere imbelles; et fac terribiles aliquando visos fuisse Romanis Jugurthae et Jubae exercitus (vidd. Klotz. l. l., et, quos laudat, Suet. Caes. 66, Flor. 4, 2, Oros. 5, 15 p. 322. edit. Haverkamp). tamen quaero cum Zurckio: quorsum tam ingrata Hic revolverit; quaero cum Bentlejo, Romulae auctor gentis quomodo possit fieri ut Maurorum, Romanis infestissimorum, fortitudine juvetur. At quinam, inquis, isti antiqui codd. Eduardi a Zurck, vel quaenam edd. veteres, in quibus ita legi dicit Dac.? Nescio; sed vel sine libris *Marsi* reponendum esse ajo, cum praesertim tanta sit in Mss. s et r litterarum similitudo, ut verisimile fiat, per oscitationem alicujus librarii primum exaratum fuisse *Marri* (pro *Marsi*), deinde accessisse correctorem, qui pugnasse se ratus sit reponens, quod in isto latere sibi persuaderet, *Mauri*, ut nunc fere legitur. Cf. 32, 1.

Od. 1, 3, 4. Vanderb. quoque M: *Obstructis*. Non multum inter utrumque interest.

7I. Fea secundum 2 codd.: *Reddas incolumem, precor, Ut serves animae dimidium meae.* Nollem factum: nam quae ista oratio *Reddas*, — *ut serves*, id est quasi dicas *serves*, *ut serves*? Contra ἐκ παραλλήλȣ posita haec in vulgatis libris, et ita decet. Sentit nobiscum Vanderb.

18. *Siccis*. Bentl. *rectis*, Cun. et San. *fixis*. Paulo ante Ms. Graev., de quo ad 7, 13: *volt*, quemadmodum 4, 8 *Volcanus*, 35, 25 et 2, 16, 40 *volgus*, 2, 11, 11 *voltu*, 3, 2, 27 *volgarit*. Vetus scribendi ratio, quae Quintiliani aevo obsolevit. Vidd. Quintil. Instit. orat. 1, 7, Cun. Anim. p. 156, Heynii praefat.

edit. Virg. secundae, praefat. editionis Bodon., quam huic editioni adjecimus, itemque C. Vanderburgii praefat. p 24.

In sequentibus etiam Vanderburgii 5, ipso probante, *turgidum.* J'ai conservé," inquit, „la leçon vulgaire, qui sera sans doute approuvée de tous les marins." Sed cf. 4, 12, 4 etc. Τῷ *Acroceraunia* glossator codicis N apud Vanderburgium adscripsit *fulminatos montes.*

22. *Oceano dissociabili.* Haec vetus scriptura, minime illa quoque sollicitanda, id est Oceano apto ad dissociandum, quomodo apud Boëthium *risibile* valet aptum ad ridendum etc. Cf. Mitsch. *Terras dissociabiles* parum usitate Fea interpretatur terras, quae dissociatae stare possunt. Quodsi esse dicas *dissociatas*, idem, et fortius quidem, sonat *abscidit.*

27. *Audax.* Horatio vix digna repetitio, quâ offensus, ut videtur, F. Guyetus deletum ibat versus 25 et 26. Equidem haud nolim legi *Atrox Iapeti genus.* Atrox: constans, inflexibile. Vid. Aeschylus passim Prometheo. Od 2, 1, 24.: *Praeter atrocem animum* Catonis. Sil. 6, 378 de Atilio Regulo: *Atrox illa fides.* Gesn. in Thes. lingu. et erud. Rom. v. Atrox: „Atrox virtus, *fortitudo quaedam immensa*, *nullos hostes*, *nulla vincula*, *nullum mortis genus perhorrescens*, *Sil.* 13, 369. *sic sumit* 12, 212. 5, 292. *et aliis locis*, *quae ibi notat Drakenb.*" Verba non valde dissimilia, ut commutari inter se facile potuerint.

29. *Post ignem aetheriâ domu Subductum.* Etiam hîc perstandum censeo in codicum lectione *domo*. *Domu* per se non malum tamen h. l. displicet ob quatuor continuate sequentes u litteras, quod κακόφωνον. Cf. Epod. 9, 3. Statim scribendum erat *Macies*, *Febrium*, *Necessitas*: si quidem hae sunt personificationes. Ita saepius erratur: cf. 24, 6; 25, 19.

36. *Perrupit* extrema syllaba productâ ante vocalem. Vid. ad Sat. 2, 2, 47. Sequente versu omnes Vanderbb. antiquiores, numero 15, et Ms. Mongez., seculo 10. scriptum, apud Vanderb., *ardui.*

Od. 1, 4, 8 *urit.* Sic unus Vanderburgii veterrimus cum hac glossâ: „instigando eos ad fulmina fabricanda, h. e. ad dicendum: jam accedit tempus aestivum: eo enim imminente Vulcanus fabricat fulmina Jovi, quae in aestate mittit." *Visit*, ut Bentl. secundum unum cod., Vand. A et alii 4, sed

cum var. lect. *urit.* Placuit illud etiam Wakefieldio, nec sane gratum *ardens* cum *urit* compositum, quidquid moliuntur interpp. et ad Ommeren. Eichstadius.

12. Vanderb. Pet. V.: *agnam* — *hoedos*, ut Flor. 1482. et Brod. Extremo carm. *φ* Vanderb. in variis lectt. *tepescent.* (18. *talis.* Sortitionem per talos intelligit etiam H. Steph. diatr. p. 88.)

Od. 1, 5, 14. Vandd. 5: *humida.*

Od. 1, 6, 2. *alite* etiam Vandd.

7. *Ulyssei.* Sic Parmenses quoque, uti et Epod. 17, 16. Ms. Graev., de quo ad 7, 13, et Vandd. ad unum omnes: *Ulixei*, more vetustiorum codicum.

Od. 1, 7, 5. etiam 2 Vand.: *arces*; 9. autem eorum plurimi: *dicet.*

7. Recte explicaveris secundum Bentl.: ex eo argumento undequaque (ab omni parte) exhausto (id est tritissimo) coronam sibi poëticam quaerere. Primus, Glareano teste, Erasmus, dein Lamb. D. Heins. alii: U. decerptae frondi p. o.

13. San. Bod.: *ac* Tib., ut legitur in Ms., cujus quasdam lectiones enotavit Graevius in marginibus editionis Henricopetrinae 1., quae servatur Heidelbergae in bibl. Acad.; qui codex Ms. procul dubio ille est, quem Bentlejo et Broukhusio misit Graevius vetustissimum, sed cui Sermonum atque Epistolarum plurimum deesset. Vid. Janii Elenchus codicum Mss. Horatii pp. VI, XVII, Mitscherlichii p. VII. — Vandd. plerique omnes: *Tiburti.*

15. Etiam in Ms. Graev. novae hic odae initium cum hac inscriptione: Ad Plancum horatio (hortatio) ad bene vivendum. Neque aliter Mongez. et ipsius Vanderburgii Mss. 7. et quaedam ante multos annos excusa exemplaria, de quibus H. Stephanus in diatr. 1. extrema. Similis quoque glossa est in 2. Vanderburgii codicibus, et in 6 aliis spatio haec a superioribus distincta; monetque de hac distributione Porph., quam tamen non probat. Scilicet ita hallucinantur nonnunquam librarii: velut Epod. quoque 2. versu 23. et 9, 27. in duas partes divisi sunt in Mss. pluribus Vanderb.; contraque Od. 1, 16. et 17. conjunctae sunt in libro Mongeziano, a quo non multum abludunt 2 Vanderburgg. (vid. Horat. Vanderb. tom.

1. p. 340); et secundi libri odam 19. glossator codicis Vanderb. V, qui codex antiquissimus est interiorisque notae, continuari jubet, tribus junctis carminibus, usque ad verba *Odi profanum vulgus*, quo excogitari ineptius nihil potest. Cf. notata ad Od. 4. 15, 1. et Epist. 1, 15, 26.

Ceterum Gesnerus errat, cum omnes libros habere dicit *deterget*. Pars scriptorum et grammatici, veteresque nonnullae edd., in his Henr. Petri prima: *detergit*, forma exquisitiore, quam reponi h. l. jubet secundum Baxterum Wakef. ad Lucret. 4, 379. Cf. Eichst. ad Ommeren.

17. Bentlejanum *Perpetuo* est in Ms. Graev. et parte codicum Vanderbb. *Sapiens*. Vid. ad 4, 13, 24. 19. *Molli*. Est vocativus, ut recte monet San.

Od. 1, 8, 2 *Hoc deos* praeter Gotting. etiam Graev. liber, et Vanderbb. 3, in his A seculi decimi. *Properes* item Graev. et codd. Vanderb. omnes a m. 1., cum a codice S discesseris, qui ostendit *properas*, recentior ille quidem.

6. Ms. Graev. et Vanderburgii codd. 12: *equitet*, sequente autem versu omnes Vanderbb : *Temperet*.

15. *Funera*. *Tempora* Vanderbb. T.

Od. 1, 9, 5. Vand. B. *luna* pro *ligna*. *Licna* invenerat in *αὐτογράφῳ* librarius; hinc factum luna. De mixtis c et g litteris monitum in Vindiciis Ovidianis, ubi vid. index. Sequente vi. idem liber Vand. miro lapsu: *Largiri potis*.

7. *Depone* Ms. Graev. et 5 Vanderbb., in his B.

21. Vanderbb. E. et H: *intumo*.

Od. 1, 10. Vand.: „Je trouve dans mes Mss. B, *Φ*, une étymologie du nom latin de ce dieu (Mercure) assez singulière: *Dicitur medius currens quia interpres et nuntius deorum est; ideoque currit inter deos et homines, ut sermo currit inter duos*." Sic et Landinus.

Od. 1, 11, 5. *Quae*. Ms. Graev.: *Qui*. Ceterum Vand.: „Je nomme Leuconoé courtisane d'après 2 de mes Mss. les plus anciens, B, *Φ*."

Od. 1, 12. Vand.: „C'est à tort que la plupart des éditions adressent cette Ode à Auguste. Mes Mss. les plus anciens (dont 5 remontent au dixième, et au onzième siècle

(préf. pagg. 4. et 18), l'intitulent *Hymne*, et ajoutent qu'elle traite des louanges des Dieux et des hommes, *de laudibus deorum atque hominum*. Le titre du Ms. V porte *ad Musam*, et c'est celui que j'ai choisi pour sa brièveté; mais les autres n'en exposent pas moins et le genre et le sujet de cette pièce. C'est vraiment un hymne dans le genre de ceux dont parle Pindare (Nem II, v. 1 — 4), qui se chantoient dans les festins à l'honneur des demidieux et des hommes illustres, et qui commençoient toujours par les louanges de Jupiter. Un passage de Diogène - Laerce, rapproché d'un autre de Cicéron (Tusc. IV. c. 3. 4) a même fait penser à Torrentius que l'usage de ces hymnes, recommmandé par Pythagore à ses disciples, avoit été adopté par les Romains, et qu'il s'étoit conservé jusqu'au temps de Cicéron lui-même; mais ce fait est pour nous de peu d'importance; et il suffit que la poésie grecque offrît des modèles de ces hymnes pour qu' Horace ait cherché à les imiter." 2. Graev. quoque et Vand. E: *sumes*.

3. *recinit* Graev. et aliquot codd. Vanderbb.

13 Oratio etiamnum horrida et hiulca, quam facilem et concinnam reddas receptâ, cum Bentl. Cun., Zeun., lectione aliorum librorum, in his Vanderbb.-E et P, hac: *Quid prius dicam solitis Parentis laudibus* etc.

15. Vanderb. V, qui ex optimis ejus est: *Qui mare ac terram*.

22. Recte, qui *Virgo*, Παρθένος dicta κατ' ἐξοχήν, Minerva.

31. Vandd. praeter R et T, in quibus non liquet scriptura: *quia sic* quod frustra tuetur Vand. vol. 1 p 426 sequ.; *quod sic*, ut vulgo, et *dii* post *sic*, sed in liturâ, habet unus V.

39. Mire Vand. *φ* in marg. pro *Gratus* habet *Graccos*, i e. Gracchos. „Cette leçon," inquit Vand., „est du reviseur qui, sans doute, étoit un partisan des Gracques "

57. *Latum* fere omnes Vanderburgii a m. 1.; *laetum* ejus A, O, et Ms Mongezianus. Laeti non fuerunt, opinor, Parthi triumpho acti, vel subjecti Seres atque Indi. Mixta etiam alibi haec vocabula, velut 4, 4, 13, et Sen. Troad. 158. Ibidem Ms. Graev. et Vandd. 2.: *regit*.

Od 1, 13, 5. Graev. quoque Ms.: *Tum.* Vid. J. H. Voss ad Tibull. 1, 1, 21. Sequente versu non mala est plurimorum librorum, in his Bodoniani, lectio *manent;* neque pro certâ haberi potest, manuscriptis vix usquam consentientibus (cf. infra, 1, 19, 2; 24. 8; 3, 16, 7), regula illa, quam sequens singularem verbi numerum usurpari semper in hoc genere jubet Bentlejus ad 24, 8, probante quidem Fea ad Od. 4, 11, 9; Sat. 1, 4, 15; 6, 131. Rectum *manent*; elegans manet, nec metri quidem causa sollicitandum: cf. A. Politiani Miscell. cap 71. (Gruter Lamp. I. p. 84.), N. Heins. ad Ovid. Met 1, 114; 9, 405 Wasii Senar. cap. 5. etc.

8. *macerer.* Porphyrionem legisse in exemplari suo *concremer*, monet Graevius l. l. supra ad 1, 7, 13. Διττογραφίαν puto.

18. *malis.* Male Vand. P· *magis.* Sequente versu Graev.: *Divulsusque prementibus*; sed τῷ *prementibus* adscriptum aliâ manu *querimoniis.* Versu ult. Vanderb. γ': *solvit.*

Od. 1, 14, 1. Lectio *referunt* quomodo arguatur τῷ *fortiter*, ut censet Fea, equidem non video. Sane in mari jam esse cogitanda navis: alioqui non est quod portum occupare jubeatur. Neque interrogationem hanc existimem, sed legam secundum superiores edd.: *O Navis, referunt in mare te novi fluctus!* Nam lectioni Feae, quâ quaerit poëta, an novi fluctus relaturi sint in mare navem, non convenit, quod sequitur: *o quid agis?* quo jam aliquid agere navem, jam fluctibus auferri, intelligitur.

Ceterum haud nolim, si libri juvent: — *Fluctus! ecquid agis? Fortiter occupa portum!* vel potius, πάθει vividiore:

O Navis (referunt in mare te novi
Fluctus), ecquid agis? Fortiter etc.

Ecquid agis? Formula est tardum ad faciendum aliquid incitantis, quae loco aptissima, cum illud *o quid agis*, ut explicari possit, sicut explicare supra studuimus, tamen putidiusculum est propter bis illatam sine gravi causa interjectionem; ne dicam, si cavillari quis velit, parum apte quaeri ex nave, *quid* agat, quae omnino nihil agit, sed agitur, quamque ad nunc demum suscipiendum aliquid strenuum poëta exhortatur.

Saepius autem in vocabulo *ecquis* erratum a librariis (vide nos ad Plaut. Mil. 177, 1310, Terent. Hec 141), magnaque in libris e et o litterarum similitudo, quâ de re evolvi potest index Vindiciarum Ovidianarum. Cf varietas lectionis Sat. 2, 1, 42, etc.

6. *Jam sine funibus Vix durare carinae Possunt imperiosius Aequor.* Baxterus: „Funes dicit, quibus carinam jam dissilientem vinciri solebant nautae, quod fiebat in extremo periculo. ὑποζωννύντες τὸ πλοῖον Act. 27, 17." Vand.: Baxter est le seul qui ait connu le vrai sens de ce passage; M. Mitscherlich l'indique et le rejette, faute d'avoir les connoissances nécessaires en fait de navigation. *Funes* ne signifient point ici et ni ailleurs de simples cordages, dont le nom propre est *rudentes*, mais des câbles: les interprètes qui l'ont senti ont cru que par conséquent ils étoient pris pour les ancres; et, selon eux, Horace a voulu dire qu'un vaisseau sans ancre ne peut tenir la haute mer; ce qui est absurde, puisqu'on n'a besoin d'ancre que dans le port; et, puisque Horace conseille à son vaisseau d'y rester, il est également clair qu'il a des ancres. Le poète ne peut parler ici que d'un autre usage des câbles moins général et moins connu Lorsqu'un vaisseau fait de l'eau, on le *cintre* quelquefois en-dessous avec ces petits câbles, nommés particulièrement *grelins*, pour resserrer, autant qu'on le peut, les bordages désunis de la carène; expédient auquel on ajoute aujourd'hui celui d'une voile *lardée*. Mais, quelque utiles que soient ces ressources lorsqu'on est forcé d'en user, rien ne seroit plus imprudent que de mettre en mer avec un vaisseau dont l'état les rend nécessaires. Baxter cite très-à propos les Actes des Apôtres, C. 27, 17.

Au reste, je prends ici *carina* dans le sens de notre mot *carène*, pour toute la partie du vaisseau qui plonge dans l'eau, ce qui s'accorde avec la définition de Festus: *Infima pars navis.* Ceux qui ont douté qu'il pût se dire au pluriel d'un seul vaisseau, n'ont pas réfléchi à ce passage de Cicéron (Orat. 3, 46): *Quid tam in navigio necessarium quam latera, quam carinae, quam prora, quam puppis?*"

8. *Possunt* etiam Vanderbb, P et V.

18. Ms. Graev.: *nec* levis, ut sic interpungendum sit: Nunc desiderium curaque, nec levis. Sed vulgatum praestat.

Od. I, 15, 2. *Helenen* etiam aliquot libri Vanderbb., quod vel ὁμοιοτελεύτου (Helen*am*, perfid*am*) vitandi causa arcessendum erat. Vulgo tamen: *Helenam*, nec multum interesse censet Vanderburgius, utrum horum praeferas; qui etiam ultro quaesivisse ὁμοιοτέλευτα Nostrum existimat in praefatione, secundum Baxterum ad h. l, nec temere accidisse dicit, quod Od. I, I, versus sex priores, aliique aliorum quorundam Horatii carminum, sonis similibus finiantur. Recte J. H. Vossius ad Tibull. I, 2, 54.: „Bentley bemerkt, dass Horaz griechische Namen in den Oden gern nach griechischer Art abbeuge, *Creten*, *Helene*, *Penelopen*; in den Jamben, Sermonen und Episteln nach römischer, *Cretam*, *Helena*, *Penelopam*: weil er dort griechische Lyriker, und hier den Lucilius nachahme: Hor. Epod. 17, 17; Serm. 2, 5, 76; Epist. I, 2, 23. Der Dichter selbst möchte vielleicht sagen, er habe in höherem Tone die ungewöhnliche Form der Fremde, in niedrigem die einheimische, beides nicht ohne Rücksicht auf den Wohllaut, vorgezogen: dort *Semeles* puer, aber auch fratres *Helenae*; hier, neben den Alltagsformen eines Lucilius und Plautus, auch wohl eine komisch feierliche, wie Serm. 2, 4, 3 Pythagor*an*, Anytique reum, doctumque Plat*ona*." —

9. *Heu heu* Vanderbb. 5 et ed. Henr. copetr. I. Sed de hoc jam inter omnes constat, scribendum esse *heu heu*, ubi spondeo opus est, ut h. l.; *eheu*, ubi iambo, ut Plaut. Pseud. 79 sequ. Videsis nos ad Plauti Capt. 928. Mox etiam Vand. T.: *ad rabiem*.

15. Liber Graev. *In*belli, de quo genere vide monita ad Od. I, 3, 18 Cf. 17, 28; 24, 2; 28, 30; 2, I, 8; 2, 2, 23; 2, 5, 5, II; 14, 6; 18, 19; 20, 23; 3, 2, 21.

20. *Cultus* pro *Crines* item Ms. Graev. et quatuor Vanderbb. a m. I. et Mongezii. Cf 8, 16.

21. Vanderburgii codd. 10: *Non Lertiaden*; ejusdem Φ' et N: *Non tu Lertiaden*; γ': *Nam non Lert.*; M: *Nonne Lert.* Similiter Ovid. Met. 12, 625 Ms. Berolin.: *Lerciadaeque*, veteres autem plurimi: *Lartiadaeque*, quam formam etiam h. l. in

animo habuisse videntur librarii. Sed bene habet lectio vulgata.

24. γ', I et aliqui recentiores Vanderbb.: *Teucer et*, corrupto quidem metro; sed sane voluerunt *Teucerque et*.

36. Pulmanni quoque Mss. antiquissimi: *Pergameas*. Vid. Sanad.

Od. 1, 16. De Tyndaride vid. ad Sat. 1, 8, 24,—6. Vanderb. V: *Mentes*. Idem liber 15.: *Resectam*. 13. Vand. P. *abdere*, solitâ confusione: vid. ad Od. 3, 4, 38.

De errore librariorum, hoc et sequens carmen conjungentium, supra dixi ad 1, 7, 15.

Od. 1, 17, 8. *colubros* 5 Vanderburgii. Sequente versu ejusdem 7: *hoedilia*, 2: *hedilia*, 3: *edilia*.

14. Non displicet *hinc* vulgatum, quod Locherus interpretatur.: *ex isto agro*. Tuetur id etiam Vand., hanc verbo sententiam inesse putans, „qu' Horace doit son aisance à sa piété et â la protection des Dieux."

16. *Ruris honorum*. Vid. ad Sat 2, 5, 13. 20. *vitream*. Vid. ad Sat. 2, 3, 222. 24. Ms. Graev.: *ne*, et ult. *in*meritamque. Vid ad 1, 15, 15.

Od. 1, 18, 5. *increpat* etiam 9 Vanderbb. Codex N: *putat*, cum var. lect. *crepat*. Statim Ms. Graev. et 10 Vandd., solitâ permutatione: *Ac* ne quis etc. 12. Graev. *ne* pro *nec*, ut 17, 24; et 15. idem liber cum coll. Sax. et 5 Vandd: *Extollens*; unus autem Vand. a m. 1. et ex vett. editionibus Henricopetr. 1.: *Attollens*, quod fuerit *Ac tollens*. Illud ipsum praetulit Vand.

Od. 1, 19, 1. Redit versus Od. 4, 1, 5. 2. *jubent* 5 Vandd. (vid. ad 1, 13, 6.); *Semeles* 3 et quaedam vett. edd., in his Henr. Petri 1.

11. Vanderburgii codex A: *Ac* versis, C: *Nec* v. Versu 13 extr. *hic* omissum in ejusdem licro P, deletum in C. manu correctoris.

Od. 1, 20, 3. *levi*. Vanderburgii codd. vetusti 5: *elevi*, B C cum gloss.: *gipsavi*, E cum gl.: *relevi*. Etiam φ inter lineas: *gipsavi*, *operui*.

Od. 1, 21, 5. *comam* Vand. P. Mox Vanderburgii quoque omnes antiqui: *Gragi*.

14. Qui legunt *a populo principe Caesare*, id velle putant

Horatium, propter Augustum, diis carissimum, preces has ratas fore. Quos parum intellexisse videtur Fea. Ceterum Vanderbb. D et N: *a pop et a princ.*; S: *et principe*, cum gl. interlin. *existente*, quâ firmatur emendatio.

Od. 1, 22, 2. *Mauris* etiam Ms. Graev. et Vanderburgii 4 vetusti, item Acro. 4. De *Fusco Aristio* vid. ad Sat. 1, 9, 61. 11. 3 Vandd. *expeditus*. 14. Vandd. codd. 5: *Daunias*, ut olim Graevii quoque ἀπόγραφον, qui conferri jubet Heins. ad Ovid. Heroid. 15, 164 pag 130. 17. Vand. T. verbis tranpositis, qui error frequens in vetustis libris: *Pone me campis ubi nulla pigris*. Cf. 3, 11, 31; 19, 2; 24, 10.

Od. 1, 23, 1. Male etiam antiqui omnes Vandd.: *Vitat*, quod repugnat metro.

4. *et silvae*. Molossus pro choriambo usurpatus videatur ἰσοχρόνῳ. Sed praestat diaeresin admittere, ut legatur *siluae* τρισυλλάβως. Similiter in hoc genere Noster etiam Epod. 13, 2, item Catullus, Tib. 1, 11, 62, Ovidius Fast. 5, 330, Albinov. ad Liv. 370, Senecaque Tragicus, ad quem nos plura, sed quae nunc ex parte retractemus, ut dies diem docet: nam spondei pro dactylis haud scio an ferri nequeant in pentametrorum (Ovidii Tibulli et Albinovani ll. ll.) parte posteriore.

5. Bentl. et Cun. secundum Muretum: *Nam seu mobilibus vepris inhorruit Ad ventum foliis*. *Vitis* pro *veris* placuerat Mureto. Vana haec omnia, judicibus etiam Janio, Wetzelio et Vanderburgio.

Od. 1, 24, 2. Ms. Graev.: *lugubris*, ut solet in hoc genere: vid. ad 15, 15. 6. Recte Gesn. Vand. etc.: *Pudor*, *Justitiae*, *Fides*, *Veritas*: vid. ad 3, 30; 25, 19.

8. Bentl. secundum plus decem scriptos, quibuscum faciunt omnes Vandd. et Brod.: *inveniet*. Vid ad 13, 6.

13. Etiam Vand. O et ed. Henricopetr. 1.: *Quodsi* — *Non vanae* etc. 19 Vand. V: *Durum est*, ut copulas inculcare solent descriptores.

Od. 1, 25, 1. I Vand.: *uinctas*, errore tralatitio. 2. etiam 13 Vandd. *Jactibus*; Ms. Graev. *Lactibus*. 13. D. Vand.

cupido. 20. *Hebro* etiam Vandd. omnes. Praegresso versu scribendum *Hiemis* Vid. ad 3, 30.

Od. 1, 26, 5. *Tiridatem.* Vand. H: *Tindariden*, O: *Mitridaten*, quod est etiam in variis lectt. Zurck. 9. Libri *Pimplea* vel *Piplea*, cujus ultimae litterae i superscriptum in Gott.

Od 1, 27, 1. Haud male Vand. V.: *Nactis*, παθητικῶς. Vidd. Vand. et lexica. *Natis-scyphis.* Cf. Sat. 2, 3, 8. 13. *voluptas* Graev. et 3 minimum libri Vandd. Passim n et p litterae confusae. 19. *laboras* itidem 3 Vandd., ut Gott. et primae edd.

Od 1, 28, 3. *littus.* Vand. γ': *latum*, sed correctum *littus.* 15. pro *nox* quidam Vandd., peccato haud insolito, *mors.* 19. *densantur* Vandd. V et tres alii in liturâ, item ed. Henricopetr. 1.

23. *Nautam* seu *navitam* latiore potestate dici, quicunque nave vehitur, vel carminis hujus versus 18. est indicio, pulcreque id ostendit in peculiari libello, germanice scripto, vir clarissimus, F. A. Wolfius. Jam mercatorem hunc fingi, neque litterarum rudem, ex versibus 1 — 6 intelligitur; quamobrem ejus judicium in aliquo numero atque honore habet ipse Archytas v. 14.

30. Ms Graev.: *Neglegis inmeritis.* Vid. ad 15, 15. Sequente versu plures Vandd.: *Forsan*, et ita Zurck. in ordine, in variis autem lectt. *Forsit*, de quo cogitandum. Cf. 2, 16, 31. 32. idem in vv. ll.: *superbe.*

Od. 1, 29. Vand. γ' in inscriptione: *Hiccium*, ut h temere nunc addi, nunc omitti solet in Mss. Vide de Iccio ad Epist. 1, 12 13. ejusdem V: *Dum* tu. 16. etiam Henricop 1. *temnis*, secundum Porphyrionem, qui sic in eâ ed.: *Tendis*] Pro *contemnis* Ordo est: Aut Socraticam domum mutare loricis Hiberis *temnis* etc. unde colligas, Scholiasten etiam legisse in libro suo: Socraticam *aut* domum. Ceterum *Tendis* ab alienâ manu adscriptum est, quomodo passim erratur in scholiis. — Ridendus codicis Q. Vand. librarius, qui hoc odae argumentum adscripsit: *Horatius reprehendit quendam, qui sua clericulia officia, scilicet libros, mutat pro militaribus armis.*

Od. 1, 30, 1. *Cnidi* etiam Graev. et Vandd. B C.

Od. I, 31, 3, 4. Sic omnes Vandd. 10. *ut* pro *et* 4 Vandd. 18. Graev.: *Laeto edones*. Volebat librarias *Letoë*: vide nos ad Senecae Herc. fur. versu penult. Vandd. omnes: *at precor*.

Od. I, 32, 1. *Poscimur* etiam Graev. *Poscimus* Vandd. A, γ', et alii recentiores. In cod. A correctum: *Poscimur*. Simillimae r et s litterae in antiquioribus Mss. Vid. ad 2, 39.

Od. I, 33, 7. Graev.: *Apulis*.

Od I, 34, 16. Duo Vandd.: *huc*. V: *hic*, cum var. lect. *huc*.

Od. I, 35, 1. Vand.: „La Fortune avoit un temple célèbre à Antium, ancienne capitale des Volsques; aujourd'hui *Anzo rovinato*: elle y rendoit des oracles par la voie des sorts. M. Mitscherlich soupçonne que cette Ode peut avoir été composée lorsqu' Auguste fit consulter la Déesse sur la double expédition, dont il est parlé plus bas."

6. *Ruris, colonus, te dominam aequoris* etc Ita interpungendum vidit elegantissimus F. A. Wolfius: id est Te, ruris dominam, colonus invocat; te, aequoris dominam, nauta Vulgatum *Ruris colonus* putidum et inusitatum. 17. Vandd. praeter quinque: *seve* vel *saeva*. 25. Vid. ad 3, 18 Henricop. 1.: *Et vulgus*. Scriptum fuerit in vetere quodam exemplari: *linquisset vulgus* (nam *set* pro *sed* exarare solent librarii, ut monet Ciofan. ad Ovid. Met. 14, 476.); hinc factum, medio s omisso, ut similia passim omittuntur, *linquis. et vulgus*. 33. Vand. B. *He heu*, h male addito: vid. ad 29. inscript. Quatuor ejus alii, in his V: *Heu*, ut 2, 14, 1, altero *heu* neglecto: vid. praeced. nota, et quae monita ad 15, 9. 36. *manum* praeter Feae Vanderburgiique codices, ut suspicor, omnes etiam Ms. Graev. et Acro 39. haud malum *diffingas*, i. e. destruas, ut passim. Ipse Noster Od. 3, 29, 46: *neque Diffinget infectumque reddet*: etc. Ceterum Vanderburgianorum B: *defingas*; sic et P, sed ibi n deletum; duo plane: *defigas*; unus *diffindas* cum v. l. *diffingas*. J. G. Graev. in notis, quae ipsius manu adscriptae leguntur editioni Cruq., Heidelbergae servatae in bibl. Acad.: Utinam gladios bello civili hebetatos refingas, ut illis utamur adversus Massagetas. Diffingere ferr. est in novam formam recudere, amissa priore. 3, 29, 46. *diffinget*, immutabit.

Od 1, 36, 11 — 13. Tribus his locis *Nec* pro *Neu* habent Graev et 8 Vandd., in his codd. B C D. 12 *Saliûm*, Bod lectionem, reperisse in libris suis videtur Porphyrio, qui haec ita ordinat: Neu sit requies pedum Salium more. Sed melius alterum. Sic editio illa etiam Od. 4, 1, 28. cum vulgo librorum, ubi Acro: *Salium.*] Pro Saliorum. 17. Graev.: *Omnis in Damalin*.

Od 1, 37, 4 *erat* Vid ad Sat 2, 1, 16. 24. Placuit etiam Wakefieldio *repedavit*, eamque lectionem defendere conatur adversus Criticum quendam Britannum ad Lucret. 6, 1278. Quem refellens ad Ommeren. Eichstadius, usos quidem hac voce monet Pacuvium, Lucilium, et fortasse Lucretium, Christianos poëtas ne commemoret, vetera et nova sine judicio miscentes; sed semper significare *recedere*, et alium esse accusativum in Pacuvii loco isto:

Paulum repedato, gnate, a vestibulo gradum.

Od. 1, 38, 6. *Sedulus curae* praeter alios Cun. et Wak. ad h l et ante in Silv. crit. sect. 4; neque improbat Eichstad. ad Ommer. Mihi sufficit vulgata. *Sedulus* autem puer dicitur, non Horatius. Mox etiam Graev.: *arta*.

Vand vol. 1. pag. 356: „Feu M. de Villoison fit imprimer, en 1778, dans le supplément à ses remarques sur Longus, deux Odes qui venoient de lui être communiquées par M. Genet, alors secrétaire interprète de Monsieur, frère du roi, comme récemment découvertes à Rome dans un Horace manuscrit de la bibliothéque Palatine *a Cl. Caspare Pallavicini*. (*) (Vid. Feae praefat. not. 17.) M de Villoison ne dit rien de plus sur cette découverte, et je n'en ai pu trouver d'autres vestiges que dans le titre d'une édition moderne d'Horace, rapporté comme il suit par M. Mitscherlich: *Q. Hor. Fl. Opera omnia, prius ad exemplar Bentleji excusa, nunc insertis duobus Codd* (sic) *novissime repertis aucta, addita quoque de harum Odarum inventione epistola principis Pallavicini.* M. Mitscherlich ajoute que l'édition a deux volumes; qu'elle est sans date et

(*) Id est: repertas a Cl. C Pallavicinio. Verba a Cl. Caspare Pallavicini sunt Villoisonii l. l.

sans nom de ville ni d'imprimeur, mais qu'on la doit aux soins d'un prince de Fürstenberg, qui la fit faire à Prague en 1760. — Elle n'existe ni dans la bibliothéque impériale (nunc denuo regiâ) ni dans aucune des bibliothéques publiques de Paris. Ce qui peut m'en consoler, ainsi que mes lecteurs, c'est que les deux Odes dont elle contient l'histoire ne peuvent être du grand poète auquel on les attribue, et qu'elles n'ont pu être imprimées plus correctement à Prague, que dans le Longus de Villoison, d'où je les ai transcrites pour les traduire (**) et les faire imprimer ici. Ceux qui les liront seront convaincus sans doute qu' Horace n'en est pas l'auteur; mais je n'ai voulu priver mes lecteurs ni de la connoissance d'un fait curieux, ni même de la copie de ces Odes, — qui, bien que supposées, méritent autant d'être annexées aux oeuvres de ce poète, que tant de morceaux faussement attribués à Virgile et à Ovide de figurer à la suite de leurs vers."

LIB. I. ODE XXXIX.

AD JULIUM FLORUM.

Discolor grandem gravat uva ramum:
Instat Autumnus; glacialis anno
Mox Hiems volvente aderit, capillis
Horrida canis.

Jam licet Nymphas trepide fugaces
Insequi lento pede detinendas;
Et labris captae, simulantis iram,
Oscula figi.

Jam licet vino madidos vetusto
De die laetum recitare carmen;
Flore, si te des, hilarem licebit
Sumere noctem.

Jam vide curas aquilone sparsas!
Mens viri fortis sibi constat, utrum
Serius leti citiusve tristis
Advolat aura.

(**) Versiones gallicas omittendas putavi in hac editione.

(Verss. 15. 16. leg.: citius*ne* tristis Advolat *hora.* Haec centies confusa. Both.)

LIB. I. ODE XL.

Dulci libello nemo sodalium
Forsan meorum carior exstitit;
De te merenti quid fidelis
Officium domino rependes?

Te Roma cautum territat ardua:
Depone vanos invidiae metus;
Urbisque, fidens dignitati,
Per plateas animosus audi.

En quo furentes Eumenidum choros
Disjecit almo fulmine Jupiter!
Huic ara stabit, fama cantu
Perpetuo celebranda crescet.

(Vers. 3 leg. *quod.* 8 leg. *aude.* Similiter *audere in proelia* dixit Virg. Aen 2, 347, etc.

10. leg *Dejecit.* 11 fortasse leg. *Hic*, eo loco, quo dejectae Furiae. Quanquam et *Huic* ferendum. Ceterum hoc est laterem lavare. (Both.)

Od. 2, 1, in inscriptione mire Vand. D: *Ad Pollionem tragoedum.* 8. Graev: *Subpositos.* Vid. ad 1, 15, 15. 19. Ascens. et Wakef: *fulgur.* Probat antiquam vocem Eichst. ad Ommeren., laudatque Oudendorp. ad Frontin. 2, 3, 34 et interpp. ad Lucret. 2, 327. 21 *Videre* pro *Audire* temere reposuerunt Beroald. Bentl. Cun. San. 40. Henricopetr. 1., incertum unde, *meliore.*

Od 2, 2, 5. Vand. V.: *extenso.* 7. *agit* Graev*ʃ*, item Vandd. B E et 3 recentiores. In *φ'* correctum *aget.* 18. *beatum.* 4 Vandd. 23. Graev. *inretorto.* Vid. ad 2, 1, 8.

Od. 2, 3, 9. Vellem probasset Fea, *quo* dici pro eo quod est *quo loco*, vel *ubi.* Plautus quidem Merc. 876. in libris vulgatis: CHA. Ubi eam salvam (scis)? EV. *Quo* ego scio. Sed a et o litterae cum mixtae nonnunquam deprehendantur in co-

dicibus, reponendum videtur: *Quâ* ego scio: nam Quâ etiam significare Quo loco, vel Quâ parte, non est dubium: vid. Thesaur. Gesner. Lucan. 8, 211. orbis, *Quâ* Romanus erat. Et ibidem 227:

Qua rapidus Ganges et *quâ* Nysaeus Hydaspes
Accedunt pelago.

Ejusmodi locorum Fea immemor Sat. quoque 1, 8, 15.: „*Qua* est," inquit, „per quem locum; *quo* est quo loci," abutiturque verbis Ciceronis, in quibus *quo* plane significat, ut passim, *in quem locum*. Recte illic, me judice, Bentlejus reposuit:

Nunc licet Exquiliis habitare salubribus, atque
Aggere in aprico spatiari, *quâ* modo tristes
Albis informem spectabant ossibus agrum;

nec tamen propterea hic itidem rescripserim ex Lambini sententiâ: *Quâ* pinus ingens, sed in *quo* vulgato intelligam ex praegressis *gramine*, *loco graminoso*.

11. Pro *et* Vanderburgii A B C Φ': *quid*; C Φ' a m. 2: *quo*, uti et alii quidam ejus codd., itemque Brod. Gott., edd. princc., R. Steph., Baxt. Cum a et d litterae valde similes sint in libris scriptis, suspicari licet, illud *quid* fuisse *quia* in αὐτογράφοις, ut arbores eum locum amare dicantur ob fontem ibi fluentem, et tardius quidem obliquo rivo, ita ut moretur ibi diutius. Possis etiam *quod* reponere eodem sensu, quae vocabula saepius confusa; nisi, *quid* servato, pleniusque distincto post *Falerni*, haec ita interpretari velis, ut faciebat aliquando Vand.: „Dans ce beau lieu où le pin et le peuplier réunissent leur ombre, pourquoi ce ruisseau s'empresse-t-il de s'enfuir, malgré le détour qui le ralentit?" Il me sembla (inquit) que ce reproche, adressé par le poète au ruisseau, rétablissoit l'harmonie (*), et je le joignis à la strophe suivante, en suppléant cette transition: Toy, Dellius, *sois plus sage*; fais porter les vins, les parfums, etc. Ce sens est peut-être le vé-

(*) Paulo ante haec posuit vir elegantissimus, commemoratâ lectione vulgatâ R a m i s e t o b l i q u o, vel R a m i s q u a e t o b l i q u o: Il me sembloit que l'empressement du ruisseau à s'éloigner du lieu charmant formoit un contraste désagréable etc.

ritable; mais la difficulté de le rendre en si peu de vers m'a ramené au sentiment des vieux scholiastes, et entre autres de Porphyrion, qui, pour expliquer le sens de la question d'Horace, „d'où vient que ce ruisseau est gêné dans sa carrière par ce détour?" en suggère lui-même la réponse (?), en ajoutant dans sa glose: *si ea non utimur*, si nous n'en profitons pas; car on en peut conclure que c'est pour rendre ce lieu plus propice aux plaisirs du propriétaire, que le détour arrête le ruisseau. Cette explication rétablit également l'harmonie dans le tableau tracé par Horace. — M. Delille a imité ce passage célèbre avec toute la superiorité de son talent:

Horace nous décrit en vers délicieux
Ce pâle peuplier, ce pin audacieux,
Ensemble mariant leurs rameaux frais et sombres,
Et prêtant au buveur l'hospice de leurs ombres,
Tandis qu'un clair ruisseau, se hâtant dans son cours,
Fuit, roule, et de son lit abrége les détours.

Homme des Champs, ch. 4.

13. Unus Vanderburgii codex I: *brevis*, sed is quoque esse potest accusativus plur., quamvis Acro scribat: Brevis genitivus est.

18. *lavat* Vandd. A. M. 23. *dio* Vand. E. De lectione *divo* Varronem laudat Graevius ubi supra ad Od. 1, 7, 13. 28. *exitium* quidam vett. Vandd. Non semel confusa haec vocabula: vide Vindicias Ovid. ad Met. 15, 515.

Od. 2, 4, 18. Etiam Vandd. P et V: *delectam*, recte quidem.

Od. 2, 5, 4. Recte Parmenses: *venerem*, ut ubique scribendum est, ubi res significatur, non persona. Et sic in similibus. Cf. 3, 12, 1; 3, 13, 5; Sat. 1, 2, 119; 1, 3, 109 etc. Vidit etiam Fea nonnunquam, velut A. P. 414. Cf. not. ad 1, 1, 6.

Od. 2, 5, 5. Graev. *virentis* et 11 *auctumnus*. Vid. ad 1, 15, 15. 12. Vand. D: *Purpereus vario*. Sequente v. Vanderburgii codd. alii: *sequetur*, *curret*; alii: *sequitur*, *currit*. 16. Vand γ': *petit*. 18. Vand. O: *Doris*. 19. 6 Vandd. *renitet*, partim cum v. l. *renidet*. 20. etiam Graev. *Cnidiusve*. 22. V Vand.: *sugacem f. hospitem*. Ceterum Vandd. D E I pro inscriptione: *Ad Sodalem*

O. 2, 6, 1. Priore *et* videtur careri posse. Singulos versus

eâ copulâ saepius Noster finit in lyricis, sequentes nunquam. De Septimio ad Epist 1, 9, 1. *aditure.* Si opus sit. 2. *Cantabrum.* Epist. 1, 18, 55. 11. Ed a Zurck in variis lectt. *Galesum,* eleganter: vidd. Fea et interpp. ad A. P. 18. 18. Vand. D. *Alcon.* Sequente v. *Fertilis* 5 codd. Vandd., et ita correctum in A. Sic etiam Ms apud Canterum Nov. Lectt 6, 14. Deinde *nimium* pro *minimum* aliquot Vandd., frequente lapsu. Cf Fea ad Sat. 1, 5, 6. Longe autem concinnior veriorque mihi videtur lectio antiqua *Fertili*, neque *Baccho*, id est vino, *fertili* magis offendor quam *segetibus feracibus* Od. 1, 31, 3 sequ. *Aulon* deus montis cognominis: cf. Ovid. Met. 11, 156, Senecae Thyest. 31 etc. E. Nic. Heinsii sententiâ Wak. reponens *amictus* conferri jubet Epist. 1, 16, 3; Virg. Georg. 2, 38; Ovid. Met. 10, 100, Fast. 4, 707; sed *amicus* aeque bonum, Nostroque satis usitatum: vide 1, 26, 1; 2, 17, 2; 3, 4, 25; 4, 6, 41 etc. 22. *ubi* 7 Vandd. 24. Vand. D.: *Vatis Horati*, quod petitum ex Od. 4, 6, extremâ.

Od. 2, 7. Vand.: „Les Mss. ne sont point d'accord sur les noms de cet ami de notre poète. J'ai cru long-temps avec San. et MM. Wetzel et Mitsch., devoir le confondre avec le Pompeius Grosphus de l'Ode 16. de ce Livre et de l'épître 12. du Liv. 1. Mais je pense aujourd'hui avec les anciens commentateurs, suivis en cela par Dacier et M. Voss, que Pompeius Varus étoient ses nom et surnom véritables.“ In notis monet, hunc Pompejum Romanum, certe Italum, fuisse, id quod v. 3. intelligatur; Grosphum Siculum, et divitem quidem (16, 33), cum ille proscriptus bona haud dubie sua omnia amiserit. Cui sententiae subscribo.

9 — 12. Vand.: *Fuite d'Horace à Philippes.*

C'est sur ce passage fameux qu'est fondée l'opinion généralement établie, du moins parmi nous, de la poltronnerie d'Horace. Un tribun qui, dans une bataille, abandonne son bouclier, et qui ne rougit point de l'avouer comme poète! qu'y a-t-il à répondre à ceux qui l'accusent de lâcheté? On a regardé long-temps la chose comme si bien démontrée, que Sanadon crut faire beaucoup pour l'honneur de notre poète en disant qu'après la bravoure, ce qu'il y avoit de plus brave, c'étoit d'avouer qu'on en a manqué. Avant Sa-

nadon, on avoit imaginé qu'Horace avoit voulu, par cet aveu, faire sa cour à Auguste, ce qui n'auroit pas été moins lâche, ou qu'il n'avoit songé qu'à se donner une conformité de plus avec le poète Alcée, ce qui seroit bien puéril. Depuis, Algarotti passa légèrement sur ce trait, dans sa Vie d'Horace; et l'abbé Galiani en fit honneur â notre poète avec un cynisme révoltant. Selon lui, la bataille de Philippes guérit Horace de la maladie qu'on appelle bravoure, et il redevint pour toujours poète, et comme de raison poltron. Je ne connois parmi nous que Poinsinet de Sivry qui ait pris sa défense sur l'article de la bravoure, mais d'une manière qui ne peut que rendre l'avocat ridicule, sans être utile à son client. Sivry prend à la lettre un passage d'Horace (lib. 2. sat. 3, 308), pour faire de notre poète un nain de deux pieds de haut (*moduli bipedalis*); mais au lieu de se borner à en tirer des conclusions favorables à la pureté de ses moeurs, autre point dont il veut absolument nous convaincre, il en conclut qu'un tel nain devoit avoir donné des preuves d'un bien grand courage pour que Brutus lui confiât une légion; et l'on sent qu'après cela il ne fait aucune difficulté de tourner en plaisanterie le passage qui nous occupe.

Je suis, au reste, très-fâché que Sivry ait été trop occupé de la taille exiguë d'Horace; il étoit sur la voie pour lever la difficulté, et il en auroit enlevé la gloire aux commentateurs allemands modernes, tels que Lessing et M. Wetzel. Il n'auroit eu besoin pour cela que de considérer le passage dans son ensemble, au lieu d'en confronter d'autres qui n'y ont aucun rapport. Oui, sans doute, il falloit qu'un homme, grand ou petit, eût montré quelque bravoure pour obtenir de l'emploi sous Brutus; et la manière même dont Horace parle de sa conduite après la chute de son parti, prouve qu'il ne manquoit pas de courage. Nulle part il ne le désavoue, nulle part il ne témoigne le regret de s'y être engagé. Et comment enfin s'exprime-t-il dans cet endroit même? Dans quel moment dit-il qu'il a laissé son bouclier? *Cum fracta virtus*, lorsque la valeur, la vertu même fut abbattue, *et minaces turpe solum tetigere mento*, lorsque les guerriers, naguère menaçans, eurent mordu la poussière. On

voit donc, ce que d'autres avoient déjà remarqué, qu'il honore ses compagnons d'armes jusque dans leur défaite; on voit, ce que les éditeurs n'avoient pas encore observé en France, qu'il ne quitta son bouclier et ne prit la fuite que lorsque le succès de la bataille fut désespéré. Il ne fit donc que ce firent tant d'autres; il ne fut ni plus ni moins brave qu'eux. Il raconte ici son malheur d'une manière aussi simple que naturelle, sans but particulier, sans affectation; on en peut conclure beaucoup en faveur de sa franchise, mais rien qui le convainque de lâcheté.

Addamus, etiam finito bello fortem se Horatium praebuisse, cum in satiris tot homines malos sugillaret, in his honesto loco natos, ut Pediatium equitem (1, 8, 39), et gratia valentes, ut Tigellium (1, 3) et Petillium Capitolinum (1, 4, 94), a quibus abstinere solent satirici vulgares, non illi manu strenui, ut verbis. Fortunae sine libertate contemtorem agnoscas Epist. 1, 7, 35. Cf. Epist. 1, 8, extrem. etc.

Od. 2, 8. inscript. In *Varinem*, vel *Varinae* codd. quidam Vandd. 2. V Vand.: *Barrine*. Notae lites de hoc nomine. Cf. Vand. Non male facere videntur, qui reponunt *Iberine*, Ἰβηρίνη, ab Ἰβηρῖνος. Vid. Juvenalis locus laudatus ad Sat. 2, 5, 35. 3. Vand.: — On a vu chez nous beaucoup de gens appeler *mensonges* les taches blanches ou noires, dont les ongles sont quelquefois marqués etc.

Od. 2, 9, *Ad Valgium*. *Rufum* additur in 5 Vandd. Glossa codicis A Vand.: Valgium consularem amicum suum consolatur. Vid. ad Sat. 1, 10, 82. 9. *urgues* Ms. Graev. h. l. et passim. Idem 11. *recedunt*. 22. *vertices* etiam Vandd. omnes, estque id in lectt. Zurck. Vand.: *Vortices*, que préfèrent certains éditeurs, est un mot bien suranné, puisque, selon Quintilien, ce fut le premier Scipion qui en fit tomber l'usage.

Od. 2, 10, 4. *Litus* etiam Graev. 9. Sentio cum viris doctis, quibus non adeo malum videtur *Saepius*, ut lectioni paucorum librorum debeat cedere. Sane ventis saepius agitantur arbores altiores quam humiles et arbusta. Lucillius Antholog. Palat. vol. 2. pag. 315.:

Οὐ θρύον, οὐ μαλάχην ἄνεμός ποτε, τὰς δὲ μεγίστας
Ἢ δρύας ἢ πλατάνους οἶδε χαμαὶ κατάγειν.

Seneca Hippol. 1133.: Humida vallis *raros* patitur Fulminis ictus. *Saevitia* fati sequentibus *excelsae* — *montes* significatur; hoc autem loco id tantum dicitur, magna patere ictibus Fortunae adversae, cum parva propter humilitatem negligantur.

12. Vandd. omnes: *Fulgura*. 18. Pro *quondam* Q Vand. *quando*, cum gl.: aliquando. *Citharae* Graev. liber Mongez. et Vandd. 4, sed cum var. lect. *cithara*. Cithara etiam in Vanderburgii libro B a manu correctoris, et pro variâ lect. in ejusdem γ'.

Od. 2, 11, 2 De Quintiis vide not. ad Epist. 1, 16.

4. Vandd. D et γ': *ne* trepides. R: *usus*, quod placuit Wakefieldio. 6. *Lévis Juventas*, λεία Νεότης. Vid. Fea ad Od. 4, 11, 8 9 Graev. et Vandd. praeter M: *honor*. Sequente v. Vand. V: *Vultu: et quid*. 12. Vand. T. in ordine: *animado*. 21. *devium* In devio loco Urbis habitans, non obvium, neque vulgare. Vid. Torrent. 24. *comas* etiam Graev. a m. 2. et Vandd. 4; *comae* 2.

Od 2, 12, 12. *Minacium* var. lectt. Zurck., 8 Vandd., et Graev. in liturâ: manus 1. dederat *minatium*, quod fuit fortasse *minātium*, id est *minantium*, quod habent Brod. Gott. etc. Alterum eo rectius videtur, quo minus est ἐνεργητικόν: nam *minantium* rem praesentem designat minasque regum eo ipso tempore, quo in triumpho duci finguntur; quibus minis quid ineptius excogitari potest? quid magis abhorrens a naturâ? Contra morem indicat *minax*, qui conversione rerum mutatus non fuerit, et in vultibus istorum regum quasi invitorum insederit; idque voluit ut opinor, Noster. Cf. 7, 11, ubi recte Vand.: quand partout la valeur consternée Souilloit dans la poussière un front *jadis altier*. 13. Licymniam libertinam fuisse et Maecenatis amicam, hodie inter omnes constat. Festum Dianae privatum intelligendum, quod ejusdem conditionis puellae celebrarent cum Licymniâ, non nisi clanculum rem habente cum Maecenate. Vidd. Torrent Vand.

14. Male Mongez. et Vand. P.: *lucidum et Fulgentes*. Var. lect. Zurck. *lucide* interpretis est.

25 *Cum* pro *Dum* 9 Vandd., *fragrantia* unus O.

28 *occupat* Vandd. 4 in ordine.

Od. 2, 13, 8. *Colchu* 5 Vandd.

16. *timet* producta posteriore syllaba legendum. Vid. ad 3, 16, 26.

23. *descriptas* γ' I P Vandd.; D quoque in ordine, sed alterum adscriptum; R: *desertas*. 25. De Sapphone nuper scripsit, eamque a turpi suspicione liberare non infeliciter conatus est Welckerus, bonarum litterarum in Academiâ Gottingensi professor doctissimus. 28. In Vanderburgii libris A γ' et aliis 4 ita interpungitur: *Dura fugae*, *mala dura belli*, merito probante viro docto. 31. *tyrannos*. Mire Vand. T: *triumphos*. 35. Vand. P: *intortis*.

38. *laborem* etiam 3 Vandd et Zurck. in varr. lectt., qui laudat Turneb. Advers. 10, 21.

40. *timidas* var. lect. Zurck. Pro *lyncas* in Vand. S est var. lect. *damas*.

Od 2, 14, 1. V Vand. *Heu, fugaces*. Vid. ad 1, 35, 33. „*Postume*. Cette orthographe est celle de tous mes Mss sans exception: elle est aussi celle des 4 célèbres Mss. de Virgile, à l'endroit cité par Torrentius." (Aen 6,763.) Vand. 5. 10 Vandd: *tricenis*, A: *erunt*. Sequente versu Graev. *inlacr*. Vid. ad 1, 15, 15. 14. A Vand.: *raucis*. 25. Graev. *Cecuba*. 27. *superbo* Vandd. omnes, sed in A manu tantum correctoris. 28. Si scribemus *cena*, quid fiet etymologiâ, quae in hoc quidem vocabulo minime dubia videtur? Nam quod *Camenae* placet viro doctissimo Od. 3, 4, 21, sequitur in eo veteres grammaticos, obloquentibus tamen recentioribus nec paucis, nec nullius ponderis, in his Dausquejo et Gesnero. Sed similiter *fecundi* habet Sat. 2, 4, 44, Epist. 1, 5, 19, et *feta* Epist 2, 1, 143 in notâ, et *incohare* Od. 1, 4, 15, ratione non apparente; nisi, hac neglectâ, defendere velimus, quidquid ostendunt Mss., marmora, nummi denique, in quibus omnibus hallucinatos saepe esse operas constat? Cf. Rutgers. Venus. Lectt. cap. 2. pag. 243. Ne *hoe* quidem illud pro *ohe* (ὠέ) repositum Sat. 1, 5, 12. auctoritate veteris editionis satis fulcitur, et prorsus intolerabile est *scaena* Sat. 2, 1, 71.

Od. 2, 15, 2 *relinquunt* M Vand. 3. *Lucrino lacu*. „Lac situé dans la Campanie, proche de Baïes, et dont les coquillages (vidd. interpp. ad Sat. 2, 4, 32) étoient recherchés des

gourmets du temps. Le tremblement de terre qui produisit, en 1538, le *Monte nuovo*, en combla la plus grande partie.“ Vand. 5. S Vand. *tunc*, uti et 9. Vid. J. H. Voss. ad Tibull. 1, 1, 21. 10. *aestus* 4 Vandd.: et in duobus haec est var. lect.

Od. 2, 16, 2. *Pressus* S Vand. 3. *lumen* Vand. O in ordine; pro *certa* Vand. Q in marg.: *clara*. 17. *fortes*. S Vand. pro var. lectione *sontes*, ut f et s, r et n, commutari inter se solent in codd. 18.

— quid terras alio calentes
Sole mutamus? patriae quis exsul
Se quoque fugit?

Verbis *quid terras — mutamus* ita distinctis non temere offensus Cuningamius reposuit *terris*, obtemperante Sanadono, qui sic in notâ ad h. l.: „Les copistes n'ont mis apparemment *terras*, que parce qu'ils ont cru que *calentes* demandoit un substantif de même cas. Ce n'est pas la seule fois qu'ils ont altéré le texte par le même principe dans la construction du verbe *mutare*.“ Aliam ingressus viam Wakefieldius ad Virg. Georg. 4, 511, Lucret. 4, 67 et in editione Nostri sic legendum existimavit: *quid terras alio calentes sole mutamus patriâ?* correctione quidem facillimâ minimeque ineptâ, quam, magis etiam variatâ formâ orationis, adjuves scribendo *ecquis* pro *quis*, ut *patriaecquis* in *patriae quis* degenerasse videatur. Verum enimvero mutare ultimum debet esse critici remedium. Quid igitur faciendum? Nihilne omnino est novandum, dicendumque cum quibusdam interpretibus, *mutare* hic usurpari ut Graecorum ἀλλάττειν vel ἀλλάττεσθαί τι et similia, de quibus olim H. Steph. diatr. p. 92., nuper Jacobsius et Schaeferus Antholog. Palat. vol. 3. pagg. 256 et 973? Nempe id vellem firmioribus nonnullis exemplis probassent viri eruditissimi. Quod dum fiat, interim distinctione succurere licebit Horatio, ut ita rescribatur:

— quid terras alio calentes
Sole mutamus patriae? quis exul
Se quoque fugit?

patriae, patriae sole, ellipsi usitatissimâ. Plautus Trin. 512. nostrae edit.:

Credo ego istuc, Stasime, ita esse; sed Campas genus
Multo *Syrorum* iam antidit patientiâ.

Syrorum, *Syrorum* generi seu genti. Cicero De Offic. 2, 25.: Nam et corporis commoda, cum externis, et externa *cum corporis* (id est cum corpores commodis), et ipsa inter se corporis, et externa cum externis comparari solent. Cum externis *corporis* (intell. commoda) hoc modo comparantur: valere ut malis, quam dives esse *Cum corporis* (intell. commodis) externa hoc modo etc. Nam duriusculum sit verba sic ordinare: quid mutamus sole patriae terras alio (sole) calentes? Quod Ovidius dixit Met. 9, 410: *exul mentisque domûsque*, Curtius 5, 12: *terrarum orbis exulem*, eo res non conficitur, siquidem in eo disputamus, an verba *quid terras alio calentes sole mutamus* eo sensu, quem iis inesse volunt interpretes, accipi latine possint, cum plane contrariâ sententiâ hoc indicare videantur: quid relictis exteris nationibus redimus in patriam? De ellipsiillâ videri etiam possunt, quae nos nuper ad Senecae Tro. 46.

25. *Est* omissum in Vandd. B et H. 27. *Temperat* V Vand. 31. *forset*, id est *forsit*, pro *forsan* 3 Vandd. in ordine. Cf. Od. 1, 28, 31. 33. malim cum editoribus quibusdam uno verbo *Circummugiunt*, quemadmodum Circumsonare, Circumvolare, aliaque ejus generis dicuntur. Sat. 2, 3, 223.:

Hunc circumtonuit gaudens Bellona cruentis.

Od. 2, 17, 6. Vetus Schol., Burm. ad Virg. 2, 647 et Valer. Flacc. 6, 733, Cun. San. Wak.: *alteram*. Cf. Jan. et Eichstad. ad Ommeren. Si quid mutandum sit, malim propemodum: quid moror, *alterâ* Nec carus aeque nec superstes Integer? *alterâ*, alterâ parte animae, id est: propter alteram ejus partem, vel: quod ad illam partem attinet, ut *alterâ* ad utrumque, *carus* et *superstes integer*, referatur.

10. Ad vivum haec resecat Spence in libro anglico, qui inscriptus est „Polymetis, or an Inquiry concerning the Agreement between the Works of the Roman Poets and the Remains of the ancient Artists" etc. Lond. 1747. fol., cujus operis pag. 22. ita scribit: „Considering the manner, in which Horace lived with Maecenas, and the freedom with which

he writes, even when he is complimenting him, what he says to him in an ode, written when that minister was extremely ill, looks, I think, a little too serious to be nothing but a poetical rodomontade. (Hor. lib 2. Od. 17 : *Cur me querelis exanimas tuis? Carpere iter comites parati.*) After so solemn a profession of Horace, that he would follow Maecenas soon, if he should die first, it seems at least a little odd, that Horace's death should follow his so soon, as it is said to have done... They both died in the end of the year 746. V. C according to Pere Sanadon: and according to the old Life of Horace, attributed to Suetonius, Maecenas speaks most affectionately of him in his last will; Horace dies about three weeks after him, and orders that his remains should be buried close by Maecenas's." Et paulo post: „There is some room to conjecture, that he (Horace) hastened himself out of this world to accompany his great friend in the next." (*)

Hinc Hagedornius in carmine de Horatio:

Du bist vergnügt: dich liebet dein Mäcen.

— — —

Wer wählt so wohl? Dein Herz bleibt ihm ergeben,
Und solchen Freund willst du nicht überleben.

Sed non ita excutiendi sunt poëtae.

14. *Gyas* Muret. Lamb. Steph. Cun. San. Bodon.; Mss. et vulgus editionum consueto errore *gigas* vel *Gyges*. Hoc ἄμετρον, illud friget. Vid. San., et cf. 3, 4, 69; 7, 5. Recte Juntinae Hesiod. Theog. 149:

Κόττος τε, Βριάρεως τε, Γυης θ', ὑπερήφανα τέκνα.

Vid. Apollodorus operis principio. De Gyge non morandus scriptor odarii Anacreontici, quod ita incipit:

Οὔ μοι μέλει Γυγαο,
Τȣ̃ Σαρδίων ἄνακτος,

(*) Rectius Sanad. Vit. Horat. sub anno V. C. 746, ante Christ. 8, Horatii 57: Horace meurt le 27. de Novembre, — environ un mois avant la mort de Mécene. Plura vide apud ipsum, et Meibomium Maecen. cap. 25., et Vand.

ubi tamen codex Palat.: Γύγεω ut vera videatur vulgata lectio, O. μ. μ. τὰ Γύγεω: audiendus Alpheus Mitylenaeus, cujus haec leguntur Antholog. Palat. vol. 2. pag. 39.:

Οὐ στέργω βαθυληΐους ἀρέρας,

Οὐκ ὄλβον πολύχρυσον, οἷα Γύγης,

audiendus doctissimus poëta, Propertius, qui de Omphale eleg. 3, 9. 18:

Lydia *Gygaeo* tincta puella lacu

Cf. Jacobs. Anthol Palat. vol. 3 pag. 400, et Addend. p. 41.

17. *Loetalis* pro *Natalis* Graev. et Vandd. B φ' H, i. e. *Letalis*, quam lectionem habent 2 Blandinii apud Cruquium, Fran. et Vandd. 5, quorum duo cum variâ lect., quae et in Graev. erat, *Natalis*. Vand.: „Cruquius pense qu'on ne doit pas rejeter trop légèrement la leçon *Letalis*. Je la recommande comme lui à la meditation des astrologues.“ 25. 3 Vandd.: *tum pop.*; φ: *te pop.* 26. *Festum* pars scriptorum pro *Laetum*, testibus Cuningamio et Sanadone, quibus placet *Faustum*. Deinde S Vand.; *strepuit*.

Od. 2, 18 pro inscriptione habet A Vand.: Ad Avarum; γ' et H: Ad Varum. 7. 8 *Laconias* 2 Vandd recentt., *clientes* 16. Utrumque est etiam in lectionibus Zurchianis. 19. Ms. Graev. *Immemor*. Vid ad 1, 15, 15. 28. *gnatos* R Vand.

30. *fine*. Aliquot libri et Serv. ad Aen. 6, 152.: *sede*, quae videtur esse interpretatio.

36. B φ et P Vandd.: *Revinxit*, M: *Devexit*.

40. *audit*. Quid? non vocatus? tale oxymorum ut elegantissimo poëtae placuerit? Recte, ut opinor, vir doctus apud Cuningamium: *audet*. Quod neque dii neque homines fecerunt, id unus facere audet Charon, seu Mors: velut aggreditur miseriarum turbam, quâ circumdatus pauper est, eâque dissipatâ levat functum laboribus; *functum*, ab effectu levandi. Schol.: „Hic vocatus atque non vocatus audit (imo: audet) levare pauperem“ etc. Possis etiam *audet* interpretari *potest*. ut apud Plautum, Lucretium, Senecam Herc. Oet. 289. San.: „*Audit levare* est pour *dicitur levare*.“ Sed ea ratio valde friget. Saepius haec vocabula confusa: vid. ad Epist. 1, 1, 48.

Od 2, 19, 15. *leni*, quod requirit versus, etiam Graev. et Vanderburgianorum pars dimidia. 23. *Rhoecum* Graev.; *Rhoetum* Vandd, sed non eâdem orthographiâ. Vand. ⊄ in ordine: *leonum*.

Od 2, 20, 1 *non tenui* etiam 2 Mss. Bentleji, totidemque Vandd., Cun. San Jan. Mitsch. 3. *nec* aliquot Vandd.; *terra* Mss. Brod, Graev, 8 Vandd. aliique.

6 *non ego, quem vocas, Dilecte Maecenas, obibo.* Quidquid moliuntur interpretes, tam veteres quam recentiores, friget aeternumque frigebit istud *quem vocas*, de cujus depravatione dubitari me judice non potest. Atqui Bentl. et San. conjecerunt legendum esse *quem vocant*, quem ita vocant rivales atque inimici; sed frigide et vix latine. Reponendum censeo *quem vetas*, quem vetas *obire*, quod verbum repetendum ἀπὸ τȣ̃ *obibo* in proximis, figurâ minime inusitatâ: cf. Senec. Herc. Oet. 307, 441 etc. Od. 4, 8, 28:

Dignum laude virum Musa *vetat mori*,
Coelo Musa beat.

Lyricis Horatium Maecenas inserens liberare a lege mortis dicitur; id quod ab eo, tanquam a Musâ suâ, Noster cum petiisset Od. I, I, 35 sequ., repulsam, opinor, non tulit, sed amicâ aliquâ seu coram seu per litteras appellatione in coetum, ut ille ait, receptus est. Haec de sententiâ. Jam ad verba quod attinet, non semel e et o, c et t, litterae, ipsaque haec vocabula, sibi invicem offecere. Plaut. Asin. 502. vetus codex Camerarii a m I.: Quotiens te *votui* Argyrippum etc. pro *vetui*, et sic fere ubique, si Pareo fides est, membranae Palatinae. Contra Od. 2. 16, I. Vand. I seculi 12. *dives* pro *divos*. Cf. index Vindiciarum Ovid. Huc accedit, quod *voto* pro *veto* antiquitus in usu fuit secundum Cassiodorum De Orthograph. pag. 2283 Putsch. Fac igitur, seu casu seu datâ operâ scripsisse hoc loco librarium quendam veterrimum *votas* pro *vetas*, quid proclivius fuit, quam istud *votas* a posteriore aliquo mutari, et in locum vocabuli ipsi ignoti notissimum *vocas* substitui? —

Si quid novisti rectius istis,
Candidus imperti; si non, his utere mecum.

Ceterum Mentel. liber: *quam*, quod *quum* fuisse existimes (*quum vetas*); sed friget.

9. 2 Vandd.: *resident*. 11. *Superna* etiam Zurck.; sed Vandd. omnes *Superne*.

13. *notior* perantiquus Bentleji liber Leid., item Vanderbb. γ' et E; R: *nocior*. Inde *tutior* fecit Bentlejus, probantibus San., Wakef., Koeppen., Eichstad. ad Ommeren. Sed vel *ocior* ferendum est, vel certe admittendum *notior*. 20. *Dicet* habetur in variis lectt. Zurck. 23. Graev. *Conpesce*. Vid. ad 1, 15, 15.

Od. 3, 1, 17. *Destrictus* Graev. et Vandd. 3 in ordine; est quoque in vv. ll. Zurck.

35. S Vand.: *dimisit*. 43. *Delenit* A Vand., sed correctum *delinit*.

Od. 3, 2, 1. *Amice* alii apud Vanderburgium interpretantur: *familiariter*; alii: *patienter*, Fea: *aequo seu volenti animo*, quomodo φίλως φέρειν dici putat Baxterus. Sed nusquam sic, quod sciam, cum alii Latinorum, tum ipse Horatius; vid. A. P. 196, 411. Quamobrem aliquis amicus compellari videretur, ut Od. 2, 9, 5; 14, 6; Epod. 1, 2; Epist. 1, 7, 12; 18, 106; nisi obstaret metrum, hac regione versus alcaïci spondeum poscens. Recte igitur Mss. et edd., in quibus est *amici*; recte item Vanderburgii codex A, in quo haec legitur inscriptio: *Ad amicos*; nec male ejusdem libri B D E φ': *Ad amicos de institutione*. Ad plures haec oda scripta, ut Od. 1, 27, 37; 3, 1, 6, 14; Epod. 7, 13, 16, et liber de Arte poëticâ. Vid. ad 4, 5. E et i litterae sexcenties permutatae inter se in exemplaribus; hic fons erroris. Vel corrector insolentiorem in hoc genere pluralem numerum sedulo mutavit. Cf. Bentl.

5. *dio* Vandd. A et B; sed correctum *divo*. 9. Vand. V: *heu heu*. Ceteri *eheu*, ut vulgo. Vid. ad 1, 15, 9. 14. P Vand. *prosequitur*. 16. Vandd. 7: *timidoque*. 18. M Vand.: *Incontaminatis*.

21. Graev. *inmer*. Vid. ad 1, 15, 15. 22. *ire* pro *iter* 8 Vandd. turpi lapsu, nec melius 26. codex R; *vitabo*. 27. Graev. *Volgarit*. Vid. ad 1, 3, 18. 29. aliqui Vandd.: *phaselon*, quod non spernendum in tali carmine.

31. Vand.: L'image contenue dans ces 2 vers est trèsbelle en poésie. Je l'ai vu réalisée en sculpture à l'hôtel de ville d'Amsterdam. Le châtiment y est représenté avec une jambe de bois. Si Lessing en avoit eu connoissance, il ne l'auroit point oubliée dans son *Laocoon*, où il montre si bien que ce qui est beau dans les arts du dessin, ne l'est pas toujours en poésie, et réciproquement."

Od. 3, 3, 1. *ac* Porphyr., Cun., San. etc. Vulgo *et*.

6. Vandd., cum a codice P discesseris, in quo non liquet: *magna manus Jovis*. 7. S Vand. *illabetur*. 10. Vandd. 6: *Innisus*; alii *Innixus*, vel *Enisus*.

12. *bibet* etiam 10 Vandd. in ordine. Vand.: „Mes Mss. se partagent entre *bibet* et *bibit*. Il me semble qu'on doit préférer le dernier, et qu'Horace parle au présent de l'apothéose d'Auguste dans cet endroit, comme dans la première strophe de l'Ode cinquième." Cf. Gesn. 23. Recte San. secundum Bentlejum: *damnatam*, ut *Ilion* dici, non *pulverem*, intelligatur. 4, 9, 18.: *Non semel Ilios vexata* Cf. Hom. Il 4, 46 etc., Epod. 14, 14. Ovidii quoque Met. 14, 466. Ms. Berol. recte: *Postquam alta cremata est Ilios*, ubi vulgo *Ilion*. Bentlejum latrans Janius risum debet eruditis. 32. *Troica* vulgo libri, in his Vandd. 34. *discere* 11 Vandd., et ita correctum in A. In B C et Φ hoc glossema legitur, in Porphyrione sublectum: adsuescere saporibus nectaris. Acciverunt etiam Oberl. et Vand. 47. V Vand.: *Decernit*. 53. *mundi* T Vanderburgii, et ea var. lect. in duobus aliis ejus libris. Sequente versu 17 eorum: *tanget*. 67. *Excissus* var. lect. Zurck.

69. Vandd. fere: *hoc conveniet*; tres: *conveniat*. 70. A Vand. a m. 1.: *tendes*.

Od. 3, 4, 1. *et dic* fere codd. praeter Feae. 4. *citharaque* 2 Vandd., ut Cun. San. etc. secundum unum Ms. Bentleji.

5. Ingeniosum *Audiris*, sed nec vulgata lectio digna, quae conjecturae cedat indictâ causâ. Non sibi poëtae canere solent, sed omnibus, quos nonnunquam compellant, tanquam praesentes. Cf. Od. 1, 37, 4; Od. 2, 19, 2; Od. 3, 2, 1; 6, 2; 14, 1; Epod. 16, 16; Sat. 2, 2, 4; Art. poët. 5. Hoc quidem loco Horatius, invocatae Musae visus sibi audire vocem, quaerit ex sodalibus, an ipsi quoque eam audiant; neque expectatâ eorum

responsione, ut quos adesse poëtico tantum finxerit ἐνθουσιασμῷ, statim sic pergit: *Audire et videor pios errare per lucos*, et quae sequuntur. Quod istorum sodalium nulla praeterea fiat mention in carmine, quis miretur, cum materiâ, quam tractat, totus quasi occupatus poëta nihil cogitare nec velit nec possit, nisi quod ad eam pertineat? Nec fere aliter est in locis reliquis, quos laudavi, recteque id appelletur vatum commune omnium δραματικόν.

9 *Appulo*. Quid attinuit id commemorare, cum statim dicatur de Apuliâ? Et si *Appulus* ille mons est, quomodo res in eo gesta *extra limen Apuliae* accidisse dicitur? Sane, quidquid argutantur, indignum hoc *poëtâ*, indignum Horatio, neque dubitandum, quin lapsi sint descriptores, recteque de loco emendando cogitarint viri doctissimi, in his Aristarchus Anglus. Legam equidem: *Volture in abdito*. Pro *abdito*, litteris versis, scriptum forte *appito* ita, nisi fallor, degeneravit; quo genere corruptionis scatent libri. Aptissimum autem sententiae *abdito*, siquidem in solis vulgoque incognitis locis versari et miracula sua promere amant poëtae. Noster Od, 2, 3, 5:

Seu moestus omni tempore vixeris,
Seu te *in remoto gramine* per dies
Festos reclinatum beâris
Interiore notâ Falerni.

et similiter 19, 1:

Bacchum *in remotis* carmina *rupibus*
Vidi docentem.

et 3, 25, 12: Ut mihi *devio* Ripas et *vacuum* nemus Mirari libet. Sallustius Jug. 12: scrutari *loca abdita*, et 38.: *abditas regiones*. Cic. ad Att. 15, 16.: Loca venusta sunt, certe, et, si quid scribere velis, ab arbitris libera. Seneca Hippolyt. 778.: Te *nemore abdito* — Cinget turba licens etc. Plinius de elephantis 8. 5.: Pudore nunquam nisi *in abdito* coëunt.

10. Vandd. 15: *Nutricis;* 3: *altricis* (sic); *altricis* var. lect. in B et M. Dein Vand. A, qui unus ejus optimorum librorum (l'un des plus respectables): *limina*, sed

correctum *limen*. Inter lineas autem supra *Apuliae* legitur *Puliae*, de quo sic elegantissimus Vanderburgius: „*Pulia* seroit-il le nom de la nourrice d'Horace? (Quid autem hoc nominis? an voluit fortasse *Publia*?) Je le croirois sans les observations très-judicieuses qui ne permettent guère de supposer qu'il a voulu nous transmettre ce nom. Toutes les autres circonstances de l'avanture et en particulier l'*animosus infans* du v. 20 semblent en effet présenter le poète comme échappé à la garde de sa nourrice, lorsque cette aventure lui arriva, et c'étoit l'opinion des vieux scholiastes.“

14. „*Acheruntia*, ville de l'Apulie, étoit placée sur un rocher; voilà pourquoi Horace la compare à un nid. Elle porte aujourd'hui le nom d'*Acerenza*.“ Vand.

15. *Bantia*, autre ville d'Apulie, sur les confins de la Lucanie, étoit célèbre par ses bois et ses pâturages. L'abbé Chaupy reconnoît sa situation dans celle de l'abbaye de *Vanzo*. (Découverte de la maison de camp. d'Horace, III, 541.) Idem. 16. *Forenti* 5 Vandd. 23. *Praeneste*. Vid. ad Epist. I, 2, 2.

24. *Bajae*. Vid. ad Epist. I, I, 83. 31. *urentes* 7 Vandd. Offendit etiam simile initium verborum *arentes arenas*. 38. *abdidit* Vanderburgii V a m. I., sed pro variâ lect.: *reddidit*, ut alii ejus duo. H superscriptum habet *addidit*, et sic plane B D Φ S et T, ut permutari hae voces solent: vid. ad I, 16, 13, et cf Epist. I, I, 5, ibique Fea; item Epist. I, 16, II. Scripturae *abdidit* et *reddidit* etsi non omnino male defenduntur, a Feâ haec, illa a Janio atque Mitscherlichio: tamen ferendas esse nego, verumque censeo cum Vanderburgio *addidit*. Cohortes oppidis addidit Octavianus, i. e., cum Suetonio ut loquar Octav. 13., veteranos municipalibus agris collocavit; quibus agris, ab se antea non possessis, parum recte *redditi* milites dicerentur. 41. Pronuntia, quasi esset *consiljum*. Vid. ad 8, I. 43. *turbam* etiam Vand. Sed cf. 47. 46. *urbes*. Frigere vox visa, cum de *terrâ* dictum sit, statimque dicatur de *turbis mortalibus*. Reposuit igitur Bentlejus *umbras*; Cuningamius *orbes*, orbes stellarum, id est ipsas stellas, quemadmodum *orbis* dicitur pro orbe terrarum. Sed neutrum probabile, neque quidquam mutandum est, modo *urbes* interpreteris civitates suis legibus rectas, qualis inprimis Roma fuit, quibus op-

ponuntur *regna* Parthorum, Arabum et barbarorum, quae regna vocat *tristia*, id est saeva vel abominanda, quia libertatis in iis vestigium nullum. Cave enim Inferos intelligas cum plerisque omnibus interpretibus; quà ratione, quid τῷ *urbes* facias plane nesciveris, cum secundum nos mundum per partes Hic describat, primum physice (terra, mare), deinde politice (urbes, regna), tum νοερῶς diis hominibusque constantem, qui instar omnium animantium nominantur.

50. Recte Parmenses sublatâ interpunctione: *Fidens juventus horrida brachiis*, id est: juventus horrida (barbis et capillis: vid. Apollod. 1, 6, § 1), fidens brachiis. Titanas confundi hoc loco cum Gigantibus, more seriorum, versus 51 — 56 sunt indicio. *Horrida brachiis*, quod vult vir doctus, affectate dictum. 58. Vand. T.: *Pollent*, non rarâ s et l litterarum permutatione. 69. Vandd.: *gigas*. Vid. ad. 2, 17, 14. 76. *Aetnam* et *Ethnen* passim in Vanderburgianis libris conspicitur, sed et vulgata.

Od. 3, 5, 8. *armis* Vandd. Dacerius, suffragante Vanderburgio: „Comment Horace peut-il reprocher à des prisonniers d'être restés dans les champs, dans le pays des Parthes, lorsque le gouvernement négligoit de les racheter? Il est bien plus naturel de croire qu'il leur reproche d'avoir porté les armes pour ces mêmes Parthes; car il dépendoit d'eux de s'en dispenser.“ 10 Prius *et* omissum in 4 Vandd. 15. Vand. D in ordine: *exemplis*.

23. Vand. II.: *clusas*. 33 Commate vel semicolo distinguendum post verbum *hostibus*, siquidem hoc vult Regulus, exemplo usurpato rei prorsus ἀδυνάτου, si cerva de plagis elapsa pugnet, tum fortem militem futurum illum, qui hostibus se unquam dediderit. Ut Fea interpunxit, haec est sententia: „Etiamsi pugnat cerva, num propterea fortis erit ille, qui se hostibus credidit?“ quod falsum atque ineptum. Etiam sequentia verba usque ad *miscuit* versu 38. pravâ interpunctione sunt obscurata, quae rectius alibi excusa erant, rectissimeque omnium descripta in editione Bentleji, cui in Parmensi obtemperaverat ipse eques de Azara. Et primum quidem verba *Et Marte — mortem* cum manifesto ad superioria pertineant, ne ipsa quidem pro interrogatione haberi possunt. Dein illa *Hic*,

unde — *miscuit* seorsim accepta vehementer frigere cum intellexisset sagax Britannus, his quoque ad praecedentia relatis, et *Hinc* pro *Hic* reposito, quae mutatio lenissima est (*), erexit sententiam, pulcrâque oppositione mortis et vitae illustravit. Sane hac ratione meliorem nemo, ut opinor, inveniet, estque igitur locus sic scribendus:

Si pugnat extricata densis
Cerva plagis: erit ille fortis,
Qui perfidis se credidit hostibus;
Et Marte Poenos proteret altero,
Qui lora restrictis lacertis
Sensit iners, timuitque mortem
Hinc, unde vitam sumeret, inscius
Pacem duello miscuit. O pudor! etc.

Vitam victum interpretari licet, ut miles timuisse dicatur, ne mortem sibi inferrent Carthaginienses, qui potius debellandi erant cogendique, ut victum sibi praeberent, et se victorem suo sumtu alerent, ut fit in bellis. Sic vita morti magis proprie opponetur, quam si famam perennem sive immortalitatem intelligas, ut 4, 8, 14., Ovid. Met. 15, extremo versu, locisque poëtarum non paucis similibus. Eodem versu *sumeret* valet *sumsisset*, quemadmodum usurpari solent imperfecta. Denique seu legas *aptius* cum Bentlejo secundum 10 libros, quibus adstipulantur aliquot Vanderburgii, seu serves vulgatum *inscius*, quod fere habent ejusdem meliores codd., ad sententiam nihil aut non multum interest. 43. plures Vandd.: *A se*.

51 etiam quidam Vandd. male: *amicos*, ut versu 47. 54. 4 Vandd.: *Disjudicata*.

Od. 3, 6, 9. Vandd. B D E et alii 11: *Monaesis*, quod metro refragatur: vid. Gesn. ad 3, 2, 1. Schol. Cruq. ex emendat. Ruhnkenii ad Vellej. 2, 78.: *Parthi bis de Romanis*

(*) Vand.: „Hic locus in cod. S cum lectione Sanadonis (seu Bentleji) consentire videtur; nam sic scriptus est: t i m u i t q u e m o r t e m (sine distinctione) H i c u n d e v i t a m s u m e r e t a p t i u s etc. Supra literam i in verbo h i c adest incurva lineola, quae verbum illud in verbum h i n c commutare solet" etc.

victoriam retulerunt: prius enim Crassum, post Decidium Saxam, legatum Antonii, cum exercitu ceciderunt.

10. *Inauspicatos* etiam 8 Vandd., quod displicet propter simile initium vocabuli *impetus*. Alioqui vulgatam lectionem a correctore profectam esse crederem, qui nesciret, ab iambo passim incipere versus alcaïcos. Vid. Od. 1, 9, 1; 31, 9, 17; 35, 37; 37, 22; 2, 7, 22; 3, 1, 2 etc. 22. *artibus* Vandd. 5. 27. Vandd. 3 in ordine: *intermissa*. 28. *Oscula* pro *Gaudia* Vand. D et Eduardus a Zurck in variis lectt. 36. *durum* 6 Vandd.

Od. 3, 7, 4. *fidei* Vandd. praeter V. Cf. Gell. 9, 14. Acuendi judicii causa haec adscribam ex H. Stephani diatribe 2. de sua editione Horatii: „Potissimum eos locos mutare nolui, ubi quum recepta lectio commoda sit, ea contrà, quae pro ea reponitur, non commodiorem significationem, sed eandem et aliquid etiam incommodi habet: nimirum quod ei venia opus sit, utpote aliquo licentiae genere utenti. Talis est locus Od. 16 lib. 3,

Quàm si quidquid arat non piger Appulus.

Cur enim hic cum Lambino vulgarem lectionem *non piger* mutassem in *impiger*, quum nihil aliud quam licentia carmini hac mutatione accedat? Sic in Epodis (12.)

O ego non felix, quem tu fugis, ut pavet acres
Agna lupos.

Quamvis enim apud Charisium legatur *O ego infelix*, sine elisione, lectionem vulgarem minime mutandam esse judicavi. Quid? debuine et adversus hunc locum (Od. 3, 7, 4)

Constantis juvenem fide

aliquid moliri? Certè si Latinè atque adeo Latinissimè non dicitur *homo constanti fide*, multi ex primariis scriptoribus errant. — At si dicitur (*), cur voluerit Horatius licenter ita loqui potius quam *constanti fide* (praesertim numeris id permit-

(*) Male apud Steph: — errant: at si dicitur etc. quasi haec uno tenore legenda sint, cum verbis At si incipiat objectio. Quod sequitur, scilicet, ironicum est.

tentibus) dicere? — Huic loco scilicet valde accommodatus erat genitivus antiquus *fide* pro *fidei*, qui nulli alii Odarum vel Epodwn loco conveniebat. Neque enim ibi ullum aliud hujus archaismi exemplum extare puto. Legitur quidem Sat. 3. libri I. *fide* pro *fidei*, sed cogente versu, — *quid faciam, si furtum fecerit? aut si Prodiderit commissa fide?* — At Virgilius et Ovidius, hic *fide*, ille *die*, pro *fidei* et *diei* itidem dixerunt. — Quid? nonne et illos eadem necessitate cogi locis in illis vides, qua hic cogitur Horatius? Ita denique sentio, nonnullos esse archaismos, sicut tropos, quibus poetae (ac praesertim Virgilius) nulla etiam cogente necessitate usi sint: quod versus aut nulla aut levi mutatione stare absque illo patuerit: quosdam contrà, quorum velut opem et auxilium versus imploraverit, ad numeros aptos alioqui non veniens. Talem esse hunc Nasonis dico, Met. 3.

Prima fide vocisque ratae tentamina sumpsit
Caerula Liriope.

Talem hunc Virgilii Georg. lib. I.

Libra die somnique pares ubi fecerit horas.

Et Aeneidos I. *Munera laetitiamque die*, ut quidem nonnulli legunt: nam et duae aliae lectiones afferuntur. At nulla necessitate cogente minimè ita loquuturos fuisse puto: minus certè Nasonem quàm vel Virgilium vel Horatium. Atque adeo hunc non magis delectatum hoc archaismo fuisse puto, quàm ea, qua alibi utitur, synchysi: qualis ibi est, (4, 15)

Phoebus volentem praelia me loqui,
Victas et urbes, increpuit, lyra.

Quis enim dubitet quìn, si huic ablativo locum alium, suum videlicet, dare potuisset, daturus fuerit? si quidem hoc tanquam certum ac minimè controversum statuatur, illum eò ablativum hunc referre voluisse. Video enim in plerisque editionibus nullam post verbum *increpuit* interpunctionem esse positam: nescio an incuria praetermissam, an tanquam minimè necessariam. Quum autem non dubium sit quin debeat hujusmodi synchysis invitio potius quàm in laude poni, miror esse qui versum hunc Satyrae 5 lib. I.

Penè macros arsit dum turdos versat in igne

conquerantur ita ex veteribus libris esse mutatum:

Penè arsit, macros dum turdos versat in igne,

etiamsi quorundam enarratorum sive grammaticorum auctoritate haec lectio nitatur. Nam his opponi non solùm librorum veterum et alius cujusdam enarratoris anonymi auctoritas potest: sed hoc etiam, quòd fieri non potuerit quin ista verborum collocatio, quae illam synchysin non habet, in mentem poetae prius quàm altera veniret. Quòd siquis alias multo duriores apud eum extare dicat, hoc illi concedam, sed, non itidem nulla cogente necessitate illis usum esse, addam. Praesertim verò ubi lectionem vulgo receptam magis poeticam esse judicavi, alteram contempsi, ut hoc in loco:

Quis scit, an adjiciant hodiernae crastina summao
Tempora dii superi?

Nam hìc pro *summae* quaedam exemplaria habent *vitae*, non minus quidem certè aptum sententiae, sed minus poesi, et quidem Horatianae (quùm hìc illos *sermones per humum repentes* non scribat) conveniens.“

Judicii, inquam, acuendi causa et haec adscripsi, et similia plura, etiam loquaciora, ejusdem editoris infra, data occasione, inseram nostris annotationibus: nam alia falsa in his inesse, alia minus perpensa, quis hodie, tot interim doctissimorum hominum publicatis de Nostro scriptis, non sentiat? quae singula excuti hoc loco minime necesse est; verum etiam probabiliter et hic et alibi non pauca disputat bonus Stephanus, quae diligenter examinare proderit juventuti; neque plus justo laudis erudito typographo tribuere puto Janium, cum aureas eas diatribas vocat in Prolegomenis editionis suae, in quibus diatribis magnum se et generosum, sed eundem modestum quoque, criticum Stephanus praestiterit.

20. *Movet* Vandd. B et C in ordine. 22. *Spernit* var. lect. Zurck. et A Vand. a m. 2. 30. *cantum* H Vand.

Od. 3, 8. Vide monita de Odâ hujus libri 29. 4. *In* omissum in 9 Vandd., et in V deletum. 15. Vandd. H et O: *Profer*, Q *prefer*, Mongez, apud Vand. in ordine *Refer*. 25. Vandd. fere *Neglegens*, quod obsoletum. Sequente versu quod

vulgo legitur in fine, *et* abest etiam a Vanderburgianis A, M, P. *Privatus* recte explicatum a Bentlejo *ut privatus* vel *in privatis tuis rebus*, inprimis valetudine, quâ minus commodâ Maecenas utens nimium sibi timebat, videbaturque *ex rebus amoenis*, ut ille ait, *exaruisse*. 27. *rape* 4 Vandd. in ordine, estque ea var. lect. in Mongeziano. Ibidem *et* pro *ac* fere omnes Vandd.

Od. 3, 9, 2. *melior* pro *potior* S Vand. 4. *Persarum rege.* Vel qualis olim fuit, vel Parthorum: vid. Vand., qui confert. 5. 4. et 4, 15, 23. 5. *aliam* D V et 4 recentt. Vandd., fortasse ob m litteram in *magis* male iteratam. Utrumque bonum et Horatio usitatum, sed vulgatae scripturae *aliâ magis* sonus suavior evitato m litterarum concursu, qui est in alterâ *aliam magis*.

9. *Cressa* Vandd. N, S. 12. *parcant* 2 Vandd., ut etiam versu 16 17. *Quod si* γ' Vand. 21. *Quamvis* 6 Vandd.

Od. 3, 10, 6. Vandd. duo *satum*, reliqui *situm*. In A correctum *sacrum*. 10. Vandd.: *Ne curr. retro funis eat rota.* 18. *animo* etiam 15 Vandd., nec male: vide notata ad praegressi carminis versum 5.

Od. 3, 11, 17 seqq.

— Cerberus; quamvis furiale centum
Muniant angues caput ejus, atque
Spiritus teter, saniesque manet
Ore trilingui.

Locus haud dubie depravatus: nam primum *ejus* friget juxta *furiale*, id est Furiarum simile, quale fingitur Cerberi, abhorretque ab hoc genere carminum, ubi non est distributivum sequente pronomine relativo, ut Od. 4, 8, 18 (nam Sat. 2, 1, 70, Ovid. Trist. 3, 4, 27. et similia *sermoni propiora* (*) huc non pertinent); deinde ferendum non est, *manet* referri ad verba *Spiritus teter*, cum de *sanie* tantum recte dicatur et proprie, de *spiritu* quamvis dici possit, tamen hoc loco non nisi per metaphoram usurparetur, itaque simul proprie poneretur

(*) Ovid. Met. 8, 16. haud invitus legerim:

In quibus auratam proles Letoïa fertur
Deposuisse lyram; saxo sonus hujus inhaesit.

et *μεταφορικῶς*, quod invenustum; tum *atque* extremo versu non placet in odâ, ubi si quando copula inferenda est, *et* infertur vel *ac*, praesertim per ecthlipsin, *atque* propter *πλατύτητα* in significatu levi vitari solet, quod quidem Hujus uno in loco legitur, Od. 2, 10, 21, quo loco si quis reponat *animosus utque Fortis appare*, id est: sic appare, ut apparere solet animosus ac fortis, qualis es, me non invito faciat, qui u et a litteras sexcenties permutatas inter se sciam. Sed his missis rem praesentem agamus, videamusque, quomodo affectis versibus opitulati fuerint critici. Et Bentlejus quidem legendum conjecit: — caput, *exeatque* Spiritus etc., Cuningamius: — caput, *aestuatque*, Wakefieldius servatis verbis *Muniant* et *manet* (nam Cuningamius dedit: quanquam f. c. *Muniunt* a. c., *aestuatque* S. t., s. *manat* O. t.): — caput *aestuetque*. Miratur Gesnerus, nemini in mentem venisse *effluatque*, quasi non simile esset *manet*. Omnia haec nimium quantum discrepant a ductibus lectionis vulgatae *ejus atque*, cui lectioni nihil propius verbo *ejulatque*, cum praesertim constet, saepius l et s litteras confundi in libris, quâ de re vide vel supra 4, 58. Rescribendum igitur censeo:

— quanquam furiale centum
Muniunt angues caput, ejulatque
Spiritus teter, etc.

Mirum, ni *vocis* Cerberi Noster meminit in descriptione paulo accuratiore. Non ita solent poëtae. Virg. Aen. 6, 417:

Cerberus haec ingens latratu regna trifauci
Personat, adverso recubans immanis in antro.

Ovid. Met. 4, 450: tria Cerberus extulit ora, Et tres latratus simul edidit. Seneca Herc. fur 782.;

Post haec avari Ditis apparet domus;
Hic saevus umbras territat Stygius canis,
Qui trina vasto capita concutiens sono
Regnum tuetur etc.

Similiter hoc loco Horatius, halitum vocemque uno verbo significans, spiritum Cerberi tetrum ejulare dixit. Vitruvius 5, 3: Vox est spiritus fluens et aëris ictu sensibilis auditui. Celsus

5, 26, ubi recenset signa pulmonis icti: Fertur spiritus cum sono. Gesnerus in Thesauro lat. linguae: „Ejulatus, ploratus rationis expers“: ne hominis tantum esse existimemus; similiterque plorare canes dixit Lucretius 5, 1071. Ceterum nota canum natura sonis musicis ingemiscentium ululantiumque. Cf. Pindar. Pyth. 1, 25 seqq. Quinctilianus 10, 1, 96: Inter Lyricos solus fere dignus est legi Horatius, quoniam et insurgit aliquando, et plenus est jucunditatis et gratiae, *variisque verbis et figuris felicissime audax*. Cf. Epist. 1, 1, 3, 8; 5, 23. (*Corruget nares*) etc.

30. V Vand.: *quid nam*. 31. D Vand.: *ferro Perdere duro*. Non raro verba transponunt librarii, sive oscitatione, seu melius scilicet facturi quam ipse scriptor; quâ de re monui nuper in Vindiciis Ovidianis. Cf. 1, 22, 17. 42. Etiam Vand. excudi jussit *eheu*, quod mireris: vid. ad 1, 15, 9. 46. V Vand. a m. 1.: *demens* pro *clemens*, vitii genere frequente, de quo pridem dixit P. Leopardus Emendatt. 10, 25.

52. Vandd. C et D: *Sculpe*, quod et aliis ejus familiae adscriptum pro variâ lectione.

Od. 3, 12. Notae lites de metro hujus carminis, quas enarrare longum est. Id tamen testimoniis veterum grammaticorum, in his Terentiani Mauri pag. 2429. Putsch., constat, in strophâs haec dividenda esse, fallique Cuningamium Animadvv. in Horat. Bentl. pag. 315, cum uno tenore omnia effusa putat propterea scilicet, quod Martianus Capella De Nupt. Philol. lib. 4. cap. ult. condiderit ionicum carmen, cujus singuli versus sint tetrametri. „Vix,“ inquit, „dubitandum est, quin et Graecum aliquem Lyricum et Horatium in eo imitatus sit.“ Levis profecto ratio, quamque ne ipsi quidem Cuningamio placituram fuisse putem, nisi melioribus obloquendi studio abreptus coecutiisset. Quis est enim, quaeso, qui fines stropharum non agnoscat in verbis *linguae*, *Hebri*, *victus*? quis, ipsas sententias expendens, non videt, proprium suum argumentum habere quamque stropham, cumque in primâ vicem commiseretur Noster puellarum ab amore et vino prohibitarum, secundâ Neobules in Hebrum amorem commemorare; jamque hunc a nitore, id est pulcritudine, laudare eâdem strophâ, dein tertiâ peritum dicere exercitationum in Campo

Martio, tum postremâ venationis, quo excellebat adolescens, studium praedicare? Recte itaque, nisi omnia me fallant, Bentlejus ita haec digessit:

Miserarum est neque amori dare ludum, neque dulci
Mala vino lavere, aut exanimari, metuentes
 Patruae verbera linguae.
Tibi qualum Cythereae puer ales, tibi telas
Operosaeque Minervae studium aufert, Neobule,
 Liparei nitor Hebri,
Simul unctos Tiberinis humeros lavit in undis,
Eques ipso melior Bellerophonte, neque pugno
 Neque segni pede victus,
Catus idem per apertum fugientes agitato
Grege cervos jaculari, et celer arto latitantem
 Fruticeto excipere aprum.

minus bene Cuningamius Animadvv. pag. 319., secundum Victorinum, ut videri quidem vult, hoc modo, ut versus, item in quatuor strophas redacti, finiantur vocabulis *dulci*, *exanimari*, *linguae*, *telas*, *aufert*, *Hebri*, *undis*, *Bellerophonte*, *victus*, *agitato*, *arto*, *aprum*. Vanderburgius, Latina versiculis suis francogallicis (*) aequaturus, primam stropham ita scripsit, ut ante fecerat Praedicowius in editione Horatii, quam anno 1806. publicavit mirabilissimam:

Miserarum est
Neque amori
Dare ludum,
Neque dulci
Mala vino
Lavere, aut ex-
animari,
Metuentes!
Patruae ver-
bera linguae.

(*) Sunt illi τετρασύλλαβοι in hunc modum:
Destin fâcheux,
Etre sevrée
Des tendres jeux
De Cythérée! etc.

et similiter tres reliquas, ut versiculi uno quisque constent pede ionico a minore, quale metrum in totâ antiquitate non invenias. Contra carmen sine interruptione scriptum, ut prosa oratio, in libro Mongeziano.

Versus 5. 6. male Gesn. jungit, quasi lavantem Hebrum videre fingatur Neobule. Versu 9. *et* abest in 4. Vanderburgii Sequente ejusdem cod. d. codd. 13.: *arto* vel *arcto*. Ceterum in verbis *Simul* — *aprum* intelligendum *est*, et fortasse inserendum post *idem*, ubi facile erat negligi (*idẽẽ idẽ*): nam ad *nitor* referri non posse verba *eques* et *catus*, recte animadvertit Faber.

Od. 3, 13, 9. Wakef.: *aura* pro *hora*, quod ingeniosum quidem, sed non necessarium, judice Eichstadio ad Ommeren. Laudat Wakef. Virg. Aen. 2, 649, Valer. Flacc. 3, 213, Lucret. 6, 222; Eichstadius Böttigerum et Mitsch. 16. Vandd. 6 a m. 1.: *Nymphae*. H Vand.: *dissiliunt*.

Od. 3, 14, 6. *sacris* pro *divis* 5 Vandd. a m. 1. 7. 3 Vandd. bonae notae: *cari*.

11. *expertes* item legitur in editionibus Sanadoni et Wakefieldii, quem vide Silvae crit. I. pag. 151. Eichstadius quoque probat eam lectionem l. l. ad 13, 9, neque conjecturam verissimam vitiosae codicum scripturae posthabuit Mitsch. Ibidem *nominatis* (δυςωνύμοις, οὐκ ὀνομαστοῖς) ostendunt 11 Vandd., quod probo, etsi altera quoque lectio habet quo se tueatur: vidd. Muret. Var. Lect. 15, 19, et ad h. l. Bentl. Sanad. Gesn. Wasii Senar. cap. 4., nos ad A. P. 65. In margine Vanderburgiani libri V est *ominatis*. *Jam* minime otiosum, ut non nemini visum est, modo id referas ad *Parcite*. 17. Vand. D: *o puer*, non male, nisi quod sublectum videtur versu 10. 19. Legendum fortasse *si quae* cum Pareo in Lexico crit. h. v.: ne dici putemus *si quâ testâ*. *Qua* nominativo non potest produci.

20. *testa*. Vid. ad Sat. 2, 3, 116.

Od. 3, 15, 2. *pone* pro *fige* 2 Vandd. a m. 1. 4. P Vand: *proprior*. 16. *vetula* etiam 10 Vandd., in his 4 seculi decimi, adstipulantibus veteribus scholiastis.

Od. 3, 16, 7 De Bentlejano *Risisset* vide ad 1, 13, 6; quod, si verum esset, sic explicare deberemus: Jupiter risit, et

Venus risit; in quo incertum foret, uno tempore an diverso id factum esset. Atqui simul illi riserunt, utpote hac de re deliberantes (*fore — deo*): ergo rectius *risissent*. 13. *Dimersa* Vandd. 6; *excidio* 4 a m. 1. 18. *perhorruit* legisse videtur Scholiastes vetus, ut monet H. Stephanus in editione. 22 *Ab dis* antiquiores Vandd. 26. Corrector in Vanderburgii Ms. V: *non piger*. Sed cf. 24, 5; 2, 13, 16, A. Politiani Miscell. cap. 71, nos ad Plaut. Amph. 483, ne quem moveant, quae H. Stephani adscripsimus ad 7, 4.

31. Eichstad. ad Ommeren. duplicem hellenismum ita explicat: *τὸ ὕδωρ — λανθάνει τὸν πλέσιον ὀλβιώτερον (ὄν).*

Vand.: „Ne dût-on voir dans cette Ode qu'une manifestation spontanée des sentimens de l'auteur, je la regarderois toujours comme un de ses chef-d'oeuvres. Je dirai plus: s'il y en a qui lui font plus d'honneur comme poète, il n'en est qu'une seule (la vingt-neuvième de ce Livre) qui mette son caractère dans un si beau jour. C'est dans ces deux Odes, c'est dans ses épîtres, et surtout dans la septième du premier Livre, qu'il faut étudier l'ame d'Horace. On se convaincra qu'on peut dire de lui ce qu'il disoit de Plotius, de Varius et de Virgile (Lib. I. Sat. 5, 41) *animae quales non candidiores terra tulit*; et l'on rira de pitié en songeant aux commentateurs qui, après avoir écrit de gros volumes sur ses ouvrages, n'ont vu en lui qu'un courtisan avide et un vil flatteur.“

Od. 3, 17. Vand.: „On ne sait en quel temps cette Ode fut écrite. Il paroît qu'Horace étoit à la campagne (?) chez Aelius Lamia, à qui elle est adressée. On peut la regarder comme un simple badinage dans le genre du fameux sonnet de Scarron, *Superbes monumens de l'orgueil des humains*, etc. Le poète commence, avec beaucoup d'emphase, à relever l'illustre origine de son ami, et finit par lui dire de serrer son bois avant la pluie, et de se régaler avec ses gens. Si l'on adopte ce sentiment ouvert par M. Mitscherlich, on trouvera, comme lui, fort inutile de retrancher avec Sanadon, suivi en cela par M. Wetzel, les vers 2 — 5 de cette Ode, qui se lisent dans tous les manuscrits“ etc. Vide de Lamia not. ad Epist. 1, 14, 6. 5. Aliud egit Fea, cum haec ita divisit;

nec melius rem gessit Vand., verbo *fastos* finiens parenthesin. Scilicet servatâ codicum lectione *ducis*, quo se verterent, editores nesciverunt; quam lectionem ab aliquo correctore invectam puto, qui vocabulum *genus* haberet pro casu quarto, et ad antecedentia referret. Cujus scripturae molestiam sentiens acerrimi vir judicii, D. Heinsius, reposuit *ducit*, merito probantibus Bentlejo Cuningamio et Gesnero. Sane sic legendum:

Aeli, vetusto nobilis ab Lamo
(Quando et priores hinc Lamias ferunt
Denominatos, et nepotum
Per memores genus omne fastos
Auctore ab illo ducit originem,
Qui Formiarum moenia dicitur
Princeps et innantem Maricae
Littoribus tenuisse Lirim,
Late tyrannus), cras etc.

Ceterum versu 1. Vandd. N et O: *a Lamo*. 4. mire Vandd. B φ' *fastus*. 12. D Vand. a m. 1. *sternit*. 13. Vanderburgii B: *potis*; H et P: *potest*; ceteri: *potes*. 14. recte Bodon.: *Genium*. Vid. inprimis de Geniis Clariss. Creuzer. Symbol. et Myth. 3, 36, 50 etc., nos ad Epist. 2, 1, 144. 15. Omnes Vandd.: *bimenstri*, sed in B n additum recente manu.

Od. 3, 18, 3. *Lenis incedas*. Wak.: „Videtur," inquit, „Horatius eleganter tangere modum, ad quem picturae Faunorum et statuae formabantur, quem descripsit Sil. 13, 327." Alienam hanc elegantiam vocat Eichstad. ad Ommeren., laudatque Mitscherlichium ad h. l. Sed rectius, puto, Vand.: „Ceux qui croient qu'Horace, dans ce vers, veut prévenir le courroux de Faune, n'ont pas si grand tort que M. Mitscherlich le prétend. Faune avoit de grands rapports avec Pan, et Dacier remarque fort bien que ce dieu grec étoit fort colère." Cf. Creuzeri. Symbol. et Mythol. vol. 3. pagg. 218 seqq. 7. Vandd. B C φ' R et D inter lineas: *creterrae*, pro *craterrae*, ut videtur; sed utrumque vitiosum. *Crateris*, quod habetur in lectt. Zurck., est a glossatore. 10. 6 Vandd. *Decembris*. 11. Zurck. in varr. lectt. et Vand. P: *otiosa*. 12. Vand. C pro

variâ lect. habet *grege*. *Pardus* pro *pagus* a m. 1. Mongez. et 12. codd. Pariss. apud. Vand., tam veteres quam recentiores. Glossa libri φ': „Illo die festivitatis Fauni pardi cum bobus, lupi cum agnis, mansuete morantur, Fauno pacificante illos.“ Laudat de hoc loco Eduardus a Zurck Sigonium 2. Emendd., et in notis: „Risum,“ inquit, „hic debuit Robortello Muretus, cum ex libro, ut ait, Patavio sibi misso pro *pagus* corrigit *pardus*, quasi in Italiâ pardi sint, uti in Africa et Syriâ. Ita magni viri Musis saepe plorantibus quisquilias colligunt. Vid. Robortelli Ratio corrig. antiquos.“ Jesaiae cap. 11. v. 6. verba illa *Habitabit lupus cum agno et pardus cum hoedo* obversata esse animis descriptorum, non male censet Bentlejus.

Od. 3, 19, 1. etiam Vandd. V P et Q: *aistat*. 2. Sic item Vanderburgii 7, in his 4 antiqui. Vid. ad 1, 22, 17, et cf. varr. lectt. Zurck. 14. Vandd. I, P: *petat*. Margo libri S: *potet*. 15. Aliquot Vandd. *tris*. 27. *Rhode* etiam Vandd. A, E, I, γ' a m. 1.

Annotatio Vanderburgii ad versus 11 — 17. (*Tribus aut novem — sororibus*.)

„Pour bien entendre ce passage, il faut d'abord distinguer le *poculum* du *cyathe*, et savoir que par *miscentur* Horace commande réellement un *mélange* de vin et d'eau. Le *poculum* étoit la coupe dont chaque convive se servoit pour boire; le *cyathe* étoit une mesure dont il entroit douze au setier (*sextarius*), comme il entroit douze onzes dans l'*as*. Horace ordonne donc ici deux mélanges différens pour la commodité de ses convives (*commodis*). Pour les buveurs déterminés, parmi lesquels il place les poètes, des 12 cyathes qui composent le setier, 9 seront de vin, et les 3 autres d'eau; pour les convives plus sobres, pour les amis des Grâces, on mêlera au contraire 9 cyathes d'eau à 3 cyathes de vin. Ni Dacier, ni Sanadon n'avoient complettement entendu ce passage, que MM. Nitsch, Wetzel et Mitscherlich ont parfaitement éclairci. On peut voir dans le commentaire de ce dernier les autorités dont il s'appuie. La qualité de nos vins de France, auxquels les buveurs ne mêlent jamais d'eau, avoit trompé sans doute l'académicien et le jésuite, qui ont cru voir dans ce passage l'obligation un peu dure d'avaler jusqu'à 9

cyathes, ou les trois quarts d'un setier, d'un seul coup. Notez que, selon Dacier, le setier romain (*sextarius*) étoit les 3 quarts de notre ancienne pinte; de sorte qu'en 3 santés le poète eût avalé plus d'une pinte et demie. *Ils* auroient dû se rappeler d'autres passages où Horace parle évidemment de mettre de l'eau dans le vin, ce qui étoit nécessaire de son temps avec certains vins d'Italie très-capiteux et très épais. On voit, au reste, par ceci, qu'Horace ne prenoit à la lettre les cent cyathes qu'il dit à Mécène de boire, dans l'Ode 8. de ce Livre, vers 13. Le nombre défini est pris là pour l'indéfini.

Je ne dois point oublier une observation nouvelle et très-fondée de M. Zeune dans les notes qu'il a ajoutées à l'Horace de Baxter commenté par Gessner (Leipsic, 1802). Il pense, dit-il, que le cyathe avoit la forme d'une grande cueiller, ce qui eût été en effet très-commode pour l'usage qu'on en faisoit, et qui paroît avoir été de puiser dans un vase de l'eau ou du vin pour les verser dans un autre. M. Zeune cite Caelius Aurelianus, médecin antérieur à Galien, et qui parle d'une pince épilatoire (*Volsella*), dont la forme ressembloit à celle du cyathe. A ce témoignage il ajoute celui de Festus, où l'on voit que le cyathe ressembloit assez au *simpuvium*, utensile qui servoit à faire des libations aux dieux dans les sacrifices. Nous pourrions le comparer aux cuillers dont on se sert aujourd'hui pour servir le punch."

Od. 3, 20, 1. O Vand. *tumultu* pro *periclo*. 3. *paulum* 9 Vandd. 6. In Vanderburgiano libro T correctum *ibis*. 13. Vandd. P et Q: *levi*, V: *recreasse*, frequente n et u, r et s, litterarum confusione. 15. Vandd.: *Nereus*.

Od. 3, 21, 5. *numine* etiam P Vand. 10. Quidam Vandd. *negleget*; A, I, M: *neglegit*.

13. Vandd. γ', V, I, M, R: *amoves*, ut etiam T manu correctoris. In libro V alterum adscriptum. 22. *nodum* sodalitii, quemadmodum *amicitiae nodum* dixit Cic. Lael. 14.

Od. 3, 22, 1. Bodon. sine distinctione, quod minus placet: *nemorumque Virgo*.

Od. 3, 23, 7. Vandd. fere *Rubiginem*. 12. *securim* etiam

Vanderburgii O et S a m. 1., eademque varia lectio in libro ejus Q et apud Zurckium.

17. *Immunis manus.* Frustra turbant interpretes, neque probandi sunt veteres Scholiastae, subaudiendum extrinsecus *scelerum* existimantes. Notum ex Festo, Servio ad Aen. 5, 734, aliisque, *immunes* dici liberos a muneribus publicis, tributis, vectigalibus etc. Isidorus Etymol. l. 4.: „Amoena loca Verrius Flaccus dicta ait, quod sine munere sint, nec quidquam in iis sit officii, quasi amunia, id est sine fructu, unde nullus fructus exsolvitur. Inde etiam nihil praestantes Immunes vocantur." Per metaphoram igitur dicta *manus immunis* ea, quae praestare nihil debet, cui sacrificandum non est diis ob admissa scelera, quaeque frugibus vel pecori iratos penates farre et micâ salis facile placat, non futura blandior sive acceptior hostiâ sumtuosâ. Cf. Od. 4, 12, 23; Epist. 1, 14, 33.

19. Vandd. γ' et H *mollivit*, ceteri *mollibit*. *Mollivit* etiam ipse praetulerim.

Od. 3, 24, 4. *Apulicum.* Vandd. 8 a m. 1.: *ponticum*; B: *pulicum*, a litterâ neglectâ, de quo genere corruptionis monitum nuper a nobis ad Ovid. Met. 15, 69 secundum J. F. Gronovium ad Senecae Herc. Oet. 1181. Exortum inde, ut recte Vand. existimat, *publicum*, quod legitur in nonnullis codd., cuique in Vanderb. libro γ' adscriptum est pro interpretatione: *omnibus patens*, etc. 5. *figat* glossator A Vanderburgiani, et T in ordine, male: nam *Si* hoc loco valet *Quandoquidem*. Ei, quem compellare se fingit poëta, diviti et avaro, sperandum non esse unquam dicit liberum metu periculorum ac mortis animum, cum etiam summis verticibus, id est capitibus seu viris, clavos suos firmissimos Necessitas fati adigat, quemadmodum cuneis affixus Caucaso dicitur Prometheus, nec semel Carthaginiensium duces in crucem acti sunt, Regulusque *omnibus suppliciis extinctus est*, ut ait Eutropius 2, 25. Frustra hic turbatur. De producta posteriore syllaba τῦ *figat* monitum ad 16, 26. 7. Vandd. 3: *animos*.

10. Vand. R.: *Q. p. domos rite trahunt vagas.* Vid. ad 1, 22, 17. 20. *timido* pro *nitido* P Vand., primis verbi syllabis inter se permutatis, quemadmodum *geret* pro *reget* Ovid. Met. 15, 834., *telum* pro *letum*, Senecae Herc. Oet. 976, aliaque

ejusmodi sexcenta et olim legebantur et adhuc leguntur in scriptoribus, quae attigi Vindiciarum Ovid. paginis 161. sequ. Nam litterae m et n persimiles in libris. 24. Sic et 14 Vandd., cum in tribus recentioribus legatur *pretium mori*, in uno autem libro scriptura non liqueat. Assecutus est Gesnerus sententiam loci, nec male tuetur *emori*, quod etiam in Bentleji aliquot codd. habebatur. Si quid tamen mutandum est, legendum juxta complures libros *aut pretium mori*; nisi quod alterum lectius gratiusque ob vitatum m litterarum concursionem. Quod attinet ad lectionem *aut pretium est mori*, recte de illâ San.: „On a cruqu'il falloit un *est* pour remplir la phrase, et l'on n'a pas fait réflexion que ces 4 vers dépendent du verbe *est*, qui a déja précédé au vers 21. *Emori* est ici pour *mors*, comme *peccare* est pour *peccatum*" etc. Habitum fuerit *emori* pro *ēmori* (*est mori*): nam sic illi scribebant per compendium, ut monet etiam Vand. ad h. l. Quodsi quis, numerum codicum miratus, servandam copulam putet, is verba *peccare nefas*, *aut pretium est mori* accipiet pro γνώμη seu proverbio vulgi ore jactato, quasi scribas *Et* τὸ λεγόμενον *peccare nefas*, *aut p. est m.* Sicille, quisquis est:

Avaro quid mali optes, nisi *Vivas diu?*

Alpheus Mitylenaeus Antholog. Palat. 2. p. 39.:

Τὸ Μηθὲν γὰρ ἄγαν ἄγαν με τέρπει.

Ipse Noster Od. 1, 25, 6.:

— Audis minus et minus jam
Me tuo longas pereunte noctes,
Lydia, dormis?

Sed facilior veriorque ratio a Gesnero explicata. 26. etiam Vandd. 4, in his V: *aut rabiem.* 27. *quaerit* 8 Vandd. a. m. 1. 30. *postgenitis*, ἐπιγόνοις, pro quo et ὀψίγονοι a poëtis dicuntur, in soluta autem oratione μεταγενέστεροι. H. Steph. diatr. 2. 32. Recte virgulam Wakef. posuit post *quaerimus*, ut *invidi* referatur etiam ad verba *quatenus — odimus*. Magis enim invidi est virtutem incolumem odisse, quam extinctam requirere. Sed tamen hoc quoque eodem nomine reprehendendum est: siquidem fere viro aliquo bono mortuo, quem

maligni oderint, non deest alter aeque bonus, sed quem itidem male accipiunt pessimi isti homines, invidiae praetexentes honestam causam, quod illum extinctum requirere ac desiderare se dicunt, neque superstitem comparandum sibi videri cum defuncto malitiose simulant. 33. seqq. Virgulâ, vel semicolo, quod dicitur, interpungendum post *reciditur*, *proficiunt*, *abigunt* et *navitae*, ut appareat, *proficiunt* pertinere etiam ad verba *Quid tristes querimoniae*, haecque omnia usque ad finem versus 44. unam eandemque esse sententiam. 49 Vandd. 3 a m. 1. *materiam*. 50. Recte fecerunt, qui verba *scelerum si bene poenitet* ad praecedentia retulerunt, ut intelligatur, quâ de causâ vel seponi in Capitolio vel abjici etiam in mare res pretiosas jubeat poëta, poenitentiam scelerum significaturus: eradenda enim esse ista pravi cupidinis elementa, dein pueros asperioribus studiis formandos ad vitam rei publicae impendendam, et abstrahendos a ludis Romano indignis insatiabilique avaritiâ. 52. *pravae* aliquot Vandd. 60. Vandd. 5 a m 1.: *hospites*, ut Brod., et vett. quaedam edd., et Bentlejus.

Od. 3, 25, 9. *Exsomnis*, ἔξυπνος, ut *insomnis* ἄυπνος. Vid. H. Stephani diatr. 2. 12. Insolitum est dicere *Non secus, ut —;* quae causa mutandae interpunctionis fuit Lambino et cum secutis editoribus. Ferendam tamen censeo minus tritam loquendi formam in carmine bacchico. Noster 4, 2, 9.: Laureâ donandus Apollinari (Pindarus), Seu per audaces *nova* dithyrambos *Verba* devolvit etc. Certe sic mirari se dicit poëta ripas fontium et abditum nemus, ut Baccham stupere Hebrum, nive conspersam Thraciam, orgiisque Rhodopen montem celebratum. Quare nolim seorsim accipi verba *ut mihi devio — libet*, deliciasque facere mihi videntur viri docti, quibus haec cum superioribus conjuncta languent. Quod in aliquot libris Bentlejus reperit *ac mihi devio*, ex interpretatione, nisi fallor, in versum irrepsit, displicuitque Sanadono etiam ob praegressam aliâ potestate *ac* particulam in istis *ac pede barbaro* etc. Sed eum quidem scrupulum facile eximeremus legendo *et* pede etc. quae vocabula quâvis paginâ miscentur. 16. Vandd. N, O, P: *fraxinus*, quemadmodum o et u litterae nonnunquam sibi invicem offecerunt, velut Ovid. Met.

2, 283 *tustos* pro *tostos* legitur in Ms. Berol., quem versavimus, et in Florentino Senecae Agam. 913. *concitus* pro *concitos*, contraque Oedip. 220. in Mss. Palatt. *totos* pro *tutos*. 18. *est* desideratur etiam in 8 Vandd.

Od. 3, 26, 7. Non tam foribus isti arcus minitabantur, credo, quam lenonibus eas defendentibus, cujusmodi pugnas novimus ex Terentii Adelphis. Cf. Dacer. Noster Sat 2, 7, 116: Unde mihi lapidem? — *unde sagittas?* Frustra sunt, qui novis hic rebus studuere. Quorum numerum auget vir quidam doctus, qui in litteris nuper ad me datis haec scripsit: „Ad Horatii Od. 3., 26., 7. quod attinet, veniebat aliquando in mentem legendum esse *arcas*, i. e. arcas argentarias, quibus malarum ejusmodi mercium fores facillime effringi quis ignorat? Ita *ictus argenteos* Plautus dixit, et notum proverbium Ἀργυρέαις λόγχαισι μάχε. Noster supra 16., 9. seqq.:

Aurum per medios ire satellites
Et *perrumpere amat saxa, potentius*
Ictu fulmineo. Concidit auguris
Argivi domus, ob lucrum
Demersa exitio. *Diffidit urbium*
Portas vir Macedo, et q. s.

Arcas domo allatas, praesertim in jocoso carmine, ne miremur, faciunt similia ista Juvenalis Sat. 1, 89.: neque enim loculis comitantibus itur Ad casum tabulae, *posità sed luditur arca*.“ 9. *regis* pro *tenes* Vanderburgii D et 4 recentiores.

Od. 3, 27, 1. Digna, quae huc transscribatur, nota Vanderburgii

Sur la PARRA.

Les plus savans commentateurs modernes ne savent ce que c'est l'oiseau désigné ici par notre poète sous le nom de *Parra*. Dacier donne à choisir entre l'alouette, le roitelet, le vanneau et la mésange, sans citer aucune autorité; et il leur substitue le hibou dans sa traduction, par la seule raison que cet oiseau est pour nous de mauvais augure. M. Nitsch s'en rapporte à Linnée qui nomme le vanneau *parra*; mais Linnée n'a nullement prétendu que la *parra* des anciens

fût l'oiseau auquel il en donne le nom dans sa nomenclature moderne (*). M. Mitscherlich avoue que l'on ne sait rien de positif sur la *parra*. Les uns, dit-il, la rapportent au genre du *merops*, d'autres à celui du *vanneau*; et il ajoute, comme un fait constant, qu'elle est hupée et de couleur verdâtre, mais il ne cite point les autorités qui lui ont fourni ce fait. Cette omission d'un commentateur si exact est sans doute due à deux causes; la première, que les autorités modernes n'auroient ici aucun poids; la seconde, que dans tout ce que les anciens nous apprennent de la *parra*, il ne se trouve pas un mot de sa couleur ni de sa hupe. Ils nous disent, que son cri étoit désagréable et de mauvais augure. (Prudent. in Symmach. 2, 570.) On lit dans Festus qu'elle étoit au nombre des oiseaux qui fournissoient des présages par leur vol, *praepetes*, et de ceux qui en donnoient par leur chant, *oscines*. Mais tout ce qu'on en sait de plus se réduit à deux passages de Pline. Voici le premier (Lib. XVIII, c. 29): *avem parram oriente Sirio non apparere, donec occidat*. „L'oiseau *parra* cesse de se montrer au lever de Sirius jusqu'à ce qu'il se couche.“ Le second (Lib. X, c. 29) dit la même chose en d'autres termes, non de la *parra*, mais de l'*oenanthe*. On en a conclu que ces deux noms, l'un latin, et l'autre grec, désignoient le même oiseau, et j'en avois d'abord conçu quelque espoir de recueillir quelques renseignemens sur cet objet dans Aristote; mais en consultant l'histoire des animaux de ce philosophe (IX, 49), je n'y ai trouvé sur l'*oenanthe* que la même observation copiée par Pline au sujet du lever de Sirius (**). Le savant Schneider n'en dit rien de plus, ni

(*) Simili jure etiam alii utuntur, velut grallis (den Sumpfvögeln) parram avem adnumerant Bechstein (Gemeinnütz. Naturgesch. Deutschlands nach allen 3 Reichen, vol. 2. p. 359. Germanice appellat den Spornflügel, monetque, 15 ejus esse species.) et Blumenbach (Handbuch der Naturgesch p. 206). Cf. Buffon vol. 8. tab. 16.

(**) J. F. Gronov. ad Plaut. Asinar. 2, 1, 12.: „Jam Plinio,“ inquit, „lib. 11. 37. parrae avi in capite corniculatus est apex, ut phasianis“ etc. Confecta igitur res videtur esse de corniculo parrae, de colore minus. Sed legit haud dubie Vand. locum

dans son commentaire, ni dans son dictionnaire, non plus que Gessner et Facciolati dans leurs grands dictionnaires si généralement estimés. On va juger si je puis me flatter d'en avoir appris davantage. C'est dans l'*Horace* de Fabrini (édit. de Venise, 1581) que je crois avoir découvert la verité. Ce commentateur, qui explique Horace mot à mot en langue vulgaire, n'hésite point sur ce mot *parra*, qui en a embarrassé tant d'autres; il le traduit par *parruzza*, et continue son interprétation sans s'y arrêter davantage. Je crus d'abord la chose éclaircie. *Parruzza* est evidemment un dérivé de *parra*; il étoit encore vulgaire en Italie au seizieme siècle. Je n'ai plus, me dis-je, qu'à le chercher dans les meilleurs dictionnaires italiens, et j'en saurai la signification. Malheureusement je ne trouvai le mot *parruzza* dans aucun de ces dictionnaires. J'eus recours alors aux commentateurs italiens du 15me. siècle, et je fus un peu plus heureux. Landinus ne traduit point le mot latin *parra*, mais il le regarde comme une onomatopée à cause des lettres p et r, dont cet oiseau, dit-il, se sert dans son chant. Mancinellus est plus positif. La *parra*, dit-il, se nomme aujourd'hui vulgairement *parruzza* dans le Latium (*in Latio nunc vulgo parruza dicitur*). Je ne doutai plus que *parruzza* n'appartînt à l'un des dialectes vulgaires de l'Italie, et je pris des renseignemens parmi des Italiens qui habitent Paris. Plusieurs m'ont dit que, dans quelques parties de la Lombardie Vénitienne, *parruzza* étoit le nom vulgaire de l'*effraie* (***), et M. le doc-

istum Plinii secundum emendationem Harduini hanc: „In capite paucis animalium, nec nisi volucribus, apices, diversi quidem generis: — pavonibus crinitis arbusculis, stymphalidi cirro, phasianae corniculis; praeterea p a r v a e a v i, quae, ab illo galerita appellata quondam, postea Gallico vocabulo etiam legioni nomen dederat alaudae." (Heidelerche.) Nec sane corniculum in capite habet u l u l a f l a m m e a t a, quam in parrâ intelligit Vand., habet simile quid strix bubo Linn. (der Uhu, le Grand-duc), plumas eminentes circa aures. Vulgo tamen legitur apud Plinium: p r a e t e r e a p a r r a e a v i etc.

***) Bechstein l. l. supra in notâ (*): „Schleyereule, strix flammea Linn. (rectius u l u l a f l a m m e a t a apud Conr. Gessnerum in Ornithologia: nam f l a m m e u s a flammis dicitur, f l a m-

teur Pitaro s'est souvenu d'avoir en effet entendu nommer ainsi cet oiseau de nuit à *San Germano*, petite ville de l'ancien Latium où le peuple a conservé, plus que partout ailleurs, des mots latins dans son dialecte. J'avoue que toutes ces probabilités n'équivalent point encore une démonstration; mais on conviendra peut-être qu'elles en rapprochent, si l'on veut considérer que l'effraie est encore de nos jours celui de tous les oiseaux dont les cris sont le plus redoutés des gens superstitieux, et se rappeler que Buffon les exprime par ces mots *grei crei* (*), ce qui ne s'eloigne guère (?) de l'onomatopée de Landinus. Pour éclaircir tout-à-fait la chose, il ne faudrait plus que vérifier si l effraie se cache en effet pendant la canicule, comme Pline le dit de la *parra*. Je compte pour rien l'objection que l'on pourroit tirer d'un passage de Plaute (Asin. 2, 1, 13), où l'aspect de la *parra* semble offrir un présage heureux (ce qu'on ne peut guère supposer de l'effraie), car la leçon est fort douteuse dans ce passage. Les Mss., dont Sambucus et Langius communiquèrent les Variantes a Plantin, lisoient *porro*, et Dacier lit en effet de cette manière. (**)

5. Etiam B Vand. *Rumpit*, ut a et i litterae nonnunquam inter se commutantur. Vide nos ad Plaut. Amph. 468, Mil. 313, Poen. supposit. 1, Stich. 245, Trin. 592, et in Vindiciis Ovid. ad Met. 15, 431. Sic pridem Bentl. secundum unum codicem, insignem, ut ait, vetustate, item Cun. et San., qui et *Ducit* v. 2., quod quidem in libro nullo legitur antiquo. Non

m e a t u s a flammeo), l'effraie ou l'effrasaie Buff., the white owl Penn.

(*) Bechstein ibid.: „Sie macht in der Nacht ein klagendes kreischendes Geschrei G r e i, K r e h, K r e h, K r e i, bläst dazu wie ein schlafender schnaubender Mensch S c h e h, S c h e h i, S c h e h u, S c h i h u, und setzt durch diese widrigen Töne abergläubische Menschen in Schrecken, die sie für den Vorboten eines nahen Todesfalles ansehen, und deswegen T o d t e n v o g e l nennen."

(**) P o r r o nunc vulgo libri isto loco, et sic etiam Mss. a me collati. P a r r a in vetusto codice Camerarii legebatur a manu secundâ.

multum interest, utrum horum eligas. Perstandum tamen in lectione plurimorum optimorumque exemplarium.

7. *cui* 6 Vandd. a m. 1., et recte. Vid. Bentl. 13. *mavis*. Etiam Graevius l. l. ad Od. 1, 7, 13.: „Leg. *nabis*, *i*. navigabis. Scripta est (ode) ad Galateam navigantem (imo: navigaturam)." Steph. praefat. in quibusdam libris suis legebat *navis*. 15. Unus Vand. liber S: *vetat*. 20. Albus Iapyx. „Le vent d'ouest-nord-ouest, qui rend le ciel serein" — Vand.

23. Ms. Bentl.: *trementis Verbera ripae*, quod debilius vulgato. Mutant quoque viri docti, sed frustra omnes, nec juvat eorum commenta hic commemorare, quodque simul faciendum foret, refellere. Id unum monebo, verba *trementes verbera ripas*, quae Baxteri lectio est, non ita explicari posse, ut *verbera* sit „Graecus casus, poëtae nostro familiaris." Nullus hic ei casui locus, neque ista verba aliquid significarent, nisi ripas verbera maris timentes, quae sententia prorsus aliena. Ceterum naufragi sane sentiunt *trementes verbere ripas*, quod non assecutus San. temere quaerit: „Comment se peut-il faire que ceux qui sont en haute mer sentent l'ébranlement des rivages?" Ripas non semper fontium tantummodo et fluviorum dici, nemo ignorat. 26. *et*. Bentl. San. Wak.: *at*. Sed vid. Jan. 29. Omissum *et* in Vand. C., ut etiam v. 46. 36. Commate interpungendum post *furore*, siquidem haec una oratio est *Pater — quo veni*? 37. Leg. sine distinctione: *Unde quo veni*? 41. *quae*. Recte, si quid sentio, qui reposuere *quam*. Vid. San.

46. Τὸ *et* non conspicitur in Vand. C; placetque asyndet on παθητικόν. Copulas infercire facinus solenne librariorum.

48. Vandd. 11 a m. 1.: *tauri*. 51. *hoc* Vand. M. 55. *Defluit* Vand. E. 60. *Laedere*. Graevius quoque, ubi supra ad 13.: „Inepte. Lege *e-lidere*." Vandd.: *Laedere*, ut vulgo.

71. Vandd. 6 a m. 1.: *visus*; 3: *reddit*. Quod ad illud attinet, scriptum fuerit primum *tibiivisus*, dein, altero i neglecto, *tibivisus*. 73. Vandd. D H J et 3 recentt.: *nescis*? Sic etiam ipse Vand.

Od. 3, 28. Vand.: „Le défaut de la plupart des commentateurs est de chercher ailleurs que dans l'auteur même le secret de ses intentions. Ainsi les uns ont cru que cette

Ode étoit adressée à une dame romaine, et cependant Horace n'auroit jamais dit à une respectable matrone: *Prome strenua Caecubum;* il ne lui auroit point proposé de chanter à table, ce qui n'appartenoit qu'aux chanteuses de profession. D'autres, en reconnoissant Lydé pour ce qu'elle est, prétendent qu'Horace va souper chez elle. Mais alors il ne sauroit pas si positivement qu'elle a dans son grenier du vin de telle année, ou il n'auroit pas l'indiscrétion de le demander: ajoutez que si l'on en croit Térence (Eun. V, 4.), on faisoit fort mauvaise chère chez les femmes de la profession de Lydé. Gessner est, je crois, le premier qui ait vu que ce souper devoit avoir lieu non chez Lydé, mais chez Horace, qui, pour passer tranquillement la fête bruyante de Neptune, avoit mandé cette fille chez lui. Dans cette hypothèse l'Ode s'explique naturellement, et il n'est pas nécessaire de supposer encore avec Poinsinet que Lydé étoit l'intendante de notre poète, ce qui d'ailleurs n'auroit pas d'inconvénient." —

Minime male Sivrius. Alioqui vix intelligas, cur vinum promere mulier jubeatur.

6. *ac.* Vandd. 4.: *et.* 7. *diripere* etiam aliquot Vandd., vitio tralaticio; unus, I, *decipere.* 8. — *amphoram?* Vandd. D H I.

9. 5 Vandd. vett. et totidem recentiores: *in vices*; et ita quidem H. Steph.. quod significare dicit *per vices*, et Lambinum reprehendit, conjuncte scribentem *invices*, ut *invicem.* Vid. praefat. ed. Stephan.

14. *Paphum* pars Vanderburgianorum. 15. Vand. V: *Ducetur.*

Od. 3, 29. Vand.: „Horace, dans cette Ode, invite Mécène à souper. On croit en général que ce repas devoit avoir lieu à la campagne. Les 3. et 6. strophes rendent cette opinion probable, sans la démontrer. Il est plus évident par la strophe septième, que l'Ode fut écrite pendant le voyage d'Auguste en Orient, et lorsque Mécène gouvernoit en son nom Rome et l'Italie. Auguste quitta Rome en 732; il y revint à la fin de 734, et il est naturel de penser que notre Ode fut composée dans l'été de 733. Quoique la défaite des Daces par Lentulus soit de cette année ainsi que la reddition des enseignes de Crassus, il est inutile d'antidater l'Ode. Mécène,

dont Horace nous fait connoître le caractère inquiet et timide, pouvoit fort bien s'occuper encore des mouvemens de ces peuples, qui ne laissoient pas d'être à craindre, bien qu'en apparence vaincus et soumis. (Voyez l'Ode 8 de ce Livre.)

L'hypercritique Jules Scaliger a fait de cette Ode le plus bel éloge. Elle commence modestement, dit-il, mais elle s'élève toujours et parvient à une hauteur où nul autre ne peut atteindre. Scaliger a raison de louer ainsi le poète lyrique. J'ajouterai que le philosophe et l'honnête homme s'y montrent sous un jour tout aussi brillant. Horace n'a point d'Ode que je préfère à celle-ci" etc.

2. *versum* 4 Vandd. a m. 1. 6 Vand. A: *Nec;* D: *Non;* ceteri: *Ne.* Nicol. Hardinge legebat *Ut*, et ὑφ' ἓν accipiebat verba *semper udum;* quorum hoc placet Wakefieldio. Sed neutro opus. 7. Vand. N.: *Proclive.* 10. Monet. Vand., ruinas turris Maecenatianae adhuc esse superstites, appellarique *Torre mezza.* 15. De *aulaeis* ad Sat. 2, 8, 54. 17. *Andromedae* etiam Vandd. 22. *horrida*, quae Lambini lectio, 3 Vandd., in his D. Satis horridus adspectus Silvani in artis antiquae monumentis. Vid. Mitsch. 23. *silvarum*, *curet qua* est in variis lectt. Zurck. 26. *Orbis* reposuit San., quia praecesserit *civitatem.* *Orbis sollicitus* idem esse ac *soll. orbis causa.* Facilis quidem mutatio, nec ratio inepta. 29. Vand.: „M. M. Nitsch et Wetzel rapportent, sur la dernière partie de notre Ode, à commencer de ce vers, une anecdote intéressante. Le grand Frédéric se trouvant à Leipzig, avec son général Q. Icilius, avant d'aller livrer la bataille de Rosbach, fit faire une leçon publique sur ce morceau par le professeur Gottsched. Je ne sais si ce trait, peu connu en France, ne lui fait pas autant d'honneur que l'épître célèbre qu'il adressa à Voltaire dans le même temps." 31. D Vand. *mortales.* 32. Idem *trepidant*; T: *trepidet.* 34. *aequore* D et O Vandd. a m. 1. 42. *degit* 2 Vandd. 44. *o pater* B φ et P Vandd.

37. *Definget* R Vand. 49. *et* omissum in tribus Vandd. 57. V Vand.: *mugiet* 60. *Syriaeque* etiam 5 Vandd. a m. 1. San.: „Horace parle sans cesse des marchandises de Syrie, et jamais du commerce de Tyr, qui étoit fort tombé de son

tems, sur-tout depuis q'Auguste l'avoit ruiné, pour punir les Tyriens de l'attachement qu'ils avoient eu pour Antoine." Reposuerat autem *Syriaeque* Cun. secundum quosdam Mss. et ed. vetustissimam.

62. *Tunc* Vandd. H, I, V. 64. *ferat* Vandd. M et V.

Od. 3, 30, 1. Quidam Vandd.: *monimentum*, ut fluctuari solet in hoc vocabulo. 12. Vanderburgii libri B, γ', P, φ a m. 1. *Regnavit;* reliqui omnes: *Regnator.*

Od. 4, 1. *Intermissa — moves?* Longe efficacior magisque δραματικὸς locus, si haec interrogentur, quam veterem interpunctionem retinuit etiam Vand. Sequente versu quomodo *bona* vocetur Cinara, quae audit *rapax* Epist. 1, 14, 33, vide ad eum locum. 9. *domo* Vandd. 5. 18. *Largi* 4 Vandd. a m. 1. 20. Mss., referente Vand., *citrea*, *cytrea*, *cyptrea*, *ciptrea*, *ciprea*, *cyprea*, *cypria.* Praeferens *citrea* Vand.: „L'expression," inquit, „d'Horace, *trabe citrea*, ne désigne pas nécessairement toute la charpente du temple ou plutôt de la chapelle (*sacellum*) que devoit consacrer Paulus. On peut croire q'uelle ne se rapportoit qu'à cette pièce en forme de bouclier (*tholus*) qui se plaçoit au centre du toit et à laquelle venoient aboutir les solives; pièce qui, dons une chapelle, pouvoit fort bien n'étre pas plus grande que les tables de Cicéron et de Pollion. M. Mitscherlich, à qui l'on doit cette explication, en propose méme une seconde plus probable encore: il prouve par Apulée et Festus, que le bois de citronnier étoit employé dans les lambris et dans les parquets par incrustation, et il est tout simple qu'Horace ait appelé de pareils ouvrages *citreae trabes*, comme nous qualifions de meubles d'acajou des pièces d'ébénisterie où ce bois n'est employé qu'en placage. (Apul. V, init.; Festus in *pavimenta poenica.*)" — 28. Vandd. 10 a m. 1.: *quatiunt.*

37. Vandd. 6: *ego te somniis.* Recte Fea.

Od. 4, 2, 6. Vanderburgii aliquot libri: *Cum s. n. saluere* vel *saliere.* Ad hoc quod attinet, adhaesit s vocabuli praecedentis.

13. *regesque* Vandd. 12. 18. V Vand. *pugilemque.*

21. Vandd. γ' V M: *juvenemque.*

23. Vandd. 7.: *reducit.* 25. Vandd. vett. *cygnum* vel *ci-*

gnum; nullus *cycnum*. Sic illi etiam, 3, 20. et alibi, neque magna est in hoc genere auctoritas librariorum.

36. Vandd. γ' H V: *Sygambros*, A: *Sygambos*, sed correctum *Sicambros*, Ͼ' *Sycambros*, reliqui *Sicambros*. *Sigambros* est in variis lectt. Zurck.

39. S Vand.: *redeunt*. Pro *aurum* Zurck. *aevum* in ordine, et in variis lectt. *annum*.

45. *loquor* I et O Vandd., haud inepte; id est, si is sum, qui loquatur aliquid audiendum.

49. Vandd.: *teque*; solus T seculi 14.: *tuque*. In B. adscriptum e Scholiastis: „ad ipsum triumphum conversus haec dicit" etc. Longum est enumerare, quibus succurrere h. l. sibi visi sunt Horatio, commenta doctorum, cum non viderent, solâ haec interpunctione laborare, scribendumque esse:

—— „O Sol
Pulcher, o laudande!" canam, recepto
Caesare felix
Teque. Dum procedis: „Io, Triumphe!"
Non semel dicemus etc.

Felicem se dicit Flaccus recepto Augusto et Julio Antonio, quem isti bello una cum Augusto interfuisse, quamvis aliunde non constet, ex hoc ipso loco intelligas: quo magis eum decuit simul ire in triumpho. Pertractum in sequentem stropham vocabulum *Teque* ne mireris, cf. Od. 1, 2, 49; 14, 9; 34, 13, similesque locos alios non paucos, quorum correctores immemores pravâ distinctione affecisse videntur sanissima.

Vand.: „Le triomphe qu'Horace célèbre ici d'avance, n'eut pas lieu. Auguste, pour l'éviter, entra de nuit dans Rome sans avoir prévenu le sénat de son arrivée."

54. *solvit* 3 Vandd. 58. Vandd. 8: *orbem*. San.: „Toute belle qu'est la Pièce que nous venons de voir, je ne craindrai point de dire que le Poëte auroit pu la rendre plus parfaite du côté de la versification. La césure des Saphiques y est manquée dans 10 ou 11 vers, qui, faute de cette attention, sont d'une cadence assez désagréable. J'ai fait la même observation sur le Poëme Séculaire. C'est un reste des mesures Grecques, que les Latins n'ont pas quittées tout d'un coup." —

Quem recte Vand. exagitans: „Quelle noble indulgence," inquit, „dans cette excuse!

Quel dommage, Garo! que tu n'es point entré
Au conseil de celui que prêche ton curé!

Et quel dommage que les poètes latins du siècle d'Auguste n'aient point appris des Jésuites, du tems de Louis XV, le véritable goût de la poésie lyrique et les règles de la versification!"

Od. 4, 3, 4, Q Vand.: *Declarat.* 5. Istud *Achaïo* debile quid et molle sonat, quod abhorrere mihi videtur ab ingenio Horatiano. Servandum utique *Achaico.* 10. Etiam O Vand.: *perfluunt*, ut hae praepositiones passim inter se confunduntur.

Od. 4, 4, 6. *protulit* 12 Vandd. 6. Vandd. B, C, D, E, Ϙ' et 6 recentt. a m. 1.: *Vernisque.* 10. V Vand.: *dimisit.* 13. R Vand.: *latis.* Vid. ad 1, 12, 57. 17. Vand. *Raeti*, *Reti*, *Rheti*; 5 *Retii.* Temere Vand. negat, lectionem *Raetis* repertam esse in Mss.: vidd. Gesn. et Fea. Quod ipse vult, *Raeti* esse genitivum numeri singularis, intelligique ducem Raetorum, de quo Plinius H. N. 3, 20, vereor ut probari possit propter ambiguum. Vicini Raetis Vindelici, ut recte sub eâ parte Alpium, quam illi incolebant, hi vidisse dicantur Drusum victorem suum. Sed ista *Raetis sub Alpibus* cur posita sunt a Nostro in populo non obscuro? inquiat quispiam. Respondeo, sic et antecedente anno (U. C. 737.) primum victos a Druso Raetos significari, et presso nomine Tiberium minus omnibus probatum, qui eodem tempore subegit Raetos, quo Drusus Vindelicos, anno U. C. 738. 18. *et Vindelici* R Vand. 22. Pessime P Vand.: *Nescire.* 24. Duo Vandd.: *revinctae*, quod non ita malum; hoc est: denuo vinctae, ut *legibus vincire* et similia dicuntur. Certe *revictae*, verbum judiciorum, minus placet, malimque propemodum, quod in aliquot libris et Scholiaste Bentl. reperit, *repressae.* 28. In N. Vand. adscripta var. lectio *Neronis.* 29. Vandd. A D γ' I et quidam recentt.: — *fortibus, et bonis;* reliqui: — *fortibus et bonis*, ut vulgo. Et recte, quidquid dicit Fea, non dicit Vanderburgius, qui sic: „Les uns placent la virgule après *fortibus*, les autres après *bonis;* mes Mss. favorisent à peu près egalement ces deux ponctuations. *Il seroit trop long d'expliquer pourquoi j'ai choisi la*

première; ce sont de ces choses que l'on sent et dont il est difficile de rendre raison." Est hic, nisi fallor, sensus ille criticus, de quo vir illustris, F. A. Wolfius, libelli, qui sic inscriptus est: Noch etwas über Horazens 28ste Ode des ersten Buchs, paginâ extremâ dicit his verbis: „Jüngern Lesern kann vielleicht dies Beyspiel bey einem ihnen bekanntern Schriftsteller zeigen, wie man Wahrscheinlichkeitsgründe gegen einander abwägen muss, ohne alle Augenblicke ein gewisses Gefühl, was oft nichts weiter als ein kritisches Jucken ist, zu Hülfe zu rufen." Fortes plerique Claudiorum, boni nonnulli, ut Salinator, de quo Suetonius Tiber. 3. Quidni horum posteri Drusus et Tiberius fortibus bonisque dicantur prognati, id est viris strenuis probisque? At longe hoc repetitum dicat quispiam, et solum hic intelligi contendat patrem istorum, Tiberium Neronem. Facile patior, cum et ipse fuerit vir fortis, ut qui C. Caesaris quaestor Alexandrino bello plurimum ad victoriam contulerit, et virum bonum reique publicae amantem se gesserit in morte Caesaris, cum de praemiis tyrannicidarum referendum censuit, teste Suetonio ibidem 4. Magnanimum id factum tectis h. l. verbis Noster significat, nisi fallor, ut Od 1, 12, 35. palam celebrat fortem animum letumque nobile Catonis Uticensis, et Od. 4, 14. amorem libertatis admiratur in Romanorum inimicis, Rhaetis. Opponitur autem a lyrico natura doctrinae, Tiberius Nero Augusto, quorum ille procreavit (*) adolescentes fortissimos, hic educavit bonisque studiis erudiit. Haec igitur est loci sententia, si vulgatam interpunctionem sequamur. Distinguis post *fortibus*, ut *bonis* referatur ad *juvencis*? dura omnia, frigida, inusitata. Nam primum quod conjungi vetant, qui ita distinguunt, verba *Fortes creantur fortibus et bonis*, violenter agunt, divellentes, quae, sublatâ interpunctione, nemo sit quin uno tenore legat copuletque. Deinde friget *bonis*, cum de malis juvencis vel equis cogitari nullo modo possis, ubi dicitur *virtus patrum*. Tum generalis est sententia *Fortes creantur fortibus;*

(*) Quod Augustum Drusi patrem suspicabantur (Suet. Claud. 1.), nihil ad rem.

speciales sunt, quae sequuntur; solentque generalibus specialia subjungi *ἀσυνδέτως*, ut locum non habeat illud *et* pro *etiam* acceptum in verbis *et bonis est in juvencis*, *est in equis patrum virtus*. (Vid. Od. 1, 3, 25 seqq.; 2, 13, 13, seqq.; 16, 27 seqq.; 3, 2, 25 seqq.; 16, 9 seqq.; Epod. 5, 87 seqq.; Sat. 2, 7, 6 seqq.; Epist. 1, 18, 9 seqq., etc. Nam ista *Fortes* c. f. non in homines modo, sed omnes animantes valent. Quid multa? Ut tot aliis, ita etiam hoc loco, nodum in scirpo quaesivere viri docti, et in plano lapsi sunt. Scribendum, ut apud Gesnerum:

Fortes creantur fortibus et bonis:
Est in juvencis, est in equis patrum
Virtus, etc.

34. *roborat* var. lect. Zurck. 36. *Dedecorant* Vandd. 12. 38. *Metaurum flumen.* Hodie *il Metro.*

42. Miro errore Zurck. et in variis lectt. et in ipso ordine: Afer *it* Italas, plene que interpunxit post *adorea*, locum sic explicans: Dirus Annibal post cladem illam fratris sic ivis et grassatus est per Italas urbes etc.

50. Vand.: „C'est avec raison que plusieurs interprètes ont admiré l'artifice par lequel Horace rend cet éloge des Romains plus grand et plus dramatique, en le mettant dans la bouche de leur plus cruel ennemi."

57. O Vand.: *tunsa.* 60. idem: *animosque.* 63. V Vand.: *Monstrumque.*

65. Vandd. 4 a m. 1.: *Merses*, 10 *Mersus*; D *Merges*, P *Merge.* Pro *evenit* 2: *exiet.*

66. 1. Vand.: *luctare*, 4: *ductore*, P cum glossâ: Augusto. Causa erroris d et l litterarum similitudo. *Proruit* 2 Vandd. a m. 1. 67. D Vand. a m. 1.: *Cum clade.* 73. Vandd. 2: *perficiant.* Bentlejanum *perficiunt* est in variis lectt. Zurck.

76. *per acuta belli.* Graeca ἐπὶ ξυρῦ sive ἐπὶ ξυρῦ ακμῆς ἵσασθαι, δι' ὀξείας δραμεῖν et similia comparat H Steph. diatr. p. 84. Sophocl Antig.: Φρόνει βεβὼς αὖ νῦν ἐπὶ ξυρῦ τύχης.

Od. 4, 5, 1. Vandd. γ' et N: *optume.* 7. Omnes fere codd. Vandd. distinguunt post *populo*, 12. Vandd. 2: *destinat*, 7: *detinet.*

13. O Vand.: *ominibus et.* 14. Vandd. 3: *demovet.* 17.

Tutus bos etenim *rura* perambulat;
Nutrit *rura* Ceres etc.

Quis adeo infantem putet Nostrum, ut ita scripserit? Recte viri docti, qui de emendando loco cogitaverunt; nec tamen vel *prata* priore versu, vel posteriore *farra* placet repositum, sed legendum videtur *Tutus bos etenim tuta perambulat*, de quâ correctione vide ad Od. 1, 1, 17. Cuningami quidem et Wakefieldii commentum *Nutrit culta Ceres* probat Eichstad. ad Ommeren., laudatque Epist. 1, 12, 13. Sed longe hoc dissimilius codicum scripturae. 31. Vandd. 3 a m. 1.: *venit.* 33. R Vand.: *prosequimur.*

34. Vandd. 9 *Diffuso*, vel *Difuso.* 37. Etiam S Vand.: *rex.*

Od. 4, 6, 6. Vandd.: *quamvis Thetidis*, minus quidem eleganter et frequentiore i litterâ. Vid. ad Od. 1, 15, 2. 10. *impressa* 4 Vandd. a m. 1. 11. Vandd. 5, Mongez. et in variis lectt. Zurck.: *collum pulv.*, τῷ *in* omisso. Vidd. Lamb. et Cruquius. 12. *Teucro.* Mongez. pro variâ lect. *coll. in p. troico*, quod est glossema. 17. Vandd. 3: *Sed palam victor gravis.*

19. 6 Vandd., quorum unus in liturâ: *latentes.* 21. *victus.* Bentl.: *flexus*, secundum Ms. Cruquii. 25. V Vand. a m. 1.: *Ductor.* Τῷ *argutae* pro variâ lect. adscriptum in 5 Vandd. *argivae.* In tribus legitur glossa: *graece.* Contra O Vand.: *achivae*, quod ἄμετρον, cum gloss. *argutae.* 28. *Agyieu.* Gloss. in codice O: vicatim cultus. 32. R Vand.: *Matribus.*

35. 36. Vand.: „*Observez le pied Lesbien et le frappement de mon pouce.* Il étoit impossible de traduire exactement ces 2 vers. (*) Dacier montre fort bien qu'il y a 2 manières d'entendre le dernier. On peut, avec les vieux scholiastes, présumer qu' Horace se suppose déjà jouant de la lyre pour diriger la voix de ses choeurs; *ictus pollicis* désigne alors le mouvement du pouce qui pince les cordes, et qui, ajoute Dacier, marquoit ordinairement les fins des cadences et des mesures. Dans l'au-

(*) Sic vertit Vand. μετριωῶς:
Observez de Lesbos la cadence sacrée
Que vous marquent mes vers!

tre opinion *ictus pollicis* designe seulement le battement de la mesure, sans que pour cela le pouce touche la lyre. C'est en commentant le v. 274 de l'Art poétique que Dacier la développe et s'appuie de 2 autorités. D'abord le vieux scholiaste de Juvénal observe sur le v. 170 de la satyre XI, que du temps de son auteur on battoit la mesure avec des coquilles, parce qu'alors les maitres du choeur ne la battoient pas encore avec les mains: *Testis enim antea percutiebant, saltantibus pantomimis, quia tunc non erat ut mesochori percuterent manibus.* Ceci prouve qu'indépendamment des accords de la lyre il y avoit alors, comme aujourd'hui, une manière de battre la mesure qui n'avoit égard qu'au temps, en non au son. La seconde autorité est celle de *Terentianus Maurus.* En expliquant la manière de scander les vers ïambiques, il dit que les maîtres ont coutume d'en marquer les repos *pollicis sonore vel plausu pedis* (v. 534). Le frappement du pied donné pour équivalent au bruit du pouce me semble prouver que la lyre n'étoit pour rien dans le dernier. Dacier a comparé les coquillages, dont il est question dans Juvénal, aux castagnettes modernes. Le *sonor pollicis* de Terentianus Maurus ne seroit-il pas ce claquement du piuce, dont les villageois de quelques provinces se servent pour marquer la mesure en dansant? Je serois d'autant plus porté à le croire que ce claquement des doigts (*digitis concrepare*) étoit familier aux anciens qui s'en servoient comme de signal en plusieurs occasions différentes."

38. Vand. 9: *noctiluca*, 4: *nocte lucem*, et pro variâ lect. *noctilucam*, ut ceteri praeter γ', in quo non liquet.

Od. 4, 7. Mire glossator codicis D Vand. de genere istius Torquati descendisse ait Boethium philosophum.

Vand.: „On ne connoît ce Torquatus que par l'Ode qui nous occupe, et l'épitre 5 du livre I qu'Horace lui adresse pareillement. Il en résulte que cet ami de notre poète étoit un homme éloquent et fort estimable, mais un peu attaqué de la manie de thésauriser, manie d'autant plus bizarre chez lui qu'il étoit, dit-on, célibataire et n'entassoit que pour des collatéraux."

7. Vandd. 2: *album.* 12. *Bruma.* M. Vand.: *Pruina.* Exaratum *pruma*, cum librarius vellet *bruma*, sic degeneravit, quem-

admodum b et p litterae saepe inter se commutatae sunt. *Recurret* 3 Vandd. 15. Vandd. 4 a m 1.: *pater* pro *pius*; 2: *dives Iulus*, quorum alter cum glossâ *Tullus*; 6: *Tullus dives*. Quod *divitem* vocat, vid. ad Sat. 2, 3, 168. 17. I. Vand.: *Qui scit*; 11 a m. 1. *vitae* pro *summae*. 19. Vandd. 3 a m. 1.: *herebis*. 28. A Vand.: *Perithoo*.

Od. 4, 8, 1. Vandd. 10 a m. 1.: *commodis*.

8. V Vand.: *pingere*. 9. Vandd. 3 a m. 1.: *nec tibi*. 12. Vandd. 5: *muneris*. 20. E Vand.: *bone*, mixtis e et o litteris, ut saepe factum. 34. Vandd. 3: *duxit*.

Od. 4, 9. Vand.: „M. Lollius Palicanus, à qui notre Ode est adressée, jouit long-temps de la réputation la plus honorable; Auguste lui donna, en 728, le gouvernement de la Galatie avec le titre de propréteur. Lollius y acquit la bienveillance de ce prince qui, pour recompenser ses services, le nomma consul en 732, avec Q. Aemilius Lepidus. Envoyé en 737 pour combattre les Germains qui avoient fait une irruption dans les Gaules, il eut le malheur, après quelques succès, d'éprouver une défaite connue dans l'histoire sous le nom de *Lolliana clades*, où il perdit l'aigle de la 5. légion. Mais il paroit qu'il sut réparer cet échec et recouvrer la confiance d'Auguste; car ce prince le choisit, vers l'an 751, pour accompagner en Orient son petit-fils Caius César, en qualité de directeur de sa jeunesse (*veluti moderator juventae*). (*) On voit que jusque-là rien ne contredit les éloges q'Horace lui donne; et s'il est vrai qu'il étoit dès-lors infecté des vices qu'il ne tarda point à deployer, il n'est pas étonnant qu'Horace les ait ignoré comme Auguste. En effet, ce fut dans cette mission en Orient, 7 ou 8 ans après la mort de notre poète, que Lollius se rendit coupable des plus grandes déprédations, et trama des intrigues qui furent devoilées à Caius César par le roi des Parthes, ce qui le porta à s'empoisonner. Lollius mourut ainsi en 753, laissant une mémoire odieuse; mais Horace n'avoit pu deviner en lui des vices qu'il avoit cachés avec tant de soin, ou qui plutôt ne germèrent dans

(*) Vellej. 2, 102.

son ame que lorsque l'ivresse du crédit et de la faveur eut obscurci les lumières da sa conscience et de sa raison.

Il ne faut pas confondre ce personnage avec Maximus (?) Lollius, à qui sont adressées les Epitres 2 et 18 du Livre Ier. Dacier s'est obstiné dans cette erreur et l'a soutenue par de fort mauvaises raisons. Sanadon montre fort bien que les 2. Epîtres citées sont visiblement adressées à un très-jeune homme, et probablement le père de cette Lollia Paulina, que Caligula enleva à C. Memmius pour l'épouser et qu'il répudia bientôt après. On trouvé dans Pline (Lib. IX, 35) un passage très-curieux sur les énormes richesses que cette Lollia avoit héritées de son grand-père.“

4. Vandd. 3: *loquar*. 8. Vandd. A et V: *Stesichorive*. 31 Vandd. 9 a m. 1.: *sileri*. 41. N Vand.: *utili et*. O copulam habet inter lineas, ut etiam v. 43. post *Vultu*. 42. Vandd. V et R. *Dejecitque*. 43. Vid. ad 41. 52. A et E Vandd. a m. 1.: *peribit*.

Od. 4, 10. Cf. Od. 1, 33 seqq. 6. Vandd. 14: *te speculo*. 7. D Vand.: *hodie?* ut Oberlinus; V: *hodie est*.

Od. 4, 11, 1. *nonum superantis*. Vandd. O et P: *novum*, T; *novum imperantis*. Ejusmodi vitia notantes viri docti cum librariorum ostendunt stuporem, tum promovere cupiunt studium palaeographiae, quo opus est criticis. 20. T Vand.: *ordinet*. 24. Vandd. A et E a m. 1.: *victum*. 35. Non ita inepte facere videntur, quicunque, legentes *minuuntur*, generalem hanc sententiam putant, ut laudari solet poësis. Fea, neque hic neque alibi agnoscere se dicens gnomen, quid sibi velit, non intelligo.

Od. 4, 12. AD VIRGILIUM. Fea tribus verbis: „Hic diversus est a P. Virgilio Marone.“ Credo, quod negotiator audit apud Scholiastam. At is quam saepe hallucinetur, nemo nescit. Crediderit homo, ut Gesnerus aliique, *studium lucri* cadere in neminem nisi mercatorem. Sed ad jocum hic omnia composita, neque aliud lucrum intelligendum quam quod captare dici potuisset Virgilius, si nardum suum domi servare quam eo vina mereri apud Horatium maluisset. Quam carminis indolem qui non videt, profecto nihil videt. Ipsum argumentum hilaritatis plenum et gratiae, similisque, monente

Dacerio, invitatio Catullianae in carmine ad Fabullum. Nec singula non habent eum χαρακτῆρα, quem minime assecutus Sivrius tres odae strophas primas a reliquis separabat, tanquam toto coelo diversas, cum non intelligeret, principii gravitatem ac magniloquentiam eo tantum valere, ut jucúndius ad aures accideret tenue, ne dicam pedestre, illud versu 13. *Adduxere sitim tempora, Virgili,* et quae sequuntur; quemadmodum Scarronus, poëta Francogallus, in epigrammate notissimo a pyramidum ruinâ rebusque maximis transit ad vestem suam attritam, cujus jacturam illarum lepide solatur. Eodem pertinet verbum *merebere* versu 16., cujus ipsâ formâ Ciceroniani magis quam Augustini aevi leviter fortasse et festive Hic tangit vetustatis amantem Virgilium; eodem *parvus onyx eliciens cadum* et vox *gaudia* v. 21.; eodem, quod *venire cum suâ merce jubetur Maro*, quomodo Paulus ille apud Martialem (2, 20) *sua* dicit carmina, quae emerat; eodem *Immunem*, de quo vide ad Od. 3, 23, 17, et *meditor*, et *tingere poculis* sequente loco, et quid non? Etiam ista *consilia* versu 27. cum magnum aliquid sonare videantur, tamen nihil aliud, ni fallor, significant quam poëma, de quo scribendo tum forte Virgilius cogitarit. Quid multa? Eundem omnia colorem habent, et totius sententia carminis continetur faceto illo, quo clauditur, dicto *Dulce est desipere in loco.* Sic autem jocatum esse Nostrum cum nescio quo mercatore, aut, si diis placet, unguentario (*), quis credat vel sexcentis id affirmantibus librariis glossatoribusque et scholiastis? Quorum commentum, fultum illud procul dubio male intellectis verbis *merebere*, *merce* et *studium lucri*, ut quoquo pacto muniant ac defendant, omnem lapidem moventes viros quosdam doctos nequeo non mirari; quibus de singulis ad singula odae loca, ubi operae pretium videbitur, respondebo. Nunc in universum moneo, audiendos illis potius fuisse H. Stephanum diatrib. 2. p. 75, Dacerium, Sanadonem, et inprimis Bentlejum, quorum sententiae unâ cum Wetzelio ac Mitscherlichio et ipse libens subscribo, idque unum addo, quod in mentem venit Vanderburgio, codice Ms. nullo firmari

(*) Simili ratione vet. Schol. ad Epod. 5, 59 sequ.: Hinc scias, illam (Canidiam) unguentariam fuisse.

istam virorum clarissimorum rationem (*), aut cavillantis esse, aut revera, id quod minime obscurum est, nescientis, *Virgilium* nude dici in libris scriptorem Aeneidos: atqui major codicum pars manu exaratorum in inscriptione hujus carminis recte: *Ad Virgilium*, ut Od. 1, 24; pauci tantummodo, in quibus A Vand.: *Ad Virgilium negotiatorem*, et alii 6 ejusdem familiae: *Ad V. unguentarium*, vel *quendam unguentarium*; sine auctoritate omnes idoneâ, ut etiam glossator libri γ' Vand., qui glossator hoc notavit in margine: *ad Virgilium mercatorem, non ad poetam, admonens tempus esse navigationis*; pariterque V membranae, qui quod fuisse ait hunc Virgilium negotiatorem *et medicum Neronum*, legerat, puto, in Vitâ, quae Donato tribui solet, Virgilium *omni curâ omnique studio indulsisse medicinae et mathematicae*, et in *nobilibus juvenibus*, quorum cliens dicitur Odae versu 15., intelligebat cum plerisque interpretibus Nerones.

1. 2. Male Nitschius, probante Vanderburgio, etiam ex hisce colligit, odam non esse scriptam ad poëtam Virgilium, quasi scilicet de ventis velisque et mari dici nemini posset nisi mercatori, cum navigationis commemoratio pertineat ad descriptionem veris, quam primae carminis strophae continent.

5. Vandd. 4.: *Itys*. 11. Vandd. 8 a m. 1. *Delectante*; ceteri fere *Delectantque*.

12. Vand. vol. 2. p. 394 ab Odâ ad Virgilium scriptâ abhorrere censet „ces notions même (ipsum audis) de géographie et de mytholcgie, qui, selon Rodeille, surpassoient l'intelligence d'un négociant (?), et qui, selon moi, étoient trop familières (?) à Virgile pour qu'Horace s'y arrêtât en lui écrivant.

(*) Vand. vol. 2. p. 395.: „Nous avons donc maintenant à choisir entre une opinion fondée sur le témoignage des anciens scholiastes, et contre laquelle on ne peut rien objecter de solide (?), puisqu'un négociant pouvoit fort bien être le protégé de Drusus et de Tibère, puisque rien n'empêche qu'Horace l'ait invité a dîner chez lui, et une hypothèse qui n'a aucun manuscrit pour elle, que combat la couleur même de l'Ode (!), et qu'on ne peut soutenir qu'en accordant qu'Horace accuse Virgile d'avarice (!!), ou en supposant que l'Ode est une plaisanterie, quoique rien n'annonce qu'Horace eût envie de plaisanter (!)." —

La seconde strophe, *Nidum ponit*, *Ityn* etc. est très-remarquable sous ce point de vue: elle a l'air d'un hors d'oeuvre tiré de loin. On ne trouve rien de pareil dans les deux Odes où Horace décrit le retour du printemps (Lib. I, 4; Lib. IV, 7), et moins encore dans celles qu'il adresse bien décidément à Virgile (Lib. I, 3 et 24). Les allusions à la mythologie y sont courtes et amenées naturellement. C'est ainsi qu'il devoit (?) s'en servir en écrivant à L. Sextius, à Manlius Torquatus et à un poète; mais je ne serois pas éloigné de croire qu'il a pu se laisser entrainer à déployer son érudition (!) avec plus de luxe en s'adressant à un négociant qui, selon les conjectures très-probables de M. Nitsch, devoit être riche et d'un caractère sérieux, mais qui pouvoit avoir ou feindre le goût de la poésie. Un tel homme devoit être flatté qu'on lui supposât assez d'érudition pour entendre (!) notre Ode; au lieu qu'en écrivant à Virgile un pareil étalage (!) eût peut-être été déplacé."

Hoccine est nodum in scirpo quaerere et res tritissimas mirari? nam quid tritius historiâ Prognes et Philomelae? nec cetera, quae his strophis continentur, vulgaris scientiae modulum excedunt.

13. A Vand.: *Vergili.* 15. *juvenum nobilium cliens.* Tiberium et Drusum intelligit H. Stephanus, nescio quo modo, nisi dicas cum Sanadone: „Ici *cliens* se prend dans un sens plus étendu, pour signifier en général celui qui fait sa cour aux Grands." Equidem significari puto Agrippam, Pollionem, et inprimis Maecenatem, quorum patrocinio agros suos Virgilius recuperavit, et in Augusti familiaritatem receptus est. Quodsi quis tenuiter hoc dictum existimet de tantis viris, ei respondebo, etiamsi ipse Augustus intelligendus sit, ita decere in carmine tenuis demissique stili, quale hoc est, in quo nec bellicas civilesque virtutes fautorum suorum et Virgilii praedicaret, nec de hujus ingenio et operibus verba facere, vel omnino serium aliquid aut magnum tractare vellet Horatius, sed remisso animo compellare Maronem, ut hominem homo, sed jocari et suaviter garrire, ut amicus cum amico candidissimo (Sat. I, 5, 40 seqq.), suique non amante, ut qui comburi Aeneidem testamento jusserit, referente Donato, seu qui

cunque is est, certe auctor antiquissimus, qui Vitam ejus scripsit.

Quod monet ad hunc locum Gesnerus, si recte tempora Bentlejus subduxerit, odam hujus libri nullam vivo Virgilio scriptam esse, cum ista Bentleji ratio merito nunc repudietur (*), silentio transeundum est. Quod vero addit, nihil hic esse, quod talem spiret amicitiam, quali conjunctus cum Marone Flaccus fuerit, quodve magis ad poëtam quam ad quemvis alium Horatii familiarem pertineat (**), id cujusmodi sit, in prolegomenis odae significavimus.

Etiam Vand., quovis pignore contendens, non hic agi de

(*) Recte Vand. vol. 1. pag. 313 : „ce savant Anglais fonde d'abord son sentiment sur une supposition au moins singulière. Il veut qu'Horace n'ait écrit pendant quelques années que des Satires, pendant quelques autres que des Epodes, puis des Odes, puis des Epitres, puis encore des Odes, et il en établit même la chronologie —, en accordant au poète quelques années de repos."

(**) Similiter etiam Vand. vol. 2. p 396.: „Afin de ne rien laisser en arrière, je reviendrai sur une objection d'H. Etienne, dont j'ai cru inutile de parler plus tôt. Ce savant prétend que si l'on ne veut pas que l'Ode qui nous occupe soit adressée au poète Virgile, il n'y a pas de raisons pour lui adresser la troisième du Livre I. Il se fonde sur ce qu'il n'est question dans cette Ode que du départ de Virgile pour Athènes, voyage qui n'indique pas un poète plutôt qu'un négociant. Je répondrai que du moins cette Ode respire dans le vers

Et serves animae dimidium meae

la tendre amitié qui unissoit Horace à Virgile; que cette amitié seule pouvoit lui inspirer l'indignation qu'il manifeste ensuite contre les premiers navigateurs; et qu'on retrouve le même sentiment dans l'Ode 24. du même Livre adressée à Virgile sur la mort de Quintilius. Dans notre Ode, au contraire, loin de trouver quelque chose de tendre et d'affectueux, nous reconnoissons une malignité qui eût été sans excuse (!) à l'égard de Virgile, et qui même n'est excusable envers un négociant qu'en ce qu'elle porte sur un défaut qui peut appartenir à son état encore plus qu'à son caractère."

poëtâ Virgilio, vol. 2. p. 395.: „Gessner," inquit, „avoit déjà observé que Bentley se met en contradiction avec lui-même, lorsqu'il suppose notre Ode adressée à Virgile; car, selon Bentley, le 4. Livre où l'Ode se trouve fut composé par notre poète pendant les années de Rome 737, 738 et 739; et il est certain que Virgile mourut en 734 à Tarente ou à Brindes. (Imo potius anno U. C. 735.: vid. Vita Virgilii ab Heynio conscripta.) Bentley sans doute n'auroit rien eu à répondre à un pareil raisonnement; et, quoique nous ne soyons pas de son avis sur la publication de tous les ouvrages d'Horace, nous avons montré, dans l'argument de l'Ode 1. de ce Livre, que le Livre entier fut publié, comme dit Suétone, long-temps après les 3 premiers. *Il est vrai qu'en même temps nous avons exposé l'opinion de certains interprètes qui veulent que, pour compléter ce Livre, Horace y ait introduit des ouvrages de sa jeunesse qu'il n'avoit pas trouvé convenable de publier plus tôt; mais nous avons montré que cette hypothèse étoit absolument gratuite pour les Odes auxquelles on vouloit l'appliquer*, et que nous avons déjà commentées; nous ferons la même chose pour l'Ode 13, la seule des 3 qui nous restent, dont le texte ne donne pas la date avec précision, et nous pouvons en inférer avec une vraisemblance presque équivalente à la certitude, que l'Ode qui nous occupe est de la même époque que les autres du même Livre et par conséquent postérieure à la mort de Virgile de 4 ou 5 ans." Sic autem l. l. Vand.: „L'autorité de Suetone, qui assure que ce Livre fut publié long-temps après les 3 premiers (*ex longo intervallo*), est si formelle que personne n'a osé la contester. Les interprètes qui, malgré ce témoignage, ont voulu donner à certaines Odes une date antérieure à celle de la publication des 3 premiers Livres, n'ont eu à choisir qu'entre 2 partis: ou ils ont supposé que le 4. Livre, tel qu'il nous est parvenu, ne renferme pas les mêmes Odes qu'Horace lui-même y avoit insérées; *ou bien ils ont pensé qu'Horace, obligé par Auguste de publier ce 4. Livre pour recueillir les Odes qu'il avoit composées sur les victoires de Tibère et de Drusus, ne put donner à ce nouveau volume la grosseur requise (!) qu'en y insérant des Odes composées plus anciennement.* J'ai prouvé, à la fin de ma note sur la publication des 3

premiers Livres (T. I, p. 321, 322), que la première opinion est insoutenable. La seconde est mieux fondée en raison; mais, pour lui donner toute la probabilité désirable, *il faudroit trouver, pour chaque Ode que l'on croit antérieure à la publication des 3 premiers Livres, les raisons qui ont pu déterminer Horace a ne les y point faire entrer*. C'est ce que j'ai fait pour les Odes du 3 Livre qu'il n'inséra point dans les 2 premiers, quoiqu'il les eût déja composées. Mais je doute qu'on en vînt à bout pour celles du 4. Livre, dont on suppose qu'il différa aussi la publication. Elles sont, au reste, en petit nombre: on ne reproche à quelques-unes que d'être trop frivoles pour l'âge où l'Horace étoit parvenu; et 2 seulement (la 9. et la 12.) laissent quelque incertitude sur leur date." — Nihil igitur in hac Oda invenire sibi visus est vir doctus, quamobrem prius illo tempore scriptam existimaret. Nos, ut id credamus, non unâ ratione adducti sumus. Nam primum descriptio veris, quâ incipit carmen, luxuriâ quadem juvenili nonnihil offendit. Dein (iterum dico) tenue argumentum est, tenuis stilus, carmenque, etsi minime malum, tamen ejusmodi, ut eo publicato nemo fuisset dicturus:

Ex illo *Flaccus Flaccus* est tempore nobis.

Tum Virgilium appellans *nobilium juvenum clientem*, id est patrocinio Agrippae Pollionis Maecenatis ipsiusque Augusti tutum, de se ipso autem nihil tale, datâ occasione, commemorans, fallor, an eodem se patrocinio adhuc carentem significat, ut fere laudare in aliis solemus ea, quae in nobismetipsis requirimus? Et versu 24. diviti se opponens in plenâ domo, nonne tenui se censu esse modeste queritur, reique seriae per jocum, ut solet fieri, amicum admonere videtur, tutelae istorum gratiosorum ac potentium, quâ frui etiam ipse cupiat, cujusque se participem facere debeat Virgilius, si verum sit, quod saepe illum usurpasse ait vetus βιογράφος §. 17., proverbium, *amicorum omnia esse communia*? Quibus verbis incitatus fortasse Virgilius Maecenati primum dixit, *quid esset Noster* (Sat. 1, 6, 55.), ejusque fortunam suae similem fundavit. Haec si probabiliter disputata sunt, haud longe a vero absuturum me spero, compositam esse odam dicens inter annum U. C. 713. (id est ante Christum natum 41., Horatii vero

24 — 25.), quo anno ineunte post mortuos tyrannicidas in Italiam Noster rediit, et anni U. C. 715. mensem Octobrem, quo tempore Maecenati commendatum esse Nostrum a Virgilio Varioque censet Sanado in Vitâ Horatii pag. 91. Cf. Heynius in Vitâ Virgilii sub anno U. C. 715. Fuerit igitur hoc carmen ex primis Nostri; quod si recte judicavimus, mirum non erit, si diu neglectum jacuit, vixque tandem in secundam vel tertiam (*) Odarum ejus collectionem receptum est.

16. Vandd. 9: *mereberis*, ex interpretatione. Vide prolegomena. 25. *Virgilium maximo studio litteris Graecis Latinisque operam dedisse*, cum veteris βιογράΦε testimonio constat, tum ex ipsis poëtae scriptis intelligitur. Deinde idem auctor §. 5. *valetudine* cum *variâ* fuisse narrat: nam plerumque ab stomacho et faucibus ac dolore capitis laborasse; sanguinem etiam saepius ejecisse; *cibi vinique minimi fuisse.* Ejusmodi virum vel Horatio ad coenam invitante moras nectere, nec facile libros tabulasque de manibus ponere consentaneum erat; nec tamen *lucrum*, quod dicitur h. l., ex ipsis studiis capiendum interpretaberis cum Stephano, sed accipies in eam partem, quam significavi in prolegomenis.

Od. 4, 13. Monet Vand., in omnibus ejus codd. ita interpungi: *Dentes*; *te quia* etc. Et sic vulgo. 14. Vandd. alii *clari*, alii *cari*, solitâ varietate. 17. Omnes Vandd. praeter co-

(*) Vand. vol. I. p. 313.: „Tout ce que les anciens nous apprennent sur l'ordre dans lequel Horace publia ses Odes, se borne à un passage de sa Vie attribuée à Suétone, où il est dit que le 4. livre fut ajouté par l'ordre d'Auguste aux 3 premiers après un long intervalle. Ce passage, comme on voit, ne décide rien quant à la publication des 3 premiers, et l'on ne sera point étonné que le champ restant libre aux conjectures, les savans aient proposé diverses opinions. J'en distingue 3 principales: 1. celle de Bentley, qui veut que ces 3 livres aient été publiés séparément et l'un après l'autre; 2. l'opinion vulgaire qui les suppose publiés tous les 3 en même temps, 3 l'hypothèse très-bien défendue par l'abbé Galiani (Mél. de litt., tom. V, p. 195), que les 2 premiers livres furent publiés ensemble, et le 3. séparément. Cette dernière opinion me paroît la plus vraisemblable." —

dicem Φ: — *color, decens?* Is quidem: *color, decens q. motus?* Varia lect. Zurck.: *calor.* Mire Vand.: „Je ne vois pas assez d'importance à transporter, avec Bentley et d'autres, après le mot *color* le point d'interrogation, que je place après *decens*, pour m'écarter en cela des anciennes éditions et de mes Mss. qui, à l'exception d'un seul (Φ), mettent ce point à la fin du vers." Aliud agebat vir doctus, cum ista scripsit: nam motu quidem omni non carebat Lyce *meretrix*, carebat decenti vetula et imbecilla. *Color* autem per se colorem decentem, qualis solet esse sanorum, significat. Vid. ad Epist. 1, 16, 38. Librorum in hoc genere, praesertim recentiorum, aut nulla aut perparva est auctoritas.

20. D Φ et γ Vandd.: *mihi?* quam interpunctionem miror placuisse Bentlejo Gesnero et Vanderburgio, qui cum eandem probare Sanadonem dicit, fallitur: nam is plane ut Fea; et recte; sed neque ipse non erravit, ita παραφράζων: *O Lyce, felix olim post Cinaram, o nota gratarum artium facies, quid habes illius, quae spirabat amores, quae me surpuerat mihi?* Dictum *Quid habes illius, quae facies spirabat amores* etc. pro eo, quod est *Quid habes illius faciei, quae spir. am.* etc. per syllepsin, quâ figurâ nihil usitatius. Vidd. Donat. et interpp. ad Terent Andr. prol. 3. Rursus bene Sanad. de verbo *facies*: „Horace a pris *facies* non-seulement pour le visage, mais pour tout l'extérieur d'une personne. — Terence l'avoit emploié avant lui; sur quoi Donat. (Eun. 2, 3, 5.): *Faciem modo non partem corporis dicit, sed totam speciem, quae apparet et cernitur.*" (Laudat ibi Scholiasta Virg. Aen. 5,767.: *quibus aspera quondam Visa maris facies.*) Recte item h. l. interpres Nostri vetus: *artium gratarum facies dicitur, quae oculis, nutu superciliorum, cervicis volubilitate, capitis gratiâ, t o t i u s d e n i q u e c o r p o r i s m o t u placet.* Quae omnia, monente Sanadono, Tibullus comprehendit his versibus de Sulpiciâ (Epist. 1, 7.):

Illam, quidquid agit, quoquo vestigia movit,
Componit surtim subsequiturque Decor.

Notam interrogationis pones cum plerisque interpretibus post *mihi?* incertum erit, verba *Felix — facies* dicantur de Lyce, ut nunc est, an ut olim fuit, cum sublatâ istâ notâ perspi-

cuum sit, celebrari adolescentulam, Cinarae proximam venustate. Deinde in verbo *illius* intelligendum erit *feminae*, vel *Lyces*, ut fecit Vand., haec ita vertens:

Hélas! où sont, dis-moi, ton éclat et tes graces?
Qu'as tu fait de Lycé, de cette autre Lycé,
Qui traînoit l'amour sur ses traces,
Que j'adorois en insensé?

quo nihil opus, si recte accipiatur *facies*.

23. C Vand., *dedere*, quod habet San. 28. Vand. 8: *Delapsam*, 6: *Dilapsam*; unus, I, *Dilabsam*. Sed quid tres reliqui?

24.

Servatura diu p a r e m
C o r n i c i s v e t u l a e *temporibus Lycen.*

H. Stephanus in Diatriba de suis Observationibus in Horatium pag. 107.: „Potissimum," inquit, „est observandus quidam adjectivi usus nonnullis in locis, ubi epithetum poëticum non est, ac ne consueto quidem adjectivi officio fungitur: quum non tam quod inest alicui quàm quod inesse debet [aut inesse aliquo tempore fingitur, (*) Bo.], declaret. Exemplum habet Od. 7. lib. 1.:

Albus ut obscuro deterget nubila coelo
Saepe Notus, neque parturit imbres
Perpetuos: sic tu s a p i e n s *finire memento*
Tristitiam vitaeque labores
Molli, Plance, mero.

Hic enim *sapiens* non vocatur Plancus, id est: non dicitur esse sapiens, sed futurus esse sapiens, id est, facturus esse quod sapientem decet, si finiat tristitiam molli mero. Non igitur ita exponendus est hic locus: Sic tu, qui sapiens es, memento finire etc. sed: Sic tu, ut sapiens sis, vel, si sapias, memento

(*) Fit tum adjectivum nomen ἐνεργητικὸν sive activum, et verbi proprie dicti naturam induit: velut etiam Sat. 1, 1, 4 verba g r a v i s a r m i s (nam sic legendum) M i l e s a i t non semper armatum militem significant, sed, ita eum tum loqui, cum arma gravia induerit. Cf. dicta ad Sat. 2, 3, 32. Bo.

finire. Quamvis autem primus talem hujus loci expositionem afferam, ne tamen timidè id faciam vetant alii ejusdem poetae loci, in quibus tam apertus est ejusmodi usus nominis adjectivi, ut in controversiam venire nullo modo possit. Sed antequem ad eos accedam, alio etiam modo meam illam expositionem confirmare libet: ostendendo, quomodo Horatius in eadem re, id est, quum idem consilium alii daret, non nomine, *sed ipso verbo usus sit, in quod resolvi nomen* hìc debere dico. Is est Od. II. l. l. 1., — *sapias, vina liques, et spatio brevi Spem longam reseces.* Ubi possumus *sapias* pro Si sapias accipere, aut etiam (quod malim) particulam illam non subaudire.

Ex iis autem locis, quos talem adjectivi usum habere dixi, est hic (ut à voce incipiam, quae expositam praecedenti significationem habet) Sat. 6. lib. 2.: *Si veneror stultus nihil horum.* Ubi se stultum esse non dicit: sed perinde est acsi ita loquutus esset, Si sum tam stultus ut aliquid horum venerer. Neque enim est quòd putet quispiam subaudiendum *quamvis*: ut exponatur *quamvis stultus.* Ac debere ita resolvi verba illa, manifestissimum esse potest ex hoc ejusdem loco, Epist. 2. l. 1.:

Sirenum voces et Circae pocula nosti:
Quae si cum sociis stultus cupidusque bibisset,
Sub domina meretrice fuisset turpis et excors.

Hìc enim quum de Ulysse loquatur (qui prudens et sapiens vocari solet, et quem paulo antè dixerat ab Homero propositum esse exemplar, in quo cerneretur, quid posset sapientia), *stultus et cupidus* ita resolvenda esse fateamur necesse est, ut in loco illo resolvi idem nomen stultus: hoc nimirum sensu, Quòd si tam stultus et cupidus fuisset ut ea cum sociis biberet, vixisset canis etc. Alioqui dicendum fuerit *stultus et cupidus cum sociis*, id est Aequè stultus et cupidus ac socii. Sed altera expositio magis placet: quamvis hanc etiam sequendo stultitia et cupiditas illi non tribuentur. Possent verò et in adverbia resolvi haec nomina hoc modo, *Quae si cum sociis stultè cupidéque bibisset.* Itidemque in praecedente loco, *Si veneror stultè nihil horum.* Sic alibi *Ludisque et bibis impudens*, pro Ludis et bibis impudenter. Vel, Tam es impudens ut ludas et bibas. Illi autem *stultus* addi cum alia possunt, tum

malignus, quod est Od. 28. lib. 1.,

At tu nauta vagae ne parce malignus arenae
Ossibus et capiti inhumato
Particulam dare.

Ne parce malignus, pro eo quod est, Ne tam sis malignus ut parcas. Aut (hìc quoque mutando nomen in adverbium) Ne malignè parce. Sic Ode 21. lib. 3,

Non ille, quanquam Socraticis madet
Sermonibus, te negliget horridus.

Id est, Non tam erit horridus ut te negligat.

Sic et quum de se dicit Horatius, Epist. 15. lib. 1.,

Quod (vinum) *me Lucanae juvenem commendet amicae*,

valde falletur qui Horatium ibi juvenilem aetatem tribuere existimabit, quum ea jam praeteriisset. Intelliget igitur, Quod mihi juventutis commendationem apud illam tribuat, Quod me, non minus quàm juvenem, vel perinde ac juvenem, commendatum illi reddat, Quod faciat ut aequè sim illi acceptus acsi juvenis adhuc essem. (*) Quod autem hìc de juvene, idem vicissim de vetula intelligendum est, Ode 13. lib. 4. (sic tamen ut aliter quàm illic resolvatur oratio)

Servatura diu parem
Cornicis vetulae temporibus Lycen.

Neque enim dicit Lycen esse tam vetulam, ut sit par temporibus cornicis vetulae: id est, ut vocari possit τρικόρωνος: sed significare vult, eam futuram parem, sive effectum iri parem. Intellige igitur, Servatura diu Lycen, et effectura parem etc. Vel, Servatura donec effecta sit par.

Eodem modo erraret, qui in hoc versu Odes 9. lib. 3.

Si parcent animae fata superstiti,

nec non in isto, qui ibidem legitur,

(*) Intelligendum ut vel tanquam in verbo juvenem, quo modo apud Graecos, Aristophanem praesertim, ὡς saepe subaudiendum est, ut monui secundum alios Lectionum Aristophan. pag. 55. Noster Sat. 2, 3, 71: Effugiet tamen haec sceleratus vincula Proteus, h. e. ut Proteus.

Si parcent puero fata superstiti,

exponeret (ut alioqui primo aspectu sonare verbum videtur) hìc, Qui est superstes: illic, Quae est superstes. Intelliget enim, Si futurum est ut sit superstes, Si modò fata ei parcere velint, ut mihi sit superstes, Si fata ei parcént, ut mihi superstitem faciant.

Sed nec quum dicit Od. 24. lib. 3:

Curtae nescio quid semper abest rei,

nos vult intelligere, Rei quae curta est: sed, Aliquid semper abest rei, ita ut illi curta esse videatur; ita ut avarus eam curtam esse existimet.

Est etiam ubi aliter resolvi adjectiva possint: ut videre est in isto versu, Sat. 4. lib. 2. — *sed des veniam bonus, oro.* Hìc enim possumus ita exponere, Sed oro ut mihi, pro bonitate tua, des veniam. Vel, Ede bonitatis tuae specimen in ignoscendo mihi. Sed mihi veniam des, oro: quae tua est bonitas. Alioqui tamen hoc loquendi genere potius in futuro utimur, hoc modo, Dabis mihi veniam, quae tua est bonitas. — Eandem formam habere dici possunt illa verba Ode 11. lib. 3.

Quod viro clemens misero peperci.

Sed hunc adjectivorum usum potius quàm praecedentes (praesertímque certos quosdam ex praecedentibus) apud alios etiam poetas inveniri sciendum est. Idemque et de illis adjectivis dici potest, quae in adverbia resolvenda sunt, resolvi certè commodè possunt; veluti *strenuus* in strenuè in hoc loco Epist. 7. lib. 1. — *nunc i, rem strenuus auge.* Id est, Strenuè rem auge. Sic Ode 13. lib. 4.

Ludisque et bibis impudens,

pro Ludis et bibis impudenter. Possit tamen et ita exponi (non mutando nomen in adverbium) Adeo es impudens ut ludas et bibas. Sic *rem strenuus auge* possit etiam explicari, In re augenda strenuum te ostende. De his autem, quae per adverbia possunt exponi, dictum etiam supra fuit. Verùm et hoc animadvertendum est, nonnulla posse alicubi occurrere, quae alii explicantes vertenda itidem censeant in adverbia, aut

certè, sine hac mutatione, quopiam ex illis modis, quos diximus, resolvenda: alii fortasse simpliciter intelligenda existiment neutrum illorum, quae dixi, in iis agnoscentes. Atque haud scio an hujus rei exemplum in illo *impudens* habeamus. Non dubito enim quin futuri sint, qui *impudens* eo in loco vocativum esse malint, et intelligere Ludis et bibis, ô impudens. Sed assuetae Horatianae phrasi aures vix istum locum in exemplum admiserint.

Jam vero et *substantivi nominis* usum quendam apud hunc poetam observavi, quem à nemine annotatum inveni. Ejus exemplum habemus Epist. 1. lib. 1.

Impiger extremos curris mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes.

Neque enim hic mercatorem alloquitur sermone ad eum converso per apostrophen, — sed *Curris mercator* sonat Curris, ut sis mercator etc. Quamvis autem meam hanc expositionem alio insuper testimonio egere non existimem, addam tamen, tanquam ex abundanti, quod erit omnium firmissimum: utpote ex ipsiusmet poetae ore profectum. Ita enim ille Epist. 16. lib. 1.:

Vendere quum possis captivum, occidere noli:
Serviet utiliter; sine pascat durus aretque,
Naviget, ac mediis hiemet *mercator* in undis etc."

Od. 4 14, 4. Vandd. 7: *fastus*. 5. Vandd. 3 a m. 1.: *lux*, quod minime spernendum; ut cujus glossema esse videatur *sol* vulgatum.

10. Vandd.: *Genaunos*, *Geraunos*, *Gerannos*, glossa codicis A: *Cenaunos*. 11. Vandd.: *Brennos*, *Breunos*, unus (R) *Frennos*.

19. Tres Vandd.: *fatigarat*. 28. Vandd. 10.: *minitatur*. Confert. Wakef. Lucretianum illud 5, 387:

— utroque minantur
Omnia diluviare ex alto gurgite ponti.

Sed ita dici quis dubitet? Videndum potius erat de alterâ lectione *meditatur*, quam etsi non improbo, similem tamen esse nego illi Maronis Georg. 1, 462.: quid *cogitet* humidus Auster, de quo loco vidd. Douza, Boettiger. et interpp. ad Plaut. Mil. 201. 30. γ' Vand.: *ferrato*. 49. Recte Porph.: *Non*

paventes funera Gallos ait, *quia vel ferocia*, *vel vana* (male Baxt: *vera*) *persuasione rursus renascendi mortem non timebant*, laudans Lucan. 1, 459 seqq. Cui adstipulatur etiam H. Steph. diatr. p. 98, cum antea de Solduriis cogitasset, de quibus Caes. B. Gall. 3, 22. et Nicol. Damascenus. 51. Vandd. *Sygambri*, *Sigambri*, *Sicambri*, *Sycambri*.

Od. 4, 15, 8. Vandd.: *Direpta*. 9. Iidem libri omnes: *Janum Quirini*. Solus γ': *clusit*. Vid. post not. ad 30.

10. Item γ' solus a m. 1.: *evaganti*. Qui servant *et vaganti* editores dicere debebant, quid esset *claudere ordinem rectum*.

11. Vandd.: *amovitque*, *dimovitque*, *domuitque* (D. *nefas* pro *culpas*), *emovit*; sed major pars: *emovitque* 15. Vanderburgianorum unus, V: *ortum*. 18. Vand. A: *exigit*; I: *exiget*. 23. Vandd.: *infidique* (ut etiam Zurck. in variis lectt.), vel *infidive*; M: *invidique*, proclivi lapsu. 25. A et E Vandd.: *Nosque profestis*. 30. Vandd. D et E: *Lydiis mixto*; ceteri: *Lydis* vel *Lidiis remixto*.

Ceterum in notâ ad versum 9. hujus odae assentatorem Fea Nostrum appellat pariter ac Virgilium Ovidiumque et poëtas Augusto familiares. Quae durior mihi videtur de tantis viris existimatio, poëtis praesertim, qui fere res dicunt, non quales sunt, sed quales esse debent, ut de se praedicare solebat Sophocles. Sic tamen hodie multi, neque illiterati homines, judicant, velut (Baylium ne commemorem in lexico v. Horat. et Seumium in libro germanico, qui inscriptus est „Spaziergang nach Syrakus") doctissimus P. J. Boost, auctor libelli item germanice scripti (Ueber eine Anklage des Horatius. Eine philosophischmoralische Untersuchung. Frankf. a. M. 1807. pagg. 138, 8.), in quo libello a crimine adulationis liberari non posse censet Horatium, quamvis vilem mercedem non captaverit, ut Martialis; inprimis vero praestantissimus Ruhnkenius in Notis ad Vellejum 2, 94, p. 383, ubi, Epist. 1, 12, 27. expendens, Nostrum, more adulatorum, neglectis iis, quae certa atque explorata essent, popularem potius rumorem secutum esse arbitratur, ex quo plus laudis ad Augustum et Tiberium redundaret. Quos laudum poëtae obtrectatores post Lessingii Wielandiique nobiles conatus, de quibus dictum in notis ad Vitam Horatii Suetonianam, denuo refellit vir multae

lectionis rectique ac sui judicii, Richeus van Ommeren, Rector gymnasii Amstelodamensis, in libro belgice scripto de Horatio homine et cive Rom., quem librum germanice versum a Ludov. Walchio cum appendice crit. eruditissimi Eichstadii paginis 244, 8 excudi curarunt Nitschius et Haberfeldius in editione suâ Horatii, quae prodiit Lipsiae 1792—1802.

Epodi. Vand. Ç': *Liber Epodon*, et in interstitio: *seu clausularis.* Glossa codicis Vand. V: „Finitis quatuor Libris carminum Horatius a Maecenate rogatus ut si adhuc aliquid aliud genus metri apud Graecos inveniret, id transferret in Latinum, hos duos scripsit Libros, eosque Epodon intitulavit, quasi additio super Odas. Epodon (sic) enim compositum est ex epi graeca praepositione quae est super et Oda. Quaedam Horatius metra hic addit nova quae in superioribus Libris non inveniuntur; utpote purum iambicum; quaedam tamen de superioribus adjunxit, et ita in parte a metris superadditis Liber iste nomen accepit; et videtur sequi Archilochum qui invenit iambum ut poeta ipsemet dicit, in Libris autem carminum Alcaeum et Sapho imitatus est; vel aliter, iste Liber dicitur Epodos, i. clausulare (sic), quia per majorem partem minor versus inter majores clauditur; vel epos (sic) graece, latine equus dicitur, i. equestre carmen, etc. Vocantur et istae singulae distinctiones Odae, sicut superius.“

Vand. 2. p. 561.: „Horace avoit promis à Mécène d'achever et de publier un Livre commencé de vers ïambiques (epod. 14.), et il s'en excuse sous le prétexte frivole qu'il est trop amoureux. On a cherché long-temps ce que c'ètoit que ces ïambes. Les uns ont cru qu'il s'agissoit de ceux dont le poète parle dans l'Ode 16. du 1. Livre (v. 22 — 25); mais il offre à Tyndaris de les lui sacrifier, si elle veut se réconcilier avec lui (v. 2 — 4); on le voit, en effet, rentré en grâce auprès d'elle dans l'Ode suivante; on doit en conclure que les ïambes avoient été réellement brûlés; il ne peut plus être question de les rendre publics à la prière de Mécène. D'autres ont voulu, que ces vers dont Mécène réclamoit la publication, fussent les ïambes contre Canidie. Mais cette pièce seule, quoique de 81 vers, dut être finie presque aussitôt que commencée; *adducere ad umbilicum* peut se dire d'un livre,

d'un volume qui ne s'attache au rouleau que lorsqu'il est plein, et non pas d'une pièce isolée et si courte qu'elle ne devoit pas avoir besoin d'ombilic. Toutes ces difficultés s'aplanissent au contraire, si l'on suppose que c'est d'un Livre entier composé de vers ïambiques que Mécène reclame la publication. Horace lui en avoit donné l'occasion lui-même dans l'épître 19 du 1. Livre qu'il lui adressa: le poète y parle de ses ouvrages, et repousse le reproche de n'être qu'un imitateur. Parmi les différens mètres lyriques qu'il a le premier empruntés des Grecs, il nomme d'abord *les ïambes* d'Archiloque, et vient ensuite aux mètres d'Alcée et de Sappho. Il est probable qu'en faisant cette énumeration des titres de sa gloire, il ne songea point que ses vers proprement ïambiques n'avoient pas encore été recueillis, et que n'ayant pas l'intention d'en composer un cinquième Livre, il avoit regardé long-temps comme non avenus ceux de ces morceaux dont la publication auroit pu le compromettre, et ceux encore qui auroient démenti, comme on l'a déjà vu, les louanges qu'il se donne:

. numeros animosque secutus
Archilochi, non res et agentia verba Lycamben.

Mais Mécène fut sans doute frappé de cette mention des ïambes de notre poète dont il ne connoissoit point de recueil; il engagea Horace à s'en occuper, sans peut-être songer plus que lui aux raisons qui rendoient ce recueil impossible. Horace alors se sera mis à examiner ces anciennes productions de sa jeunesse avec les yeux de l'âge mûr. Il aura senti bien vîte qu'un bon nombre ne pouvoient être publiées de nouveau par les raisons que nous avons exposées et qui étoient soit de politique (*), soit de pru-

(*) Vand. 2. p. 558.: „Dans la 4. (Epod. 4., Lupis et agnis,) H. reproche à Sextus Pompée d'avoir affranchi des esclaves pour en faire des soldats; et l'on a vu dans l'argument que, dès l'an 716, Auguste auroit pu s'appliquer ce reproche. Cette pièce ne pouvoit donc plus entrer dans un recueil qui renferme une Ode de l'an 723 (Quando repostum). Les Odes 7 et 16 pouvoient encore moins y être insérées. — Ces Odes n'auroient pu qu'offenser le principal artisan des guerres civiles, l'homme qui en avoit recueilli tout le fruit.

dence (**), soit de décence et de goût (***). Peut-être même, comme nous l'avons insinué dans les argumens de ces pièces,

Avec un peu d'attention on reconnoîtra qu'H. avoit aussi des raisons politiques de ne pas donner une nouvelle publicité à 2 autres Odes de ce Livre: à la 9., et à la 13. — H. s'y étoit livré à un enthousiasme qu'il put dans la suite condamner sous bien des rapports. En effet, contre la loi que lui faisoient et sa propre manière de penser et les moeurs romaines, de respecter, jusque dans les triomphes auxquels donnoient lieu les guerres civiles, le malheur des Romains vaincus, il attaque, il avilit dans cette Ode 9. Atoine et Sextus. —

Notre hypothèse semble d'abord moins facile à justifier pour l'Ode 13. Tout tient à ce passage enigmatique:

Cetera mitte loqui! Deus haec fortasse benigna
Reducet in sedem vice.

H. a commencé l'Ode en décrivant une tempête. Il exhorte ensuite ses amis à se réjouir; puis il ajoute en s'adressant à l'un des convives: Ne parle pas du reste; la chance tournera peut-être, et un Dieu propice remettra les choses dans leur ancien état. Quelque obscur que soit ce passage, il est impossible de l'entendre du retour du beau temps et de la belle saison; et lorsqu'on y réfléchit, on ne peut guère s'empêcher d'y reconnoître avec Wieland un soupir secret, un voeu échappé à l'auteur, vers le retour de la liberté et le rétablissement de la république. —

Voilà donc déjà 5 Odes de ce Livre que des raisons politiques ont dû empêcher notre poète de publier de son vivant.

(***) (Vand. 2. p. 559.) Nous en compterons à présent 2 qu'il dut sacrifier à la décence; ce sont la huitième et la douzième. (Je sais fort bien qu'il y a des choses très-libres dans ses satires, qu'on y rencontre même des mots obscènes qui ne se trouvent pas dans les Odes dont nous parlons. Mais le genre excusoit un peu cette licence. Ces traits n'y sont semés qu'en passant, et toujours sur le ton de la plaisanterie; enfin, ce qu'il faut principalement considérer, on n'y trouve point de ces peintures dégoûtantes qui révoltent tout lecteur délicat dans les 2 Odes en question; et l'on peut, je crois, en conclure hardiment qu'elles auroient été sacrifiées au bon goût, si elles n'avoient du l'être à la décence.

(**) A ces 7 Odes nous pouvons, je pense, en joindre 2 autres que le poète a pu également réprouver, la 6. et la 10. Il les avoit

aura-t-il désapprouvé (?) le dénouement de la seconde, et jugé que les invectives contre l'ail qui remplissent la 3., ne méritoient pas (?) de passer à la postérité. Il en aura conclu que du reste il étoit impossible de faire un Livre, quand même il y auroit ajouté les pièces qui ne sont point toutes ïambiques et qui se réduisoient a 2 (*Petti*, et *Nox erat*). Il aura écrit à Mécène cette Ode 14. qui contient ses excuses, et il aura laissé à ses héritiers le soin de disposer à leur gré de cette partie de ses ouvrages." —

Epod. 1, 4. *tuo*. Wakef. Tragoed. Delect. 2. pag. 22. legendum censet *tui*, quemadmodum Propertius dixit 2, 1, 25.: Bellaque resque *tui* memorarem *Caesaris*; quod probat ad Ommerenium Eichstadius nisi quod haec non interrogentur, ut item placet Anglo erudito. Sane friget *tuo*, cum subire alterius periculum sine suo ipsius, praesertim in bello, nemo possit. Sed durior mihi videtur mutatio, malimque *Caesari* — *tuo*, id est in commodum vel honorem Caesaris, usu dativi satis solito, quem usum ignorans nescio quis librarius reponendum *Caesaris* putaverit. Similiter infra:

Libenter hoc et omne militabitur
Bellum *in tuae spem gratiae*.

lancées dans sa jeunesse contre de misérables aboyeurs. — La prudence put même entrer pour quelque chose dans la suppression de l'Ode 6. et dans celle de l'Ode 4. déjà supprimée, comme on l'a vu, pour des raisons politiques. H. n'y nomme point les 2 individus qu'il attaque, ce qui annonce qu'il pouvoit les craindre: car dans ses satires il en nomme un très-grand nombre qu'apparemment il ne craignoit pas. Cette observation même empêche que nous comptions parmi les Odes qu'il dut supprimer celles où il attaque Canidie: il la nomme comme empoisonneuse dans la première satire du Livre II.

Le compte des Odes qu'H. ne devoit point admettre dans le recueil de ses poésies étant établi de cette manière, nous verrons qu'il ne lui en restoit que 8 pour former un 5. Livre, et que si ce Livre avoit dû être réellement composé de vers ïambiques, 5 seulement pouvoient y entrer; savoir: les 3 premières, la 5. et les ïambes contre Canidie: cela fait en tout 309 vers; il n'y avoit pas là de quoi composer un Livre." — Vand. ibid. p. 560.

Vel: *Paratus Caesari tuo subire* etc., quomodo hoc et similia dicuntur: *Tibi sum paratus id facere.* Sed alterum melius. 5. Vanderburgii antiquiores: *si sup.*; *φ'*, H, V, et 3 recentt.: *vita sup.*, ubi *sit* omissum videtur propter *su*-syllabam similem, quae sequitur. *Si* luscam sententiam reddit, quasi dicas: Quid nos agemus, quibus vita jucunda est, si te superstite jucunda est? quod ineptum. Contra rectissimum *sit*, quod ita explicabis: Quid nos, qui tales simus, ut nobis vita sit jucunda te superstite; si contra, gravis? Nihil sane nisi hoc voluit poëta, neque ita interpretari posse videmur si cum Mitscherlichio: Quid nos, quibus vita jucunda *et expetenda videtur*, si te superstite *contigerit*; si contra, gravis *futura est.*

10. Vandd. 15: *Quem.* 13. Vand. I a m. 1.: *ad extremum sinum*, quod probum et id, cujus glossema videatur *ultimum* vulgatum; non contra. Correctorem obtrusisse puto *ultimum*, ut iambus esset versiculi sede quintâ, more Horatii, Graecos secuti, in epodis, cum non meminisset versuum hujus carminis 9, 19, 27, 29 et 33, quorum similes aliorum alii non pauci. 15. Vandd.: *laborem*, ut fere Mss. et edd. vett. Male nihilominus Vand.: „On seroit tenté d'en conclure que *laborem* est la véritable leçon: car Mancinellus qui la suit, observe très-bien(?) qu'H. a pu (?), à l'exemple des anciens Comiques grecs (imo Latinorum, sed quis eorum exempla sequatur in hoc genere?), placer même au 4. pied un spondée au lieu d'un ïambe, et il cite l'autorité de Priscien.“ *Laborem* merus stupor est librariorum, nomen substantivum ad *tuum* praecedens referentium; qualibus vitiis scatent libri. 20. Vand. S: *lapsus*, V: *a lapsu.* Recte Vand.: — *timet Magis rel.*, sublatâ distinctione post *timet*: nam haec est sententia: avem assidentem implumibus pullis, seu foetam, tum, cum ab iis abscesserit, magis timere. 21. Vandd. 6: *adsit* vel *assit*; reliqui: *ut sit.* 26. *mea* Vandd. O et R. 28. Vandd. 14.: *pascuis.* 29. Cur autem amore novitatis, cum edd. vett. expresserint, tuque ipse, vir optime, nescio quâ auctoritate *Neque* pro *Nec* reposueris sequ. carminis vv. 5. 6.? Idem utrumque, sed nunc fere vocali litterâ sequente Neque ponendum putant. Ceterum *γ'* Vand.: *supernae — tuscula*; pro *candens* autem B et *φ'* Vandd.:

tangens, quae var. lect. in O, Q: *cadens*, cum gl.: *in declivo montis*. 34. A et D Vandd.; *perdam nepos*, quod elegantius vulgato. Cf. 2, 5 etc.

Epod. 2. Vand.: „Au milieu de ces louanges si séduisantes de la vie champêtre M. Voss a cru découvrir des traits qui décèlent un avare et adoucissent beaucoup la surprise que nous éprouvons, lorsqu'à la fin de l'Ode le poète prend la parole et nomme l'usurier Alfius. Je ne me rappelle plus tous ceux qu'il citoit; mais, en lisant sa traduction, je crois qu'il faut les chercher dans l'intérêt que met Alfius aux charmans produits de la chasse (*jucunda praemia*); dans la grande frugalité des mets dont il prétend se nourrir (v. 55 — 60), et qui ne lui couteront rien (v. 48), et dans quelques expressions particulières, telles que l'olive cueillie *de pinguissimis ramis* et l'union de la vigne aux plus hauts peupliers (*altas populos* (*)). Cette hypothèse me semble très-ingénieuse, mais ce seroit à M. Voss lui-même à l'établir. Je dois me réduire à la proposer au jugement, ou plutôt ausentiment, de mes lecteurs. Si je m'en rapportois à mon goût particulier, je dirois que si les endroits cités me paroissent en effet très-favorables à l'idée de M. Voss, il en est d'autres qui m'y semblent tout-à-fait contraires (v. 23 — 28; 61 — 66)." —

1. *négotiis*. Recte Ern. in Clav. Cic. h. v.: *Negotium in universum de omni genere quaestus dicitur, sed inprimis de eo, quod ex foenore redit.* Eo inprimis et ante omnia beatus agricola dicitur, quod ejusmodi negotia habeat nulla: quis non loqui haec intelligat hominem obrutum negótiis? quis non

(*) Haec omnia longe repetita, ut quae in quemvis agricolam ruris-que amantem cadant; neque a l t i s s i m a s p o p u l o s, sed a l-t a s poëta dixit, quod generale populorum epitheton. Magis eo, quo volunt viri doctissimi, pertinent verba n e g o t i i s v. 1., S o l u t u s o m n i f o e n o r e 4., F o r u m 7., et a m o r m a-l o r u m 37.: nam sic legendum esse, ibi demonstrare conabimur. Scriptum carmen inter turbas civiles, aliis Romanorum occisis, aliis exulantibus, aliis denique bonis suis exutis obaeratisque, quali tempore negotii poenitere facile potuit aliquem foeneratorem; quem noto nomine Alfium appellat Noster: nam ipsum illum Alfium, de quo Columella 1, 7., nolim intelligere.

foeneratorem agnoscat verbis *Solutus omni foenore*, et eo, quod *forum* vitare dicit beatum illum? Sat. I, 9:

> Agricolam laudat juris legumque peritus,
> *Sub galli cantum* consultor ubi ostia pulsat.

Vid. infra ad 37. 5. Var. lect. in Mongez. apud Vand.: *classico ut miles*; et sic in ordine Vandd. C et V. Glossema.

9. Longe haec concinniora erunt, si legas minimâ mutatione *altae propagini*. 11. — 14. Etiam in Vandd. codd. hi versus ita ordinati sunt, ut in Feae aliisque. Vid. Bentl. De *reducta valle* cf. Od. I, 17, 17. 18. Vandd. 14.: *agris*. 19. Etiam Ͼ' Vand.: *gaudens*. An fuit

> Gaudens ut insitiva decerpit pira?

23. De divisione hic factâ in Mongeziano et aliquot Vanderburgii codd. vid. ad Od. I, 7, 15. 25. Vanderburgianorum alii *ripis*, alii *rivis*. Vid. sequ. annotatio. 27. *Fontesque*. Viri docti *Frondesque*, merito probante ad Ommeren. Eichstadio, qui laudat inprimis Theocrit. idyll. I. princ., Ovid. Fast. 6, 9, 10, et Terentian. Maur. pag. 2430. Putsch.

> (Pendeat ex humeris dulcis chelys, apta choreis,
> Et numeros edat varios, quibus ecce! propinquum
> *Adsonet omne, virens late, nemus arvaque juxta,*
> *Et tortis errans qui flexibus effugit amnis.*)

quorum similes locos passim reperias apud poëtas. Sane post factam aquarum in genere mentionem nemo requirat *fontes*, sed *frondes*, quae lymphis obstrepant. Neque in *altis rivis* intelligere quisquam potest altis montibus desilientes, sed profundos, ut *altissima flumina* dixit Curtius; quod ad amoenitatem nihil confert. Quanto rectius altera pars codicum: Labuntur *altis* interim *ripis* aquae, id est: e montibus aquae fluentes labuntur in ripas editas ac petrosas, quales in montanis regionibus esse solent: nam de tali regione hic agi, indicio sunt *antiqua ilex*, *silvae* et *reducta vallis*. Quod arentia aestate atque autumno flumina intelligunt Bentl. et Gesn., non magis probo quam Italus editor. 29. *At*. Vandd. 3: *Aut*; unus: *Et*. 31. *acres*. E Vand. a m. I.: *agris*.

34. *Turdis*. Vid. ad Sat. 2, 5, 10.

35. *Pavidumque.* S Vand.: *Auritumque*, quod fuisse videtur *Auidumque*, avidum cibi.

Quis non malarum, quas amor curas habet,
37. Haec inter obliviscitur?

Ergo amabit etiam Alfius? ergo rus ibit amasiae obliturus? Cras fortasse credam, non hodie, recteque *malorum* legi contendo in trigâ illâ editionum, cum praesertim de uxore liberisque dicatur in sequentibus. Accusativo junctum *oblivisci*, ut alibi non semel, mirati librarii, neque oxymorum (*malorum amor*) capientes, mutaverint. Foenerator noster *negotia*, *foenus*, *forumque* commemoravit principio carminis, hisque rebus, quarum eum taedebat, ruris opposuit amoenitates. Quarum magnâ parte enumeratâ exclamat: Quis non malorum quas amor curas habet, haec inter obliviscitur? cui non, ista agricolarum bona possidenti, effluant ex animo *malorum* curae, id est curae negotiorum, aviditas pecuniae ac divitiarum, quae *mala* vocat, quia tot laboribus irretiunt homines, morteque etiam saepe puniunt cupidiores. Sententia aperta et aptissima. Ovidius Met. 1, 140:

Effodiuntur *opes*, *irritamenta malorum*.
Jamque nocens ferrum, *ferroque nocentius aurum*
Prodierant etc.

Sic passim poëtae. 39. *Quid si* Q. Vand. 50. *scauri* S, T, V Vandd. 53. T Vand.: *descendet*. 66. S Vand.: *renitentes*.

67. Vandd. *Alfius*, *Alpheus*, *Alphius*, *Aufius*, *Aufidus*. *Alfius* scripsit Vand., ut magis latinum. Sed vid. Fea. 69. Vandd. 10. *redegit*; ceteri *relegit*. *Redegit* verbum technicum, ut sequente versu *ponere*, quod Graecis est βάλλειν, καταβάλλειν, τιθέναι, monente Mitsch. secundum Taylor. ad Lys. p. 580. Idque multo lepidius, ut facinus foeneratoris propriis viri vocabulis, tanquam suo gladio, percutiatur potius quam verbis metaphoricis veletur. Ceterum in terminis pecuniae mutuo dandae et recipiendae Nonarum Fea est oblitus. Vid. Cic. in Verr. 1, 56. extr. et ibi Ern. Non recte Vand.: „Dacier a raison, selon moi, d'entendre par ces 2 vers (69. 70.) qu'Alfius, au lieu de prèter son argent à un pour cent par mois,

de calendes en calendes, le plaçoit au même intérêt pour 15 jours, des ides aux Calendes et des Calendes aux ides." Quin Afius, ubi pecuniam suam Idibus redegit, tanquam praedium comparaturus, praeter expectationem mutato consilio sibique rursum similis, eam ipsam pecuniam denuo ponere quaerit proximis Calendis.

Epod. 3, 3. Vandd. 13. a m. 1.: *Edat*, quae prava interpretatio: nam *Edit* perfectum est, eaque loci sententia si quis unquam patrem occiderit, eum videri allio comesto in furorem atque amentiam versum fuisse. Cf. 12 seqq. Poena cicutae apud Athenienses vix cogitanda. De archaismis haud necessariis sentio fere cum Stephano ad Od 3, 7, 4. 19. Vand. D: *Aut*, frequente lapsu.

20. *Jocosa* etiam Markl., probante Eichst. ad Ommeren. Sed recte Fea. 21. *suavio* 3 Vandd.

Epod. 4, 8. Recte, qui *bis trium*: *bis ter* soloecum est. Vid. Gesn. et nos ad Epist. 1, 18, 30. 14. *mannis*. Vid. ad Epist. 1, 7, 77.

Epod. 5, 1. Vandd. 6 in ordine, et 1. pro varià lect.: *regis*.

3. Vandd. 4: *aut quid*.

5. Mongez.: *ter si vocata*. Vand.: „Je crois cette leçon tout-à-fait nouvelle. On peut alléguer en sa faveur le vers 3. de l'Ode 22. du livre 3.: *Ter vocata audis*.

11. B et φ' Vandd.: *Et haec*, P: *At haec*. Soliti errores.

15. A et E Vandd. a m. 1.: C. b. *illigata* v. De Canidia vid. ad Sat. 1, 8, 24. 18. Vandd. B E φ' et 4 recentt.: *cupressus*.

21. Vand. A.: *Hiolcos aut*; ceteri ejusdem familiae, praeter γ', qui vulgatam lectionem habet, *Colchos*, (*Cholcos*, *Cholchos*, *Colcos*) *atque*, vel: et *Colchos*; T: *aut Colcos aut*. (*) 24. Similes locos de re magicà hos laudat Vand.: Theocr. idyll. 2, Virg. ecl. 8., Aen. 4, 504 seqq., Senec. Med. act. 4., Lucan. 6, 451 seqq., Ovid. Met. 7, Apul. As. aur. 3., Propert. 3, 6, 4, 25 seqq., ipsiusque Nostri Sat. 1, 8. 25. *At*. Vand. D: *Atque*, E: *Aut*, P: *Et*; omnes 3: *Saga*. Glossator codicis A Saganam

(*) nec male quidem legeris: H. q. I o l c o s a u t I b e r i a. Quae hic dicitur, Iberia, inter Armeniam et Colchidem sita est, ut idem propemodum bis posuisset Horatius, si scripsisset a u t C o l c h o s a u t (i. e. Colchus), I b e r i a, ut recte Dacerius animadvertit.

senatoris uxorem fuisse dicit, ut pridem, sed temere, nisi fallor, Acro dixerat; codicum B et φ' ministram esse volunt. Vid. ad Sat. 1, 8, 24. 37. Vandd. H et I (qui idem atque codex Regius, 7977, ut monet Vand.) *exsucta*, reliqui *exsecta* vel *execta*, quod eodem redit. 40. P Vand.: *pupillae*. 46. V et 2 recentt. Vandd.: *diripit*. 53. Vand. γ': *domus*. 55. Vand. A: *Formidolosis cum*, B: *F — is dum*; γ', S, T: *F — ae cum*.

57. Vandd. 7.: *quo omnes*.

58. A et M Vandd.: *suburbanae*, I: *suburranae*, O: *suburbanae*. 60. A E Q Vandd.: *laborarunt*.

61. Gloss. in B Vand.: Tacite ostendit Canidiam Varo dedisse veneficia (sic), sed non ita provenisse, ut voluerat, quapropter indignatur venena sua non ita ut vellet efficacia fuisse, quae venena Medeae dicuntur fuisse etc.

63. Vandd. 6, in his A γ' et V: *superba*.

65. Vandd. A V et T: *infectum*; in T correctum: *imbutum*. A: *nova*. 69. P Vand.: *En dormit*. 55 — 72. Multum laborat Vand. in explicando loco difficiliore, nec recte Mitscherlichium in eo reprehendit, quod putet Canidiam id velle, ut ad sese nunc recurrat Varus relictis meretricibus Suburranis. „Une seule objection me paroît suffisante pour détruire toute cette explication. Comment Canidie peut-elle désirer que Varus se réfugie chez elle? comment peut-elle l'attendre lorsqu'elle est occupée des horribles apprêts et revêtue de l'affreux costume que le poète vient de décrire? *Il faudroit qu'elle eût tout-à-fait perdu le sens.*" Haec ejus verba, cum non meminisset magae Virgilianae (eclog. 8, 109.), ad quam simili instructam apparatu tamen redire fingitur maritus Daphnis, ipsâ adventu ejus minime perculsâ, ut quae alio scilicet eum exceptura esset cubiculo ac quo ara magica exstructa erat. Recte sane Mitsch., neque aliud quidquam velle potest Canidia, nisi, ut ad se redeat amator. Quem quod *nardo* optimo *perunctum* dicit, nihil mirum, cum amet vetulus. Stalino senex Plautinus Cas. v. 112 seqq. nostrae edit.:

Hanc ego de me conjecturam domi facio mage quam ex auditis,
Qui postquamde amo, magis iniuo munditiis Munditiam antideo;

Myropolas omnis solicito; ubicunque est lepidum unguentum, ungor:
Illi ut placeam.

Nihil hic magici, ut item bene cum aliis vidit Mitsch., sed versibus 62. 69. et 70. Totus locus motorius, ut ita dicam, seu dramaticus. Principio venefica optat, ut senem nocte properantem ad amasiam aliquam Suburranam latrent absterreantque a foribus canes ejus vici; quo facto ad se ipsam rediturum eum sperat cupidine prurientem. Sed tacent canes. Ibi mulier v. 61.: Quid accidit? cur non venit Varus? quo modo mei non meminit, quae cubile ejus eo medicamento magico unxerim, quod meretricum omnium, quotquot sunt, oblivionem inducere videretur? Dormit tamen, non surgit, neque Suburam neque me petit. Haec dum dicit, propinquâ aliquâ domo, ut conjicere licet, exeuntem conspicit senem et ad scorta se conferentem cane latrante nullo. Quod sentiens exclamat:

Ah, ah, solutus ambulat veneficae
Scientioris carmine!

nam sic scribendum, neque interrogationi locus est. Video, inquit maga: vi meâ solutus abit, quam irritam suo carmine reddidit alia quaedam, scientior me, venefica. Festinat ad amores. Sed ad me recurres, Vare: insolitas neque vincendas potiones parabo, quibus totus amore incendaris. Sic fere locum etiam Mitsch. explicavit, nisi quod cubantem cum meretricibus fingi censet Varum versibus 69. 70., quod praeposterum.

79. Vandd. 2.: *sedet*; 3: *mare.* 87, 8. Dure haec interpretatur Fea secundum editores Parmenses, inprimis Viscontium (vid. praefat. Bodon. et Vand. 2, p. 573.); non quo *venena* significare non possint veneficas, ut *scelus* scelestum etc., sed quod verba *magnum fas nefasque*, quorum potestas est notissima, in eam sententiam, quae placet viris doctissimis, detorqueri nullo modo possunt. *At* addidisset poëta ante *non valent*, omnes has turbas compescuisset. Nunc brevitate patheticâ factus est obscurus. Nec tamen dubitandum, quin hoc velit, quod velle eum probe intellexit Lambinus, venena sive artes magicas *magnum* quidem, id est magnam rem, efficere

posse, ut convertant fas et nefas, quodque fas habeatur reddant nefas, et contra, sed tamen convertere atque immutare non posse *humanam vicem*, id est vicissitudinem rerum, qualis usu venire soleat inter homines, ut par pari referatur, hodieque oppressus cras ulciscatur inimicos, quae est Graecorum scriptis celebrata νέμεσις. Minatur itaque puer, se vicem relaturum istarum veneficarum meritis, diris eas exagitantem, et quae sequuntur. Virg., monente Lambino Georg. 1, 505.:

Quippe ubi *fas versum atque nefas*: tot bella per orbem,
Tam multae scelerum facies. —

89. *Diris.* Vand. S: *furiis*. 98. A et E Vandd.: *Contundat*. 102 Vandd 5: *effugerint*

Epod. 6, 2. Vandd. 9: *adversus*; Q mire: *Ig. hostis belluis*. 3. Vandd. 16 a m. 1: *verte*, et sequ. v. *pete*, nisi quod Q habet *petas*. 5. Vandd. A et γ': *Laco*. Vid. ad Sat. 2, 6, 114.

8. Recte codd., qui: *procedet*, id est obviam ibit, mecum pugnatura *Praecedere* nihil ad rem. 10. R Vand.: *odorari cibum Cave*. 14. Videndus instar omnium F. Th. Welckerus, V. C., in scriptione, quâ Hipponactis et Ananii fragmenta recensuit; quae scriptio excusa est Gottingae 1817, pp. 114, 4. 15. Etiam B Vand.: *oppetiverit*.

Epod. 7, 4. Virgulâ interpungendum post *sanguinis*, et signum interrogandi ponendum in fine versus 10, siquidem haec una eademque sententia est. 12. *Unquam* Vandd. omnes praeter V codicem, qui: *Usquam*. In Vanderburgii libris N et S super *dispar* scriptum a glossatore *genus*, idque pro *feris* in pluribus repertum Lamb. expressit. Etiam V: *disparibus*, et inter versus: *genus*. 15. Vandd. A E T: *albus ora pallor*.

16. *percussae* corr. in T Vand.

Epod. 8. gloss. A codicis Vand.: Ad anum deformen, vel in Gratidiam. Hanc nominant etiam Vandd. γ' H I et V.

15. Minus assecutus est vir doctus vim formulae *Quid, quod* (nam ita scribendum, non *Quid? quod*), quam exemplis (Ovid. Met. 7, 62; 9, 194; 10, 615 seqq.) illustravi nuper in Vindiciis Ovid. p. 94. Dictum *Quid, quod libelli Stoici inter Sericos Jacere*

pulvillos amant? pro eo, quod est: *Accedit quod,* vel *Adde quod l. St. i. S. i. p. amant,* sententiaque loci inde a versu 11. haec est: Esto beata, esto nobilis pretiosisque vestibus gemmisque ornatissima, esto etiam docta: quid id ad amorem? num propterea minus rigent, id est frigent, nervi mei illitterati? etc.

18. Virgulâ interpungendum post *fascinum*, cujus eo ipso languor cernitur, quod ore foedissimae mulieris provocandum est. Mirifice Vand.: „*Fascinum* est un talisman; ce mot désigne ici un de ceux dont les anciens faisoient le plus fréquent usage.“ Ceterum haud male vir doctissimus ad vv. 1. 2.: „Ces 2 vers ont fait croire qu'H. avoit été l'amant de cette femme qu'il va déchirer si cruellement, et l'on ne peut disconvenir que les vers suivans ne supposent entre elle et lui une connoissance très-particulière. D'un autre côté il est de toute invraisemblance que notre poète se fût laissé séduire à de tels appas, et il n'étoit pas homme non plus à se faire entretenir par une femme. Je crois qu'on ne risquera rien de trancher la difficulté, en supposant que la vieille anonyme n'étoit qu'un personnage imaginaire, ainsi que celle de l'Ode 12 qui envoyoit des cadeaux à son amant, et que ces 2 pièces ne sont, comme je l'ai déjà insinué, qu'un jeu de l'imagination du poète.“

Epod. 9, 1. Vandd. 5: *repositum.* 3. *domu.* Ne hic quidem placet frequentius u illatum. 9. γ' Vand.: *detexerat.* 11. Male, qui: *Romanus, eheu* etc., cum *eheu* syllabam priorem corripiat, ut hodie vel tironibus notum est. Vand. V: *heheu,* pro *eheu* puto, τῷ h perperam addito, ut passim factum. *Romanus* non solum Antonium indicat, sed generatim milites Romanos, quos in Aegyptum Antonius abduxerat. 13. Id est: habet ad manum arma atque vallum, ut miles, et tamen spadonibus Cleopatrae servire potest, qui potius armis ipsius valloque occidendi sunt. 16. A Vand.: *conopium;* ceteri fere Vandd.: *conopeum,* 5: *canopeum.*

17. Vandd. fere *ad hunc,* V: *at hunc;* paucissimi: *adhuc* vel *at huc;* M: *at frementes.* Rectum, quod etiam Zurck. habet in ordine, *Ad hunc, ad Romanum,* sic degenerantem. *Ad,*

contra, ut bene monet Schol. Miror turbas doctorum in re planâ. Ceterum T Vand.: *verterant*, sollemni confusione.

20. *citae*. Participium a cieo, i. e. citatae, motae. 21. 23. Scribendum *Triumphe*, siquidem haec est personificatio. Et sic aliae edd., in his Gesneri. 25. Vandd. 7: *Africanum*. 27. Hoc versu novum carmen incipit in A codice Vand., additâ etiam inscriptione hac: *ad Caesarem, devictus Antonius*. In libris Vandd. γ' et H inter lin. legitur: *De fuga Antonii*. Vid. de talibus librariorum et correctorum ineptiis ad Od. 1, 7, 15.

34. P et T Vandd.: *Aut Chia*. 35. A Vand.: *nausiam*. Vand. 2. p. 581. „Nous avons vu que très-probablement Mécène étoit à Rome lorsqu'H. composa cette Ode, et, dans ce cas, l'on ne sait plus *quels sont les amis qu'il attend*. — Je ne puis répondre à cette question que par une conjecture que je soumets à mes lecteurs. Peut-être voudront-ils bien supposer avec moi qu'H. est censé composer son Ode au moment où Mécène lui envoie la nouvelle de la victoire d'Actium, par *les mêmes officiers* (*nouvellement debarqués*) *qui la lui avoient apportée*; et alors ce sera avec eux que notre poète voudra fêter cet événement."

Epod. 10. A Vand. gloss.: in *Marcum* Maevium etc. Glossa V libri: in hac oda facit H. invectivam in Nevium (sic) poetam sui et Virgilii inimicum, *qui triumphos Caesaris male descripsit* etc. 6. B Vand.: *tractosque*. In T correctum *deferat*. 8. Bene, quidquid dicunt, Wakef.: „Praecesserat vox *Fractos*; et quorsum sodes *tremere*, si frangantur?" *Plangit* itaque reponentem probat etiam Eichst. ad Ommeren.

16. V Vand.: *tibi quam*. 17. *non virilis ejulatio*. Cic. Tusc. 2, 23.: Ingemiscere nonnunquam viro concessum est; ejulatus vero ne mulieri quidem. 18. Vandd. 8: *adversum*, errore tralaticio. 19. A E et T Vandd.: sinu.

20. Vandd. 5 a m. 1.: *notus*; reliqui *noto* vel *notho*. 22. Vandd. 14.: *juverit*.

Epod. 11. D. γ' I et V Vandd.: *Ad Pectium*; alii: *Ad Pettium*, vel *Petium*. 1. Vandd. 5: *Petti*, vel *Peti*; ceteri *Pecti*. 2. Vandd. 5: *percussum*. 7. T Vand.: *iam*. 8. Cur *et* pro *etiam* accipiendum sit, non intelligo. 9. Vandd. praeter

unum codicem S: *amantem languor*. 11. Vandd. 2: *Contraque*. Est haec profecto interrogatio, cum praecedat Contra*ne*?

14. Vandd., ut videtur, omnes: *Fervidiore*, et sic etiam ille editor; sed nihil opus. Fervidiora facta vino Hic dicit arcana et tanquam effervescentia.

15. Vandd. 5: *inaestuaet*, quorum codicum scriptores voluerunt *inaestuet*, quod est in reliquis Vandd., si vera sunt, quae de ejusmodi scripturis disputavi ad Senec. Herc. fur. 683, 1064 et 1343. 16. *ventis*. A Vand.: *Venus*. Similes litterarum ductus, puto, fefellerunt. 19.

Ubi haec severus te palam laudaveram.

Quo pertinet *te*? Conjungendane sunt verba *te palam*, et quâ sententiâ? Nescio sane, nec nolim vel reponi *ter*, id est frequentius, vel *tibi*, usurpato dactylo, ut Epod. 7, 1.

21. Vandd. 6, incertum utro loco: *eheu*.

Epod. 12. Vandd. 7: *In Gratidiam converso nomine*; A Vand.: *Ad Inachiam meretricem*. 1. *Quid tibi vis*? Vid. ad Sat. 2, 6, 29. *barris*. Vand.: „*Barritus* désigne le cri des éléphans; on en a conclu que *Barrus* désignoit l'éléphant lui-même. Les vieux scholiastes l'expliquent dans ce sens, et je trouve leur explication assez vraisemblable, quoique ce mot *Barrus* ne se rencontre dans aucun autre auteur un peu ancien (*). Cependant, sans l'épithète *niger* qui s'y trouve jointe, je ne serois pas éloigné de penser, avec Turnèbe, qu'il ne s'agit point ici d'éléphans, mais de quelques Romains du nom de *Barrus*, dont notre poète parle dans ses satires (Liv. I, 4, v. 110; 6, v. 30; 7, v. 8.) La manière dont il les peint permet de croire qu'ils n'auroient pas dédaigné les présens de la vieille qu'il juge a propos de leur adresser.“ Haec non de nihilo sunt, cum Barrorum istorum in Satiris alter, qui moechus est (nam alter maledicus Sat. I, 7, 8.), optime quadret in hanc mulierem, ut de quo haec scribat Porphyrio ad Sat. 1, 6, 30.: Hic Barrus *vilissimae libidinis* fuit, adeo ut Aemiliam virginem Vestae incestasse dictus sit; certe*a dulteras sincerissima cupiditate sectabatur*. Ejusmo-

(*) Vide Feae laudatos scriptores in notâ ad v. 1.

di homo recte dicitur *niger*, id est improbus seu malus, quae hujus vocabuli potestas vel ex ipso Nostro (Sat. 1, 4, 85, 91) notissima est. Contra elephanto quid hic negotii sit, nemo dixerit, nisi quis audiat Baxterum, *barros* (nam sic elephantos appellat) bene mutoniatos esse oportere graviter affirmantem. At idem in quamvis bestiam grandiorem cadit. Lascivum aliquod atque impudicum animal, velut hircum, canem, simiam, asinum denique, posuisset Horatius, rem dixisset. Nam de elephanto Plinius H. N. 8, 5.: „*Pudore* nunquam nisi abdito coëunt; mas quinquennis, foemina decennis. Initur autem *biennio*, *quinis*, ut ferunt, *cujusque anni diebus*, *nec amplius*; sexto perfunduntur amne, non ante reduces ad agmen. *Nec adulteria novere*, *nullaque propter foeminas inter se proelia*, ceteris animalibus pernicialia," quaeque porro sequuntur de amore elephantorum, nihil aliud significantia, quam hominum amantes esse, beneficiorumque memores. Etiam *nigri* elephanti cur dicantur potius quam cani seu glauci, qui sollemnis eorum color est, neque bonus Baxterus divinavit, neque alius quisquam interpretum prolatis auctorum testimoniis explicavit. Quare perstandum nobis puto in Turnebi sententiâ, scribamque:

Quid tibi vis, mulier, nigris dignissima Barris?

2. A M V Vandd.: *quid mihi*. Contra D V O et R: *curve tabellas*. 5. *Pulypus* et hic malim, et Sat. 1, 3, 40. Graeci πȣλὺ, πȣλυβότειρα et similia usurpant, ubi porrectâ primâ τȣ̃ πολὺς syllabâ opus est. Quod imitatos in hac re, ut tot aliis, Romanos esse, quidni credamus? Nam quod vim liquidae quidam causantur, alio id pertinet, neque Homerici hymni in Mercurium versus 500. pro emendato habendus et Persii prologo legendum est:

Cantare Pegaseïum melos credas.

3. A Vand.: *Mittes*. 7. A γ' V et 3 recentt. Vandd.: *Qui sudor*. 8. Vandd. 4 a m. 1.: *Crescat*. 15. B et φ' Vandd.: *Inachia*. 21. R Vand.: *intinctae*. 22. A et E Vandd.: *properabuntur*. 23. A Vand.: *aliquis* pro *aequales*, permutatis inter se secunda et tertiâ syllabâ vocabuli, ut passim factum. Vidd. Vindic. Ovid. ad Met. 2, 398.

25. V et R Vandd.: *O ego infelix*. Vid., si tanti est, H. Stephani locus, quem adscripsi ad Od. 3, 7, 4.

Epod. 13. D φ' I et V: *Ad amicos comicos*.

2. *silvae* τρισύλλαβον: vid. ad Od. 1, 23, 4. 8. V Vand. a m. 1.: *Achaemenia*.

11. Vandd. 3: *cecinit grandi*. 17. T Vand.: *Illuc*. 18. *alloquiis*. παραμυθίοις, id est quibusvis levamentis seu solatiis, ut recte exponit Mitsch. Fugit hoc Wagnerum in Horatio, collatione scriptorum Graecorum illustrato.

Epod. 14, 3. Vandd. 4: *uti*; totidem: *veluti*. 7. De his iambis vide prolegomena Epodorum. 13. B et γ' librorum Vandd. glossatores Terentiam, Maecenatis uxorem, intelligunt; quam aliorum quoque opinionem recte refellit Vand.

Epod. 15, 4. Vand. V a m. 1. et T a 2.: *vota*. 7. D Vand.: *ut nautis*. 8. Vandd. 2: *turbarit*. 12. Vandd. 9 a m. 1.: *virium*.

14. A Vand.: *quaerit*. 15. *offensae*. D Vand.: *iratae*. In glossâ: si semel offensa mihi fuerit illa (an: tua?) forma. In V libro correctum *cedit*, legiturque *instantia*, et inter versus super *offensae*: „tuae vel meae;" super *formae*: „tuae." Glossator A membranae Vand.: *offensus, inimicus*. Mire sententiam hujus loci pervertit Fea, quae clarissima est, et a Gesnero bene explicata. Nemo, quod sciam *non semel* pro *nunquam* dixit. Verba sic ordinanda: Nec cedet constantia (mea) formae offensae (tuae), id est invisae. Vidd. a Feâ laudati loci Ciceronis et Suetonii. 17. Vandd. 11: *Et tu*. 22. Vandd. *Nerea*.

Epod. 16. Post Philippense proelium, inter annos U. C. 711. et 714. (quo anno in familiaritatem Maecenatis atque Augusti receptus est Hor.), scriptum esse hunc epodum, non male conjiciunt Torrent., Nitsch., Vand., qui quidem vol. 2. p. 514.: „Rome," inquit, „alors, en effet, se trouvoit dans un état assez désesperé pour que l'on pût songer à des partis extrêmes. Les citoyens vraiment attachés à la cause de la république étoient vaincus et dispersés. Leurs terres avoient été données par les triumvirs à leurs soldats; Sextus Pompée étoit maître de la mer, affamoit la capitale et la menaçoit d'une invasion. Il n'en étoit point ainsi lorsque la

guerre éclata entre Auguste et Antoine. Les gens de bien avoient embrassé le parti du premier. Quelque menaçante que fût cette guerre, les inquiétudes qu'elle donnoit aux Romains ne pouvoient aller jusqu'au désespoir. — Alors H. n'auroit e que 26. ans au plus lorsqu'il écrivit cette Ode, et c'est bien le ton de cet âge qui y règne." —

1. Vand.: „Par ce second âge des guerres civiles on entend en général celles qui eurent lieu depuis la mort de César jusqu'à la défaite d'Antoine. Le premier âge s'étend de l'entrée de Sylla dans Rome à main armée, jusqu'à la mort de César. Les 2 ensemble comprennent un espace de 56 ans."

2. D Vand.: *perit*, quod adscriptum in margine I libri. 8. A et E Vandd.: *abominandus*, quae etiam var. lect. in B., ubi corrector fecit *abominatus*. Non semel haec confusa: vidd. interpp. ad Ovid. Met. 1, 190.

11. D Vand.: *urbes*. 12. A Vand.: *equi* pro *equus*, puto. Sed frustra: vid. Gesn.

14. Etiam Vandd. 16: *videri*, male, cum nusquam spondeus habeatur in his iambicis senariis. Animadvertit Glar.

15. *Δὶς κράμβη θάνατος*, ut ajunt. Locum interpunctione et falsâ lectione laborantem Rutgersius expediverat. Emendationem facillimam plausu exceperant Bentlejus et Sanadonus. Quid Fea et Vand., alios ne commemorem viros ceteroqui laudatissimos? In veteres glossatorum, Lambino et Torrentio perperam probatorum, errores relabuntur, dum vulgatam scripturam hanc *Forte, quid expediat, communiter aut melior pars Malis carere quaeritis laboribus* accipiunt pro eo quod est: Quaeritis forte, quid expediat, quid optimum factu sit, ut careatis etc., per hellenismum, cujus exempla cupiam videre apud Horatium et auctores Latinos. Quanquam Fea alteram nescio cujus grammatici explicationem sequitur, ut sic scribatur: *Forte, quid expediat?* intellecto *quaeretis*. Quae ratio non insolens modo, sed etiam *ταυτολόγος*. Quid multa? Fruge repertâ glandem non requirimus. Quod solum objici Rutgersio poterat, in nullo scripto legi *quod*, en! diluunt id crimen duo codd. bonae notae Romani et Aldina editio anni 1501, in quibus est: *forte quod expediet*; quam

lectionem cur tanto supercilio excipiat Italus noster, non intelligo, meliusque eum facturum fuisse puto, si recte monentibus obtemperasset Viscontio et Nicolao de Azarâ in praefatione editionis Bodonianae. 17. *Nulla sit.* Nulla fuerit, εἴη ἄν. Modus potentialis. Vand. A: *potius.*

18. Non interpungendum post *civitas:* nam *exsecrata* pertinet ad verba *Agros atque Lares patrios*, id quod dudum vidit Porphyrion, alio trahentibus recentioribus, in his Gesnero ad 36. 22. V et R Vandd.: *vocavit*, solitâ b et v litterarum confusione. 29. T Vand.: *decurrerit.*

32. Vandd.: *miluo*, de quâ scripturâ, quae sola videtur latina, conferri etiam possunt Faern. ad Terent., Ciofan. ad Ovid., Gifan. ad Lucret., Dacer. et Zurck. ad h. l. 33. Vandd. 17: *flavos.* E solus: *saevos*, ex quâ lectione ortum censeo Cruquianum *ravos*, librariis forte *raevos*, mox datâ operâ, ne non latina vox esset, *ravos* scribentibus, quemadmodum r et s litteras passim confusas propter similitudinem constat in aevi medii manuscriptis.

37. Vandd. γ' et P: *expers.* 38. O Vand.: *perpremat*, obsoleto genere scribendi. D et T Vandd.: *perprimet.* 39. R Vand.: *pellite.*

41. *Circumvagus* (ἀψόῤῥοος: vidd. Lamb. et Wagn.) per se dici negans vir doctus ne vulgatissima quidem lexica inspexerit necesse est. Recte secundum Dacerium et Sanadonem Eichstadius ad Ommeren. et editores Parmenses et Vand.:

Nos manet Oceanus circumvagus: arva, beata
Petamus arva, divites et insulas,
Reddit ubi Cererem etc.

Prius *arva* dictum pro *arva illa, Reddit ubi* etc. Eichstad. l. l.: „Bei der gewöhnlichen Interpunction missfällt die Wiederholung des Wortes *arva*, weil sie keinen Nachdruck hat."

48. Vandd. 3: *Nympha.* 51. Vandd. 7 a m. 1.: *ovili*, ceteri *ovile*, quod recte defendit Gesn. *Circumgemit ovili* vix, et ne vix quidem, latine dicitur.

56. D Vand. a m. 1.: *imperante.* 57. V Vand.: *argivo.*
63. Q. Vand. a m. 1.: *sacravit.* 65. Rectissime Cun. San. Mitsch. alii secundum bonos libros Mss.: *Aerea dehinc* etc.

Postquam *aere* secula inquinasse dictus est Jupiter, quo modo nunc eodem illa durare dicatur, diversis rei confusis imaginibus? Ratio ἀσύςατος minimeque Horatiana.

Epod. 17, 4, 5.

Per atque libros carminum valentium
Refixa coelo devocare sidera, etc.

Insolens, ne dicam soloeca, mihi visa oratio: nam post monosyllaba, praesertim praepositiones (ne quis 8, 11. Sat. 1, 5, 4 et similes locos opponat), non *atque*, sed usurpari vel *et* solet, ut versu praegresso, vel potius *que* encliticum. Malim itaque, nisi quid melius succurrat: *Per te atque libros* etc., idque eo magis, quod jam apparet, id quod obscurum est in vulgatâ lectione, non quorumvis magorum libros dici, sed Canidiae. *Per te*, ut alibi et hoc et, partibus pro toto positis, *Per caput*, *Per genua*, *Per tuam dextram*, aliaque hujuscemodi dicuntur. Sallust. Jug. 14.: P. C., *per vos*, per liberos etc. quod male quidam mutavere. Et in oratione C. Cottae consulis extremâ: *Per vos* igitur, Quirites, et gloriam majorum etc. Fuit quoque, cum haec ita refingenda existimarem:

Per *te* Dianae non movenda numina,
Per *teque* libros etc.

Judicent sagaciores. — *Refixa* dicta sidera ab effectu, figurâ tritissimâ, ut non esset quod quaereret vir doctus, si jam avulsa sint, quomodo devocentur. Nam quod in mentem ei venit, *refixa* esse *fixa*, uno Virgilii loco *Fixit leges pretio atque refixit* satis refellitur. Idem, monente Vand., Aen. 5, 527:

— coelo seu saepe *refixa*
Transcurrunt, crinemque volantia sidera ducunt.

Cf. H. Stephani diatrib. pagg. 108. sequ. Ceterum Vandd. 8: *Defixa*. 7. Prudenter H. Stephanus diatrib. 2. de sua editione Horatii pag. 46.: „In conjecturalibus (ut ita loquar) lectionibus me non religiosum tantùm, sed plusquam religiosum et ad superstitionem usque religiosum fuisse fateor; quod quidem ad earum in contextum receptionem attinet. Lectiones, inquam, ex conjectura profectas, tanquam pestem, à contextu procul (me) removisse dico. Eas enim quum extra libros

auctorum amem, sive in margine sive alibi sint annotatae, contra in ipsis libris positas cane pejus et angue odisse me et testatum sum jampridem, et nunc quoque testor. Lambinum igitur cum alibi, tum in iis, quos proferam, locis minimè sequutus sum. Legimus passim in illa adversus Canidiam ironica palinodia:

Citumque retro solve, solve turbinem.

At Lambini editio habet *volve*, *volve*. Unde? Ex ipsius Lambini, Io. Aurati (*) et Caroli Utenhovii conjectura. *Omnes quidem libri* (inquit ipse Lambinus in suis Commentariis) *et vulgati et manuscripti habent* solve, solve: *sed omnino legendum* volve, volve. *itaque Io. Auratus* etc. Ad locum alium venio, qui est Sat. 4. lib. 1.:

Dii bene fecerunt, inopis me quódque pusilli
Finxerunt animi, rarò et perpauca loquentis.

Hìc Lambinum quum offenderet genitivus *loquentis*, mutavit in accusativum *loquentem*, ex conjectura. Quasi verò, quum ex animi cogitatione proficiscitur oratio, ipse non dici possit loqui: ut alias rationes, quibus receptam lectionem aliquis tueri queat, omittam: praeterquam quòd potest exponi: Eo sum ingenio, ea sum natura, ut perpauca loquar; vel: Naturae sum taciturnae, Natura sum taciturnus. Nam etiamsi animum pro natura minus aptè cum praecedentibus adjectivis accipi quis dicat, minimè novum est, ut idem substantivum diversis nominibus eodem in loco junctum diversè sumatur. Est etiam quidam versus Ode 24. libri 3., qui ob similem dubitationem vix conjecturalem ejus audaciam effugit: nimirum hic:

Virtutisque viam deserit arduae.

Ostendit enim in suis Commentariis, parum sibi placuisse epithetum *arduae*, junctum cum substantivo *virtutis*. At verò *arduam* posse cum Hesiodo concinere. (**) ('Εργ. 287.

(*) Jean Dorat.

(**) Ubique ἑλληνίζοντα in Horatio Lambinum non immerito reprehendit Stephanus in praefatione, cum dicit: „Hoc quoque non placet, quod alicubi ex variis lectt. ea demum Lambino pro-

Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν
Ἀθάνατοι. μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἶμος ἐπ' αὐτήν. Bo.)

Ego verò, Lambine, afferam et alia, quae conjecturam tuam valde juvent. Memini enim me viam *arduam* (sicut ὄρθιον οἶμον dicit Hesiodus) legere itidem apud Silium, *Ardua virtutem profert via.* Quinetiam apud Nasonem:

Difficile est, fateor: sed tendit in ardua virtus.

Apud eundem de gloria virtutis comite:

Ardua per praeceps gloria (imo *Gloria* Bo.), *vadit iter.*

Sed vicissim tamen vide, quae pro altera illa lectione recepta ex eodem Nasone afferre possim. Cecinit idem:

Ardua molimur; sed nulla nisi ardua virtus.

Quanquam hìc legi etiam *vincunt* fateor. Ille etiam locus, quem modò ex eo attuli, de gloria virtutis comite, non minus pro hac lectione quam pro altera facere potest: quoniam *vadere* quidem *per praeceps iter* dicit, sed simul *arduam*

betur, cui subesse hellenismus dici potest: ut in extremo Epodωn versu. (ubi Lamb. legit P l o r e m a r t i s i n t e n u l l u m h a b e n t i s e x i t u m, et in verbis p l o r e m a r t i s subaudit ergo, χάριν sive ἕνεκα, Graecorum more. Bo.) Contrà autem plerosque hellenismos, qui in receptis et minimè controversis lectt. erant, non animadvertit: praesertimque quod ad loquendi genere attinet. ut R a t i o e v i n c i t, ὁ λόγος αἱρεῖ. O m n i a d u r a p r o p o s u i t, πάντα τὰ χαλεπὰ ἀνεῖπεν. I r e, p e d e s q u o c u n q u e f e r e n t: quale illud ᾇ πόδες ἄγον, ἐχώρει. O c c u l t a r e d i c e r e r, ut κικλήσκεσθαι Hom. pro εἶναι. C o n d e r e d i e m, pro quo Virg. C o n d e r e s o l e s, ut Callim. ἥλιον κατεδύσαμεν. Q u i d v i s e t f a c e r e e t p a t i, ut Graeci dicunt πάντα ποιεῖν τε καὶ πάσχειν. Sed horum alterum omittit Ode 3, lib. 1., A u d a x o m n i a p e r p e t i. quod Lamb. non animadvertens miratur, cur non dixerit potius f a c e r e. — Hoc tantum addo, Graecas etiam metaphoras in multis consectari hunc poetam: veluti quum dicit m e r s o r c i v i l i b u s u n d i s, eo modo, quo Graeci ἀκύμονα βίον appellant. Quò, sicut et ad i m m e r s a b i l i s, quo utitur Epist. 1, 2., respiciens, hanc lectionem alteri v e r s o r praetuli."

appellat. Quod si apertiorem tamen hujus epitheti usum postulas, et qui neque ex alia lectione, neque aliunde, in dubium vocari possit, en tibi ex Statio, Theb. lib. 10.:

Hac, ait, in Thebas, hac me jubet ardua virtus
Ire.

Libuit autem in his proferendis immorari, ut quam periculosae sint audaces conjecturae, lectorem docerem." —

8. T Vand.: *Nereidum.* 11. Vandd. 4 a m. 1.: *luxere;* ceteri: *unxere.* D: *additum.* 12. 17. De Cuningami commento *Hectora*, Bentleji *Circa* vid. J. H. Vossius ad Od. 1, 15, 2.

18. Vandd. 6 in ordine: *relatus.* 22. R Vand.: *Relinquit.* De vocabulo *ossa* recte Scal. et Bentl.: legendum *ora.* Oribus, non ossibus, convenit verecundus color. Suetonius Domit. c. 18.: Commendari se *verecundiâ oris* adeo sentiebat, etc. Color ossium in vivis ne conspici quidem potest, utpote carne et cute obtectorum. Wak. interpunctione locum adjuvabat hoc modo:

Fugit juventas, et verecundus color
Reliquit; ossa pelle amicta lurida.

Sed non placet, *me* intelligi in *Reliquit.*

23. T Vand.: *coloribus.* 24. Vandd. 8: *ab labore.* 26. *Laxare* var. lect. Zurck.

30. Q Vand.: *o mare, o terra.* 33. Vandd.: *urens*, praeter unum, γ', qui: *virens.* 36. Vand. O: *Qui finis?* 50. Non nisi 3 Vandd., I R et T, in ordine: *Partumejus*; 14: *Pactumejus*, quo pertinet etiam P libri lectio *Patumejus*, quod fuerit more Italico scriptum in αὐτογράφῳ *Pattumejus* pro *Pactumejus.* De scriptura *Partumejus* recte Vandd.: „*Partumeius* ne se trouve point dans les anciens Mss. Parmi les miens le meilleur de ceux qui la rapportent (I) n'est que du 12. siècle. Ce mot que les glossateurs du moyen âge expliquent par *partum mingens* (Vand. T.), *partui aptus* (Vand. I), est tout-à-fait barbare. Il est bas et injurieux dans un passage où H. soutient une ironie que ce seul mot auroit suffi pour dévoiler. *Pactumeius*, au contraire, est la leçon des meilleures éditions et des plus anciens Mss.; c'est bien un nom propre, qui se retrouve chez d'anciens auteurs, comme Bentley l'a prouvé

après Torrentius; et le sens qu'il donne au passage est si naturel que, depuis Bentley, je ne connois que M. *Féa* qui soit revenu à la leçon nouvelle. Ce savant n'a pourtant fait que renouveler contre Bentl. l'ancienne objection de Dacier. — Bentl. l'avoit prévu, car il l'a refutée d'avance: il ne sous-entend point *est*, mais *erat: Pactumeius erat venter tuus*; et d'ailleurs, si l'on veut absolument que Canidie feigne encore d'être grosse de cet enfant, la critique de Dacier n'en est pas moins facile à détruire. Ce n'est pas d'une seule couche, de celle dont Pactumeius est le fruit, que parlent les 2 vers qui suivent, mais de toutes les couches qu'a eues Canidie, ou plutôt qu'elle a simulées:

Utcumque fortis exsilis puerpera."

Reponendum haud cunctanter *Pactumejus*.

55. V Vandd.: *tondit*; R: *condit*. 56. Vandd.: *Cocytia*, *Cocithia*, *Cotycia*, *Cocicia*, *Cocitia*, *Cocythia*, *Cochytia*. 57. Vand. 12.: *sacra*. 60. E quoque Vand.: *proderat*, quod non inelegans. Cf. Sat. 2, 1, 16; Epist. 1, 4, 6; 17, 45; Od. 1, 37, 4. Ovid. Met. 1, 679.: Quisquis es, hoc *poteras* mecum considere saxo, Argus ait; hoc est: *potes*. Et sic passim scriptores, quod non advertentes librarii futurum inculcare solent, ut etiam h. l. Quibus nollem obtemperasset noster editor. Intelligendum autem in hisce ex superioribus: si tu inultus abieris.

61. V Vand.: *commisisse*, quod ἄμετρον. 62. Rectum *Sed*, quo verbo nova oratio incipit hoc modo: — *toxicum*? *Sed* etc. Canidia: Ulciscar te, inquit, sed tardius morieris quam optaveris: nam ingrata tibi misero vita ducenda est *in hoc*, id est: in eum finem, ut denuo semper crucieris. Sic praeter laudatos editores etiam J. H. Vossius, vir celeberrimus, in versione Horatii germanicâ, et Vand. Ceterum hujus libri 17: *Si* tardiora, quemadmodnm *Sed* et *Si* saepius inter se permutari monuimus ad Terentii Heaut. prol. 13. et nuper in Vindiciis Ovid. ad Met. 13, 507. 65. Vandd. 10: *infidi*. 67. R et T Vandd.: *alligatus*; 5 alii ejusdem familiae: *alite*.

70. V et T Vandd.: *dissilire*. 72. Vandd. 5: *innectes*. 77. Vandd. 4 male: *curiosius*. 78. Vandd. 7: *diripere*. R: *possum*, quod quomodo minus poëticum minusque elegans dicendum

sit, non intelligo. Non ineptum *Possim* utroque loco; sed alterum fortius est efficaciusque, et propterea aptius in tali personâ. 80. E Vand. 3: *pocula.* 81. Vandd.: *nihil in te* a. e.; D: *in te nihil* a. e.; 3 rursus: *nil* a. *exitus*; unus, γ', *nil habentis exitus*, in quâ lectione *exitus* pro genitivo sing. haberi posse non male Vand. existimat. Sed quid tum fiet τῷ *artis*, nisi forte intelligas cum Lambino *gratiâ* (ἕνεκα), quod durissimum?

Carmen seculare. Glossa libri V Vand. (*): Hic secundus liber epodos (sic) intitulatur saeculare carmen: saeculum vocabant centum annos, quia tum cursus planetarum in multis conveniunt, quo spatio finito et decem annis superadditis propter singulos denarios, *ne in illis numerandis aliquot annos obliti essent*, in sequenti anno, scilicet in centesimo undecimo, Romani summam solemnitatem celebrabant, et hoc ex praeceptis Sibyllae. Festum illud in tempore Horatii contigit, etc. Vand.: „Je supprime la fin de la glose, qui n'est d'aucun intérêt, et je crois que le commencement renferme une erreur en qualifiant le *carmen saeculare* de *second Livre Epode.* Mais le reste me paroît digne d'attention. Le scholiaste convient que la siècle n'est que de 100 ans, ce qui est en effet l'opinion la plus générale; il ajoute que, d'après l'ordre de la Sibylle, les jeux séculaires ne devoient être célébrés qu'au bout de cent dix ans, de peur que les Romains ne se fussent trompés dans leur calcul: or, lorsque l'on sait quelle étoit l'ignorance de ce peuple dans les premiers siècles, et quel peu de crédit méritoit sa manière de compter les années en fichant un clou dans la muraille de Jupiter Capitolin, on trouvera sans doute que la Sibylle avoit été très-sage de leur recommander cette précaution. (Voyez Beaufort, Diss. sur l'incert. de l'Hist. rom., Tom. I, pag. 16.) Si l'on s'en rapporte à cette glose, les 100 ans donnés au siècle par Varron, Tite-Live et les autres seront sans doute justifiés, mais la célébration des jeux séculaires au bout de 110 ans n'en aura pas

(*) Ex optimis liber ille videtur Vanderburgio, et 12. quidem vel 13. p. Ch. seculo descriptus, sed magnâ cura et ex αὐτογράφῳ antiquissimo. Vid. Vand. vol. I. p. 410.

moins été dans l'intention de la Sibylle: je dis dans son intention, parce que les renseignemens, que fournit l'histoire sur la célébration réelle de ces jeux, ne coïncident point avec les époques où ils auroient dû l'être d'après son ordre; la cause en est ou dans le silence des historiens, ou dans la négligence des Romains lorsque leur piété n'étoit pas réveillée par quelque désastre, ou dans l'empressement que certains magistrats eurent de se distinguer, ou peut-être encore dans cette inexactitude de leurs calculs qu'avoit si bien prévue la Sibylle.“

V. 4. Vandd.: *sacro*. 5. Vandd. 7: *Quod*, unus: *Quos*, et inter lin.: *pueros*. 6. Vandd. 2: *laetas*. 21. Vandd. 2: *certos*; in altero correctum. E: *ut denos*, sed corr.: *undenos*. O: *decem*. 23. 1. Vand.: *sacro*; duo: *totidemque*; ceteri: *totiensque*. 26. Vandd. 13.: *dictum est*. Non omnino quidem immunis elisionum est haec oda neque iis cantus impeditur, ut videre licet in Italicis, quae hodie in theatris audiuntur, vocalium mixtarum plenissimis cantionibus; ceterum sane displicet in vulgatâ lectione *dictum est stabilisque* duarum litterarum st concursus, ut libenter assentiar Feae, *est* cum aliis expungenti. Quod ad Erinnam istam, seu potius Melinnonem, attinet, vide F. Th. Welckeri commentationem de Corinna et Erinna poetriis, F. Creuzeri Meletematum parti alteri insertam. 27. R Vand.: *servat*.

29. V Vand.: *feralis*. 39. A et E Vandd.: *urbes*. 41. Glossa B codicis Vand.: Sine proditione, quum quidam dixerunt Aeneam proditorem fuisse Trojae. Et similiter libri D φ' γ' et V. Vid. Heynii Excursus de discessu Aeneae. 42. P Vand.: *Cautus*. 45. T Vand.: *facili*. 47.: Vandd. 3: *rem prolemque*. 49. Vandd. 3: *Quique*. M Vand. super *Quaeque* adscriptum habet *gens*, ut unus Torrentii. Gentem Juliam intelligit Vand., sed male: sequendi Bentl., Cun., Gesn., Wetzel., qui: *Quaeque* et versu 51.: *Impetret*. *Impetrare* sive *Impetrire* verbum augurale est, de quo vid. Ernest. in Clave Cic.; idque aptum huic loco, non *Imperet*: nam anno U. C. 736., quo cantatum hoc carmen est ludorum secularium die tertio, tutus regnabat Augustus, ut imperium ei optare inepti fuisset, ne

dicam impudentis et de re certâ tanquam de incertâ ac controversâ temere loquentis.

51. Vand. 5 a m. 1.: *Impetret.* 57. Totidem ejusdem familiae: *honos.* 61. V Vand: *flagrante.* 65. Vandd. 2: *aras*; ceteri praeter ineptientem P librum: *arces.* 66. Minime committendum, ut *felix* ad *lustrum* referatur, ut placet Feae, qui quam designandam putat temporum felicitatem, ea verbis *meliusque semper aevum* exprimitur; nunc diuturnitas tantum dicitur imperii, quod in alterum semper lustrum deus prorogat. Ergo *felix* h. l. est felix reddens, beans, propitius, respondetque τῷ *laetus* praecedente versu. Virg. eclog. 5, 65.: Sis bonus o felixque tuis, ubi vid. Serv. 68. A Vand.: *prerogat*

71. Vandd. 14: *curat.* 72. Vandd. 10: *applicat.* Vand.: „Dans les Mss. les plus anciens *et*, même à la fin des mots, est souvent remplacé par ce signe *ct.*; et lorsqu'il étoit imparfaitement tracé, on a pu le prendre pour un a.“ Sed rectissime Fea locum explicavit. 74. I Vand.: *reportet.*

Mannheim, gedruckt in der Bürgerhospitals-Druckerey.

In kurzem wird erscheinen:

Virgilius Virgilianus, sine Quaestio de Virgilii locis quibusdam dubiis aut corruptis. Accedit Index in quo poëtae omnis cum rerum tum verborum antiquitas proprietasque breviter explicatur. Scripsit Frid. Henr. Bothe, D. Phil.

Ein Wort- und Sachregister über den vielgelesenen Virgil ist oft gewünscht worden. Hier ein Versuch davon, dem der Verfasser kritische Untersuchungen verderbter oder streitiger Stellen des Dichters beigefügt hat, die wenigstens dazu beitragen können, die allgemeine Aufmerksamkeit von neuem darauf zu heften.

Empfehlungs=

FRIDERICI HENRICI BOTHII

ANNOTATIONES

AD

HORATIUM

A

CAROLO FEA EDITUM ROMAE

ACCEDUNT

JOHANNIS GEORGII GRAEVII
SCHOLIA IN HORATII ODARUM LIBROS DUO PRIORES
NUNC PRIMUM EDITA.

Caedimus, inque vicem praebemus crura sagittis.
Pers.

FASCICULUS SECUNDUS.

HEIDELBERGAE
APUD
AUGUSTUM OSWALDUM
ACADEMIAE BIBLIOPOLAM.
MDCCCXXI.

FRIDERICI HENRICI BOTHII

ANNOTATIONES AD HORATII SATIRAS ET EPISTOLAS.

Satir. 1, 1. In editione Henricopetr. 1. post. inscriptionem hic versus legitur:

Damnat avaritiem finem dans prima petendis.

V. 4. Anonymus ille est Buherius (Bouhier.) Vid. F. A. Wolfius in notis ad editionem versionemque hujus satirae germanicam, ubi recte monet secundum Buherium et Sanadonum, hoc loco non perpetua vitae mala commemorari, sed transeuntia dici cujusque conditionis incommoda, quibus offensus ipsam conditionem seu sortem suam accuset et aliâ mutare cupiat intemperans: velut mercator de fortunâ suâ tum conqueritur, cum venti navem jactant; ICtus, ubi mane ex somno excitatur a consultore; accusatus, quo tempore datis vadibus Romam eundum ei est in jus; quae omnes non continuae sunt vexationes. Ergo simile aliquod etiam militis dicendum erat incommodum, quo illum iratum generis vitae sui poeniteret; idque habemus receptâ lectione Buherianâ, grave armorum pondus, quod dum sentit miles (*), praesertim *multo jam fractus membra labore*, vicem suam deflet, felicesque praedicat mercatores. Aliter est 28. seqq. Significat autem vox *arma* quodvis officii militaris instrumentum: vid. Serv. ad Aen. 2, 99. Tacitus Ann. 1, 20.: „Praecipua in Aufidienum Rufum, praefectum castrorum, ira, quem dereptum vehiculo sarcinis gravant, aguntque primo in agmine, per ludibrium rogitantes, an *tam immensa onera*, tam longa itinera, libenter ferret." Vulgata lectio *gravis annis* etiam verbis illis *multo jam fractus membra labore* arguitur: nam militis grandaevi corpus labore fractum esse, mirum non est, neque, si id voluit Horatius, lo-

(*) Vid. ad 4, 13, 24. nota paginae subjecta.

cum habebat, tanquam in re praematura, *jam* particula; sed adolescentem vel juvenem intelligens, recte dixit: multo *jam* fractus membra labore, hoc est, *jam* debilis, onerique armorum fere impar, quamvis adolescens. Ceterum haec vocabula etiam Ovid. Met. 8, 313. alibique saepius confusa.

7. *Quidni*, paucorum codicum lectio, cur praeferenda sit vulgatae *Quid enim*, quae idem valet, ut promiscue usurpantur similia Graecorum τί γάρ; et πῶς γὰρ οὔ; non intelligo, nec magis h. l. mutantem probo Feam, quam 2, 3, 132. Bentlejum. Vid. Heindorf. ad utrumque locum. 10. *Sub.* 2, 8, 43.

29. *Perfidus hic caupo.* Quid hic negotii novae personae cauponis? quid *perfidus* inter honestos, agricolam, militem, nautas, qui fere pro omnibus vitae conditionibus nominantur? Num tale *exemplum* proposuisse avaro existimandus est *serius* (27.) poëta? Totius loci indolem consideranti mihi non videtur. Nam primum similia hujuscemodi exempla plura afferre Flaccus noluit, ne moraretur lectores (13. — 15.); deinde non est opus novâ personâ, ubi superius introductae sufficiunt ad rem probandam; tum iidem, qui ante nominati sunt, etiam h. l. ad partes vocantur praeter cauponem istum: unde apparet, intra hunc gyrum subsistere Satiricum voluisse. — At Jureconsultus abest, inquiat quispiam. — Abest, quia adesse amplius non potest inter personas, quae lucri, quamvis honesti, causa operari dicuntur, id quod non cadit in ICtum Rom., qui gratis de jure responderet, ut bene monet Heindorfius. Apage igitur cauponem ἀπροςδιόνυσον, neque nobis persuaderi patiamur, ignobilem personam nobilissimae temere esse substitutam. Jam codicum pars major a Feâ collatorum non *caupo* ostendit, sed *campo*, cujus loco etiam *canpo* scripsisse veteres, recte animadvertit Italus doctissimus; unde est quod ipsum *caupo* perscriptum pro eo manu primâ legitur in libris D et V Epist. 1, 11, 4. Quid dubitemus, totam hanc orationem, brevissimam praesertim, esse de milite, neque ferendam esse in personâ fidissimâ perfidiam? Sensit hoc quidem Fea; sed quod scripsit, *Praefidus*, inusitatum est neque eximendo scrupulo. Legendum, si quid video: *Fervidus in campo miles.* Misceri solent f p et v litterae, id quod exemplis probavi nuper ad Ovid. Met. 4, 398; 6, 282; 12, 114; neque novum est, h per-

peram nunc addi, nunc omitti in Mss., ut continue scriptum *fervidusicampo* facillime degeneraverit in *pervidus* (mox *perfidus*) *hicanpo* (mox *hic caupo*) *miles*. Fervere autem in campis seu pugnae locis passim dicuntur milites. Lucret. 2, 40 seqq.:

Si non forte *tuas legiones per loca campi*
Fervere cum videas, belli simulacra cientes,
Fervere cum videas classem lateque vagari etc.

Sil. 9, 242 sequ.:

Cetera jam Numidis circumvolitare, citosque
Ferre datur cursus, et *toto fervere campo*.

Itaque etiam hoc loco, ut superiore, omnia δραματικά: arans agricola, fervens in campo miles, nautae per maria omnia currentes. Quod 38. legitur vox *fervidus*, non obstat, quominus hic quoque ponatur, tot versibus intermediis, cumque proprium illic sonet, hic μεταφορικόν. 38. *patiens*. Non semel hoc vocabulum meliori offecit in libris vett., velut Senecae Herc. Oet. 228. olim legebatur:

Patiens, quisquis novit famulum
Regemque *pati*.

pro quo insulso suffectum ex emendatioribus libris: *Felix*, quisquis etc., refragante quidem Dan. Heinsio, cui magis placebat, quod etiam h. l. viris eruditissimis, libris praesertim addicentibus, *Sapiens*. Sed recte *patiens* restituisse Horatio videtur Fea. Cf. Epist. 1, 7, 40. *Cum te — alter*. Vid. ad Epist. 1, 1, 46. 50. *viventi*. Oratio soloeca, quidquid dicunt. Legendum ex Cuningami et Sanadoni sententiâ: *viventis*.

55. Rectum *malim*: vid. ad 2, 2, 40. 77. Dictum *malos fures*, ut *laboris mali* 1, 2, 78, *mali culices* 1, 5, 14, *mala lustra* 1, 6, 68, *mala cicuta* 2, 1, 56, *malae Furiae* 2, 3, 135, *mala ambitio* 2, 6, 18. *mala scabies* A. P. 453, more Homeri et Graecorum, verbum κακὸς ita usurpantium. Vid. Heindorf. Longe alia ratio loci, a Feâ laudati, qui locus est 4, 3.: siquidem ibi omnis generis nocentes ac vitiosi homines enumerantur, in quibus notandis occupata erat antiqua Atheniensium comoedia; hic vero furta tantum timentur et incendia, neque malitia in genere exagitatur, de quâ vid. Cic. de Nat. deor. 3, 30. 88. Recte Gesn. Quaerit Horat. ex avaro, an tam pravos esse censeat cognatos suos omnesque homines, ut nullo

eos beneficio demereri possit; quod existimare impii sit et μισανθρώπȣ. Id autem multos Euclioncs cupiditati suae praetendere, quis nescit? 90. *Infelix* est cui nihil succedit, inquit Baxt. Fateor; sed quid tunc faciendum verbis *operam perdas?* An idem bis dixit Noster? Cave credas, sed *Infelix* valet *malus*, ut alibi *miser* et *Graecorum* δύςτηνος, μέλεος etc., quem usum loquendi attigit Ruhnkenius Epist. crit. pag. 139. Est autem vocativus. Cf. 2, 3, 14. 92. Rectius concinniusque vulgatum inde a Mureto *quoque habeas plus*, (eo) *pauperiem metuas minus*. Rectius quoque alii: *avebas*, *ne facias* etc. Cf. 1, 2, 90. 95. Satis mirari nequeo Feam propugnantem pro infelicissimâ omnium Bentleji conjecturarum. *Quidam* jungi nominibus propriis, etiam sine contemtu, res in vulgus nota. Verum hic sane contemtim Noster: *Ummidius quidam*, ut Sallustius Jug. 77.: *Hamilcarem quendam*, *hominem nobilem*, *factiosum*, *novis rebus studere;* et Terentius Eun. 5, 5, 12: *Emit quendam Phaedria eunuchum;* ubi Donatus: Τὸ *quendam* ἐξȣθενισμὸν significat et εὐτέλειαν ἀνδρός. Quod in divite, itaque noto, ferri *quidam* non posse Fea existimat, 1, 2, 31. diserte legitur: *Quidam notus* homo etc. Cf. 1, 1, 64. In Bentleji scriptura *Ummidius*, *qui tam* (*non longa est fabula*) *dives*, omnia hiulca, horrida, et vix latina. Vid. Heindorf. (*), cui tamen non assentior, ita haec interpungenti: *Ummidius quidam*, *non longa est fabula. Dives* etc. Recte, qui: *Umm quidam* (*non l. est fab.*), *dives*, *Ut* etc. 100. *Tyndaridarum.* Spartanorum, quorum rex fuit Tyndarus, quemadmodum Aeneadae vel Romulidae audiunt Romani, Thesidae Athenienses, Arsacidae Πάρθοι in glossis veteribus. Vid. Baxt. Spartana fuit ista mulier, quam omnium suorum civium, ut tunc erant, a Mummio dudum debellati et imbecilles patrumque dissimiles, fortissimam per ridiculum poëta dicit. Male *Tyndaridarum* ad *securi* refert Sanctius Min. l. 4. c. 11. p. 725. ed.

(*) Prodiit ejus ed. Satirarum cum notis germanicis Vratislaviae 1815 (8. maj. pagg. 476.) Ei viro doctissimo plurimum me debere gratus profiteor, eumque fere nomino in sequentibus, brevitatis causa, pro Lambino Torrentio Bentlejo aliisque, ex quibus ipse suorum partem maximam sumsit, ut fieri solet in hoc genere. . .

Scheid., neque audiendus Livinejus ad Propert. 1, 20, 21. *Tyndaridarum* accipiens pro *Tyndaridum*, quemadmodum apud Arnobium lib. 1. adv. Gentes *Titanis* legatur pro *Titanibus*, et *Sirenarum* pro *Sirenum* in Tertulliani Apologetico. Seriores illi et obsoleta atque insolita captantes, quorum usus loquendi nihil commune habet cum Horatii. 101. *Naevius*. Imo *Maenius* cum Bentlejo aliisque, in his Heindorfio. Porphyrio ad Sat. 1, 3, 21.: „Qui de personis Horatianis scripserunt, ajunt Maenium scurrilitate notissimum Romae. Hic post patrimonium abrosum Calendis Januariis in Capitolio clara voce optavit, ut quadraginta nummorum aëris alieni haberet. Quaerente quodam, quid sibi vellet, quod tam solemni die aes alienum optaret habere, *noli mirari*, inquit, *octingenta debeo*. Hic fertur, domo sua, quam ad forum spectantem habuerat, divendita, unam ibi columnam sibi excepisse, unde gladiatores spectaret, quae ex eo columna Maenia nominabatur (cf. Ascon. Pedianus ad Cic. de Div. c. 16.), cujus et Lucilius sic meminit: Maenius columnam cum peteret.“ Cf. Epist. 1, 15, 26. Quod hoc loco legitur in utroque Scholiaste: „*Maevius* (sic) enim tam *parcus* fuit, ut merito sordidus appellaretur,“ de ejus fide merito dubitat Heindorfius, neque, etiamsi Maevius avarus alibi commemoretur, eum huc pertinere censet, ubi de isto vitio iam dictum est. Ita tamen existimasse videtur ille, a quo vel scriptus vel correctus codex, quem usurpavit Bentlejus, hanc scripturam habet: ut vivam Maenius, *an* sic ut Nomentanus. Sed nihil mutandum. 102. *Nomentanus*. Schol.: „Cassius Nomentanus adeo sine respectu bonorum suorum prodigus, ut sestertium septuagies gulae ac libidini impenderit. Hujus libertum, Damam nomine, P. (imo: C.) Sallustius Crispus, historiarum scriptor, fertur centenis millibus conductum habuisse.“ Conferri jubet Heind. 1, 8, 11; 2, 3, 175; Senec. de vit. beat. 11. 104. *vappam — ac nebulonem*. Haec etiam 1, 2, 12. conjuncta, tanquam in proverbio.

105. Porph. ex emendat. Ruhnkenii ad Vellej. 2, 63.: *Tanais spado fuit*, *ut quidam ajunt*, *Maecenatis libertus*; *ut nonnulli*, *L. Munatii Planci*. 111. *majori*. Zurck. in varr. lectt.: *meliori*. 120. De Crispino vide ad 4, 12.

Sat. 1, 2, 1. De *Ambubajis*, tibicinis Syriis, vid. B. Fabri

Thesaur. erud. Schol. et H. *Mendici.* Citharoedi et id genus circumforanei, Galli, agyrtae etc. De balatronibus ad 2, 3, 166. 3. Schol. Cruq.: M. Tigellius Hermogenes musicus peritissimus et vocis examiae, C. Caesari dictatori et post Cleopatrae acceptissimus (cf. Cic. Ep. ad Fam. 7, 24.), Augusto quoque Caesari amicissimus eo, quod dulce caneret et urbane jocaretur adeo, ut inter familiares et domesticos haberetur. — Acr.: Mutato nomine per invidiam (?) cantorem pro musico obtrectatorie dicit. Fuit autem modulator optimus, in Sardinia natus. Is carmina Horatii negabat satis perite modulata, et idcirco carpitur ab illo. (Cf. 4, 72; 10, 90 sequ.)

15. *perditior.* Var. lect. Zurck.: *proditior.* Festus: *prodit, perdit.* Nec tamen novandum puto. 18. Ita distinguendum: *At in se — facit hic? — Vix* etc. Est occupatio seu quaestio ficti interlocutoris, ad quam quaestionem respondetur verbis *Vix* etc. 25. Schol. Acr.: Maecenatem tangit. Scholl. Porphyr. et Cruq.: Malthini nomine quidam Maecenatem significari suspicantur. Cf. Heindorfio laudatos de mollitie Maecenatis Auctorem Eleg. in Obit. Maec. 21.;

(Quod *discinctus* eras, animo quoque, carpitur unum,
Diluitur nimia simplicitate tua.
Sic illi vixere, quibus fuit aurea Virgo,
Quae bene praecinctos postmodo pulsa fugit.
Invide, quid tandem *tunicae* nocuere *solutae*?)

Vellej. 2, 88.; Juvenal. 1, 190. Senec. Epist. 114.: Quo modo Maecenas vixerit, notius est quam ut narrari nunc debeat, quo modo *ambulaverit*, quam delicatus fuerit, quam cupierit videri, *quam vitia sua latere noluerit.* Vanus itaque metus virorum doctorum, ne haec verba offensioni esse potuerint Maecenati: nam Agrippae quidem quid hic rei sit, non video. *Stultus* dicitur, quicunque imprudenter aut inepte agit. Cf. 5, 82. Afranius apud Isidorum libro 10. litt. S.:

Ego stultum med existumo; *fatuum esse non opinor.*
iamb. tetram. cat.

nam sic legendum. Persius 1, 116.:

Omne vafer vitium *ridenti* Flaccus *amico*
Tangit.

Num agnoscis Maecenatem? Nam quod unumquemque lectorem intelligi putat Gesnerus, fallitur. Ceterum scriptura *Malthinus* seu *Maltinus* non male defenditur, tanquam derivata a graeco verbo μάλθων, vel ab obsoleto *malta*, quod mollem significabat apud veteres Latinos, et a Lucilio positum fuit, teste Nonio, in Satirarum libro 27. Suae lectionis, quam probavit Fea, originem Bentlejus repetit a nomine Rom. *Malchus*, quemadmodum Albinus, Augustinus, Rufinus et ejusmodi alia dicuntur. 27. *Gorgonius*. Id nominis, quod legitur etiam apud Ciceronem Br. 48., si a Gorgone deducas, ut faciendum videtur, versum non intrat, quippe quod Graece sonet Γοργόνιος, pro Γοργόνειος. Recte igitur, me judice, Bentlejus aliique secundum codd. et vetustas inscriptiones: *Gargonius*, cui nomini similia sunt *Gargennius*, *Gargilius*, *Gargilianus*. 30. *fornice stantem*. Vid. ad 2, 3, 43. 32. *Sententia dia Catonis*. Περίφρασις personae, ad imitationem Graecorum facta. Vide Heind., et, quem laudat, Lamb. ad Od. 3, 5, 13. Cf. Sat. 2, 1, 72. 38. *Moechos* editum a Bentlejo, quem probat etiam Heind., secundum codd. et Scholiastas vett., qui sic: Urbane abutitur Ennianis versibus. Ille enim ait:

> Audire est operae pretium, procedere recte
> Qui rem Romanam Latiumque augescere voltis.

41. *ille flagellis* etc. De poenis adulterorum vid. ad 2, 7, 61. 46. *Galba negabat*. Schol. Cruq.: „Supple: iure factum. Notat hic amare Servium Galbam jurisperitum, qui quasi contra manifestum scelus pro adulteris responderet, non jure factum esse, ut testes amputarentur, quia primo adulterii poena pecuniaria erat. Sed erat hic Galba insignis moechus et matronarum sectator." Dici fortasse Servium Galbam, unum e percussoribus Caesaris, proavumque imperatoris Galbae, non inepte censet Heind. Cf. Ernest. Clav. Cic. 48. Schol. Acr. et Cruq.: „Fertur Sallustius Crispus tanto ardore insanivisse in libertinas, quanto moechus in matronas; quod cum illi in senatu a censoribus objectum esset, respondit, se non matronarum, sed libertinarum sectatorem esse. Quare ex senatu ejectus est, quod ipse excusat in Catilinae libello." In his duo Sallustios confusos recte Heind. existimat, historicum

et ejus ex sorore nepotem, Augusti familiarem (Lips. ad Tacit. Ann. 1, 6.), cui Od. 2, 2. inscripta sit. Cupiennium quoque Augusti familiaritate clarum dici in Scholiis, nec tamen propterea Nostrum ei pepercisse, ut nec Tigellio, quem tantopere Augustus dilexerit. Contraque non semel laudari in his carminibus eos, qui olim imperatoris adversarii fuissent. Sane scintillae aliquae etiamnum supererant veteris παῤῥησίας. Cf. Epist. 1, 8, 17, et dicta ad Od. 2, 7, 9 seqq. et 4, 15, 9.

53. *hoc*. propter hoc, hac in re, vel hanc ob causam. Cf. 1, 10, 17. 54. Var. lect. Zurck.: *amet*. Vid. ad 2, 7, 31.

55. *Originis*. Vide ad 10, 77. 57. Verba haec non Marsaei, qui error est novissimi in Germaniâ editoris, sed Sallustii, ut recte se habeat *est* sequente versu. Superiore *donat* sive pro *donavit* positum putes, sive (quod malim) tempus praesens pro perfecto usurpatum existimes Graecorum more (vid. Eurip. Hecub. 10, 21, 23, 25 etc.), perinde est. Cf. 1, 6, 13. Ceterum suavius, utpote m litteris non concurrentibus, codex Vr. I.: *donat mimae*. 63. *peccesne*. Hoc latinum, non alterum. Vid. Bentl. Var. lect. Zurck.: *Est an m. a. peccesve t.* 69. *Quid vis tibi?* Vid. ad 2, 6, 29. 80. Var. lect. Zurck: *Nec magis hinc* etc. 81. *tuo* etiam MSS., ne quis hanc lectionem excogitasse Bentlejum putet. Quae quidem verissima est, et Scholiastarum explicationibus confirmata: nam quid hoc sibi vult, propter lapillos pretiosos non tenerius rectiusve esse matronae femur aut crus, etiamsi Cerinthi sit, id est, ut Baxtero placet, non mihi, quale Cerinthi, quo quidem delicatius fingi nihil poterat? Unum me male habet, rudior ille sermo: *sit* licet (femur aut crus) inter niveos viridesque lapillos, quomodo haud scio an locuturus nemo fuerit, nedum elegantissimus Horatius, cum praesertim omissis verbis *sit licet* tamen sententia sua constet loco. Quare non invitus reposuerim per εἰρωνείαν:

Nec magis huic inter niveos viridesque lapillos
Scilicet, o Cerinthe, tuo tenerum est femur etc.

Ea vocabula non semel mixta. 86. *Regibus*. Vid. ad Epist. 1, 7, 37. 105 — 108. Locus expressus ex Callimachi epigrammate 33. Post alios indicaverat Gesn. 107. var. lect. Zurck.:

Captat etc., solita n et p litterarum confusione. 116. *Pavonem* primus Romanorum mensae adhibuit Hortensius. Varro de R. R. 3, 6. Plin. H. N. 10, 20. Aelian. Var. Hist. 2, 5. *Rhombus*, ψῆττα (Athen. 7. p. 330), pleuronectus rhombus Linn., Butte. H. Vid. ad 2, 2, 22. 119. *Venerem*. Recte Parmenses: *venerem*, ut ubique scribendum est, ubi res significatur, non persona. Et sic in similibus. Cf. 1, 3, 109; Od. 3, 12, 1; 3, 15, 5 etc. Vidit etiam Fea nonnunquam, velut A. P. 414.

121. Operae pretium videtur adscribere illud epigramma, Philodemo tributum, quod, in codicis Heidelbergensis folio singulo scriptum, et in schedis Crozianis repertum, primus vulgavit Reiskius Antholog. pag. 111. *nro.* 651, deinde excudi jussit Brunckius Analectt. 2. p. 85. *nro.* 9., Jacobsius autem τῆς νοθείας non immerito insimulat, et ab aliquo viro docto, his ipsis Horatii verbis ad tale quid ludendum commoto, fictum arbitratur libri menstrui, a F. A. Wolfio editi, qui liber inscribitur Litterarische Analecten, fascic. 2., Berol. 1817., pagg. 359. seqq. Sic igitur se habet carmen:

Εἰνὶ μύχοις κραδίας δοιὸς περιθάλπω ἔρωτας,
 Τὸν μὲν Ῥωμαΐδος, τὸν δὲ Κορινθιάδος.
Ἡ μὲν ματρώνας τε τρόπους καὶ ἤθεα στέργειν
 Οἶδ' ἀπὸ κορυφάλου μέχρι περισκελίδων·
Ἡ δὲ χυδὴν παρέχει, πάσῃ φιλότητι προσηνῶς
 Πλαστουργοῦσα τύπους τοὺς Ἐλεφαντιάδος.
Εἰ δέ μίαν ταύταιν, Πείσων, μ' αἱρεῖσθ' ἐπιτέλλεις,
 Εἰν Ἐφύρῃ μίμνω, τὴν δ' ἄρα Γάλλος ἔχοι. (*)

Versu penultimo vulgatum hoc Πεῖσον, μ' αἱρεῖν correctum

(*) Ita vertas licet:
Pectore nos imo duplices nutrimus amores,
 Romanâ genitos atque Corinthiacâ.
Altera matronae mores colit acris, ad ungues
 Usque a verticibus proxima Penelopae;
Altera sed fuse praebet, veneremque per omnes
 Expressisse modos scit Elephantiados.
Quodsi quaeris, utram studeam mihi jungier harum:
 Laudo Ephyren; istam Gallus habere potest.

est Jacobsio, quem vide l. l. 125. sequ. Lepide Lafontainius (Conte: Le Cas de Conscience):

Les gens du païs des fables
Donnent ordinairement
Noms et titres agréables
Assez libéralement.
Cela ne leur coûte guere;
Tout leur est Nymphe ou Bergere,
Et Déesse bien souvent.
Horace n'y faisoit faute.
Si la servante de l'hôte
Au lit de nôtre homme alloit,
C'étoit aussi-tôt Ilie,
C'étoit la Nymphe Egerie,
C'étoit tout ce qu'on vouloit.

129. Recte quidam apud Scholiastas et Mss. plurimi: *vepallida*, hoc est valde vel male pallida. *Vae* friget.

Sat. 1, 3. Praescriptum in edit. Henricopetr. 1.:

Tertia Stoïcidas taxantes crimina taxat.

4. *qui cogere posset*, *Si peteret* etc. Vid. ad 8, 59.

7. *Io Bacchae* etiam aliquot codd. Mss. et ed. Mediol., anno 1477. excusa. Vide Turnebi Adverss. 13, 1. Sed vulgata lectio non male defenditur. 8. Var. lect. Zusck.: *resonans*.

10. In iisdem lectt. habetur, nescio unde: *persaepe velut si Junonis sacra ferret*. 11. Imo secundum lectionem cod. Vossiani *habebat*. 12. *Reges atque tetrarchas*. Vid. ad 2, 2, 101.

20. Recte Gesn. *et* pulcrum ἦθος habere dicit, tanquam non acriter contendentis. Cf. 1, 4, 130, 139; 1, 6, 65 seqq. 25.

Cum tua pervideas oculis mala lippus inunctis.

Locus ab interpretibus varie tractatus, quorum opiniones excutiens H. Stephanus diatr. de observationibus suis in Horatium p. 85.: „Verbo," inquit, „*pervidere* Sat. 3. lib. 1. aliam quàm quae passim in usu est significationem dari apud hunc poëtam, non miror: quum ea, quae illi adjuncta sunt, eam prima fronte repudient. Sed tamen et illi posse suam significationem relinqui dicò, atque adeo planè relinquendam

esse contendo. Judicent lectores, an ego in verbo *pervidere* aliquid acutius quàm ceteri videre potuerim. Ita igitur Horatius:

Quum tua pervideas oculis mala lippus inunctis,
Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum,
Quàm aut aquila, aut serpens Epidaurius?

Hoc loco Petrus Victorius et Petrus Nannius (aliorum enim expositiones prius recensere libet) tradunt pervidere idem esse quod παραβλέπειν (*), non admodum contentis oculis intueri, negligenter adspicere. In quo certè magnam (quod tantorum virorum pace dictum sit) praepositioni injuriam faciunt, quum eam ad minuendam significationem adhiberi dicunt, quae contra augere eam solet. Quidvis potius faciendum est, quam ad hujusmodi expositiones, quae sermonis vel Latini vel Graeci consuetudini vim afferunt, confugiendum. Quid hìc Lambinus? *Existimarim*, inquit, *hoc loco contrarium significare, propter has voces adjectas* oculis lippus inunctis, *sicut suprà dixit, Od. 7. lib.* 3., nam scopulis surdior Icari Voces audit adhuc integer. Verùm hìc Lamb. ex malo uno in alterum, et fortassis ex Scylla in Charybdin incidit. Quomodo enim hoc rationi consentaneum fuerit, ut quis id significare velit, quod contrarium est significationi verbi, quo utitur? Scio equidem nos audacem interdum vocare, quem timidum esse innuimus; prudentem, quem pro inconsulto et incogitante haberi volumus: sed hoc fit per ironiam, quam hìc neque ipse Noster constituit, neque quisquam constituere potest. Jacobus Cruquius, qui post Lambinum non minus laboriosos quàm doctos in Satyras hujus poetae commentarios scripsit, simúlque veteres quosdam edidit: *Quid si* pervidere, *inquit*, oculis inunctis, *sit* videre per oculos inunctos, *ita ut praepositionis vis transeat in instrumenta videndi, manente verbi proprietate.* (**)? Haec ejus est sententia;

(*) Comparat Victorius versus illos ap. Plut. Περὶ εὐθυμίας p. 469 B.:

Τί τἀλλότριον, ἄνθρωπε βασκανώτατε,
Κακὸν ὀξυδερκεῖς, τὸ δ' ἴδιον παραβλέβεις;

Bo.

(**) Monstrosa profecto explicatio, quam et ipse Cruquius in ed. anni 1611. repudiavit, Stephanique sententiam amplexus est. An vo-

eamque potius quàm alterutram ex superioribus sequerer, ut minus violentam, si è tribus unam sequi necesse haberem; sed aut ego valde fallor, aut ille quoque eam magis probabit, quam afferam; quae mihi in meo typographeio inter operas versanti, dum haec editio excuderetur, in mentem venit. Dico enim, Horatium verbo *porvidere* suam significationem reliquisse, sed eos reprehendere voluisse, qui quum se in cernendis suis ipsorum vitiis summa perspicacia uti simularent, contrà ad ea conniverent, et pro perspicacibus et Lynceis oculis, quibus utebantur in adspiciendis aliorum vitiis, lippos et inunctos oculos afferrent. Q. d.: Quum tu ad pervidendum scilicet tua vitia oculos lippos et inunctos afferas. — Vel, Quum connivente quadam perspicacia utaris in cernendis tuis vitiis. Vel, Quum tu, qui perspicax in vitiis tuis videri cupis, tanta perspicacia utaris, quanta oculorum lipporum esse potest. Perinde enim loqui eum puto acsi quis diceret: Tu, qui tam fortiter plumbeo gladio hostes tuos invadis; vel, hostibus tuis resistis. Aut, Qui tam celeriter podagrosis pedibus incedis. Quale illud Maronis *illa gradum studio celerabat anili.*" — Et ibid. p. 106.: „Dicitur enim (ut opinor) *lippus pervidere oculis inunctis* eodem joci genere, quo *inertiam* ab eo appellari *strenuam*, et quandam *sapientiam* dici *insipientem*, nec non *concordem* vocari *discordem* videmus, et si quod est aliud dictum, quod oxymorum nominetur." Ita vir eruditissimus, qui si verum non vidit, certe viam ad id inveniendum muniisse dicendus est. Significat autem *pervidere*, ut recte secundum alios monet Bentlejus, *acute et perspicue et penitus rem videre*; quo posito, si genuina sit ista lectio apud Nostrum, dubitari non potest, quin vel oxymorum usurpaverit, vel ironice sit locutus. Quam rationem nescio quo modo Heind. omnino rejicit, neque Gesneri probat, verbo *pervidere* voluntatem tantum pervidendi inesse existimantis. Putat igitur, dictum hoc loco esse *pervidere* pro eo, quod est *perlustrare*. Sed eum usum exemplis vellem firmasset. Quod dum ab aliquo fiat, cum ipsi jam ad plures abeundum fuerit, alia nobis medicina circumspicienda erit.

lebat vir doctus, legendum esse: C u m t u a p e r v i d e a s o c u l o s m a l a l i p p u s i n u n c t o s? Quanquam etiam haec medicina violentior. Bo.

Et Bentleji quidem conjectura, legendum esse *Cum tua tu videas*, quantum placet adhibito verbo *videas*, quo aptius hoc loco reperiri nullum potest, tantum displicet pronomine inutiliter inculcato; id quod sensit etiam Heindorfius. Redeundum ad membranas, si quae forte alia lectio in illis conspiciatur aptior vulgatâ. Atque ecce! plures et Feae et aliorum codd. habent *provideas*, ut commutari inter se solent, utpote similibus compendiis scribi solitae, *per*, *prae* et *pro* praepositiones. Eam scripturam Horatii esse contenderim, sed emendatam, ut verbis, quae male coaluere, distinctis, ita legatur:

Cum tua pro videas oculis mala lippus inunctis,

h. e. Cum videas, qui lippus sis, mala tua pro oculis inunctis, Cum ea sic videas, ut patiuntur oculi tui lippi; quemadmodum *pro virili*, *pro sapientia tua*, et similia plurima dicuntur, quae in lexicis perscripta sunt. Recte autem Schol. Cruq.: *Lippus*, *quasi lippus*, *ut Pers.* (1, 79.):

Hot pueris monitus patres infundere lippos
Cum videas.

Continue scripta verba *pro videas* quam facile pro uno vocabulo accepta a librariis fuerint, nemo non videt; ne dicam, fieri etiam potuisse, ut corrector aliquis data opera praepositionem verbo adjungeret, cum hyperbaton miraretur, immemorque esset similium locorum, qualis est ille notissimus:

Nec *super* ipse *suâ* molitur laude laborem.

Eo modo non pauca veterum scriptorum loca depravata. Vide nos ad tragoediae, quae inscripta est Octavia, versum 792. Quodsi tamen ea ratio durior cuipiam videatur, is vel legat, verbis transpositis et sine elisione (vid. ad Od. 3, 14, 11): *C. t. pro oculis videas m. l. i.*, quod itidem non ferens male feriatus aliquis διορθωτὴς fecerit *pro videas oculis*; vel per me reponat licet ipsum *provideas*, ut Φίλαυτος iste oculis suis providere, i. e. cavere ac parcere dicatur, tanquam lippus, ne nimia contentione magis etiam debilitentur; verbaque *tua mala* Graeco more valere dicat *quod attinet ad tua mala*, quae mala seu vitia cum ad hominem pertineant, ipsiusque tanquam pars sint, offendi isto accusativo nemo potest, de quo cf. Stewech. Apul.

Quaest. I. 10. 43. Non hujus loci est *At*, sed *Aut*, quas particulas saepe confusas constat. Amatorum potissimum, ad vitia puellarum coecutientium, exemplum amicis proponit Horatius, et illuc praeverti jubet eos, quoniam amori simillima est amicitia; aut, inquit, ut pater filii, sic amicorum debemus vitia tolerare. 48. *Balbutit.* Vid. ad 2, 3, 274.

53. Epist. I, 16, 78. 56. seqq. Sic interpungendum: Probus quis nobiscum vivit, multum demissus homo: illi Tardo cognomen, Pingui, damus. *Probus quis*, non *probus aliquis*, quia *si* intelligendum est, ut mox in verbis *Simplicior quis* etc. Sententia est: si quis sit probus et multum demissus homo: eum tardum, pinguem, appellari per contemtum. Recte Lambinus, qui ἀσυνδέτῳ verborum *Tardo, pingui*, non modo offendebatur, sed etiam delectabatur, tanquam vere Horatiano. Cf. 85; 1, 39, 74, 77, 82, 84, 96 sequ.; 2, 1 sequ., 83, 85, 89, 93, 96, 98, 128 seqq.; 4, 15; 6, 33 seqq.; 7, 7; 9, 2; 2, 3, 94 seqq. 173; Od. 3, 18, 7; 24, 40; 4, 8, 29, seqq.; 9, 41; Epod. 1, 21; Epist. 1, 1, 38; Virg. Aen. 1, 599 sequ. etc.

64. Ita distingues: — *ut forte legentem aut tacitum impellat, quovis sermone molestus: communi sensu plane caret, inquimus.* Et sic fere Heind. Ceterum pro *impellat* Lamb. Cun. San. secundum Ms. et Scholl.: *adpellet.* 66. Male Heind. quoque: *Eheu.* Vid. Fea ad Od. 1, 15, 9, nos ad Plaut. Capt. 928.

96. *fere.* Vid. ad 2, 3, 32. 99. Vid. ad 2, 2, 93.

119. Var. lect. Zurck.: *insectere.* 120. Oratio soloeca. Duo codd. Feae: *Nam ferula caedas meritum majora subire Verbera, non vereor*, omisso *ne*, ut in verbo *cavere* passim. De quo cogitandum. Certe interpunctione juvandus locus, ut sic scribatur:

Nam ferula ut caedas meritum majora subire
Verbera? Non vereor, cum etc.

ferula ut Vr. I. a m. 2. Vel legamus, usurpato asyndeto, quo Hic gaudet: — *flagello. Ne fer.* etc., ut *Nam* sit glossatoris.

126. Chrysippus princeps Stoicae philosophiae, ut audit apud Gell. 6, 2, πολυγράφος, et oraculis somniisque multum tribuens. Vidd. Heind. ad h. l. et Eichstad. ad Ommeren. in nota ad Epist. 1, 2, 4. 133. *barbam.* Vid. ad 2, 3, 35.

Sat. 1, 4, 1. *Eupolis* etc. Vid. ad 2, 3, 11. 6. C. Lucilius Suessanus Auruncanus, eques Rom., magnus avunculus. Cn. Pompeji Magni, satirae apud Romanos inventor fuit, mortuus aetatis anno 46., U. C. 649. ante Chr. 101. Vide Casauboni notum librum de dramate satyr. et satira. *Secutus*. Secutus est. 2, 8, 2. 11. Cf. 1, 10, 51. *A. P.* 368. De hoc loco nuper, quâ solet, subtilitate disputavit vir illustris, F. A. Wolfius, in Analectorum litterar., germanice scriptorum, fasciculo 1. Sane *tollere* accipiendum est in bonam partem pro eo quod est *sumere*, sententiaque persimilis Virgilii, cum diceret, se aurum colligere de stercore Ennii. Vid. vetus Virgilii βιογράφος §. 18. Dicit Horatius, etsi lutulentus fluxerit Lucilius, tamen fuisse quod tolleret aliquis et servaret ejus dictorum atque versuum. 12. seqq. Male haec interpunguntur, quasi verbis *Garrulus* — *moror* Lucilius tangatur, de quo dictum modo est, cum his Crispinum perstringere Noster incipiat. Sic scribendum:

—— velles.
Garrulus atque piger scribendi ferre laborem
(Scribendi recte: nam ut multum, nil moror), ecce,
Crispinus minimo me provocat. „Accipe, si vis;
Accipiam tabulas etc.

Scholl. Acr. et Cruq. ad 1, 120.: „*Crispini*. Philosophi cujusdam *loquacissimi* nomen, qui ἀρετάλογος dictus est; scripsit etiam versus de secta Stoica.“ *Ecce* primum fere locum occupat in oratione; est tamen ubi aliter placet scriptoribus. Infra 9, 60.: Haec dum agit: *ecce*, Fuscus Aristius occurrit. Virg. eclog. 2, 45.: tibi lilia plenis, *Ecce*, ferunt nymphae calathis. Eclog. 3, 50.:

Audiat haec tantum vel qui venit, *ecce*, Palaemon.

(Graece dicas δεικτικῶς: ὃς ἔρχεται ὅδε Παλαίμων.) Georg. 1, 107.:

Et cum exustus ager morientibus aestuat herbis,
Ecce supercilio clivosi tramitis undam
Elicit.

Cf. ibidem 406 sequ.; Aen. 2, 270, 682; 3, 219. Lucan. 1, 626.:

Quodque (nefas) nullis impune apparuit extis,
Ecce, videt capiti fibrarum increscere molem
Alterius capitis.

Stat. Theb. 3, 530; 7, 172; et inprimis 5, 503.: gratique inventrix fluminis *ecce*. Apulejus Met. 1. p. 95. ed. Plantin.: Erit tibi adjacens, *ecce*, illud cubiculum honestum receptaculum. 21. De Fannio vid. ad 10, 78. 25. *crue*. Tanquam turba obrutum. Id cur prorsus ineptum (ganz ungereimt) dicat Heind., non intelligo. 26. *Delatis*. In bibliothecam. Vid. ad Epist. 1, 3, 17. 27. *insanit*. Ita cod. Gotting., edit. princeps Zarott., Mediol. 1477., Ven. 1479, Bentl. secundum suos libros, aliique. Vulgo: *insanus* 28. Eleganter, sed frustra, Burm. ad Lucan. 8, 16.: *aera*, siquidem utroque modo recte dicitur. Confert Heind. 2, 2, 5; 2, 7, 95; Od. 2, 13, 33. Ceterum Albius idem fortasse, cujus filium infra notat 109; nequaquam vero poëta Albius Tibullus, quod Baxtero in mentem venit, quem presso nomine refutat Heind.

35. Verissime, etiam Heindorfio judice, Rutgersius: *dum modo risum Excutiat tibi*. Recte Heind.: *Excutere risum* bezeichnet nicht ein làutes Gelächter (*cachinnus*), sondern e i n m i t G e w a l t a b g e n ö t h i g t e s, wie *excutere alicui lacrimas*, *sudorem*, *vomitum* (gesagt wird). Wie kann dies hier eine Bezeichnung des boshaften Satirikers seyn, e r n ö t h i g e s i c h s e l b s t m i t G e w a l t z u m L a c h e n? Andre vielmehr zwingt er dazu, indem er *risus captat hominum famamque dicacis* V. 83. — Von ganz anderer Art ist die Stelle bei *Persius* 1, 12. *Quid faciam? Sed sum petulanti splene: cachinno*."

39. *poëtis*. Ita Acron ad Sat. 1, 6, 25, quem sequitur Bentl.

49. Non ὑφ' ἓν accipienda mihi videntur verba *meretrice et amica*, quae sic juncta me legere non memini. Sic scribam potius: *quod meretrice nepos insanus*, „*a m i c a*," *Filius uxorem grandi cum dote recuset*, ut ex sua sententia *meretricem* pater saevus appellet mulierem, ex filii vero *amicam* κατ' εἰρωνείαν: nam per χαριεντισμὸν dici coeptum, praesertim ab amatoribus, ἑταῖρα et amica pro πόρνῃ et meretrix. De ἀσυνδέτῳ vide ad 3, 56 seqq. 50 sequ. Etiam Zurck. in variis lectt.: *recusat, ambulat*. Conjunctivum, qui est in vulgatis libris, sic explicabis, quasi haec sint verba patris in comoe-

diâ, narrantis, filium uxorem recusare, et commissari interdiu. 65. *Sulcius et Caprius.* Porphyr.: Hi acerrimi delatores et causidici fuisse traduntur et ideo rauci, quod in contentione judiciorum clament. Cum libellis autem, quibus annotant, quae deferunt. Temere Erasmus: *raucus.* 69. Cod. Hanov. apud Gesn.: *Ut si tu.* 70. Recte codd. aliquot Torrentii: *Non ego sum*, ut ab his verbis incipiat ἀπόδοσις. Probavit etiam Heind.

79. *Inquit*, intellecto *aliquis*, non *inquis*, usurpari, ubi refertur sermo incerti alicujus hominis vel vulgi, monuere Bentl. aliique ad h. l., Gronov. ad Liv. 34, 3, Ernest. in Clav. Cic. v. *Inquit.* Ita Φησὶ pro Φασὶν apud Graecos seriores, velut Longin. de Sublim. 1. et 24., ubi ejus loquendi formae oblitum Toupium esse observat Heind. 88. Schol. Cruq.: *Praeter convivatorem, qui praebet convivium, qui pascit. Postea convivatorem etiam carpit.* De usu aquae calidae et frigidae in conviviis vide Lipsii Elect. 1, 4. Cf. Sat. 2, 2, 69; Epist. 1, 18, 11. 93. Var. lect. Zurck. *si quae.* 94. Schol. Cruq: „Fingit, se loqui cum amico Petillii Capitolini, qui cum praeesset Capitolio, *unde Capitolinus dictus est* (hoc falsum, siquidem Capitolinus et Spurinus vetera Petilliorum fuere cognomina: vid. Heind. et, quos laudat, Torrent., Vaillant. Numm. Famill. Rom. V, 2, p. 222.) accusatus est, quod coronam Jovis Capitolini rapuisset; quare ipse sublatae coronae causam dixit et absolutus est a judicibus in gratiam Augusti, cujus amicus erat.“ Ceterum cod. Gotting.: *Capitolinis.* 100. Nescio, qua ratione inductus primam syllabam verbi *loligo* brevem putet Italicus editor, proptereaque scribi jubeat *lolligo*, ut *rettulit* etc. 102. *ut si qui promittere de me Possum aliquid, vere promitto.* Sic Fea secundum libros suos. Sed *qui* vellem explicasset: nam *quâ* id interpretantem in Plauto ferrem, in Horatio vix et ne vix quidem fero, ut cui locus, ubi potestatem eam habeat apud Nostrum, succurrat nullus. Igitur, dum id explanatum ab aliquo fuerit, perstemus in scripturâ vetere hac: *ut si quid promittere de me Possum aliud vere, promitto, hoc est: ita promitto, ut promittere soleo, si quid* etc. h. e. gravissime promitto. Nulla h. l. synchysis. 105. *Insevit p. o. hoc mî* est in variis lectt. Zurck. Cf. 3, 34, quo loco item codd. aliquot Feae: *insueverit.* Zurck.: „*Hoc* in ablativo. *Insuescere juven-*

cum plaustro aut aratro, insuescere pecus amurca, Columella dixit." Heind. cum duplice accusativo construi hoc verbum putat, quo modo Graeci dicant ἐθίζειν τινά τι, εἴθισμαι τοῦτο. Sed exempla latina, quae quidem certa sint, desidero. Ceterum recte monet, etiam verba *adsuescere*, *consuescere*, *desuescere* pro activis nonnunquam esse. Cf. 2, 109.

123. *Ex judicibus selectis.* Viris fere optimis. Vid. Clav. Cic. v. Selectus. Cf. 2, 7, 54. 124. *factum* fere codd., nec male. Vid. Heind. Sequente versu rectius Feae visi libri Vp. C. An. A.: *addubitas*. 131. *teneor*. Ludov. Desprez. et Wak. ad Lucret. 3, 313.: *tentor*. Anglus comparat Epist. 1, 18, 80: si *tentent* crimina. Sed frustra. 133. De lectulis lucubratoriis vid. Casaub. ad Suet. Aug. 78.

Sat. 1, 5, 2. Haud scio an hic rhetor sit Heliodorus ille metricus, de quo bis Hephaestio, et Marius Victorinus his verbis p. 2541. Putsch.: „At Juba (rex Mauretaniae) noster, qui inter metricos auctoritatem primae eruditionis obtinuit, insistens *Heliodori* vestigiis, *qui inter Graecos hujusce artis antistes aut primus aut solus est*," etc. Certe res metrica non abhorret ab officio rhetoris, litteras docentis et eloquentiam; neque ejusmodi hominis commercio invitus usus fuerit Flaccus noster. Alius haud dubie grammaticus, quem perstringit Lucillius Antholog. Palat. 2. p. 361. 3. *longe* etiam Zurck. in ordine.

4. Imo fallitur bonus vir Acron, uti passim. Nam Fori Appii malignos esse, quid mirum? aut quo in loco non sunt? Sed differtum illud oppidum dici nautis et cauponibus, id vero χαρακτηριστικόν: nam eorum magna ibi frequentia propter fossam inde ductam usque ad Anxurem seu Terracinam, urbem Latii; de quâ fossâ sic Strabo 5, 6.: „Prope Terracinam, quâ Romam itur, propter viam Appiam fossa longa ducta est, quae palustribus fluvialibusque impletur aquis. Ea noctu maxime navigatur, ut, qui navem vesperi intrant, mane egressi, Appiâ viâ pergant; sed etiam interdiu remulco navigia trahuntur ope mulorum." Caupones *maligni* audiunt h. l., ut *perfidi* 1, 1, 29.: nam *malignus* proprie contrarius est *benigno*, significatque eum, qui minus justo alteri tribuit, id quod facere solent caupones, nihilo tum honestioris loci homines quam lenones, ut monet Casaub. ad Theophrast. charact.

περὶ ἀπονοίας. Legendum igitur uno tenore: *cauponibus atque malignis*, hoc est: et malignis cauponibus. Minus recte San.: L'épithète (*malignis*) se rapporte en commun à *nautis* et *cauponibus*. Les cabaretiers ne valent guère mieux que les batteliers, surtout dans ces petites bicoques qui sont sur le bord des rivieres dans une route de grand passage. La rudesse des moeurs et l'avidité du gain les expose à quantité de friponneries. — 5. *Hoc iter*. Haec verba nihil aliud significare possunt, nisi iter Roma ad Forum Appii; atqui id quidem iter non fuit divisum, sed a Foro demum Appii fossa ducta opportunitatem praebebat Anxurem navigandi, qua opportunitate usus est Flaccus tardior. Ergo *Hoc* falsum videtur, et reponendum *Hinc*, a Foro Appii, quomodo *hunc* pro *hoc* scribendum vidimus Sen. Herc. Oet. 449, similiaque passim confusa sunt in MSS. Vel certe leg. *Hôc*, ob hoc, nautas. *Altius praecinctis*. 8, 10. 12. *Trecentos inseris! Ohe, jam satis est.* Recte, quidquid dicunt, Porphyrio: „Verba sunt nautae irascentis, cum plures navi imponantur, quam pepigerat." Servus: *Huc appelle!* quo dicto adducit dominum aliosque eum comitatos. Qui cum nimis multi videantur nautae, arcere partem studet, acclamatque servulo: *Trecentos* etc. Fidejussorem pro ea explicatione dabo ipsum Horatium versu praegresso, ubi inordinatum clamorem (*convicia*) sustulisse inter se dicuntur *pueri*, seu servi, *et nautae*, non eorum alterutri soli. Jamque ipsa illa convicia ponit, ubi ineptum foret minimeque dramaticum, illorum tantummodo voces referre, horum ad eas respondentium negligere. Igitur sic distinguendum:

> Tum pueri nautis, pueris convicia nautae
> Ingerere: „Huc appelle!" — „ „Trecentos inseris! Ohe,
> Jam satis est." "

32. *Capitoque simul Fontejus*. Heind. Cajum Fontejum Capitonem fuisse suspicatur, qui consulatum gessit cum Germanico A. U. 765, sive A. C. 15. 34. 35. Similis scriba iste, praetorem agens, Campanis illis duumviris, de quibus Cic. Orat. de leg. agr. 2, 34., ut monet Gesn. Ceterum de bacillis lictorum in coloniis (nam Romae fasces habebant) hic non cogitandum, sed de *baculo pruneo*, quem pro scipione Consulum ebur-

2 *

neo gestabat superbus iste scriba, cum non contentus esset, praetextam praetorum et tunicam senatorum Rom. laticlaviam occupasse, sed, praetorem agens, qui quasi consulis vicarius, illud quoque summi magistratûs insigne sibi arrogaret. Nam recte, si quid sentio, Junt. 1503.: *bacillum*, neque aliud velle mihi videntur libri, in quibus est *batillum*, c et t litterarum inter se permutatione minime insolitâ. Sed ipsum illud, quod in multis codd. legitur, *vatillum* eodem pertinet, b et v litteris confusis, ut passim factum. Nam *vatillum* dictum esse pro eo quod est *vasculum*, quis credat Scholiasti, toties hallucinato? et *prunae* seu *prunarum*, h. e. prunis repletum, vasculum, utcunque interpreteris, quomodo dici potest *praemium*, sive insigne dignitatis praetoriae vel consularis? Legendum cum H. Baruffaldo *prunique bacillum*, h. e. bacillum seu baculum pruneum sive e pruno factum, quo modo Ovidius dixit *baculum olivae* Met. 2, 681. Profecto ridendus erat ejusmodi baculus, pro consulis scipione usurpatus; sed *prunarum vasculum* ut dici possit praemium sive insigne, nihil habet quod rideas; neque dubitandum mihi videtur quin pru*nae* scriptum forte sit pro pru*ni*, ut *aegre* pro *igne* apud Ovidium Met. 7, 555, et *manus* pro *minus* Senec. Herc. Oet. 273, ubi videsis, quae annotamus. 37. Mamurrarum urbs Formiae. Vid. Ern. Clav. Cic.

39. L. Licinius Varro Murena, affinis Maecenatis.

40. Plotius Tucca. Cf. 1, 10, 81, Serv. ad princ. Aen., Virgilii vetus biographus §. 14. sequ. L. Varius, poëta epicus et tragicus. Cf. 6, 55; 9, 23; 10, 44; A. P. 55; Od. 1, 6; Quinctil. 10, 1; Voss. ad Virg. ecl. 9, 35.

46. *parochi.* 8, 36. 49. *crudis.* Vid. ad Epist. 1, 6, 61.

52. Rectius, qui *Cicirrhi*, quo modo Callirhoë, Pyrrhus et ejusmodi alia scribuntur: nam graecum nomen est.

54. *Osci.* Vid. ad 9, 29. 57. *at ipse* Zurck. in variis lectt.

60. Rectum est *miniteris*, quandoquidem causale est *cum*, ἐπειδήπερ. Vid. Heind. Longe alia ratio loci, si forte, Ciceroniani. 67. *Deterius nihilo* etiam Zurck. in ipso ordine.

68. Mala lectio in variis Zurckianis *nunquam*.

72. Pene macros arsit dum turdos versat in igne.

Cum *ardere* sit fere verbum neutrum, ut ambigui nihil habeat

oratio, non recedendum videtur ab hac omnium librorum lectione numerosiore, quam ab se inventam uterque Scholiastes antiquus explicat. Lambinianus versus ex iis est, quos *polyschematistos dactylicos* vocat Marius Plotius in libro de Metris p. 2629. Putsch., cum unus pes est dactylus, ceteri spondei; quales versus non temere et nullo consilio usurpantur. De *turdo* ad 2, 5, 10. 78. *Atabulus*. Horatianum ventum eum appellat Gellius 2, 22., propterea quod Appulus fuit Flaccus. Plinius H. N. 17, 25.: „Quaedam temporum causae aut locorum non proprie dicuntur morbi, quoniam protinus necant, sicut tabes cum invasit arborem, aut uredo, *vel flatus alicujus regionis proprius, ut est in* Apu*lia Atabulus, in Euboea Olympias*. Seneca, notante Heindorfio, Quaest. nat. 5, 17: „*Atabulus Apuliam infestat*, Calabriam Iapyx, Athenas Sciron, Pamphyliam Cataegis, Galliam Circius." Brydonii quoque Iter in Sicil. et Malth. epist. I. conferri jubet Heind., monetque hunc eum ventum esse, quem Itali hodierni vocent *Sirocco*.

79. *erepsemus*. Erepsissemus. Vid. ad A. P. 129.

87. Disputant de nomine hujus oppidi, quod esse Equotutium vix potest, situm illud in fine Campaniae secundum Itineraria Antonin. p. 111. et Hierosol., cum ibi villam Trivici ponat h. l. vetus Scholiastes, a qua villâ illud oppidum viginti quatuor millia abfuisse poëta dicit. Qui Arpos sive Argyrippam intelligunt, non eo refelluntur, ut putat Cluverius l. l., quod utrumque nomen admittat versus heroïcus, siquidem re vera Argyrippae intrare ejus generis versum unum non potest, duo potest, ut nomina Ἀριστογείτων et Ἀπολλόδωρος in carminibus Simonidis et Nicomachi apud Hephaestionem edit. Paris. 1553. p. 14. Sed *non nostrum est tantas componere lites*, nisi quod non duo nomine Equotutii oppida, unum in finibus Campaniae, alterum in media Apulia, fuisse crediderim, id quod non nemini in mentem venit; qui tamen recte monet, ut Arpos, ita etiam vicinum ei oppido Canusium (Strab. 6, 9) et Beneventum ipsumque Equotutium (Serv. ad Aen. 8, 9) a Diomede condita vulgum putavisse. De Canusio vide plura ad 10, 30. Via Herculea dicta notiore nomine *Minucia*. Vide Clav. Cic. v. *Via Minucia*, et Feam ad Epist. 1, 18, 20. 91. *dulcior* Torrentii Mss. 3 et unus Cruq. 97. *Gnatia*. Recte Vitus Maria.

Quare cum Cruquio legendum Mel. 2, 4: *Post Barium Egnatia* etc. non, *et Gnatia*, ut vulgo. Var. lect. Zurck. *Nymphis*, quod fortasse verum. Quanquam similiter apud Heind. Varro (Augustin. de civ. dei 4, 22.): „Ex eo enim poterimus scire, quem cujusque rei causa deum advocare et invocare debeamus, ne faciamus, ut mimi solent, et optemus a Libero aquam, a Lymphis vinum.“ Et de Re rust. 1, 1.: „Nec non etiam precor Lympham et Bonum Eventum,“ etc. Quibus inductus locis Heind. dedit *Lymphis*. 99. Plinius H. N. 2, 107.: In Salentino oppido Egnatia [nunc *Monopoli*] imposito ligno in saxum quoddam ibi sacrum protinus flammam existere (reperitur apud auctores). 100. *Judaeus Apella:* nam sic scribendum. Recte Bentl. epist. ad Mill. p. 520. ed. Lips.: „Judaei habitabant trans Tiberim, et multo maximam partem erant libertini, ut fatetur Philo in legatione ad Cajum. *Apella* autem libertinorum est nomen satis frequens in inscriptionibus vetustis. Cic. Ep. 7, 25.: Ne Apellae quidem liberto tuo dixeris. Itaque *Credat Judaeus Apella*, quasi tu dicas: Credat superstitiosus aliquis Judaeus Transtiberinus.“ Neque aliter nomen Apellae intellexisse Gatakerum Advers. miscell. posth. c. 35. p. 790. C., monet Heind. Apage igitur nugas Scholiorum, quae mangonum tam saepe manus passa sunt! 101. Epicureorum dogma. Vid. Heind., qui laudat Diog. Laërt. 10, 139, Cic. de N. D. 1, 17., ibique Davis. Lucret. 5, 83 et 6, 57.:

Nam bene qui didicere, *deos securum agere aevum*, etc.

104. *Brundisium.* Vid. ad Epist. 1, 17, 52.

Sat. 1, 6, 3 sequ.:

Nec, quod avus tibi maternus fuit atque paternus,
Olim qui magnis regionibus imperitarunt.

Hoc est: Nec quod habuisti, quos quisque habuerit necesse est, avos paternum et maternum, qui avi magni reges fuere. Sententia inepta, nec quam exprimere volebat scilicet Horatius, sed hanc, Maecenatis avos fuisse magnos reges. Ergo legendum ex aliis libris *imperitarent*, ut intelligatur, Maecenatis avos fuisse tales, qui magnis regionibus imperarent. Sensit pridem Bentlejus. Verba *legio* et *regio* etiam alibi confusa, velut Lucret. 1, 470, Valer. Flacc. 6, 48, ut monet Eichstad. ad Om-

meren.; nec valde dubitandum videtur quin rectum sit h. l. *regionibus*, cum Cilnii summis Romae dignitatibus functi non fuerint ante Maecenatem, itaque in avis illis intelligendi sint Lucumones, reges Etruscorum. Vidd. Wak. Wieland. Heind. ad h. l., Eichst. l. l., et, quos ad partes vocat Heind., Liv. 10, 3, Sil. Ital. 7, 29, Dempster. Etrur. reg. 2, 54, Meibom. Maecen. c. 3, Niebuhr. histor. Rom., germanice script., vol. 1. pp. 80 sequ. Una me res suspensum detinet, quod stirps regia Maecenatis satis significatur verbis *nemo generosior est te*, cumque regum jus sit in populos, inutile videtur denuo de imperio dicere Lucumonum, aptissimum vero est, quem Lydorum generosissimum vocavit Noster, hoc est *regum* progeniem, eundem jam bellica quoque majorum gloria decorare. Sic passim *domi belli que seu militiae* clari dicuntur. Sallustius Catil. c. 2.: „Quodsi *regum atque imperatorum* animi virtus *in pace ita uti in bello* valeret, aequabilius atque constantius sese res humanae haberent.“ Et sequentis capitis principio: „*Vel pace, vel bello, clarum* fieri licet. Eam igitur utramque laudem si quis hoc loco significatam censeat, ei minime refrager, tuearque vulgatam lectionem. *Legiones* dicti exercitus Etrusci etiam Livio 10, 5, Bruttiorum et Lucanorum 8, 24 etc.

5. *naso suspendis adunco.* Vid. ad 8, 64. 12. *Laevinum.* Porphyr.: „Hic P. Valerius Laevinus adeo foedis ac projectis in omnem turpitudinem moribus vixit, ut provehi non potuerit ultra quaesturae dignitatem.“ Homo aliunde ignotus. *Valeri.* P. Valerii Poplicolae, qui consul fuit cum L. Junio Bruto A. U. 244. 13. *fugit.* Argutans Heind.: „Aber woher dies praesens *fugit*, nicht in fortschreitender Erzählung, sondern in einer angeknüpften historischen Notiz?“ Non res transiens, sed durans, est historia, quâ olim gesta ita narrantur, ut adspicere ea, tanquam praesentia, nobis videamur. Quidquid in illâ et *fuit* et *est.* Rectum igitur praesens *fugit.*

20. *Decio.* Intelligendus P. Decius Mus, *qui primus e Deciis consul fuit* (A. U. 415.), ut ait Cic. de Div. 1, 24, et primus Deciorum se pro patria devovit. Vid. Cic. Tusc. Quaest. 1, 37, ibique Davis., Liv. 8, 9. 24. *L. Tillium Cimbrum*, unum e percussoribus Caesaris, intelligit Bentlejus, de quo vidd. interpp. Suetonii in Vit. Jul. Caesaris c. 82., et Ernest. in Clave

Cic. Schol. Cruq.: „Tullius hic (sic ibi codd., ut etiam h. l. et in Suetonio, non Tillius, sed male) senatu motus est a Caesare quasi Pompejanus; occiso vero Caesare iterum recepit latum clavum, h. e. senatoriam dignitatem, et tribunus militum factus est.“ Habebant autem dignitatem eam et jus lati clavi tribuni 4 primarum legionum. Vid. Heind. et cf. 107 seqq.

30. *Barrus.* De Barris dictum ad Epod. 12, 1. 35. *Italiam, delubra deorum.* Insuave ἀσύνδετον. Temere librarii addunt omittuntque copulas, velut hoc loco Torrentii codd. 9 *et* ante Italiam non habebant, probante quidem Baxtero, sed quovis sano improbante. Legendum, sicut vulgo: *Italiam et delubra deorum.* 39. Descriptio tribuniciae potestatis. Vidd. Schol. Cruq. et, quos laudat Heind., Plin. H. N. 7, 45, et Auct. de Viris illustr. c. 66. De Cadmo Acron.: „Cadmus dicitur eo tempore fuisse carnifex notae crudelitatis.“ Id etiam e Lucret. 3, 1029. colligi quodam modo posse censet Eichstad. ad Ommeren. 40. *Novius.* San.: „Ils étoient deux Novius freres, et tous deux affranchis.“ Quod addit, natu minorem hic dici, qui fuerit collega Tillii supra memorati in Tribunatu plebis, manifesto fallitur, Tribunatum militum cum plebis confundens. Vid. ad v. 24. et cf. 121. Alius est ille Novius Niger, quaestor, de quo Sueton. Caes. 17. 53. Quomodo refutant, quorum Baxterus ne hiscit quidem, Gesnerus autem modeste, ut solet: „Difficile est,“ inquit, „judicare, quae lectio vera sit. *Felicem dicere non hoc me p o s s u m ego, quia non est factum casu; non p o s s u n t invidi; non p o s s i t quivis; non p o s s i m jure ego, etsi velim.*“ Heind., Horatium sive scriptum sive impressum desiderans, in quo legeretur *possunt*, oblitus erat 12 editionum a Cuningamo inspectarum et Zarottianae, quae dicitur, in quibus ea lectio reperta est. 54. Istud *tibi me* nescio quo modo etiam Wielandio placuit et Vossio. 55. De Vario dictum ad 5, 40. 59. Porphyr.: Saturejani nomine fundi in Apulia illis temporibus fuisse dicuntur satis ampli ac nobiles, per quos Appulum equum significat. Appulum autem equum utique pro optimo accipere debemus.“ Saturum seu Saturejum oppidum prope Tarentum, ut refert Serv. ad Virg. Georg. 2, 197. 64. Plura de Maecenate vide 2, 6, 40 seqq. 72. Porphyr.: Flavius quidam fuit illis temporibus calculator. 85. Nec

timuit, ne *sibi* potius quam mihimetipsi, tali institutione male uso, vitio quis aliquando verteret, si non ultra praeconis aut coactoris conditionem ascendissem. Minus recte Gesn.: „*Nec timuit*, i. cum tamen non haberet causam timendi.“ Nec melius Heind.: er scheute sich nicht davor, daſs man ihm dereinst diese edle Erziehung verargen würde, wenn ihr mein künftiger Stand nicht entspräche. 87. *hoc.* Ob hoc, quod factus non sum praeco, aut coactor. 102. Confert Heind. 2, 6, 42; Epist. 1, 7, 76. 107. *Tilli* fere lectio esse videtur librorum a Fea collatorum, ut 24.; neque aliter edidit Bentlejus. Senatorem ibi novimus; praetorem fuisse ex hoc uno loco discendum nobis est, ut de tot aliis factis minus gravibus semel tantum commemorant scriptores. Baxterus, Ciceronem utrobique intelligens, delirat suo more. 109. De oenophoro errat vir doctus. Vidd. lexica. Juvenal. 6, 425.: totum Oenophorum sitiens. 111. Virg. Aen. 5, 75.:

Ille e concilio multis cum *millibus* ibat
Ad tumulum.

Lambinus cum in uno codice Ms. reperisset *Multibus atque aliis*, quae mera est hallucinatio descriptoris, temere posuit *Multis atque aliis*, quo nihil opus. Nec tamen a *mille* derivandum *millibus*, sed a *millia*, intelligendumque *hominum*. 113. Etiam Zurck. in variis lectt.: *vespertinusque*, neque ineleganter, modo de fide ejus lectionis constaret. 115. *Ciceris.* Cibi pauperiorum. Cf. 2, 1, 74. Gron. de Pec. vet. 4, 12. 116. *tribus.* Hoc est *paucis*, proverbiali forma dicendi, quemadmodum Catullus 1. *tres chartas*, Propertius 2, 13, 25. (2, 10, 25. Scal.) *tres libelli*, Martialis 13, 123. *cum tribus bibit*, alii alia dixerunt similia. Quamvis enim adolescens ad satiras scribendas accesserit Horatius, cum tenui etiam fortuna uteretur (*), tamen aliquos servos ne pauperiori quidem abjudicandos esse in tanta Romanorum eo tempore luxuria, recte monet, secundum alios, vir doctus, Stegerus, Kiloniensis, in libro menstruo, Berlin. Monatsch. Jan. 1807. Minimum autem decem habuisse quemque honesto loco natum, e Sat. 1, 3, 12. male colligere sibi videtur Heind.

(*) Nam postea di melius fecere: vide Sat. 2, 6, Epist. 1, 16, Od. 4, 11, 6.

'Εγγυθήκη Romanis dicitur *incitega*. Vid. Schneider. lexic. graec. v. 'εγγυθήκη. 118. *Campana*. Fictilis. Cf. 2, 3, 144.

121. Schol. Cruq.: Minor enim Noviorum ad hanc statuam turpissime foenerabatur summo mane: quare jocatur H. inquiens, Marsyam alteram habere manum erectam (cf. Serv. ad Aen. 4, 58) ad depellendum Novios, quod eorum foeneratorum impudentiam non posset sustinere. 126. *Campum* etc. Vid. ad Epist. 1, 7, 59.

Sat. 1, 7, 2. *Hybrida*. Romano et Graeca genitus. Cf. Scholl. et Plin. 8, 97. 5. *etiam*. Legendum puto: *et jam*, et nunc seu tunc, eo tempore. 7. Eleganter codd. quidam Torrentii et Cruquii: *tumidus*. Producitur vocabuli syllaba extrema propter caesuram, quâ figurâ nihil frequentius. Maro Aen. 9, 610: Terga fatigam*us* hasta. Eclog. 6, 53:

Ille latus niveum molli fult*us* hyacintho.

Ovid. Met. 14, 250:

Ire negabam*us* et tecta ignota subire.

Vidd. Nic. Heins. ad Metam. 1, 114, Was. Senar. cap. 5., nos ad Plaut. Amph. 483 et Vindiciarum Ovid. pag. 12. Ejus moris poëtarum ignari posuisse videntur *tumidusque*. De asyndeto dictum ad 3, 56 seqq. 10. Salse jus vocat malam consuetudinem hominum, qui quo fortiores sunt, eo majores aliis molestias exhibere solent in bello seu rixa. Et hoc ipsorum molestorum verbum est, *jus* semper crepantium, ubi summam injuriam exercent. 11. De bis illato *inter* cf. Epist. 1, 2, 11, Propert. 2, 23, 15. Liv. 10, 7.: „Certatum tamen suadenda dissuadendaque lege *inter* App. Claudium maxime ferunt et *inter* P. Decium Murem." Vid. ibi Drakenb. Non erat, quod eo Bentlejus offenderetur. 15. Zurck.: *vexat*.

19. *Compositum*. sit. 8, 2. 20. Porph.: Bithus et Bacchius gladiatores optimi illis temporibus fuerunt, qui cum multos interemissent, commissi inter se mutuis vulneribus conciderunt. 28. *salso multoque fluenti*. Persio. Demosth. de Cor. Reisk. p. 272.: τῷ Πύθωνι θρασυνομένῳ καὶ πολλῷ ῥέοντι —. Vid. Heind. 29 seqq. Plin. H. N. 18, 26. extr.: In hoc temporis intervallo, XV diebus primis (post aequinoctium vernum), agricolae rapienda sunt ea, quibus peragendis ante aequino-

ctium non sufficerit, dum sciat inde natam exprobrationem foedam putantium vites per imitationem cantus alitis temporarii, quem cuculum vocant. Dedecus enim habetur opprobriumque meritum, falcem ab illa volucre in vite deprehendi, ut ob id petulantiae sales etiam cum primo vere ludantur. *arbusto.* Epist. 1, 7, 84. 30. *Vindemiator.* Τετρασύλλαβον. Vid. ad 2, 3, 245.

Sat. 1, 8, 7. *fissa.* Admittendam putarem hanc lectionem, si vel in uno codice haberetur. Dici potest *fissa*; potest item *fixa*, et haec membranarum scriptura est, conjecturae non posthabenda. Etiam Propert. l. l. legam *fixa*, siquidem fixa in ostio erat ista arundo. Petron. l. l.: *Arundinem ab ostio rapuit.* — *novis.* Schol. Cruq.: *nuper a Maecenate institutis. Antea Esquilina regio sepulcris servorum et miserorum erat dedicata; Maecenas autem considerans aëris salubritatem hortos eo loci constituit.* Vid. ad 2, 6, 32. 11. De Pantolabo ad 2, 1, 22. De Nomentano dictum in nota ad 1, 1, 102. 15. *Qua* tuetur etiam Heind. Et recte. Vid. ad Od. 2, 3, 9. 24. Scholl. Acr. et Cruq.: „Canidiam pro Gratidia, Neapolitana unguentaria, quam semper ut veneficam carpit Horatius, maxime in V. et XVII. Epodo.“ Et Schol. Cruq. ad Od. 1, 16.: „Cantat palinodiam, i. e. cantando revocat, quae scripserat iratus in amicam Gratidiam.“ Neque aliter uterque Scholiastes ad Sat. 2, 1, 48. 25. Porphyr.: „Memini me legere apud Helenium Acronem, Saganam fuisse nomine libertam Pomponii *senatoris*, qui a triumviris est proscriptus.“ Ubi legendum esse *foeneratoris* ex altero Schol. (Acr.) monet Baxt. Vid. ad Epod. 5, 25.

28. *diffusus* etiam Hannoveran. apud Gesn., quod acceptum pro *defusus* non displicet. Διττογραφία, nisi fallor. 29. *Manes* et *animas* ὑφ' ἓν accipiens Wak. interpretatur animas apud Inferos, Fea animas bonas seu melioris notae secundum Servium et Festum. Sed ista obsoleta vereor ut Nostro placuerint; neque illos probo, qui haec ita interpungunt: *ut inde Manes elicerent, animas responsa daturas*, ut, qui Manes, iidem dicantur animae per appositionem, quae ratio vehementer friget; sed continue legendum ajo: *ut inde Manes elicerent animas responsa daturas.* Manes elicere animas jubentur, hoc est dii Manes, quorum animae sunt in potestate. Cf. 33, 34 et Virg.

ecl. 8, 103. (nihil ille *deos*, nil carmina curat.), ibique interpretes. Erichtho maga apud Lucanum 6, 730, morante anima, quam evocavit:

> Tisiphone, vocisque meae secura Megaera,
> *Non agitis* saevis Erebi per inane flagellis
> *Infelicem animam*?

Cf. Ovid. Met. 7, 177, Senec. Oedip. 559 seqq., Creuzer. Symbol. et Myth. 2, 444 seqq., et inprimis J. H. Voss. ad Tibull. 1, 2. Quodsi quis est, qui minus aptum putet verbum *elicere* in dominis umbrarum, qui imperare possint, et in iis, qui simul cum umbris sint apud Inferos, ei auctor sim ut legat *inter Manes*, h. e. e Manibus, ex regno Inferorum. Non semel d et t litterae inter se commutatae. 39. Julius iste quis fuerit, ignoratur, sed noscitur e sociis: nam quod vult Heind., verba sic ordinanda videri: *et fragilis Julius Pediatia*, τῷ *que* pro *et* accepto, ut 3, 139, durissimum est. Paedico fuit Julius, cum Pediatius muliebria pateretur. De hoc et Vorano Schol. Cruq.: Pediatius eques Rom. patrimonio consumto se prostituit; quare Horatius mutato genere Pediatiam nominavit propter mollitiem. — Ajunt, Voranum, Q. Lutatii Catuli libertum, fuisse adeo furacem, ut nummos subreptos a nummulario in calceos demiserit, a quo cum deprehensus esset, quidam subridens, Belle, inquit, si te non ἐκχαλκεύει, h. e. verberibus tanquam aes recudat, alludens ad calceos.

41. Probum quidem *resonarent*; sed nec malum concinniusque perfectum historicum. 43. Sane placet lectio libri Ch. A. a. m. 2. et Cuningami: *ut* imagine. De pronuntiatione vocabuli *cerea* vide ad 2, 2, 21. 48. Porph.: Jocatur in has, quasi altera dentibus appositis uti solita sit, altera, quod glabra (nam sic legendum vidit Marcilius, non *gibba*, ut vulgo) fuerit, caliendrum, h. e. galericulum, habere consuesset. Caliendri meminit et Varro in eo libro, qui inscribitur Virgula divina etc. Etiam Acr. et Schol. Cruq. caliendrum inter alia significare dicunt crinem suppositum (Perrücke), de quo praeter Salmasium ad Tertull. de Pallio p. 345. et Boettigeri Sabinam pagg. 104, 121, 141. vid. inprimis Frid. Nicolai liber germanicus Über den Gebrauch der falschen Haare und Perrucken

in alten und neuern Zeiten. Eine historische Untersuchung. Mit 66 Kupferstichen. Berlin u. Stettin, 1801. pagg. 179.

Sat. 1, 9, 1. Verba *sicut meus est mos* ad *ibam* referenda sunt, non ad *forte*, neque ad sequentia pertinent, qui error est Wakefieldii et Feae. More suo in Via sacra se ambulasse dicit Horatius: nam poëtari se solere, quid id attinuit dicere? quis nesciebat? —

Quod Bentlejus posuit *Ibam ut forte*, non quidem inepte fecit, sed operam perdidit, ut saepius in Phaedro, qui Fab. 1, 17.:

—— Post paucos dies
Bidens jacentem in fovea conspexit lupum:
Haec, inquit, merces fraudis a Superis datur.

et 2, 1.:

Super juvencum stabat dejectum leo:
Praedator intervenit, partem postulans.

et 3, 4.:

Pendere ad lanium quidam vidit simium
Inter reliqiias merces atque obsonia:
Quaesivit, quidnam saperet.

et 3, 16.:

Rogata est, ut taceret: multo validius
Clamare coepit.

et similiter alibi, neque sic ille solus, sed quicunque ἀσυνδέτῳ gaudent scriptores, in quibus Noster est, ut ostendimus ad 3, 56 seqq. De Via sacra vid. Fea ad Epod. 7, 7. 2. *nugarum.* Porphyr.: „Sic verecunde poëtae nugas et risus solent appellare versiculos suos." Cf. Catull. 1, 4; Martial. 9, 1, 5. Male Torrentius ad Epod. 4, 7. scortillum aliquod lepidum intelligit, quod quaesiverit bonus Flaccus. Sane hoc est abuti locis, quales sunt 1, 5, 82 seqq., 2, 3, 325 etc. *totus in illis.* Epist. 1, 1, 11: *Omnis in hoc sum* etc. Terent. Ad 4, 2, 50: *Ctesipho autem in amore est totus.* Demosth. de f. leg. p. 380. Reisk.: οὕτως ἔκφρων ἦν καὶ ὅλος τῷ λήμματι. Polyb. 3, 94, 10: πρὸς τῷ διακινδυνεύειν ὅλος καί πᾶς ἦν. Quae loca suggessit Heind. 3. *quidam.* Vide, si tanti est, ad 10, 78.

4. *dulcissime rerum.* Ovid. Met. 8, 49.:

Si, quae te genuit, talis, *pulcherrime rerum*,
Qualis es, ipsa fuit.

Comparat San. etiam 5, 88.: venit *vilissima rerum* Hic aqua. Ceterum *res* in ea formula valet *res omnes*, h. e. τὸ πᾶν, seu mundum, quo modo nostrates dicere solent: du mir lieber als Alles etc. Lambinus, verba sic ordinans, secundum scholia: Quid rerum agis, dulcissime? non est audiendus. Vid. Heind. et, quem laudat, Brisson. de Formulis 8, 65.

5. *Cupio omnia, quae vis.* Formula benigne dicentium vel respondentium, cui similis est illa Terentiana Phorm. extr.:

Phormio, at ego ecastor posthac tibi, quod potero, et *quae voles*,
Faciamque et dicam.

Aristoph. Lysistr. 1043:

Οὐ παρασκευαζόμεσθα τῶν πολιτῶν ȣδέν', ὦ 'νδρες,
Φλαῦρον εἰπεῖν ȣδὲ ἕν,
'Αλλὰ πολὺ τȣμπαλιν πάντ' ἀγαθὰ καὶ λέγειν
Δρᾶν τε.

6. Numquid vis? Discedentis verbum, ut ait Donat. ad Terent. Hec. 2, 2, 30. 11. Schol. Cruq.: „Dicebam intra me, Bolanum esse felicem, qui ὀξύχολος nullius ineptias ferebat, sed statim vel in faciem quemvis reprehendebat, vel de eo, quid sentiret, non dissimulate dicebat.“ Cf. 5, 21 seqq.

15. Quam reprehendit Fea interpunctionem, haec est:

—— usque tenebo;
Prosequar, hinc quo nunc iter est tibi.

18. *cubat.* Vid. ad 2, 3, 289. Suet. Caes. 83.: Populo hortos circa Tiberim publice, et viritim trecenos sestertios legavit. 22. Acr. ad 10, 83.: Visci duo fratres fuerunt. Pater eorum Vibius Viscus quamvis et divitiis et amicitia Augusti clarus esset, in equestri tamen ordine perduravit, cum filios suos senatores fecisset. 23. De Vario vide ad 5, 40.

28. *Omnes composui.* Haud male Baxt.: Gratificari vult Horatio tanquam futuro sibi heredi. Et Gesn.: Certe hoc ipso, quod orbum se praedicat, videtur sibi escam velut proponere

Horatio, ut is tanto facilius aemi at in familiaritatem eum, ex cujus testamento sperare aliquid possit. 29. Heind.: *Sabelli, Sabini, Savini, Samnites*, der Name eines Urvolks in der Mitte Italiens, in dem noch jezt Sabina genannten Lande und umher wohnend, von wo aus sich dies Volk über das Land der Opiker (*), Campanien und Lucanien, verbreitete. S. Niebuhrs Röm. Gesch. I. Th. S. 55 ff. Wiewohl späterhin ein sabinisches Volk in Samnium, dem Lande auf der Ostseite von Latium und Campanien, besonders Sabeller hiefs (*Varro* bei *Philargyr.* zu *Virg. Georg.* 2, 167.: *Terra culturae causa attributa olim particulatim hominibus, ut Etruria Tuscis, Samnium Sabellis.* Vgl. *Strabo* 5, II. *Plin.* H. N. 3, 17), so brauchen doch die Dichter den Namen Sabelli als einen antiken für Sabini von dem nördlich über Latium wohnenden Volke, zu dessen Stamm auch die angränzenden Marser, Peligner, Vestiner und Marruciner gehörten. Vgl. *Od.* 3, 6, 37, *Juvenal.* 3, 169, *Virg. Georg.* 2, 167, *Colum.* 10, 137 mit *Cic. pro Ligar.* II, *Juvenal.* 10, 298, *Martial.* I, 63, I. Dies hinter den Römern in der feineren Cultur zurückgebliebene Volk hatte ebenso, wie die alten guten Sitten, auch seinen Aberglauben behalten; Marser und Sabiner trieben besonders Zauberei (S. *Epod.* 5, 76; 17, 28 sq. *Ovid.* A. A. 2, 102) und Seherkünste; daher *Marsus augur Enn.* bei *Cic. de divinat.* I, 58. Das Weissagen durch Loose (μαντεύεσθαι κλήροις

(*) Idem ad 5, 54.: Osci (Opici) ursprünglich einerlei Volk mit den Ausonen und Volscern, welches sich über Latium bis an den Tiberis, über Campanien, Lucanien und Samnium erstreckte. Der Name ging auf die in einen Theil von Opica in Campanien eingewanderten Sabeller und Samniten so über, dafs er bei den alten ausonischen Stämmen ganz verschwand. Daher fand man späterhin die Oscer nur in Campanien (S. Niebuhr a. a. O. S. 48 ff. Schol. Acr.: Osci Campani, quia Oscia Campania dicta est.) wiewohl Strabo 5. 6 die Nation für ausgestorben erklärt, und nur noch ihre Mundart in gewissen Dramen der Römer [den Atellanischen Possenspielen: s. Liv. 7, 2. etc. F. H. B.] erhalten findet. Der Sprachgebrauch von opicus für barbarus, rudis, und das von Oscus abgeleitete Obscenus lehren, wie die noch hie und da vorhandenen Reste des alten Volkes von ihren Unterjochern angesehn wurden.

Pind. Pyth. 4, 338 u. die Schol.) war jezt nur noch im gemeinen Volke üblich. S. *Cic. de divinat.* 2, 41; u. die *Intpp. ad Tibull.* 1, 3, 11. 30. Non extrahebantur sortes, sed ex urna mota exsiliebant, ut vel ex Homero notum est. Cf. Od. 3, 1, 16, ibique Torrent. et Bentl. 35. *ad Vestae.* Ad Vestae templum sive aedem. Ellipsis utrique genti usitata. Vidd. Scholl. et Lambin. ad h. l., Drakenb. ad Liv. 10, 23, Valck. ad Herodot. p. 599, 58, etc. Exstructum erat id templum ad Forum inter Capitolium et Palatium. *Quarta jam parte diei praeterita.* H. e. hora diei tertia, qua in Foro causas agere incipiebant. Martial. 4, 8.:

Prima salutantes atque altera detinet hora,
Exercet raucos tertia causidicos.

Vid. Cruq. 36. *Actione edita* apud praetorem actor et reus *alter alterum vadabatur*, et *uterque promittebat vadimonium;* quo facto res in vadimonium esse dicebatur. Die constituto, cum *praesto essent* sive *adessent* partes, sibique invicem *respondissent* (vid. Plaut. Curc. 1, 3, 5 seqq.), causa cognita judices dabantur a praetore. Cf. Heind. 37. *quod ni fecisset*, *perdere litem.* Casus singularis, cum alter alteri, ubi ipse non adfuerit, promittit tantum, quantum lis ipsa aestimata est. Nam quod hodie dicitur *damnari in contumaciam*, non erat usûs Rom. in jure. Cf. Heind. 38. *hic ades.* Elegantius Vr. I. Vp. A.: *huc ades.* Virg. ecl. 2, 45.: Huc ades, o formose puer. 39. *stare:* dicere in jure. Vidd. Heind. et Ern. in Clavi Cic. h. v. Advocati partes sustinere se posse coram praetore negat Horatius. Inepte Schol. Cruq.: „*Si valeo stare:* si habeo vires ut stem." Ineptius Baxt.: An simulat se podagricum? 42. *durum Cum.* Κακοφωνία, ad quam mitigandam *est* immisit satiricus, quod minime delendum. Mox librorum Gotting. et Valart. lectio *ut mentis* velle videtur *ac mentis*, quod haud spreverim, quanquam neque *ut* malum est; vid. Gesn. Sed optime omnium, me judice, V. E. apud Feam: *Paucorum hominum; mentis bene sanae*, usurpato ἀσυνδέτῳ, quod et familiare est Horatio, et dialogis mire aptum. Ceterum et haec usque ad verba *est usus* inepto isti recte tribuntur ab Heindorfio, quae a Flacco dicta, ut in libris vulgaribus, vehementer frigent. — Versu 48. *vivitur* et usitatius in hoc genere

est et modestius, ne Maecenas sola Horatii et ejus amicorum doctorumque consuetudine usus esse videatur. Vidd. Bentl. Heind. — Sequente versu vulgatum *hac nec* auri adeo insuave est, ut lectionem MSti Comb. *hac non* libens receperim in ordinem. 60. Ambabus, quod ajunt, manibus accipienda tot librorum lectio *Haec dum ait.* Quid, quaeso, nunc *egit iste*? Nihil profecto, nisi quod aliud ex alio garriit. (12 sequ.) Ergo rectum *ait*, quae vocabula misceri solent. Cf. Sat. 2, 3, 260.

61. *Fuscus Aristius*, cui oda 1, 22. et epist. 1, 10. dedicatae sunt, scriptor tragoediarum comoediarumque et grammaticus illo tempore prastantissimus fuit, ut testantur Scholiastae tres ad h. l. et ad epist. l. l. 62. *Unde venis et quo tendis?* Cf. 2, 4, 1. 69. Gesn.: „Acronis illud et aliorum Scholiastarum fortasse non contemnendum, *Tricesima Sabbatha dici, quando calendis* (novilunio) *occurrit Sabbathum*, i. e. in calendas incidit. Sed nihil melius quam sequi Scaligerum de Emend. Temp. 3. p. 309. et Seldenum de I. N. 3, 15, ut intelligamus tricesimum lunaris mensis diem, ex parte certe feriatum et cultum Judaeis, quae facilis est hodie etiam omnibus, apud quos habitant vel pauci verpae, observatio." 72. *Hunccine* etc. Vid. ad 2, 4, 83.

73. *surrexe.* Vid. ad A. P. 129. 78. *Sic me servavit Apollo.* Comparant Lamb. aliique Hom. Il Y, 443.

Sat. 1, 10. Qui huic satirae praefixi leguntur in plerisque editionibus, quas nimis vituperat H. Stephanus diatr. 1. extrema, octo versus illi, quorum initium est: *Lucili quam sis mendosus*, H. Glareano vel ipsius Horatii esse videntur, vel simiae Horatii. A quo judicio non abhorrent G. Fabricius in castigationibus ad versum 1., G. J. Vossius in libro de poëtis lat. p. 9, et L. F. Heindorfius in editione satirarum, quae Vratislaviae prodiit 1815.; neque nos alia sumus in sententia, coeptum hoc carmen esse existimantes aliquando a poëta, neque absolutum, cum eum consilii sui nescio qua de causa poeniteret. Nam quod ait Ascensius (edit. 1544. fol.) *Sunt qui Maecenatem taxari hic autument, et ideo propter ipsum ab Horatio resectum hoc caput*, conjectura esse videtur in verbis *Grammaticorum equitum doctissimus* Maecenatem temere intelligentis. Primo versu vix dubitandum, quin dicatur *Valerius Cato*, de quo Suet. de illustr. grammaticis cap. 11.: „Ipse libello, cui

est titulus *Indignatio*, ingenuum se natum ait, et pupillum relictum, eoque facilius licentia Sullani temporis exutum patrimonio. Docuit multos et nobiles, visusque est peridoneus praeceptor, maxime ad poëticam tendentibus, ut quidem apparere vel his versiculis potest:

Cato grammaticus, Latina Siren,
Qui solus legit ac facit poëtas.

Scripsit praeter grammaticos libellos etiam poëmata, ex quibus praecipue probantur Lydia et Diana. — *Vixit ad extremam senectam*, sed in summa pauperie" etc. Is διασκεύασιν seu recensionem parasse videtur Lucilii, similem Homeri olim a Zenodoto atque Aristarcho editis, anthologiisque mythographorum atque lyricorum nostratium Ramleriae Mathissoniaeque. Vide F. A. Wolfii Prolegg. ad Hom. pp. 233 seqq. Ceterum horum versuum 4. Lamb. cum invenisset in codd. *Quo melior vir est*, reposuit *Quo m. v. is est.* Sed in Ms. Acad. Berol. legitur: *Quo m. v. adest*, quod ipsum expressit Heind., nos ita emendandum putamus, ut scribatur:

— qui male factos
Emendare parat versus, hoc lenius ille,
Quo melior vir *et est* longe subtilior *isto*,
Qui multum etc.

isto per contemtum: nam *illo* statim illatum post *ille* extremae foret negligentiae. Versu 5. recte Heind. secundum Gesnerum: *Qui multum puer est loris* etc. Sequente quod et ipsi placet et Lambino, *Exoratus*, affectatum est. — Quis fuerit iste eques grammaticus, nullis ad h. l. scholiis superstitibus, neque aliis de eo commemorantibus scriptoribus, ignoratur. — Verba *Ut redeam illuc* a nescio quo addita videntur, qui hunc paunum satirae sequenti assuendum male sibi persuaderet, cujus satirae longe alia indoles est et ratio. 1. *Nempe.* Vid. ad 2, 7, 107. 6. *Laberî mimos.* Mimographi Romanorum praecipui fuerunt Cn. Mattius et brevi post, imperante Augusto, Decimus Laberius et P. Syrus. Id genus scriptorum cur poëtis adnumerare nolit Noster, vide et hoc ipso loco et Sat. 1, 4, 43 seqq. et A. P. 291 seqq. Macrob. Sat. 2, 7.: *Laberium aspe-*

rae libertatis equitem Rom. Caesar quingentis millibus invitavit, ut prodiret in scenam et ipse ageret mimos, quos scriptitabat. Sed potestas non solum si invitet, sed etiam si supplicet, cogit: unde se et Laberius a Caesare coactum in prologo testatur etc. 15. *plerumque.* Vid. ad 2, 5, 55. *Secat.* Epist. 1, 16, 42. 17. Hôc. Vid. ad 1, 2, 53. 18. De Hermogene dictum ad Sat. 1, 2, 3. De simio isto Schol. Cruq.: „Notat M. quendam Demetrium, quem simium nominat propter deformitatem et brevem staturam; erat autem *δραματοποιὸς*, h. e. modulator," etc. Modulator fuit, nihil amplius, neque vel cum Demetrio Syro confundendus est, quo dicendi magistro usus Cicero Athenis, vel cum celebri comoedo Demetrio, de quo Quintil. 11. extr.

19. Gell. 19, 9.: „Saepe eum percontabantur, quid de Anacreonte ceterisque id genus poëtis sentiret, et ecquis nostrorum poëtarum tam fluentes carminum delicias fecisset, nisi *Catullus*, inquiunt, forte pauca, et *Calvus* itidem pauca." C. Licinius Calvus egregius orator fuit, nec malus poëta, cui plura Catulli carmina (14, 50, 96,) inscripta sunt. Cf. Catull. 54, Burm. ad Propert. 2, 25, Ernest. Clav. Cic.

21. O seri studiorum, *quine* putetis Difficile etc. Vetus loquendi forma, de qua plura ad Plaut. Aul. 388. Guilielmius Quaestt. in Amph. c. 6.: *Quine* affirmat venustissimo sermonis genere. Terentius Adelph. (236: Illius opera nunc, Syre, vivo! Festivom caput,) Quin' omnia sibi postputavit esse prae meo commodo?" Indicativum seu subjunctivum adhibeas in hac formula, perinde est. *Seri studiorum.* *Ὀψιμαθεῖς, imperiti.* Vid. Heind., qui confert Isocr. Encom. Helen. §. 2. (*τίς ὄτως ὀψιμαθής ἐςιν, ὅςις ὀκ οἶδε* etc.), Lucian. de Saltat. 33. (*ἐγὼ δὲ — τὴν περὶ ταῦτα φιλοτιμίαν ἀπειρόκαλόν τε καὶ ὀψιμαθῆ καὶ ἐμαυτῷ ἄκαιρον οἴομαι εἶναι.*), Gell. 11, 7, Cic. Epist. ad Fam. 9, 20, Casaub. ad Theophr. Charact. 27. His opponuntur *παιδομαθεῖς*, de quibus Quinctil. 1, 12, 9. 22. *Pitholeontem* hunc Heindorfius eundem censet, quem Pitholaum vocat Suet. Caes. 75. (Pitholai carminibus maledicentissimis laceratam existimationem suam civili animo tulit.) M. cujusdam Otacilii Pitholai meminit Macrob. Sat. 2, 2. Nomina *Pitholeon* et *Pitholaus* terminatione tantum differunt, ut Τιμόλαος, Τιμολεως, Τιμολέων. Vid. Bentl. 27. Nescio quo modo im-

memor Fea est palmariae Bentleji emendationis, qua *oblitos* legit pro *oblitus*, ut vox referatur ad oratores et infinitum *intermiscere*, sententia praeclara, cum servata vulgari scriptura *oblitus*, quoquo te vertas, vel oratorem fingendo eum ipsum, quem hîc Hor. reprehendit, vel *latine* pro *Latini* legendo, secundum aliquot libros, cum Lamb. Cruq. Cun. San. Fea, lusca haec sint et dura. Vel forte scriptum *oblitus* pro *oblitos*, quemadmodum o et u litterae permutari inter se solent in Mss., vel nescio quis librarius, constructionem verborum paulo insolentiorem miratus, quae non caperet, immutavit. Quidquid est, ferri non potest *oblitus*. Verba *At sermo — Falerni est* ficti interlocutoris Horatius improbans graeca lingua cum oratoribus tum poëtis Latinis abstinendum esse monet, etiam suo ipsius exemplo proposito, qui aliquando graece sit poëtatus. Ceterum *Petillius* pro quovis rei capitalis reo dictus est, ut Pedius Publicola et Messala pro magnis oratoribus in genere. Et de Petillio quidem vide ad 4, 94. Quod ad oratores illos attinet, Schol. Cruq.: „Fuerunt," inquit, „hi duo, Pedius Publicola et Messala Corvinus, oratores Romae valde insignes." Sed quisnam ille Pedius fuerit, dubitatur: nam *Q. Pedius*, de quo vid. Clav. Cic., qui, Pansa et Hirtio mortuis, Consul fuit cum Augusto (Auct. de Caus. corrupt. eloq. 17.), jam puero Horatio diem obiit. U. C. 710 (Freinsh. Suppl. Liv. 120, 25.), ut ejus orationes non nisi scriptas cognoscere hic potuerit, sicut infra 41. Fundanii libellos. Sic tamen intelligere hunc locum malo, ut et prioris aevi et suae memoriae oratores ita egisse Noster dicat, quam cogitare cum quibusdam de filio Q. Pedii prorsus incognito. *Publicolam* Messalae fratrem appellat Schol. Cruq. ad 85; quem intelligamus licet, quamvis de virtute ejus oratoria praeterquam hoc loco nihil legatur apud auctores. De M. Valerio Corvino Messala vidd. Ernest. in Clav. Cic., Quintil. 10, 1, Spalding. ad Quinctil. 1, 5, 15. J. H. Voss. ad Virg. ecl. 6, 74. *Canusium*, oppidum Apuliae Dauniae ad Aufidum, non longe a mari situm, Graecorum colonia, quorum lingua ibi cum Latina, seu potius Osca, mixta erat, ut fere factum in Magna Graecia. Festus, simile illud explicans Ennii *bilingues Brutates*, „quod," inquit, „Bruttii et Osce et Graece loqui soliti sint." Διλογίαν verbi

bilinguis animadvertit δίλογος Baxterus, de quo verbo vidd. Drakenb. ad Sil. Ital. 16, 157, Ruhnk. ad Vellej. I, 4, 2. p. 16, Heind. ad h. l. 36. *Alpinus.* Porph.: „Cornelius Alpinus Memnona hexametris versibus nimirum descripsit, et belle *jugulat Memnona* διλόγως ait: nam dum describit (imo: describat), quemadmodum juguletur, intelligi vult ab ipso potius jugulari.“ Acr.: „Vel vivalium quendam poëtam Gallum tangit,“ in quo *rivalium* agnoscere non male sibi visus est Gesn., Bentlejo exsculpente *Bibaculum*, de quo Acr. ad 2, 5, 41, Quinctil. 10, 1, Tacit. Ann. 4, 35, Suet. de illustr. gramm. §. 4, Gell. 18, 11. 37. Acr.: „Non quia luteum caput habet Rhenus, sed quod luteum facit ipse decribendo male.“ Eundem fortasse tangit A. P. 18. De figuris ex creta sculptorum non cogitandum. 38. *in aede.* In quavis aede, quo convenire poëtae scenici solebant recitatum scripta sua coram judice, ab Aedilibus constituto, a quo nisi probata essent, in scenam non deferebantur. Cf. Sueton. in Vita Terentii §. 2. Ejusmodi judex et summus ea tempestate criticus erat Sp. Maecius (vid. Bentl. ad A. P. 387) Tarpa, de quo jam Cic. ad Fam. 7, 1. Quinque judices seu censores dramaticos, in quibus Tarpam, ab Augusto creatos esse, qui sederent in templo Apollinis et Musarum, quod ipse dedicavit U. C. 726. (ante Chr. 24: vid. Dio Cass. 53, 1.), auctor est Schol. Cruq.; qui cum id templum h. l. intelligendum putat, fallitur, si quidem recte rationem Horatii annorum vitae et carminum subduxit Bentlejus, secundum quam rationem Satirarum liber primus conscriptus a poëta est annis U. C. 715 — 717. (ante Chr. 35. — 33.) 42. Sub Augusto agebat, secundum Torrentium, nescio qua auctoritate id affirmantem, *C. Fundanius*, comoediarum scriptor. San. nummos C. Fondanii commemorat, qui Augusti aequalis fuerit. De Cajo quidem Fundanio, Ciceronis familiari, et M. Fundanio (vid. Clav. Cic.) cogitandum hic esse non videtur. Cf. 2, 8, 19, quae satira isti poëtae dedicata est. De *C. Asinio Pollione*, magno duce atque oratore, qui historias tragoediasque cum laude scripsit, vidd. Ernest. in Clavi Cic. et J. H. Voss. ad Virg. ecl. 3, 84. 43. *pede ter percusso.* Schol.: „Trimetro iambico.“ Vid. Bentleji Schediasma de metris Terent. principio. 44. De Vario, dictum ad 5,

40. 45. *annuerunt.* Mire Zurck. in ipso ordine: *annumerant.* Ineptius etiam Nannius 4.: Virgilio annuerunt Capuo de rure Camoenae, ut ad Nolam, studiorum Virgilii domicilium, respiciatur. Sch. Cr.: *Apparet, illo tempore Virgilium Bucolica et Georgica tantum scripsisse* etc. 46. P. Terentius Varro, Narbonensis, qui Atacinus dicitur ab Atace fluvio, poëta ceteroqui non ignobilis fuit, sed in satira minus felix, de quo vid. Ruhnken. epist. crit. p. 199. 47. *quibusdam aliis.* Velut *Saevio Nicanore*, de quo Sueton. de illustr. gramm. 5. Cf. Casaub. de Rom. sat. p. 289. 48. De Lucilio (vid. ad 4, 6.) Quinctil. 10, 1, 93.: „Quosdam ita deditos sibi adhuc habet amatores, ut eum non ejusdem modo operis auctoribus, sed omnibus poëtis, praeferre non dubitent.“ Scriptor Dialogi De Oratoribus seu de causis corruptae eloq. c. 23.: Vobis utique versantur ante oculos, qui Lucilium pro Horatio, et Lucretium pro Virgilio legunt. 49. *cum multa.* Κακόφωνον propter m et u litterarum concursionem, et contra morem Nostri in hoc genere. Recte alii libri: *multa cum.* 50. Cf. 4, 11.

52. Fort.: *Tun'* nihil —, ut 78.: *Men'* moveat —.

53. L. Attius poëta dramaticus et Annalium scriptor, natus circa annum U. C. 600, de quo vidd. Clav. Cic., Quinctil. 10, 1, Gell. 13, 2, Bayl. Dictionn. Porph. ad hunc et sequentem versum: Comis Lucilius propter urbanitatem dicitur, et *mutat* pro eo, quod est *emendat*, positum est. Facit autem Lucilius cum alias, cum in tertio libro, et nono et decimo.

54. Q. Ennius, Rudius e Calabria, poëta nobilis, natus est anno U. C. 514, sive ante Chr. 236, mortuusque U. C. 583., sive ante Chr. 167. Scripsit fabulas utriusque generis, et Annalium rerum Rom. libros 18, quorum non nisi fragmenta extant, optime illa adhuc collecta cum aliorum veterum a P. Scriverio, et ab eodem et G. J. Vossio illustrata. Serv. ad Virgilii illud Aen. 11, 601: *tum late ferreus hastis Horret ager:* „Versus,“ inquit, „Ennianus, vituperatus Lucilio, dicenti per irrisionem, debuisse eum dicere *horret et alget;* unde Horatius de Lucilio: *Non ridet*“ etc. Quo loco Servii, nisi plane inficetum putemus Lucilium, sic legendum est: „debuisse eum dicere: *alget,*“ ut *alget* pro *horret* ibi placuerit satirico, quemadmodum *algentia loca* dixit Plinius. Τῷ *alget* nescio quis

adscripsisse videtur inter lineas *pro horret*, quod deinde, omissa praepositione, in ipsum ordinem librarii receperunt.

61. *Etrusci Cassii.* Ignotus aliunde polygraphus. Vid. Torrent. Heind., et de Cassio Parmensi, quem perperam intelligunt Schol. Cruq. et plerique omnes interpretes, ad Epist. I, 4, 3. 66. Recte interpretantur: Do, limatiorem esse Lucilium quam facile sit aliquis auctor carminis rudis et Graecis intacti. Male Casaub. de Rom. sat. p. 255. legendum conjicit *Quam Rudius Graecis intacti carminis auctor*, Ennium intelligens, ut h. l. Gesn. et N. Heinsius ad Vellej. 2, 9, cum inter omnes constet, auctorem satirae Rom. non Ennium esse, sed Lucilium. Vide ad 4, 6. 75. Cum cariora essent scripta auctorum exemplaria, quam quae a vulgo discipulorum emerentur, magistri, quae hos ediscere ac declamare vellent in ludo litterario, dictabant. Cf. Epist. 2, 1, 71, Pers. 3, 44 seqq. 77. *Arbuscula.* Mima et Meretrix. Schol. Cruq. ad 2, 55. et Serv. ad Virg. ecl. 10, 2.: Romae fuerunt (eodem tempore, Serv.) tres meretrices nobilissimae, Origo, Lycoris et Arbuscula. Commemorat Arbusculam et Cytheridem Cic. epist. ad Att. 4, 15, Philippic. 2, 24. (Cf. Plin. H. N. 8, 20.); Originem Noster 2, 55. 78. Pantilius aliunde ignotus homo putidus. De Demetrio dictum ad 16.; de Tigellio ad 2, 3. De Fannio Schol. Cruq. ad 4, 21.: „Fannius (Quadratus, secundum Scholl. vett.), poëta malus, cum liberos non haberet, heredipetae sine ejus cura et studio libros ejus et imaginem in publicas bibliothecas referebant, nullo tamen merito scriptoris." Haec legenti facile in mentem veniat, hunc Fannium esse illum, quem in satira 9. presso nomine sugillat Noster, cum cogitaret, quod Goethius poëta nostras in Xeniis:

> Nein, du erbittest mich nicht! Du hörtest dich gerne verspottet,
> Hörtest du nur dich genannt; darum verschon' ich dich, Freund.

Nam quod Propertium significari quidam putarunt, fugit eos ratio. Sed *ineptus* ille et poëtam, certe versificatorem, se dicit ibi v. 23., et orbum 27. sequ., et Tigellium magni facit 25., cujus, praesertim ipse canens, ut de se ibidem gloriatur, commercium quaesivisse, hominisque benigni (2, 4) interfuisse

conviviis videtur (80). Ejusmodi virum, cum ab Horatio contemneretur, par pari referre voluisse consentaneum est. Sed finem hariolandi faciam. 81. *Plotius et Varius.* Vid. ad 5, 40. 82. Titus Valgius Rufus, cui Od. 2, 9 inscripta est, poëta epicus fuit, de quo Tibullus carm. ad Messal. 180:

Est tibi, qui possit magnis se accingere rebus,
Valgius: aeterno propior non alter Homero.

ubi vidd. Broukh. Heyn. et J. H. Vossius. Scripsit etiam elegias, idyllia atque epigrammata; sed omnia ejus carmina deperdita sunt praeter versus paucos, quos collegit Broukhusius. Qui h. l. memoratur, Octavius non est Caesar Octavianus, sive Augustus, ut multos existimare video, sed alius quicunque ejus nominis, et fortasse ille, de quo Virgilius Catalect. 14.:

Quis deus, *Octavi*, te nobis abstulit? an, quae
Dicunt, ah! nimio pocula dura mero?

— —

— —

Scripta quidem tua nos multum mirabimur, et te
Raptum et Romanam flebimus historiam.

Monuerunt Victorius Var. Lectt. 14, 7, Gesn., Heind. 83. 85. 86. De Fusco et Viscis vid. ad 9, 22 et 61, de Pollione supra ad 42., de Messala ad 29. Bibulus quis sit, ignoratur, nisi quod vir nobilis haud dubie fuit e gente Calpurnia; nec quidquam certi scimus de Servio, suspicari tamen possumus, intelligendum esse Servium Sulpicium, D. Bruti consobrinum, qui philosophiae et liberalibus artibus operam dabat, et Trib. pl. fuit U. C. 706, cum Horatius duodeviginti annos natus esset; de quo Servio vid. Clav. Cic. Similiter Noster seniori Trebatio acceptus fuit, ut ex Sat. 2, 1. intelligitur. De Furnio Schol. Cruq.: Furnius historiarum fide et elegantia claruit.

88. Recte Heind., ipso usu linguae jubente: *sunt* qualiacunque, ut Graeci: ὅϛις ἐϛίν, ὅϛις οὖν ἐϛί. 91. Schol. Cruq.: „In schola mimarum. Vituperat eos poëta, qui pro discipulis habuerunt in scholis mimarum coetum et histrionum." Acr.: „Hi modulatores fuerunt et docuerunt puellas ingenuas per modos (?), quia hoc tempore maximum earum studium fuit affectandi lyricam disciplinam." Vid. ad 16. et 2, 3. Recte

discipulas etiam pueros molles ac pathicos dici putant Fea et Heind., qui confert 8, 39. Ceterum *jubeo plorare* Graecorum more dictum est, quorum formulae loquendi in hoc genere sunt *οἴμωζε*, *οἰμώζειν λέγω σοι*, etc., pro eo, quod est *pereas*, *malum tibi sit* (Liv. 4, 49.), *i in malam crucem*. Vid. Heind., qui praeter locos Xenophontis, Aristophanis et Plutarchi conferri jubet Sat. 2, 1, 46; 5, 69, Lamb. ad Epod. 5, 74, P. Victor. V. L. 13, 12. Lamb.: „Quemadmodum, quibus bene cupiunt Graeci, eos jubent *χαίρειν*, *εὖ πράττειν*, i. e. gaudere et rem bene gerere, sic, quibus malum precantur eos jubent *οἰμώζειν*, i. e. plorare.“ 92. *haec*. Verba *Demetri — cathedras*. *Subscribe*, tanquam *Vale*. Vid.. Sueton. Tib. 32, et ibi Casaub. Cf. Lamprid. in Commod. 13. *Libello*, huic ipsi satirae, non toti Sermonum libro primo, ut censet Bentl. in praefatione. Cf. Pers. 1, 120. Porph.: Eleganter, quasi hoc ex tempore dixerit, praecipit puero, ut in librum suum illud conferat, ne pereat tam opportunum et congruens in modulatores dictum.

Sat. 2, 1, 1. *ultra legem*. Acr.: Ultra quam opus est et quam habet se ratio ipsius vocabuli. Et mire *legem*, quia cum jurisperito loquitur. 4. C. Trebatius ICtus celeberrimus, Ciceronis amicus, Caesarique et Augusto valde probatus, de quo Cic. Epist. ad Fam. 7, 5. et passim. Vidd. Clav. Cic., N. H. Gundlingii Dissert., quae sic inscripta est: C. Trebatius Testa ICtus ab injuriis veterum et recentiorum liberatus, Hal. Saxon. 1710., et Menagii Amoenit. jur. civ. c. 14. 5. *praescribe*. Schol. Cruq.: Statue tanquam ex lege, quid debeam facere. Jucunde ad jurisperitum, cujus erat dubia interpretari et exponere; unde sunt in jure civili responsa prudentum. 7. *Uncti*. Post exercitia gymnastica et armorum in Campo Martio, qui vicinus Tiberi. Od. 1, 8, 8; 3, 7, 27; 3, 12, 6; Veget. de Re milit. 1, 10. Jungenda *ter transnanto*. De numero ternario ad Epist. 1, 1, 37. 8. Studiosissimum natandi ipsum Trebatium vocat Cic. Epist. ad Fam. 7, 10. 12. *pater*. Vid. ad Epist. 1, 6, 54. 13. *horrentia pilis agmina*. *Romanorum*, quorum proprium genus armorum pila, ut constat ex Polybio l. 6. p. 469. C. ed. Casaub. et Vegetio de Re milit. 2, 15. 14. *fracta pereuntes cuspide Gallos*. Schol. Cruq.: „Ex historia de Mario hoc sumtum est: nam Marius adversus Santonas talia tela commentus

est, ut fracta mitterentur (leg. cum Gesnero: missa frangerentur), ne remitti ab hostibus possent." Plutarch. Mar. p. 419. D.: Λέγεται εἰς ἐκείνην τὴν μάχην (adversus Cimbros) πρῶτον ὑπὸ Μαρίȣ καινοτομηθῆναι τὸ περὶ τȣ̂ς ὑσσȣ̂ς (pila). Τὸ γὰρ εἰς τὸν σίδηρον ἔμβλημα τȣ̃ ξύλȣ πρότερον μὲν ἦν δυσὶ περόναις κατειλημμένον σιδηραῖς· τότε δὲ ὁ Μάριος τὴν μέν, ὥςπερ εἶχεν, εἴασε, τὴν δὲ ἑτέραν ἐξελὼν ξύλινον ἧλον εὔθραυστον ἀντ' αὐτῆς ἐνέβαλε, τεχνάζων προςπεσόντα τὸν ὑσσὸν τῷ θυρεῷ (scuto longo) τȣ̃ πολεμίȣ μὴ μένειν ὀρθὸν, ἀλλὰ τȣ̃ ξυλίνȣ κλασθέντος ἥλȣ καμπὴν γίνεσθαι περὶ τὸν σίδηρον, καὶ παρέλκεσθαι τὸ δόρυ διὰ ϛρεβλότητα τῆς αἰχμῆς ἐνεχόμενον. Ceterum bella cum inquietis Gallis et Parthis, tunc hostium Rom. imperii maxime timendis, pro quibusvis aliis bellis gravibus ac periculosis dicta sunt, neque cogitandum videtur de subacta per Messalam Aquitania a. U. C. 725. vel 726. (Appian. 4. p. 611, Dio Cass. 49. extr., Casaub. et Sueton. Aug. 21.), multoque etiam minus de redditis a Parthorum rege signis Romanis, quod factum a. U. C. 734., sive annos minimum decem post conscriptum Satirarum hunc librum alterum ex ratione Bentleji, quam quominus totam rejiciamus, multa sunt quae prohibeant.

15. Parthorum maxime equitatus formidabilis fuit, praesertim in simulata fuga sagittis petens temere persequentes. Res nota. Cf. Od. 1, 2. extr.; 19, 11; 2, 13, 17; 3, 2, 3.; Virg. Georg. 3, 31. *Describit*, si quis praefert, ut A. P. 263.: *Non quivis videt immodulata poëmata judex.* 16. *poteras.* Potes. Vid. ad Epod. 17, 60. *Fortem.* Non de virtute bellica accipiendum verbum, ut de qua dicere Noster recusaverit, sed ita ut Epist. 1, 9, 13. (Vir bonus et fortis.) Cf. 2, 115; 3, 216; 5, 64; Epist. 1, 7, 46 (*Strenuus et fortis* causisque Philippus agendis Clarus). Porph.: „Si non potes Caesaris gesta scribere, at potes justitiam et fortitudinem (animi Acr.), ut Lucilius Scipioni fecit, qui vitam illius privatam descripsit, Ennius vero bella." Vid. sequens annotatio. 17. *Scipiadam.* Priscian. 2. p. 582. Putsch.: „Virgilius secundum Graecam formam *Scipiadas* dixit (Georg. 2, 170) ἀπὸ τῶν Σκιπιώνων (imo:

ἀπὸ τȣ̃ Σκιπιάδης), cum Scipionides dicere debuit." Sic etiam infra Noster 72., et Lucilius apud Festum v. Scurrae et apud Gellium 4, 17, item Lucret. 3, 1046. Intelligendus autem P. Cornel. Scipio, P. F., qui Italiam ab Hannibale liberavit a. U. C. 550. (ante Chr. 200.), diemque obiit a. U. C. 566. (ante Chr. 184.); cujus res gestas carmine celebravit Ennius (Carm. 4, 8, 20), mortuus ille a. U. C. 584. (ante Chr. 166.) *Sapiens*, qui *sumserit aequam suis viribus materiam* (A. P. 38.), neque rem actam egit post Ennium. 22. *Pantolabum*. Acr. et Porph. ad 1, 8, 11.: „Fuit Mallius Verna trans Tiberim ingenuis parentibus natus, qui quia a multis pecuniam mutuam rogabat, Pantolabos est cognominatus." De Nomentano vid. ad 1, 1, 102.

24. Imo *simul*, sive eodem tempore, fervor ejus capiti et numerus lucernis dicitur accedere. *Ut simul* pro *simul ut* haud scio an sit inusitatum. 29. *nostrum melioris utroque*. Schol. Cruq.: Qui melior fuit et me et te, o Trebati, censu et natalibus." Vid. ad 1, 4, 6. 31. Recte explicatur: sive quid ei male evenisset, sive prospere, chartis suis omnia committebat. Hinc est, quod dicitur, omnem vitam Lucilii patere, descriptam in ejus libris, tanquam in tabula votiva. Simillimus huic locus infra est 57 — 60. *Gesserat* si scriptum esset, *rem* addendum fuisset, ut bene monet Heind. 33. Schol. Cruq.: „Votiva tabula est, quae ex voto posita est in templo aut aliquo loco publico, in qua descripta, h. e. depicta, est fortuna alicujus. Ita solent naufragi suum naufragium in tabella depictum circumferre et in templis alicui deo consecratum suspendere. Ad hunc modum Lucilii senis vita tam clara est in suis libris, quasi esset depicta in aliqua tabula." Cf., quos laudat Heind., Cic. de Nat. d. 3, 37, Od. 1, 5 extr., A. P. 20, Virg. Aen. 12, 766 seqq., Juvenal. 12, 27; 14, 301 seqq., Pers. 1, 88, ibique Casaub., et 6, 32, Brisson. de Formulis 1, 177.

36. De Sabellis dictum ad 1, 9, 29. 37. *Qua* var. lect. Zurck. 47. Incertum est, utrum scribendum sit *Servius*, an *Cervius*. Prius nomen haud male defendit Fea. Alterum novimus ex Cicerone (Verr. 5, 44.) et Scholiaste Cruq., qui sic: „Cervius, Ascanii libertus, calumniator, accusavit Cn. Calvinum lege de sicariis." Dicit autem Cn. Domitium Calvinum, qui consul fuit cum Messala a. U. C. 700, sive ante Chr. 50.

Vid. Clav. Cic. *Urnam.* Idem Schol.: „Urnam reorum, i. e. damnationem, quia pro sorte, quae acciderat, damnabatur vel absolvebatur reus,“ etc. Fiebat hoc a judicibus juratis ex lege tabellaria, lata a. U. C. 617. Sil. Ital. 9, 27.:

—— Meruerunt talia, qui te
Legibus atque urnae dira eripuere minanti?

48. De Albutio cf. 2, 67. cum Porphyrionis scholio, in quo senex dicitur et elegans convivator. Canidiam veneficam et moecham, quae senes sectaretur, ut barbatos senex Stalino apud Plautum Cas. 345., ex epodo 5. aliisque non paucis poëtae locis novimus; veneficum autem fuisse ipsum quoque Albutium, neque h. l. neque 2, 67. affirmantibus crediderim scholiastis veteribus, tacente praesertim incorruptiore Cruquii commentatore; sed moechus fuit, quo tanquam marito Canidia uteretur, unde per ridiculum Noster eam dicit Albutii, h. e. Albutii uxorem, quasi uxor dicenda mulier sit ejus, quicum quotidie rem habeat. Quem jocum non capientes scholiastae senem turpissima macula consperserunt. Vid. ad 2, 67.

49. Schol. Cruq.: „C. Marcium Turium significat, judicem corruptissimum, qui accepta pecunia pro reis pronunciare sit solitus.“ Alios Turios commemoratos vide apud Ernestium in in Clavi Cic. 52. Sic interpungendum:

Dente lupus, cornu taurus, petit unde, nisi intus
Monstratum?

H. e.: Unde dente petit lupus, cornu taurus, nisi intus monstratum est? Falluntur et fallunt, qui aliter. *Monstratum est*, quod legitur in duobus Feae codicibus, ab interprete profectum est. Certe ellipsi verbi substantivi nihil usitatius. 54. Ne hic quidem recte interpungitur. Scribendum uno tenore: *nil faciet sceleris pia dextera mirum, Ut neque* etc. *nil mirum sceleris* pro eo, quod est *nil miri sceleris* per hypallagen. Non mirum aut novum facinus committet pia scilicet (h. e. impia) manus Scaevae, quemadmodum nec calce quemquam lupus petit, neque bos dente; sed ipsa Natura duce, quae timidum eum atque dissimulantem finxit, et cui tanquam per pietatem obtemperat, veneno extinguet matrem. Quod quam amarâ εἰρωνείᾳ dictum sit, nemo non persentit. Schol. Cruq.: „Scaeva

luxuriosus quidam fuit, qui matrem dato veneno necavit propterea quod ei nimis diu viveret. — Sic Cic. pro Scauro: *Libertus patronum non occidit, sed duobus digitulis gulam oblisit.*"

61. *majorum.* Potentiorum amicorum. 62. *Frigore.* Amoris affectûsque remissione. Vid. Lips. ad Vellej. 2, 83. Pers. imitator 1, 108: *Vide sis, ne majorum tibi forte Limina frigescant.*

65. *et qui* etc. P. Cornel. Scipio, P. F., Africanus major. Vid. ad 17. 67. *Metello.* Q. Metello Macedonico. Vid. Clav. Cic. Acro, emendatus a Ruhnkenio in Notis ad Vellej. 1, 11: *Metellus temporibus Scipionis Africani potens fuit; et cum in concione quaedam adversus se decreta clamaret, Scipio ait: Hi sunt, quos Hannibali eripui. Patere ergo, inquit, hos liberos esse. Ob quae et alia Lucilius eum in gratiam Scipionis carpsit, quamvis amicum ipsius.* 68. *Lupo.* L. Cornel. Lentulo Lupo, qui consul fuit a. U. C. 597, sive ante Chr. nat., 153., et acerbe a Lucilio exagitatus est. Vid. Torrent. et Heind. Cf. Pers. 1, 115. *Cooperto.* Tanquam *lapidibus*, ut apud Cic. et Liv. Metaphora usitata. Vid. Cort. ad Sallust. Cat. 23. 69. Male Lamb., quamvis ex codd. et probante Turnebo Advers. 7, 11.: *tributum. Tributus* inusitatum, nisi quod dicimus *comitia tributa*, ut recte monet Heind. 70. *Scilicet* animum attendit ad sequentia. Vid. J. H. Voss., vir celeberrimus, ad Virg. Georg. 1, 282. 71. *a vulgo et scena.* Schol. Cruq.: „A publico conspectu." Cic. ad Brut. ep. 9.: tibi nunc populo et scenae, ut dicitur, serviendum est. Hinc μεταφορικῶς *afferre aliquid in scenam* (in notitiam omnium) Cic. de Orat. 3, 40., et *minore scena* (apparatu et ostentatione) Suet. Calig. 15. Heind.

71. *in secreta.* Similiter *secretum* Tac. Ann. 14, 53. et Suet. Calig. 23. 72.

Virtus Scipiadae et mitis sapientia Laeli.

Vid. ad 1, 2, 32. 73. Schol. Cruq.: „Scipio Africanus et Laelius feruntur tam fuisse familiares et amici Lucilio, ut quodam tempore Laelio circum lectos triclinii fugienti Lucilius superveniens eum obtorta mappa quasi feriturus sequeretur." Cf. Cic. de Orat. 2, 6. 74. *Donec decoqueretur olus.* Idem Schol.: „Donec coena pararetur. Ostendit per herbas, eos fuisse sobrios." *Olus* cibus pauperiorum et frugalium, ut item cicer,

fabae, lupini, porrum etc. Confert. Heind. A. P. 249; 2, 117; 6, 64; 7, 30; Epist. 1, 5, 2; 17, 13; 2, 1, 122; Jacobs. Animadv. ad Anthol. v. 2. p. 3. pag. 143. Vid. etiam 1, 6, 115; 2, 3, 182, interpp. ad Hesiod. Opp. et D. 41.

77. *fragili* et *solito* neutra sunt, ut bene monet Heind.

79. Rectum nobis quoque videtur *diffingere* i. e. *mutare*, ut explicat Schol. Cruq. Nihil ex hoc, sive horum, ab Horatio dictorum, mutare, h. e. emendare seu reprehendere (cf. 1, 10, 53.) se posse dicit ICtus, sed omnia probare, nisi quod sit jus et judicium; quod eo dicat, ut monitus caveat Horatius. Scribendum itaque:

—— Equidem nihil hinc diffingere possum;
Sed tamen (ut monitus caveas, ne forte negoti
Incutiat tibi quid sanctarum inscitia legum),
Si mala condiderit in quem quis carmina, jus est
Judiciumque.

83. *Esto, si quis mala; sed bona si quis Judice condiderit? Laudatur Caesare.* Haec ne intelligi quidem possunt, adeo male sunt distincta; id quod dudum senserat Gesn. Neque *laudatur* probum est. Legendum sine controversia: *sed bona si quis judice condiderit laudatus Caesare?* Cic. Epist. ad Fam. 6, 12.: Placet Hector ille mihi Naevianus, qui non tantum laudari se laetatur, sed addit etiam *a laudato viro.* Ovid. Met. 9, 716.: Ianthen, Inter Phaestiadas quae *laudatissima* formae Dote fuit *virgo.* 85. *laceraverit* unus Feae liber. Rectum *latraverit.* Gesn.: „Liv. 38, 54.: *Cato allatravit Scipionis magnitudinem.* Verbum nimis triste et injurium de Catone non adhibiturus erat Livius. Vid. Epod. 6, 5.“ Propria potestate Noster usurpavit Epod. 5, 58, Epist. 1, 2, 66. Petron. c. 104.:

Et canis in somnis leporis vestigia latrat.

86. *Solventur risu tabulae.* Acr.: „Aut subsellia [judicum] solventur, i. e. compago lignorum, aut ipsae leges“ etc. *Solventur* pro Frangentur accipit Gesn. Similia videntur Maronis illud *Rumpunt arbusta cicadae*, et Juvenalis 1, 13: *assiduo ruptae lectore columnae.* Plato Euthydem. §. 74.; laudante Heind.: *ἐνταῦθα δὲ ὀλίγε καὶ οἱ κίονες οἱ ἐν τῷ Λυκείῳ ἐθορύβησάν τε καὶ ἥσθησαν.* Proverbialem locutionem esse Heind. suspicatur

similem vernaculae: er lügt, dafs die Balken biegen. Sed malim *tabulas* accipere *μεταφορικῶς* pro *legibus* cum Acrone et J. H. Vossio, qui vertit: Dann wird mit Lachen gelöst das Gesetz. Similiterque San. in nota: On déchirera en riant les pieces du procès. Neque absurdum sit, verba *Solventur risu* interpretari *Solventur risui*, i. e. *in risum*, quemadmodum Lucret. 3. dixit:

Vitaque mancupio nulli datur, omnibus usu,

pro *usui*, et Virg. Aen. 1.: *Parce metu* pro *metui*. Quem usum dativi pro accusativo cum praepositione nuper illustravimus in Vindiciis Ovid. ad Met. 3, 127. et ad Octaviae 400. Dixerit igitur Noster, tabulas legum sive ipsas leges solutum iri in risum, h. e. judices, cum iis secundum legem pronuntiandum fuerit, risuros. *Missus*. Dimissus, absolutus.

Sat. 2, 2, 1. *Boni*. Suavis compellatio, ut 6, 51, 95 etc., Pers. 6, 43. Εἰρωνικὸν est 3, 31, Graecorum exemplo, qui sic usurpant ὠγαθέ, ὠγαθοί. Cf. Terent. Andr. 3, 5, 10. (*bone vir*), Drakenb. ad Sil. Ital. 2, 240. H. *Bonis*, quod plerique libri habent, ineptum est et ortum procul dubio ex scriptura continua (*bonisit*), cum s. littera forte geminata esset: siquidem non *bonis* tantum ea virtus est, sed omnibus hominibus, h. e. ab omnibus virtus existimanda. Quam lectionem Feae quoque, ut olim Gesnero, placuisse, vehementer miror. 2. Recte Heind.: Den Erweis, dafs *quae praecepit* eine übliche Ausdrucksart wäre, konnte sich Bentley ersparen. Da hier Horaz den von Ofellus ausgesprochenen *sermo* wörtlich vorträgt, so scheint *quem* sehr passend. *Sermonem praecepit Ofellus*, wie Od. 1, 24, 2. *Praecipe lugubres cantus, Melpomene*. 3. *abnormi* lect. 3. codd. Cruq., cujus lectionis origo videtur eadem, quae τοῦ *bonis* v. 1. De Ofello vide ad 112. 4. *Nitentes*. Uncti, quae propria verbi significatio. Vid. Ernestii Clav. Cic. v. *Nitere*. Opponitur *impransi* in sequentibus, siquidem uncti coenabant (Terent. Phorm. 2, 2, 25; Catull. 13. etc.). De nitore mensarum sequente versu dicitur. Certe intelligendum ex Lambini sententia mensas λιπαρὰς, pingues, unctas, opiparas, ne crimine ταυτολογίας Noster compelletur. 7. *impransi*. Acr.: „Jejuni, sobrii, ut alibi (3, 257.) ipse: Postquam est impransi

correptus voce magistri." Cf. 38. 9. Exercitationum Rom. juventutis militarium duae, venatus atque equitatio, dictae pro omnibus. Cf. Od. 3, 24, 54; Cic. de N. D. 2, 64, ibique Davis. H. 11. *graecari*. Ἑλληνίζειν, graecum morem sequi. Vid. Salmas. ad Tertull. de Pallio p. 360. Id. 13. *agit*. Cic. pro Arch. 7.: Haec studia adolescentiam *agunt*, senectutem oblectant etc. Id. Ceterum Gesnerus Heindorfio imposuit, cum constructionem hujus loci nescio quo modo non assequeretur, quae minime obscura est, cum hoc dicat poëta: Ubi fastidium tuum vicit labor seu Romano seu Graeco more exerciti, tum, *si potest*, sperne cibum vilem; verba autem *pete cedentem aëra disco* παρενθέτως inserta sint, quibus verbis durior et antiquitatem amans Ofellus virilem disci ludum pilae molliori praefert probatque, quasi dicas, *seu te discus delectat, quem ludum ut ludas, ipse suadeo*. 15. *Nisi Hymettia* etc. Descriptio *mulsi*, de quo cf. not. ad 4, 24, et interpp. Colum. 2, 41. 18. *Latrantem*, iratum. Cf. 8, 5; Lucret. 2, 17. *Unde — qui*. Ταυτολογία familiaris. Vid. H. 21. *album*, λευκὸν, μὴ ἡλιωμένον. Color vitam umbratilem degentis. Vid. Id. *Ostrea*. Synizesis, ut 1, 8, 43. Recte ibi Porph. confert Iliad. 3, 237. (Κάστορα θ' ἱππόδαμον καὶ πὺξ ἀγαθὸν Πολυδεύκεα) et Virg. Aen. 10, 116. (Haec finis fandi, solio cum Jupiter aureo); male Aen. 7, 160. (Jamque iter emensi turres ac tecta Latinorum), qui, versus est hypermetrus. 22. *Scarus*, σκάρος, piscis, de quo Plin. H. N. 9, 17., postquam dixit de acipensere, lupo et asellis, qui pisces olim in honore fuerint: „Nunc," inquit, „scaro datur principatus, qui solus piscium dicitur ruminare herbisque vesci, non aliis piscibus. Mari Carpathio maxime frequens, promontorium Troadis Lecton sponte nunquam transit. Inde advectos Tiberio Claudio principe Optatus e libertis ejus, praefectus classis, inter Ostiensem et Campaniae oram sparsos disseminavit. Quinquennio fere cura est adhibita, ut capti redderentur mari. Postea frequentes inveniuntur Italiae in littore, non ante ibi capti." Et 32, 11.: „Rhombus, scarus *principales* hodie." Nam ita legendum censeo, h. e. Rhombus et scarus. Cf. Epod. 2, 50. De scaro jam Ennius Apulej. Apolog. p. 484. Wouv.:

Quid scarum praeterii, cerebrum Jovi' pene supremi?

Cf. Macrob. Sat. 2, 12. Epicharmus apud Athen. 7. p. 319. F.: ἁλιεύομεν — σκάρȣς,

Τῶν ȣδὲ τὸ σκῶρ θεμιτὸν ἐκβαλεῖν θεοῖς.

Quae laudat Heind. Vide etiam ad 42. *Lagois* avis aeque ignota. *Lagopum* intelligit Baxterus, quam avem *praecipuo sapore* dicit Plin. H. N. 10, 48, eandemque esse putat Britannus atque *attagena*, sive perdicem Asiaticam, quam Noster commemorat Epod. 2, 54. (Tetrao bonasia Linn., *gelinotte de bois*, seu *francolin*, Haselhuhn, secundum Baxterum; sed Schneiderus in lexico graeco v. λαγὼς itemque Faber in Thesauro erud. scholast. lagopoda malunt esse avem Alpinam candidam, columbae magnitudine. Tetrao lagopus Linn., *gelinotte blanche*, Schneehuhn.]) 28. *honor*. Var. lect. Zurck. *color*. Glossema.

29. Frustra *haec* repositum est a Fea. Legendum, sicut vulgo, sed ita interpungendum:

Carne tamen, quamvis distat, nihil hac magis illâ,
Imparibus formis deceptum te patet.

h. e. Quamvis distat gallinae caro a pavonis, tamen nihil (non) hac (pavonis) magis illâ (gallinae, sed) imparibus formis deceptum te esse patet. *Tamen* positum in prodosi, cum ad apodosin pertineat, ut saepius ὅμως, εἶτα, ἔπειτα, εἶεν, apud Graecos. Vid. Heind. ad 6, 27. *Distat* absolutum, ut 3, 260. Hoc modo explicatus tandem videtur locus, quem a renatis inde litteris male intellectum inutilibus sive interpretationibus sive mutationibus certatim vexarunt viri docti. 30. *Esto*, εἶεν, usitata vox, ubi quid concedimus, et ad aliam rem transimus. Vidd. Schol. Cruq. ad 3, 65; Moeris Atticista v. εἶεν, F. A. Wolf. ad Platonis Symp. c. 4. Cf. 1, 83. 31. *Unde datum sentis*: Unde tibi datum, quod sentis etc. Unde tibi concessum est, ut sentias etc. Vid. Bentl. 34. *Mullus*, Cyprinus rutilus Linn. (ein Fisch aus dem Barbengeschlecht [sed hoc ipsum cyprinorum, qui nobis Karpfen, Carpes.], Rothbart [seu Rothfeder], Schmerbutte [?]. Heind.) Plin. H. N. 9, 17. postquam de acipensere, lupo, asellis, scaro et mustelis piscibus dixit: Ex reliqua, inquit, nobilitate et gratia maxima est et copia *mullis*, sicut magnitudo modica, binasque libras ponderis raro admodum exsuperant, nec in vivariis piscinisque crescunt, etc. In

his emendis Romani plane insaniebant. Vide, quos laudat Heind., Plin. ib. 31., Martial. 10, 31, Senec. Epist. 95, Juvenal. 4, 15. 35. *quo pertinet ergo proceros odisse lupus?* Schol. Cruq.: „*Cur* ergo magnitudinem laudas in mullo, et reprehendis in lupo? Quia scilicet in utroque te delectat, quod rarius." Cf. 3, 11, 201. Cic. Brut. 87.: Quod autem plures a nobis nominati sunt, eo pertinuit, ut paulo ante dixi, quod intelligi volui, etc. 38. H. e.: et quod stomachus, qui raro jejunus est, contemnit vulgares cibos. Nam praegressis *Quia — pondus* haec subjungenda, neque offendi debemus ἀσυνδέτῳ in Nostro. Vid. ad 1, 3, 56. Ceterum haud inelegans lectio Hildeberti, quam Fea commemorat, J. r. st. v. *tempsit*, h. e. temnere solet, ἀορίστως. 40. Heind.: *Vellem.* Niemand ist hier angestoſsen, und doch fodert ja die feste Regel hier *Velim* (βουλοίμην ἄν)." Itaque legendum esse suspicatur *Velle*, *ait.* Sed rectum est *Vellem* in re prorsus ἀδυνάτῳ: nam mulli fere bilibres, ut modo legimus in loco Pliniano, dubitanterque Juvenalis 4, 15:

—— Mullum *sex* millibus emit,
Aequantem sane *paribus* sestertia *libris*,
Ut perhibent, qui de magnis majora loquuntur.

Ergo fieri non potuit, ut *magnus* re vera mullus haberetur. Quae res aliter se habet in eo loco, quem confert Heind., qui locus est 1, 1, 55. Ibi fictus interlocutor recte, secundum meliores codd.: *Magno de flumine malim Quam ex hoc fonticulo tantundem sumere*, non *mallem*, quia fluviornm alii sunt magni, alii parvi, nihilque impedit, quominus fluvium aliquem propinquum isti fonticulo cogitemus. — *At* execrantis est, ut monet Heind. Execratur enim rusticus epulas fastidiosorum, optans, ut Auster eas putrefaciat. Sed statim recolligens animum, Quanquam, inquit, recentia istis putent; malunt putrefacta. Et sic fere Scholiastae. 41. *Praesentes.* Acr.: „Praesentes, quasi precibus meis *faventes*, ut *Praesentia numina Fauni* (Virg. Georg. 1, 10.); vel *potentes* austri" etc. Quemadmodum dicitur *praesens remedium, auxilium, periculum.* Vidd. interpp. ad Od. 1, 35, 2., Epist. 1, 1, 69, Heins. ad Ovid. Trist. 5, 2, 45, Drakenb. ad Liv. 10, 40. Virg. Aen. 9, 404.:

Tu, dea, tu praesens nostro succurre labori!

Quanquam et *Etsi* se corrigentis sunt. Rarius *Quamvis* eandem potestatem habet, ut apud Celsum praefat. 1. p. 23. Bip. (Ex his enim similibusque saepe curandi nova ratio ducenda est; *quamvis* ne haec quidem sic praeteriri debent, quasi nullam controversiam recipiant.) H.

42. Quanti rhombum fecerint Romani, vel e Juvenalis satira 4. intelligas. Cf. 48 sequ., 95; 8, 30; epod. 2, 50; Martial. 13, 81, quae loca laudat Heind. ad 1, 2, 116. 43. *rapula*. Cf. 8, 8. 44. *inulas*. Vid. ad 8, 51. 47. *Acipenser* an habendus sit pro eo pisce, qui acipenser sturio (Stör) dicitur Linnaeo, quaeritur. Vidd. Salmas. Exercitatt. Plin. p. 1316. Maximo in honore fuit apud Romanos tempore belli Pun. secundi; Horatii autem aevo jam contemnebatur. Cf. Athen. 7. p. 294. F., Plin. H. N. 9, 17, Macrob. Sat. 2, 12. — *Erat* vi caesurae posteriorem syllabam producit. Vidd. Was. Senar. c. 5, Nic. Heins. ad Ovid. Met. 1, 114 etc. Cf. Od. 1, 3, 36 etc. 49. *Ciconia*. Plin. ib. 10, 23.: Cornelius Nepos, qui divi Augusti principatu obiit, cum scriberet turdos paulo ante coeptos saginari, addidit, ciconias magis placere quam grues, cum haec nunc ales inter primas expetatur, illam nemo velit attigisse.

50. *Praetorius*. Κατ' εἰρωνείαν, quia pratura excidit. Schol. Cruq.: Asinius Sempronius Rufus praetorius instituisse creditur, ut ciconiarum pulli manducarentur; quare, cum in praetura petenda repulsam tulisset, tale epigramma meruit:

Ciconiarum Rufus iste conditor
Hic est duobus elegantior Plancis;
Suffragiorum puncta non tulit septem:
Ciconiarum populus ultus est mortem.

51. *edixerit*. Tanquam praetor. Cf. Epist. 1, 19, 10.

55. *Avidienus*. Ignotum aliunde nomen. Recte ni fallor, cod. Feae vetus: *Aufidienus*: cf. locum Taciti laudatum ad 1, 1, 4. Scriptum fuerit, paulatim augente depravatione, *Auuidienus*, *Auidienus*, quemadmodum f et u inter se permutari, bisque positae litterae semel exarari solent a librariis. *Pravum* ab effectu se detorquendi, quod exquisitius mihi videtur libri Bersm. lectione *pravus*, quam praetulit Bentl., frustraque Heind. tuetur locis, quales sunt 1, 4, 79; 2, 7, 71. 56. *Canis*. Propter sordes. *Ductum* an *dictum* ponas, non multum interest: nam et uterque mo-

dus loquendi usitatus est, et saepissime haec verba miscentur in codd., ut recte monet novissimus Satirarum editor Germanus. Quo laudante Liv. 1, 1.: Stirps virilis, cui Ascanium parentes *dixere nomen*, sicut Graeci καλεῖν (ἐπονομάζειν, λέγειν) ὄνομά τινι. *Dictum* codd. Bentl. omnes, Gesneri Hann. et edd. vett. *Ex vero*, ut Plaut. Stich. 88, Ovid. Fast. 2, 859.

60. Festus: *Repotia*. Postridie nuptias apud novum maritum coenatur, quia quasi reficitur potatio. 61. *Albati*, h. e. albis vestibus induti (λευκῇ, λαμπρᾷ, καθαρᾷ ἐσθῆτι) veteres sacrificabant, epulabantur, spectaculisque publicis intererant. Vidd. Pers. 2, 40, Theophr. char. 21, et utrobique Casaub., Torrent., H. *bilibri*. Sch. Cr. *Quod sextarium capit* etc.

62. Schol. Cruq.: *non parcus*. λιτοτής. *Liberalis in aceto veteri*, *acsi diceret: in eo solo non avarus*. 64. Idem: *Utrum*. Gallonium, an Avidienum. *Hac urget* etc. *proverbium*. *Nam ubi res duae nobis molestae inter se pugnant*, *eo proverbio utimur* etc.

65. *Mundus*. Καθάριος. Vid. Valck. ad Xenoph. Mem. Socr. 2, 1, 22. Cic. de Fin. 2, 8.: Mundos, elegantes, optumis cocis, pistoribus, piscatu, aucupio, venatione, his omnibus exquisitis vitantes cruditatem. Cf. 1, 2, 123, Od. 2, 10, 5 seqq.

67. *Albuci* Bentl. secundum Lambini libros 4 et Bersm. Parum exploratum est, utro modo rectius scribatur. Schol. Cruq.: *Saevus erit*. (Legendum puto: *Saevus. Erat*) *nimis tenax et parcus in dando singulis demenso*, *et asper in exigenda a singulis impensi ratione*, *castigandoque*, *adeo ut servos nonnunquam castigaret prius et caederet quam peccassent*, *dicens*, *vereri se*, *ne*, *cum peccassent*, *caedere tunc ei non vacaret*. *Ut Naevius unctam*. *Nam ut Albutius rigidior dicebatur in domestica disciplina*, *ita Naevius profusior* (*) *et remissior*. Confert Heind. 4, 78 sequ.:

> Magna movet stomacho fastidia, seu puer *unctis*
> *Tractavit calicem manibus*, dum furta ligurrit, etc.

et haec addit, hausta illa quidem ex vet. Sch.: Er (Naevius) fand also nichts Arges darin, wenn die Sklaven den Gästen zum Mischen des Weins f e t t i g e s Wasser, *unctam aquam*, reichten. Vid. ad 1, 4, 88; 2, 4, 62, 78. Ita quidem haec inter-

(*) Hoc verbum insertum a mala manu. Leg.: i t a N r e m i s s i o r.

pretari malim, quam balneum intelligere, ut San., qui sic vertit: Il ne portera point non plus la négligence et la malpropreté aussi loin que Névius, qui souffre que l'on donne de vilaine eau grasse pour le bain des conviés, ce qui n'est pas pardonable. Certe unguenta non aliena a balneis. Plaut. Poen. 3, 3, 89:

Quid multa verba? faciam, ubi tu laveris,
Ibi balneator faciat unguentariam.

ad quem locum Douza Centurion. pag. 433.: Ita unguentis balneum, in quo lavabis, effluere faciam, ut non balneum, verum unguentarii officina potius videri possit etc. Ceterum hoc etiam loco Porph.: *Hic est Albucius, qui, et avarus et elegans conviviorum apparator, saevus est habitus in servos; qui, ob cupiditatem nimiam habendi alienam uxorem, suam veneno necavit;* de quo commento quid mihi videretur, significavi ad 1, 4, 88. 75. Cf. 7, 107. 76. *pituita.* Schol. Cruq.: *Synaeresis metri causa.* Ita et Epist. 1, 1, extr. Persius 2, 57:

Somnia pituita quae purgatissima mittant.

Contra Catull., 23, 17, u littera non liquescente:

Mucusque et mala pituita nasi.

Fuse hanc figuram illustravimus ad Plaut. Amph. prol. 74.

77. *dubia.* Schol. Cruq.: *Lauta, luxuriosa. sic Terent. in Phorm.* (2, 2, 28.): *Coena dubia apponitur.* Ubi Lindenbr.: Πανδαισία. Aristoph. in Pace 567:

Ὦ Πόσειδον, ὡς καλὸν τὸ ςῖφος αὐτῶν φαίνεται
Καὶ πυκνὸν καὶ γοργὸν, ὥςπερ μᾶζα καὶ πανδαισία.

Vid. ibi Schol. Hieronym. ad Eustoch. de Virginit.: *Castae vocantur et Nonnae; post coenam dubiam Apostolos somniant.* — Ausonius quoque Mosell. 102.: *salmo, dubiae facturus fercula coenae.* 79. Passim apud veteres anima humana audit *deus in nobis.* Vid. Davis. ad Cic. Tusc. 1, 26. Ex anima mundi emanasse, primum Pythagoras et Plato, deinde inprimis Stoici docuere. Vidd. Diog. Laërt. 8, 28, Cic. de Senect. 21., de Nat. D. 1, 11, Gataker. ad Antonin. 2, 1, 4; 12, 26; Lips. Physiolog. Stoicor. 3, 8 sequ. H. 82. *quondam.* Schol. Cruq.:

aliquando, de futuro, ut Virg. (Aen. 6, 877.): *nec Romula quondam Ullo se tantum tellus jactabit alumno.* Acr.: *Quondam, quandocunque. adverbium medii* (imo *medium*) *temporis.* 84. *tenuatum.* Attenuatum. Ita et Tac. A. 15, 63. *Ubique.* Et ubi, ut Plaut. Cas. 2, 3, 38. 85. Hinc est illud *λιπαρῶς γηράσκειν*, ait Cruq. Retinendam autem copulam censeo cum Bentlejo, Cun. Heind. etc., quae quo modo omnino impedire ac dividere sensum dici possit, non intelligo. At plurimi libri *et* non agnoscunt, inquiat quispiam. Audio, sed raptum puto ab utrimque vicinis vocibus, ut passim factum. Vel temere geminatos litteras conspicere sibi visus librarius (*anniettractari*, *annitractari*) deleverit. 87. *praesumis.* Ante tempus sumis. H. Steph.

88. *Dura.* Adversa. Cels. Medic. 1, 1, extr.: *Cavendum, ne in secunda valetudine adversae praesidia consumantur.*

89. *Rancidum.* Schol. Cruq.: *Leviter putentem.* Imo *graviter.* Lucret. 6, 1153., laudante Heind.:

—— *Tetrum volvebat odorem,*
Rancida quo perolent projecta cadavera ritu.

92. *edax.* Sch. Cruq.: vorax glutio. Juven. 1, 140:

—— *Quanta est gula, quae sibi totos*
Ponit apros, animal propter convivia natum!

Quemadmodum Varro dixerat de R. R. 2, 4.: *Suillum pecus donatum ab Natura dicunt ad epulandum.* Cruq.: Ab auctoritate et disciplina majorum non obscurè notat deliciarum gurgites: iis (majoribus) enim ita curae erat diaetae superflua abscindere, ut cum hospite mallent etiam rancescentia laudare, quàm turpem saginam nimia corporis luxuria contrahere. Quare *Ξενοκράτης εἴποτε σάμνον οἴνου ἀντέξειεν, ἔφθανεν ὁ οἶνος τρεπόμενος πρὶν ἀναλωθῆναι, καὶ τὰ ὄψα πολλάκις ἕωλα ἐξέῤῥιπτεν. ὅθεν καὶ ἡ παροιμία τὸ Ξενοκράτους τυρίον ἐπὶ τῶν ἐπιπολὺ παραμενόντων καὶ μὴ τάχιστα ἀναλισκομένων*, ut scribit Stobaeus; hoc est: Xenocrates si quando vini cadum relevisset, in vappam convertebatur, antequàm consumeretur. Saepe et obsonia pridiana jam corrupta abjecit. Hinc natum est proverbium *Xenocratis caseus*] de rebus diu durantibus et quae non facilè consumuntur. 93. *Tellus prima.* 1, 3, 99.:

Cum prorepserunt *primis* annimalia *terris* etc.

ubi monet Heind., veterem fuisse famam de animalibus hominibusque ex terra ortis, quam famam etiam philosophi secuti sint, inprimis Ionici et Epicurus. Plat. Phaed. 102 et ibi Heind. Lucret. 5, 788 seqq. Cf. Virg. Georg. 1, 12. Cruq.: Videtur alludere ad illud Hesiodi in Oper. et Dieb. (174.)

Μηκέτ' ἔπειτ' ὤφειλον ἐγὼ πέμπτοισι μετεῖναι
Ἀνδράσιν!

h. e.

O utinam non visa aetas mihi quinta fuisset!

94. *Das*, tribuis. Tacit. A. 1, 7: *Dabat et famae, ut vocatus electusque potius a republica videretur.* Sen. de Clem. 1, 15.: *Principes multa debent etiam famae dare. Famae*, bonae famae, ut passsim. 95. Rectum sane *occupat*, siquidem hic non id dicitur, quod debet, sed quod solet fieri. Innatum autem homini est, ut laudem suam seu bonam famam libenter audiat. Schol. Cruq.: *Antisthenes philosophus cum vidisset adolescentem acroamatibus multum delectari, o te, ait, infelicem, qui summum acroama, hoc est laudem tuam, non audivisti!* Cic. pro Arch. 9.: *Themistoclem dixisse ajunt, cum ex eo quaereretur, quod acroama aut cujus vocem libentissime audiret: ejus, a quo sua virtus optime praedicaretur.* Et similiter Xenoph. Mem. Socr. 2, 1, 3. Hieron. 1, 14. Quod alteram lectionem (*occupet*) plurium et optimorum codicum esse dicit Heind., falli videtur: certe Feae ne unus quidem commemoratur, qui habeat. *Patinae*, quamvis testaceae, propter magnitudinem carae erant. Salmas. ad Tertull. de Pall. p. 459. Cf. 4, 77, Epist. 1, 5, 2, Pers. 2, 41, quae laudat Heind. 97. *Iratum patruum.* Schol. Cruq.: *Censorem, magistrum, et eum, qui debet habere curam tui.* Proverbii loco ita dicitur. 3, 88.: *ne sis patruus mihi*, h. e. severus morum censor. Cf. Od. 3, 12, 3. Pers. 1, 9. Clav. Cic. v. *patruus*. 99. *As* tamen habet quo se tueatur. Schol. Cruq.: *Laquei pretium, quo emas tibi laqueum ad suspendium.* Plaut. in Pseud. (86.):

Sed quid de *drachma* facere vis? CA. Restim volo
Mihi emere. PS. Quamobrem? CA. Qui me faciam
pensilem.

Lucian. Timon. 20., laudante H.: Ἐγὼ δὲ καὶ πολλὰς ἂν

εἰπεῖν ἔχοιμί σοι χθὲς μὲν ὐδὲ ὀβολὸν, ὥςτε πρίασθαι βρόχον, ἐσχηκότας, ἄφνω δὲ τήμερον πλυσίυς καὶ πολυτελεῖς. *Inquit* rectum est, ut intelligatur *aliquis*. Vid. ad 1, 4, 79. Quia tamen his ad praegressa respondetur, qui uni dicta sunt, rectius puto *inquis*, quod placuit etiam Heindorfio, legiturque in Schol. Cruq. *Trausius* seu *Trosius* usitatum Romanis nomen. Vid. Bentl. Sch. Cruq.: *Jure, inquis, Travius. Travius pauper et luxuriosus fuit.* 100. Idem: *Jurgatur. Increpatur, culpatur.* 101. *Tribus regibus.* Proverbialis loquendi forma, similis illi de regibus et tetrarchis 1, 3, 12. Lucanus quoque, ut monet Heind., 7, 226:

—— *Sicci sed plurima campi* (in Asia)
Tetrarchae regesque tenent magnique tyranni.

Quod clientes et parasiti patronos appellabant reges vel dominos, βασιλεῖς etc. (vide nos ad Terent. Phorm. 304.), minus huc pertinet. 104. *Templa ruunt.* Huic malo Augustum postea medicatum scimus ex Suet. Aug. 30. Ovid. Fast. 2, 59 sequ.

106. Ita Lambini quidam libri et unus antiquiss. Blandin. ap. Cruquium. *Rectae*, ὀρθαὶ, μὴ καθαιρεθεῖσαι. Vid. Schneider. lex. Alterum (*recte*) dictum, ut *rectissime sunt apud te omnia* Cic. Ep. fam. 9, 9., *Rectene omnia?* Quinct. 6, 3, 84, quemadmodum et *Salvene* (se habet res)? dicitur, et *Salvaene res?* Plaut. Men. 5, 2, 26, Stich. 8. *Nimirum*, δηλονότι, freilich, ironicum est, ut recte monent Cruq. et Heind., delendumque signum interrogandi, quod ostendunt etiam edd. Steph. et Cruq. *Erunt* recte se habet: vidd. superius annotata ad hunc versum. Sed probum etiam *eunt*, modo codicum auctoritate niteretur. Cic. ad Att. 14, 15: *Incipit res ire melius, quam putaram.* et 20.: *Prorsus ibat res*, i. e. *procedebat*, *bene cedebat*, ut recte interpretatur Heind. 107. Sch. Cr.: *Cum patrimonium omne per luxuriam consumseris, commutata fortuna.* Ovid. Fast. 1, 438.: At deus —

Omnibus ad lunae lumina risus erat.

Eurip. Bacch. 1079.:

Ἄγω τὸν ὑμᾶς κἀμὲ τἀμά τ' ὄργια
Γέλων τιθέμενον.

Simile est Comicis tritum *ludos aliquem facere* seu *reddere*. Vide Ph. Parei Lexic. Plaut. h. v., Terent. Andr. 3, 1, 21. ex emendatione Bentleji. Idem poëta Eun. 2, 3, 8.:

> *Hic vero est, qui, si occoeperit, ludum jocumque dicas,*
> *Praeut hujus rabies quae dabit, illum alterum fuisse.*

Nam sic eum locum constituendum esse, jam pridem in editione Terentii nostra significavimus. Cf. 5, 37. *Uterne*, monente Heind., ut *anne*, *quantane* 2, 3, 317, *quone* ibid. 295. *Utrumne* habet etiam Cic. 109. *assuerit*. Schol. Cruq.: *assuefecerit se deliciis et apparatibus*. Vid. ad 1, 4, 105. *Superbum*, fastidiosum, paratis uti nolentem. Cf. 6, 87. 111. Schol. Cruq.: *In pace. In prospera fortuna: nam qui est in bonis, et vivit parvo contentus, ita se parat ad inimicam fortunam, quemadmodum sapiens parat bello necessaria in pace. Bello comparat egestatem.* 112. Idem ad vers. 1.: *In hac satira sub persona Ofelli Stoici invehitur in luxuriosos. Ofellus Latinus dicitur quaedam sectae Stoicae e Graeco transtulisse.* Et ad h. l.: *Haec verba sunt Ofelli ad finem usque, cujus ager ab Augusto fuerat donatus Umbreno militi, a quo eundem postea conduxit.* Acron quoque: *Iste Ofellus proscriptus est, quia fuit in parte Cassii, et possessio ejus tradita est militibus Augusti, quam Ofellus postea ab iisdem conduxit.* Sed de Stoico ejus nominis altum silentium apud auctores, neque Ofellus Horatii philosophus est, sed rusticus. Ceterum tres inprimis ejusmodi agrorum distributiones illo tempore factae sunt, prima a. U. C. 712. post mortem Bruti et Cassii, quae h. l. dicitur; secunda post victum in freto Siculo Sext. Pompejum 717.; denique tertia exarmato Lepido 721., de quibus cf. 6, 55. sequ. et Heind. ad utrumque locum. 113. *latius*. Schol. Cruq.: *Largius, copiosius.* Juven. 14, 234.: *adeo indulgent sibi latius ipsi.* Caes. de B. C. 3, 16.: *rem frumentariam expediendam, qua anguste utebatur.* Quod attinet ad lectionem *lautius* (nam qui *laetius* scribendum conjecerit, quem refellit Heind., non reperio), Cruquius quidem: *Henricus Stephanus legit* l a u t i u s; sed id certe non factum in prima ejus editione, quae prodiit 1577.; et in tribus subsequentibus eum tale quid sibi indulsisse quominus credam, facit ingenium viri, ad mutandas receptas lectiones tardissimi, ut ipse de se ait in prae-

fatione, et diatribes pagg. 53. et 69., quo quidem loco: *Ex his,* inquit, *cognoscere poterit lector, quam religiosus in servandis receptis lectionibus, quantumlibet suspectis, fuerim; nisi ubi unius saltem exemplaris consensus accessit. Alioqui enim si illam, cujus antea memini, circa conjecturas audaciam (id est, in arrogando conjecturae id juris, quod librorum veterum duntaxat aut alicujus ex vetustis scriptoribus fidei debetur) imitari voluissem, aliquam saltem ex illis conjecturis in ipsum contextum (ut vulgò vocamus) intrudere mihi permisissem.* SED TALEM A ME DEVS MENTEM AVERTAT. Quid multa? Ejusdem diatribes pag. 68. subdubitare se dicit vir modestissimus, ne hoc loco *lautius* ab Horatio scriptum potius fuerit qam *latius*: melius certe convenire illud cum his, quae non multo post sequantur, verbis *quanto aut ego parcius, aut vos, O pueri, nituistis* etc. Cui suffragatur Cruq., favetque unus Feae liber; sed recte lectio vulgata defenditur. 114. *accisis.* Sch. Cr.: *imminutis. Metato. Ad mensuram diviso et limitibus distincto cum milite Augusti. Huic contrarium est immenso. Propert.* 4, 1, 128., laudante Heind.:

—— In tenues cogeris ipse Lares:
Nam tua cum multi versarent rura juvenci,
Abstulit excultas *pertica tristis* opes.

115. *mercede colonum.* Conductorem agri. Vid. Colum. 1, 7. *Fortem* καρτερὄντα, seu patientem, interpretantur Gesn. et Heind. Nos ita potius vocem accipiendam existimamus, ut apud Terentium Andr. 2, 6, 14. (*Dum licitum est eii, dumque aetas tulit, Amavit; tum id clam: cavit ne unquam infamiae Ea res sibi esset, ut virum fortem decet.*) Ad quem locum nos olim: *Virum fortem.* Honestum, καλοκἀγαθὸν, quomodo et *Comis* usurpatur antiquioribus. Plautus, quos pulcros vult describere, *fortes* vocat Bacch. 2, 2, 38, Mil. 4, 3, 13 (ubi vid. Boettiger.): nam quaevis facile virtutes attribuuntur illis, quibus a specie commendatio est. Cf. Plaut. Mil. 1096, 1101, Bacch. 181, Pers. 844 nostrae ed. 2., Heind. ad 1, 16, ubi similes laudat hujus Nostri locos, qui sunt infra 135, 3, 216; 5, 64; Epist. 1, 7, 46; 9, 13. Nostrates dicunt: einen rechtlichen Pachter. 119. *operum vacuo.* vacanti, otianti, nil agenti,

propter imbrem. 120. *bene erat.* Vid. not. ad 8, 19. 121. *pensilis uva.* Plin. H. N. 14, 1.: *Durant aliae* (uvae) *per hiemes pensili concameratae nodo, aliae in sua tantum continentur anima ollis fictilibus et insuper doliis inclusae, stipatae vinaceis circumsudantibus; aliis gratiam, qui et vinis, fumus affert fabrilis.*

122. *duplice ficu.* Schol. Cruq.: *bifida.* Ita et Veget. 1, 38, 6; 56, 17. Heind.: Die nur einmal gespaltenen, getrockneten, und wieder zusammengedrückten Feigen, bifidae, δίχα ἐσχισμέναι, sind nach Aristot. die süfsesten. Vid. Schneider. ad Pallad. de R. R. 4, 10, 35. 123. Schol. Cr.: *Si quando libere potare vellent antiqui, id est sine archiposia* (ἀρχιποσίᾳ), *dicebant se magistram facere culpam.* Alias leges bibendi dabat *magister* seu *rex bibendi* (συμποσίαρχος, βασιλεὺς, ϛρατηγός), qui per talos creabatur (Od. 1, 4, 18; 2, 7, 25; Cic. de Sen. 14; Plaut. Pers. 5, 1, 18; Lips ibi et Antiqq. Lectt. 3, 1.); hic per jocum culpa dicitur magistra bibendi ea sententia, ut quicunque conviva deliquisset, ceteris etiam per *ludum* jocumque ad id eum adigentibus incitantibusque, ei poculum hauriendum esset. Mirum, in re tam clara tot tantosque viros coecutiisse. 124. Sch. Cr.: *Rogata deinde Ceres, ut perseveraret in frugibus, ita ut se ostenderat, tristitiam explicuit vino.* Venerata *autem in passiva significatione posuit, ut Virg.* (Aen. 3, 460): *Cursusque dabit venerata sacerdos. Ita culmo. Suppl.* ut. Intell. preces ad Cererem cum libatione ac potatione. Vid. Turnebi Adverss. 7, 9. 125. *Explicare frontem* dicitur, ut Graecis χαλᾷν τὸ μέτωπον. Vid. Heind. 127. Schol. Cr.: *Hinc. De eo, quod in usu habeo, — de exiguo, quantum potest irata Fortuna detrahere?* 128. *Pueri.* Filii: cf. 115. *Nituistis.* Id.: *Bene accepti fuistis, bene vixistis. Incolam* dicit Umbrenum militem, non *herum*, propter sequentia. 134. Scabra versio Marcilii. En Graeca (Anthol. Palat. 2. p. 27.):

ΑΔΕΣΠΟΤΟΝ. (*)

Ἀγρὸς Ἀχαιμενίδȣ γενόμην ποτὲ, νῦν δὲ Μενίππου,
 Καὶ πάλιν ἐξ ἑτέρȣ βήσομαι εἰς ἕτερον.
Καὶ γὰρ ἐκεῖνος ἔχειν μέ ποτ᾽ ᾤετο, καὶ πάλιν ȣ̃τος
 Οἴεται· εἰμὶ δ᾽ ὅλως ȣ̓δενὸς, ἀλλὰ Τύχης.

(*) Luciano tribuitur a Planude.

Sat. 2, 3. Schol. Cruq.: *Inducit Hor. Junium quendam Damasippum secum loqui, qui, consumto per mercatum patrimonio, philosophari coeperat. Ab hoc fingit desidiam suam castigari, quod nec in urbe, diversis conviviis et occupationibus impeditus, quidquam scriberet, nec in villa, ad quam tamen secesserat scribendi gratia, comportatis secum multis auctoribus Graecis.* Cruq.: Miro quodam artificio sui temporis Stoicos, homines impuros, illudit Hor. sub persona ei rei accommodatissima, Damasippo, stulto quodam mercatore, quem sibi facit recitare, quonam pacto, mercibus suis aliquando temere commutatis, ex satis amplis opibus devenisset ad extremam ferme pauperiem, adeo ut jam, fabula vulgo factus, prae pudore de se in Tiberim praecipitando non dubitaret, nisi, auctore Stertinio Stoico retractus et a praecipitio liberatus, didicisset Stertinii more στοϊκίζειν, hoc est impudentem esse, in alios acriter insultare, eisque nomen insaniae objectare, ut qui jam Stoicus liber esset et barbam nutriret. Hoc enim erat eorum tunc temporis hominum supercilium, qui sese pro Stoicis venditabant, ut se solos sapere, ceteros omnes insanos esse clamitarent; sese virtutem amplecti, alios esse in vitio; cum tamen vita et moribus nihil esset ipsis ambitiosius, avarius, nequius, superstitiosius. Quod de Damasippo in confesso esse ait Hor., quem pulchre quidem de stultitiae generibus fingit ex antiqua Stoicorum virorum ἀκωλύτων, ἀνεκβίαστων, ἐλευθέρων, ἀπαρεμποδίστων, disciplina cum Stertinio disserere, sed stultitia se non esse inferiorem, inquiens: O major tandem parcas insane minori. Ceterum suo more eos ex insidiis adoritur, dum in exordio se suaque studia Damasippo libere vellicanda propinat. quod eo consilio facit, ut tutius circum praecordia ludat, ipsique minus animadvertant se viris bonis ludos fieri.

Monet Heind., carmen hoc in consummatissimis Horatii recte numerari; quod quidem, cum aedilitatis Agrippae mentio fiat v. 185., scriptum esse non possit ante annum U. C. 721., ante Chr. 29., Nostri 33., quo anno eum Agrippa magistratum gesserit.

Vers. 1. *Scribis*, producta syllaba posteriore ante vocalem, legitur quidem in vulgatis et Feae quoque editionibus; neque ignoro, quae vis nonnunquam sit caesurae, quam vis ipse

exemplis illustravi ad Od. 3, 16, 26.; sed tali licentia hic utentem Horatium nonne in ipso limine impingere recte diceremus. Quare, prope scripturam codicum, in quibus habetur *scribes*, ita haec legenda esse dico:

Sic raro scribes, ut toto non quater anno
Membranam poscas, scriptorum quaeque retexens,
Iratus tibi, quod, vini somnique benignus,
Nil dignum sermone canas? Quid fiet? etc.

Scribes, scribere vis.

2. Cruq.: „*Membranam.* In qua ex παλιμψέςῳ seu tabula rasili, ex diariis, tabulis ceratis, scripta confusius obscuriusve describas nitidius, ordinatius perfectiusque, tanquam evulganda atque oculis omnium exponenda." Cf. tamen Pers. 3, 10 seqq. *Retexens.* Commutans, emendans, quae in tabulis aliquando scripseras; eaque iterum quasi ab initio coepta scribas, ita delendo maculas, ut nihil antea scriptum esse videatur: sumta metaphora a tela, quae texitur et retexitur, ἀναλύεται. De Penelopae potissimum cogitat Lamb. Catull. 22, 4. seqq.:

Puto esse ego illi millia aut decem aut plura (versuum)
Perscripta; nec sic, ut fit, in palimpsesto
Relata: chartae regiae, novi libri,
Novi umbilici, lora rubra, membrana
Directa plumbo, et pumice omnia aequata.

4. *dignum sermone.* λόγου ἄξιον. H. *Ab ipsis.* Male Cruq.: Post dies Saturno sacros. Si celebratis demum Saturnalibus in villam suam Noster se contulit, quid mirum? et quae tum fugisse dicendus est? Imo *ab ipsis* Saturnalibus eo fugit, ut sobrius maneret scriberetque. De hoc festo omnia in vulgus nota. Vide Lipsii Saturnal. 1, 2. — 4. Fabretti Inscr. c. 6. p. 482. Cf. 2, 7, 4. 6. *Nil est.* Plaut. Capt. 2, 2, 94.:

At nihil est, ignotum ad illum mittere; operam luseris.

Cf. Asin. 1, 2, 20 etc. Idem *Nihil agis.* Vid. Baxt. Minus recte faciunt, qui hanc interrogationem putant.

7. Schol. Cruq.: *Arguit eorum stultitiam, qui cum sententiarum aut verborum urgentur inopia, in parietes quasi minus commodos irascuntur.* Cf. Pers. l. l. ad 2. Sed quid

Acro, (*) si quidem is est? *Solebant*, inquit, *antiqui poëtae parietes lectis suis proximos cera illinere, et habere graphia juxta, ut, si forte noctu aliquid accidisset* (Schol. Cr. *occurreret*), *id ante oblivionem litteris notarent*. De quo loco sic Cruq.: Non negaverim, majoribus nostris tabulas cera incrustatas fuisse, atque a parietibus suspensas, κηρώματα, a materia, seu παλιμψέςες, a radendo, dictos, in quibus quaecunque primum in mentem veniebant, incerto ordine notabant. Verum solidos lecti (imo: lectis proximos) parietes cera inlitos nugamentum crediderim. Quin potius parietes dixerim pluteos, in quos cogitabundi vel pugnos vel caput illiderent, si quid pro voto non suggereret animus. Hinc dicitur paries laborare, ictus et verbera pati, metaphoricòs; quale quoque est illud Persii (I, 106.):

Nec pluteum caedit, nec demorsos sapit ungues.

Sunt enim Plutei quoque tabulae, teste Festo, quibus aliquid praesepitur. — Ceterum bene Ch. B.: *calami frustra, immerit.*, vitato i litterarum consursu. 9. *multa et praeclara*. I. e. *multa praeclara*, inquit H., πολλὰ καὶ καλὰ, πολλὰ καὶ κακά. Cf. Brunck. ad Aristoph. Thesm. 351. Epist. I, 8, 3. *Minantem*. Promittentem, ut ἀπείλησας Odyss. Θ. 383. Cf. Aristoph. Plut. 88. Contra, monente Schol. Cruq., Virg. Aen. 2, 96.:

Promisi (me) *ultorem, et verbis odia aspera movi.*

Ubi vid. Serv. 10. *vacuum*. Sch. Cr.: Otiosum. Cic. de Legg. I, 4: *Quoniam vacui sumus* etc. Cf. Clav. Cic. h. v. *Tepido tecto*. Idem Schol.: *Fuit Hor. frigoris impatiens, ut ipse de se testatur in Epistolis* (I, 7, 10):

Quod si bruma nives Albanis illinet agris,
Ad mare descendet vates tuus, et sibi parcet,
Contractusque leget.

Amavit enim Hor. focum luculentiorem: idcirco sub hiemem solebat se transferre in villam propter lignorum copiam. Vid. de ejus villa in montibus Sabinis Epist. I, 18, 104. Frustra

(*) Habentur quidem haec etiam in scholiis Cruq., nisi quod pro verbo p o ë t a e ibi legitur s c r i p t o r e s. Sed superiora iis subjuncta sunt, tanquam rectiora.

Bentl. legendum conjecit *lecto*, h. e lecto lucubratorio, cum *tepido* conveniat *tecto*, *lecto* non conveniat. Sed ipsum commenti sui poenituit, itaque indignus erat, quem tam male acciperet Heind., ut diceret, ubique eum conjecturas captasse. Fuit Bentl. maximi vir ingenii, maximaeque eruditionis, qualem in seculo vix unum reperias, qui totum fama illustret sua. De ejus generis viris loquendum, ut de J. Lipsio loquitur D. Heinsius ad Senecae Phoeniss. 182; neque contemnendi unquam ii sunt, per quos multum profecerimus in litteris. Sed ita interdum impingebat bonus Heind., praesertim ex quo morbo factus erat morosior; velut etiam Wielandium tangit in Prolegomenis hujus satirae, cum dicit: Ob das hier V. 14. ff. Gesagte ernsthaft gemeint sei, ob diese seine (des Horat.) scheinbare Gleichgültigkeit gegen den Ruhm, sein allzufrühes Stillstehen auf einer so munter betretenen Laufbahn, von seinen Gegnern benutzt wurde, ihn auch von dieser Seite zu verkleinern, oder ob er hierüber Vorwürfe von den ungeduldigen Freunden hörte, Vermuthungen dieser Art, an welchen Wielands Einleitungen so reich sind, lassen sich doch auf keine Weise begründen. Quasi scilicet res tam tenues et plerumque obscurae justis historicorum testimoniis firmandae essent, neque de iis valeret, quod dicit alicubi abbas Gagliani in libro francogallico, qui sic inscriptus est: Dialogues sur le commerce des blés: „Où diable avez-vous dit cela? vous allez vous écrier: cela n'est pas dans votre livre.“ Cela y est, je vous réponds gravement. *C'est dans le blanc, entre les lignes.* 11. *Quorsum pertinuit.* Vid. ad 2, 35. *Stipare.* Schol. Cruq.: *Stipatos comportare horum auctorum libros, Platonis philosophi* etc. *Philosophi* dicit, ne Comicum cognominem intelligamus, bonum illum quidem scriptorem, et quem in canonem suum Alexandrini critici recepissent, neque tamen Eupolidi Cratino atque Aristophani comparandum, silendumque, ubi illorum unus pro omnibus nominatur, ut hoc loco. (Vid. ad Epist. 1, 19, 1.) Et ita quidem nomen per se Platonis philosophum semper significat; alter vocatur Πλάτων ὁ κωμικός. Vid. Valck. ad Theocrit. Adoniaz. p. 326. C. Ceterum de Eupolide cf. 1, 4, 1. et Quinctil. 10, 1. De Platone et Menandro qui dicere vel-

let, actum ageret; neque his minus notus Archilochus, quem tanquam alterum Homerum veteres admirabantur. Vid. Ruhnken. ad Vellej. 1, 5. Ejus commemoratione, quem in epodis potissimum secutus Noster est, quod indicari putat Wielandius, ea carmina jam tum scripta fuisse ab Horatio, incertum quidem argumentum est; sed Heindorfio, Bentlejanam ejus opera in annos digerendi rationem opponenti quid responderi possit, vide ad Od. 4, 12, 15. 18. *Janum.* Vidd. de ejusmodi transitionibus perviis (Cic. de Nat. d. 2, 27), praesertim in Foro, Clav. Cic. v. *Jani*, Lud. Joh. Scoppae Collectan. lib. 1, 2. (Lamb. Gruter 1. p. 894.) et Heind. ad h. l. In Fori uno medio stationes suas habebant argentarii et foeneratores.

20. *Olim nam.* 6, 78. 21. *quo aere.* Schol. Cruq.: *In quibus vasis. Significat, Corinthiorum vasorum amatorem se fuisse.*

23. *callidus.* 7, 101. 24. *Hortos.* Cic. ad Att. 12, 33.: *Ego, ut heri ad te scripsi, si et Silius is fuerit, quem putas, nec Drusus facilem se praebuerit, Damasippum velim aggrediare. Is, opinor, ita partes fecit in ripa nescio quotenorum jugerum, ut certa pretia constitueret, quae mihi nota non sunt.* Cf. ibid. epist. 29.

25. *Mercuriali* etiam Cun. et Haberfeldt in Commentario; quam lectionem exprimit Clariss. J. H. Vossius, qui sic vertit: Daher des Mercurius Liebling Volle Versteigerungshallen mich zubenamten. Sed Schol. Cruq.: *Vulgo cognominabar Mercurius.* De Mercurialibus, collegio mercatorum, vid. Clav. Cic., quibus per jocum Hor. comparans poetas vocat Mercuriales viros Od. 2, 17, 29. 26. *Compita.* Acr.: *Auctiones* (certe minores, venditionesque vulgi minus nummati: nam majores auctiones fiebant in atriis auctionariis, de quibus vid. Cic. de leg. agr. 1, 3.) *fere in compitis fiunt, ex quibus se quaedam emere et vendere solitum significat. Compita dicuntur viae latae, ad quas ex multis regionibus convenitur.* 27. *morbi purgatum.* καθαρθέντα τῆς νόσου. Ita *sceleris purus* Od. 1, 22, 1. *Atqui* etc. Schol. Cruq.: *Morbum mutavi, inquit Damas., sed morbo non carui. Novus. Philosophia Stoica.*

29. *capitisve.* Haec scriptura confirmatur etiam Scholiaste Cruq., qui sic: Cum dolor lateris *aut* capitis mutatur in dolorem cordis etc. 30. Cels. Med. 3, 20.: *Alter quoque morbus est — phrenetico contrarius. In illo difficilior somnus, promta ad*

omnem audaciam mens est; at in hoc marcor et inexpugnabilis pene dormiendi necessitas. Λήθαργον *Graeci nominant.*

31. Schol. Cr.: *Dummodo non sis phreneticus et me caedas, quovis morbo labores per me licet. Irridet Damasippum. O bone.* εἰρωνεία. *Ne te frustrere. Ne te decipias, o Horati, inquit Damas.* 32. *Insanis et tu.* Secundum paradoxon Stoicorum, ὅτι πᾶς ἄφρων μαίνεται. Cic. Parad. 4. Lips. Manud. ad Stoic. philos. Heind. *Stultique prope omnes.* Cruq.: „Ne quis existimet, Damasippum hîc aliud dicere ab hoc Stoico paradoxo, ὅτι πάντες οἱ μωροὶ μαίνονται, propter τὸ *prope*, quod exceptionem denotare videtur, quasi aliqui stulti essent qui non insanirent, is ex praeceptionibus grammaticis in memoria habeat, hujuscemodi particulas *ferme*, *fere*, *prope*, plurimum universale quid adferre iis, quibus apponuntur, ut notavimus Ecloga 3. lib. 1. (v. 96.: Quis paria esse fere placuit peccata laborant, Cum ventum ad verum est.)" Et Heind.: *Prope*, *fere*, *ferme*, ein gewöhnlicher mildernder Zusatz zu *omnes*, wenn gleich, wie hier, alle ohne Ausnahme gemeint sind, wie im Griech. σχεδὸν ἅπαντες, πάντες, ὡς ἔπος εἰπεῖν. (Vid. ejus not. ad Plat. Protag. 93.) Haec etsi non improbo, tamen huc quidem pertinere nego, sed verba *stultique prope omnes* hoc valere arbitror *et prope omnes*, *utpote stulti*, h. e. *et major pars hominum, quae major pars constat stultis.* Quo modo et similiter adjectiva usurpari ab hoc Nostro solere, monet H. Steph. eo loco, quem adscripsimus ad Od. 4, 13, 24.

33. *Stertinius*, declamator Stoicus, de quo Schol. Cruq. ad Epist. 1, 12, 20: *Stertinius philosophus ducentos et viginti libros Stoicorum latine scripsit; hos notat, quos versibus suis obscuriorem fecerint philosophiam.* De medico Q. Stertinio, ejusque fratre, quo, item Aesculapii filio, usus est Claudius imperator, vid. Plin. H. N. 29, 1. Quos tamen ab hoc diversos esse, satis constat. *Crepat.* Assidue praedicat, utpote in tot libris. *Unde.* a quo, seu cujus Stertinii. 34. *Descripsi.* Schol. Cruq.: *notavi diligenter.* 35. *pascere barbam.* πωγωνοτροφεῖν. Virg. Aen. 7, 391.: *sacrum pascere crinem.* Schol. Cruq.: *Nutrire, in signum sapientiae.* Cf. 1, 3, 133. Barba prolixa et pallium, τρίβων, insignia fuere Cynicorum et aretalogorum Stoicorum. Cf., quos laudat H., Hadr. Jun. de Coma Grut. Thes. t. 4. p.

502. et Jacobs. Annott. in Anthol. graec. vol. 2. part. 2. p. 425. et vol. 2. part. 3. p. 143. Plutarch. tom. 2. p. 352. C.: ὅτε γὰρ φιλοσόφους πωγωνοτροφίαι καὶ τριβωνοφορίαι ποιοῦσι. Cruq.: Alludit ad vetus hoc dictum ἐκ πώγωνος σοφοί, barba tenus sapientes. Satir. autem 1, 3, 134. *lascivos pueros* festive intelligit Epicureos, quos pro pueris habuerint Stoici.

36. Schol. Cruq.: *Hic pons Fabricius dictus est a Fabricio consule conditore, qui nunc Lapideus nominatur, junctus insulae Tiberinae* (Aesculapii). Hodie *ponte di quattro capi.* H. 37. Cruq.: „Operiuntur capita vel pudoris, in nubentibus olim, vel luctus, in funere, vel religionis causa, in devotionibus. Damas. autem hic videtur, desperatis rebus omnibus, se devovisse patri Tiberino." Solebant ita inprimis morituri. Liv. 4, 12: *Multi ex plebe spe amissa, potius quam ut cruciarentur trahendo animam, capitibus obvolutis se in Tiberim praecipitaverunt.* Cf. 8, 9. (de Decio), Suet. Caes. 82. Plat. Phaedon. §. 155. Xenoph. Cyrip. 8, 7, 28, quae laudat H. 38. *dexter.* Schol. Cr.: *Bonus, felix, faustus, propitius. Virg.:* Sic sidera coelo Dextra feras. *Pers.:* dextro Hercule. Vid. Clav. Cic. v. v. *augurium* et *sinistr.* Cf. Plin. H. N. 7, 17; 11, 45 etc. *Cave.* Acr.: *Notandum, VE syllabam brevem esse.* — *Pers.* (1, 108): Vide sis, ne majorum tibi forte Limina frigescant. Cf. 177. Epist. 1, 13, extr. Ovid. Trist. 1, 1, 25. Fiunt haec apud Plautum et veteres in primae secundae et quartae conjugationum imperativis, ut docet Bentl. Schediasm. de metris Terent. c. 8., ubi δισύλλαβα tantum exempla verborum profert; neque nos in aliis observavimus, praesertim apud recentiores: nam quod *responde* ultima brevi legitur Martial. 3, 3, 7, a tertia conjugatione derivandum est. Manil. lib. 5. sub fin.:

Sic etiam magno quaedam respondere mundo
Haec natura facit.

43. *mala stult.* Cf. 1, 2, 30, 71; 3, 44; Lamb. ad primum horum locorum, Clark. ad Iliad. 2, 537. H. 44. De Chrysippo ad 1, 3, 126. *Chrysippi porticus.* Schol. Cruq.: *Stoici philosophi ἀπὸ τῆς στοᾶς.* [ποικίλης Athenis, in qua docebant Zeno et Stoici. Vidd. Suid. v. Ζήνων, Diog. Laërt. 7, 5. et ibi Menag.] 45. *formula.* Schol. Cr.: *Regula, definitio.*

48. *Insani* etiam cod. Tons. ap. Cruq. Lamb. etc. Glossema Sch. Cruq.: *Et illi insaniunt, quibus tu videris insanus.* 51. Id.: *Partibus, modis.* 53. Id.: *Caudam trahat. Proverbium est. Hoc est, risu dignus est. Sumtum a consuetudine puerorum: solent enim pueri deridentes nescientibus a tergo caudam suspendere, ut, veluti pecora, caudam trahant. Est genus unum* etc. Xenoph., laudante H., Mem. Socr. 1, 1, 14: Τῶν — μαινομένων τοὺς μὲν οὐδὲ τὰ δεινὰ δεδιέναι, τοὺς δὲ καὶ τὰ μὴ φοβερὰ φοβεῖσθαι (ἔφη). 57. Recte Schol. Cruq.: *Clamet amica mater. Haec composite proferenda sunt; videntur autem sumta a Graeca tragoedia, φίλη μήτηρ.* Quid rei amicae cum alicujus parentibus, sorore, et, quod maximum est, uxore? Senserunt Lamb. Wagn. Gesn. Heind. etc. 58. *cum cognatis.* Cf. 1, 10, 85. 59. Sch. Cruq.: *serva te*, cave tibi. Cf. Terent. Andr. 2, 5, 5; Adelph. 2, 1, 18 etc. 60. Porph.: *Hic Fufius Phocaeus tragoediarum actor fuit, qui cum vellet Ilionam dormientem exprimere, ut ad filii Polydori* (imo *Deiphili*) *exsurgeret vocem*, [Schol. Cr. *gravitate vini*] *in scena obdormivit.* De Iliona, Priami filia, et Polymestoris, Thracum regis, uxore, qui filium ei peperit, Deiphilum, quem pro fratre educavit, et Polydorum fratrem pro filio, unde factum est, ut Troja excisa Deiphilus a patre avaro pro Polydoro, cujus inhiabat opibus, occideretur, vid. Hygin. fab. 109, 240, et Acr. Ea de re tragoediam Pacuvius scripsit sub nomine Ilionae, cujus, ab Hecuba Euripidea diversae, fragmenta extant in collectione Scriveriana. Qua in fabula Deiphili peremti umbra ab Inferis rediens dormire simulantem de sepultura appellabat matrem Ilionam (Cic. Acad. 2, 27; Tuscul. 1, 44.), quam cum aliquando ageret iste Fufius, a Catieno quodam, qui partes Deiphili sustinebat, frustra vocatus est, ut qui revera ebrius obdormivisset. 62. *Vulgus* Horatio neutrum semper est, ut monet B. Emendanda igitur fuit, libris praesertim adstipulantibus, recepta scriptura *vulgum.* 63. *Similem* (errorem) *insanire.* Confert H. Epist. 1, 1, 101. Sen. de Vit. beat.: *hilarem insaniam insanire.* 65. *Esto.* Schol. Cruq.: *Concedamus, creditorem rapere*, dum probemus, hunc ipsum magis insanire quam Damasippum. Vid. ad 2, 2, 30. 68. *praesens.* Potens. Mercurius lucri, praesertim insperati, deus habebatur, Ἑρμῆς κερδῷος;

Vid. Bergler. ad Alciphr. 3, 47. et H. ad h. l. 69 seqq. Ab interpunctione laborare visum mihi aliquando locum fuit cum ita legendum existimarem:

„Scribe: „ „Decem a Nerio" .. " Non est satis: adde Cicutae
Nodosi tabulas; centum, mille, adde catenas:
Effugiet tamen haec sceleratus vincula Proteus.

Hanc rationem si sequare, Nerius ipse foenerator loquens inducitur et scribere in syngrapha jubens fictum aliquem debitorem (76.), se a Nerio, hoc est a semetipso, dictante, mutuo accepisse decem sestertios („Scribe sic: „ „Decem a Nerio" " intell. „ „accepi," "), quasi hôc res transacta sit, si scribat debitor, si nomen locet, jamque timendi causa nulla supersit creditori. Quem errorem castigans Damasippus, Neriumque interpellans: Non est, inquit, satis, istum scribere. Adde etiam, si libet, *Perillii* (Porph. ad h. l., Acr. ad 75.) Cicutae, scrupulosissimi foeneratoris, tabulas seu syngraphas (Contracte, Obligationen), i. e. utere tabulis, quales conficere solet Cicuta subtilissimas, et quibus maxime cavetur creditori, adde centum catenas seu cautiones juris, adde mille: tamen ea vincula debitor effugiet omnia, ceu Proteus. (Scribere, Rescribere, Discribere, verba usitata in re pecuniaria Romanorum, de quibus verbis vidd. interpp. ad h. l., Plauti As. 103, Terentii Adelph. 2, 4, 13, Phorm. 5, 8, 29 etc. Cf. Schol. Cruq. ad 76. *Centum, mille, ἀσυνδέτως,* ut *sex, septem* Epist. 1, 1, 57. Cf. not. ad 1, 3, 56 seqq. Schol. Cruq.: *Nerius et Cicuta foeneratores fuere callidissimi* etc. *Cicuta sic dictus ab amaritudine morum. Nodosi. Dolosi, qui multis dolis et nodis obstringat debitores.* De Proteo cf. J. H. Voss. ad Virg. Georg. 4, 387.) Sed nunc ita potius haec legam:

Scribe decem a Nerio — non est satis: adde Cicutae
Nodosi tabulas centum, mille adde catenas:
Effugiet etc.

hac sententia: Tu, creditor, scribe (h. e. jube scribi: nam qui aliquid curat fieri, is ipse facere recte dicitur), scribe igitur decem tabulas a Nerio, h. e. Nerii (quomodo *fulgorem ab auro* pro *auri* Lucretius similiaque alii dixerunt), seu Nerii

modo factas; quanquam hoc non est satis: adde Cicutae callidioris etiam Nerio centum tabulas, alteram altera nodosiorem cautioremque, ex quibus omnibus singillatim abs te ponderatis perpensisque eligas tutissimam tibi visam; imo ipsum Cicutam supera, cumque ille centum catenis, seu cautelis juris, illaqueare soleat debitorem, tu mille adhibe: tamen sceleratus effugiet debitor, artesque tuas eludet. Possis etiam ὑφ' ἓν accipere verba *tabulas* et *catenas*, ut intelligantur tabulae, quae sint pro catenis, quales scribere (eo sensu, quem dixi) jubetur creditor decem Nerii modo, centum Cicutae, magis magisque semper dolosas fraudulentasque, quibus si nondum contentus sit, mille alias etiam cautiores addere de suo possit: tamen fore, ut debitor, ruptis omnibus illis catenis, effugiat. 72. *malis ridentem alienis*. Schol. Cruq.: *Graecus est sermo* (Homer Odyss. Υ, 347:

Οἱ δ' ἤδη γναθμοῖσι γελώων ἀλλοτρίοισι.),

qui significat: si eum in jus rapere coeperis, non ridebit ex animo, sed risum simulabit suis malis, id est ore suo. Imo legendum: *sed risum dissimulabit*, intus ridebit (quomodo *intus pallere* dixit Pers. 3, 42.) malis alienis a risu, malis tristibus. Valer. Flacc. 8, 164.: *alieno gaudia vultu Semper erant*. Mire San.: „Mr. Dacier a fort bien pris le sens d'Horace. *On ne ménage guére ce qui est aux autres.* (!) De-là les Latins ont dit rire avec la bouche d'autrui, *malis alienis ridere*, pour signifier rire à gorge déploiée, et, pour ainsi dire, avec une bouche d'emprunt, que l'on ne craindroit point de fendre jusqu'aux oreilles." Quibus nollem obtemperasset novissimus apud Germanos editor, ita haec interpretatus: Hier lacht der vor Gericht gezogne Schuldner, seines Sieges gewiſs, von Herzen, so daſs er seine Backen so wenig schont, als wären es fremde. 76. *Dictantis*. Schol. Cruq.: *Credentis, quia cum damus, dicimus; scribe cautionem de ea pecunia. — Rescribere est debitum solvere, hoc est scriptum debiti liberare. Terent.* (Phorm. 5, 8, 28):

Sed transi, sodes, ad forum, atque illud mihi
Argentum rursus jube rescribi, Phormio.

h. e. reddi per scripturam. Vid. Bentl. ad Epist. 2, 1, 105.

77. Idem Schol.: *Sensus est: Jubeo audire avaros et ad praecepta vera esse bene cultos: nam qui soluto pallio audiunt, negligentes judicantur et minime curiosi. Est autem ὕστερον πρότερον: nam prius necesse est se componere, quam audire.* 78. *pallet*, aeger est, laborat. Pers. 4, 47: *viso si palles, improbe, nummo.* Simile *calet*, aestuat, 80. H. 81. Heind.: *omnes vos, ordine adite.* Quod melius. 82. *hellebori.* Veratri, praesertim ejus, quod *melampodium* (schwarze Nieswurz) dicitur, quo cerebrum purgabant olim, aliisque multis morbis medicabantur. Vid. Plin. 25, 5 et 11, Dioscor. 4, 151. 83. *Nescio.* Schol. Cruq.: *Λιτότης pro Bene scio.* Cf. H. De duplice Anticyra vidd. Strabo 9, 3, Theophrast. Hist. plant. 10, 11, Plin. l. l. Utraque helleboro clara. Tres per ridiculum dicuntur A. P. 300.

84. Schol. Cruq.: *Staberius homo fuit avarissimus, adeo magnitudine pecuniae delectatus, ut, cum finem vitae adesse intellexisset, monumento suo heredes inscribere juberet, quantum quisque a se in partem accepisset; qui si in aliquo mentiti essent, damnationis nomine centum paria gladiatorum populo exhiberent, epulum etiam populo pararent ad arbitrium Arrii voracissimi,* (v. 243.) (*), *et frumentum, quantum Africa feracissima mitteret, hoc est infinitum.* 85 seqq. Munus gladiatorium, epulum vel visceratio, et frumentatio usitata erant in funeribus, etiam privatorum. Vid. Kirchmann. De funeribus Rom. 4, 5.; 8. sequ. De Q. Arrii, fratrum istorum luxuriosorum patris, epulo lautissimo vid. Cic. in Vatin. c. 12. 86. *Damnati.* Schol. Cruq.: *testamento.* 87. *Sive* etc. Idem: *Ἀνθυποφορὰ Staberii: hoc enim subjicit Staberius, ne quaererent sui heredes, cur hoc fieri voluerit.*

88. *patruus.* Vid. ad 2, 2, 97. 89. *prudentem animum.* Sch. Cruq.: *εἰρωνικῶς.* Cruq.: *vidisse.* Lambinus, secutus (ut arbitror) phrasin juridicam, legendum censet *jussisse:* — nam referens haec verba *Credo hoc Staberii p. a. v.* ad superiora, ait, testatoris esse *jubere* et *cavere testamento.* Quod etsi non infitier, tamen propter omnem codicum consensum mihi religio fuerit, hoc verbum, *vidisse*, suo loco movere; praesertim cum videam, non omnino id esse pretium operae, imo perturbatum iri lectionis consecutionem in ejus verbi transmu-

(*) Hoc est unius ex fratribus, qui ibi commemorantur.

tatione: nam *prudentem Staberium vidisse* praebet occasionem Damasippo sciscitandi, non quid jusserit, sed quid senserit, quid providerit, quid intenderit in hujusmodi testamenti factione, nimirum (Stertinio tacitam testatoris mentem subindicante) Staberium iis testamenti formulis intendisse, ut vir bonus moreretur; quod judicabat non futurum, si moreretur uno quadrante pauperior quam vixerat: nam pauperiem credebat esse summum vitium propterea quod cernebat divites solos haberi bonos, claros, forteis, sapienteis, reges, etc. *atque in eo sensu hoc non praecedentia, sed subsequentia demonstrat.* [ut saepe Graecorum ὅδε: cf. 286 etc., nos ad Senec. Thyest. 752, Plaut. Curc. 401.) Deinde *Staberii prudentem* (εἰρωνικῶς) *animum vidisse* dictum puta per synchysin pro eo quod est, Staberium prudenti animo vidisse, hoc est προνοεῖσθαι [ὁρᾷν, βλέπειν, Heind.], providisse, ne scilicet vulgo crederetur pauperior occubuisse, eoque nequior.“ Sic ille, et recte. Falluntur, qui aliter. 91. *Quoad* monosyllabum h. l. est, ut apud Lucret. 2, 849; 5, 1432 etc. 94. *videretur.* Visus esset. Vidd. Bentl. ad h. l., Cort. ad Sallust. Jug. 59, Gronov. et Drakenb. ad Liv. 34, 12. H. Theognis 519.:

Πλήθει δ' ἀνθρώπων ἀρετὴ μία γίγνεται ἥδε,
Πλουτεῖν· τῶν δ' ἄλλων οὐδὲν ἄρ' ἦν ὄφελος.

h. e.:

Maxima pars hominum virtutem hanc autumat unam,
Divitias; parvi cetera sunt pretii.

97. *Etiam* affirmantis est vel concedentis, ut apud Plin. Epist. 4, 13; 6, 2. et passim. Recte Gesn.: Mihi placet, etiam hic vivide et per puncta interrogationis ac responsionis disputantem induci Stoicum: quod illius sectae proprium ait Cic. Paradox. pr. 99. *Quid simile isti* (Staberio). Quid simile fecit, ellipsi solenni, de qua vid. Davis. ad Cic. de Nat. d. 3, 6.

100. Cruq.: Transitio ad factum Aristippi philosophi ab hac Staberii mente plane dissentaneum, non minus tamen insanum; quod refert hoc modo Laërtius in Aristippo (2, 77.): Τοῦ θεράποντος ἐν ὁδῷ βαστάζοντος ἀργύριον καὶ βαρυνομένου, ὥς φασιν οἱ περὶ τὸν Βίωνα ἐν ταῖς διατριβαῖς,

Ἀπόχεε, ἔφη (ὁ Ἀρίϛιππος), τὸ πλέον, καί, ὅσον δύνασαι, βάϛαζε. 103. *Nil agit exemplum.* Idem: Nam in re controversa jubent canones dialectici ex notioribus ignota dubiaque colligi: litem namque lite, hoc est incertis incerta, velle diluere dicunt ipsi παραλογίζεσθαι. 106. *Scalprum*, σμίλη, culter sutorum, lapicidarum, chirurgorum et hortulanorum. *Formas.* Cruq.: Graece significantius dicitur καλόπȣς (καλοπόδιον), ὁ ξύλινος πȣ̃ς, ligneus pes, *een leest*, *une forme.* ἀπὸ τȣ̃ κάλον, τὸ ξύλον. 108. Idem: „*Quid* (sic) *discrepat istis.* ab istis." Similiter praegresso versu *Aversus mercaturis*, usurpato dativo, ut fieri solet in verbis dissidendi. Quinctil. 7, 1, 11: *ne illud spectans judex reliquorum defensioni sit aversior* (ubi tamen edd. Camp. et Spalding. habent *adversior*, ut h. l. Schol. Cruq. *Adversus mercat.*, sed frustra). Senec. Nat. Quaest. praef.: *Scio, quam sis ambitioni alienus*, etc. H. 113. *dominus.* Possessor. 115. Graeca vina nobilissima Thasium, Chium, Lesbium. Plin. H. N. 14, 9, Voss. ad Virg. Eclog. 5, 71, H. ad h. l. De *Falerno* Plin. H. N. 23, 20.: *Falernum nec in novitate nec in nimia vetustate corpori salubre est. Media ejus aetas* a quinto decimo anno incipit. Cf. Cic. Brut. 83. 116. *Cadus* est vas vino vel fructibus servandis, fere testaceum (Od. 3, 14, 20; Juven. 5, 35), oris angusti, subere claudendum. Hinc *ruber cadus*, *fragiles cadi.* Capiebat autem 3 urnas seu 12 congios. 119. *Blattarum ac tinearum.* Vide Plin. H. N. 11, 34; 29, 39; J. H. Voss. ad Virg. Georg. 4, 243 seqq. 120. Nimirum, εἰρωνικω̃ς. 123. *Dîs inimice.* Θεοῖς ἐχθρέ. Demosth. de Coron. pp. 124, 245. Reisk. H. 126. De porrigine, quae eadem ac prurigo (πιτυρίασις), vidd. Cels. Medic. 6, 2. Plin. non uno loco, etc. 129. Imo nihil aliud dicere vult, nisi hoc: Si populum vel ipsos servos tuos saxis caedere incipias, insanum te omnes clament. Pro *tuos* dixit *tuo quos aere pararis*, h. e. emtos, qui servi emti pro reliquis omnibus accipiendi sunt, vernis, testamentariis, bello captis: siquidem id tantum his verbis ridetur, quemquam *suam* ipsius familiam male accipere, quacum maxima ei intercedat necessitudo. Quod et aliter quam emtione acquiras servos, nihil ad rem. Recte igitur Bentlejus; neque aurem habere oportet eum, qui tot ὁμοιοτελεύτοις Incipi*as*, ser*vos*ve tu*os*, qu*os* aere parar*is*,

non offendatur. 132. *Quid enim?* Cf. 1, 1, 7. Cruq.: Ἀγανάκτησις avari etc. Imo ironica Stertinii concessio, non insanum eum esse, qui uxorem et matrem propter divitias occiderit, quia scilicet haec Argis non sint facta, neque ferro usus fuerit, velut demens Orestes, quasi vel locus vel caedis instrumentum quidquam ad rem facerent. Jamque probatum it, Orestem minus culpandum esse quam avarum, rei insatiabilem, propterea quod verâ insaniâ, a Furiis incussâ, matrem Orestes occiderit, caede autem patratâ non amplius insanierit, secus ac vulgus credat, cum avarus tot facinoribus in se admissis, neque mente captus, tamen non cesset argentum argento cumulare, malitque mori, quam demere aliquid de summa, ut Opimius. 135. Falli avarum dicit, cum, ex vulgi opinione, Orestem ante matricidium non insaniisse putet, sed eo demum commisso a Furiis agitatum fuisse, cum contra sit. 137. *tutae male* non sola conjectura ductus Cun. legendum existimavit, sed ita codex Tons. apud Cruq., nec male. *Tutae* pro *sanae*, ut *valetudo tuta*, *alvus tuta* ap. Celsum, etc. Vid. Be.

141. Orestis Euripideae locum illum (264.), quo Furiam Orestes vocat sororem (μί' οὖσα τῶν ἐμῶν 'Ερινύων), indicavere Lamb. aliique; sed Pyladi maledicentem eum neque apud Euripidem hodie invenias, nec quidquam tale habent reliqui duo Tragici Graecorum. 141. *splendida* non pro mero epitheto, quod vocant, ornante Heind. habet, quemadmodum *vitream* bilem dixerit Pers. 3, 8, sed atrae bilis proprietatem quandam significari putat, cum sit, ut ait Galen. περὶ αἰτ. συμπτ. 2, 50., ςιλπνοτέρα αὐτȣ̃ τȣ̃ αἵματος, quo modo affecta *picea bilis* hodie medicis dicatur; qua de re laudat Gorraei Definit. medic. p. 285 v. μέλαινα χολή, ubi *splendens* appelletur et *humor splendidus*. 142. *Pauper argenti.* Cruq.: Thesauri repositi reconditique. Sic alibi, *integer vitae scelerisque purus*, etc. Schol. Cruq. *Ita dicimus dives opum.* Cf. Od. 3, 16, 28. 143. *Vejentanum.* Vinum pessimum, quod nascebatur circa Vejos in Hetruria. Cf. Pers. 5, 147, Martial. 1, 104, 9 etc.

144. *Campana.* Vid. ad 1, 6, 118. 147. *multum* celer, ut *multum inepti labores* ap. Plin. Epist. 1, 9. H. 151. *Hoc age.* Verbum praeconis in sacris imperandis. Vidd. Budaeus 5. de asse et Brisson. de Formul. 1, 17. 153. Sen. Epist. 95.: *vi-*

no fulcire venas cadentes. Colum 6, 24.: *Vinum quoque potentissime reficit et fulcit venas deficientes.* Cf. Bentl. 154. Quomodo ad rem urgentior? Usitatior quidem conjunctivus est in hoc genere, praesertim apud Latinos. (Vid. H. ad h. l. et ad Plat. Theaet. §. 72. Sic tamen *Nisi nevis* Plaut. Men. 688, *Nisi piget* idem Pers. 686. Menaechm. 976.:

Nam *nisi* me animus *fallit*, hi sunt gemini germani duo.

155. *ptisanarium* (a πτισάνη, ut ψυχάριον a ψυχή) cremor sive succus hordei vel oryzae (Reifs) decorticatorum. Vidd. Cruq. et, quos laudat, Dioscorid. lib. 2. capp. 79. 88. Galen. lib. 1. ad Glaucon. Plin. H. N. 18, 13.: *Maxime oryza gaudent* (Indi), *ex qua ptisanam conficiunt, quam reliqui mortales ex hordeo.* Hodieque sumunt febricitantes, praesertim hordeaceam. 156. *Octussibus.* Octusse, ut alibi *assibus* pro *asse.* Cf. Bentl. et H. 157. Rectissime Bentl.: *pereamve*, hac sententia: *an furtis medici, rapinisve heredis.* 161. *Cardiacus.* Cels. 3, 19.: *Id* (καρδιακὸν genus morbi) *nihil aliud est quam nimia imbecillitas corporis, quod, stomacho languente, immodico sudore digeritur.* Καρδία os ventriculi apud medicos Graecos. De Cratero medico vid. Clav. Cic., Pers. 3, 65. 162. *Recte est igitur?* Rectene est apud eum? ut Cic. ad Att. 1, 7.: *Apud matrem recte est.* Ibid. 14, 16.: *De Attica pergratum mihi fecisti, quod curasti ante scirem recte esse, quam non belle fuisse.* H. 164. *aequis.* Propitiis. 165. *porcum.* Sacrificium expiatorium. Plaut. Men. 2, 2, 15 seqq. Aeschyl. Eum. 279 sequ. Insaniam putabant θεοβλάβειαν, unde Terent. Phorm. 4, 3, 31.: *Satin' illi di sunt propitii?* cum vellet *Sanusne est?* Ruhnken. ad Vellej. 2, 57: „Graeci, quibus ira deorum intelligentiam abstulisset, θεοβλαβεῖς dicebant, ducta significatione ex Homero Οδ. ψ. 14.:

Οἵ σέ περ ἔβλαψαν· πρὶν δὲ φρένας αἰσίμη ἦσθα.

Apud Latinos etiam frequens est *Deos iratos habere* pro stulte agere, et contra *propitios* pro sapere. Vide Brisson. de Formul. 1. p. 100.“ 166. *Barathrone* procul dubio legendum est cum majore parte codicum, h. e.: an dones *barathro.* Cui opponitur *nunquam uti paratis.* Plaut. Curc. 122. nostrae ed.:

Age, cito hoc ecfunde in barathrum! propere prolue Cloacam! h. e. in ventrem. Et similiter Capt. 114.:

Profundum vendis tu quidem, haud fundum, mihi.

Quem locum respiciens, *profundum* significare ventrem ex Capro annotat Palmerius Spicileg. Lamp. Gruter. 4. pag. 658. Cruq.: „Per *barathrum* (Abgrund) *in luxu* intellige ingluviem, seu ventrem omnivorum; *in ambitione*, dum largitionibus immensis captant et ambiunt honores et magistratus, intellige populum, donorum munerumque voraginem, ac per hoc stultorum divitum perniciem: quemadmodum docet postea, inquiens (182), *In cicere atque faba bona tu perdasque lupinis.*“ — Proprie usurpavit Plaut. Bacch. 115. Similis locus infra est 241. (*qui sanior ac si Illud idem in rapidum flumen jaceretve cloacam?*) Vox graeca, a Nostro iterum adhibita Epist. 1, 15, 31., et Catullo quoque, Virgilio, Silio Italico, ipsique Vitruvio, usurpata. Bentl. tamen maluit *balatrone* (ut balatro), nec nolebat, quod Fea in ordinem recepit, *balatroni* (h. e. balatronibus, nebulonibus, nullius bonae frugis plebi). Sed utraque ratio durissima, id quod sensit etiam H. Ceterum Scholl. Acr. et Cruq. ad Sat. 1, 2, 2.: *Balatrones. Hos luxuriosos ac perditos vocat a Servilio Balatrone, cujus in secundo libro* (Sat. 2, 8. 21.) *meminit; ex hujus autem nomine similis vitae homines balatrones sunt appellati, a balatu fortasse dicti, quae vox intorta est et ridicula. Legitur et barathrones, qui bona sua devorando quasi in barathrum mittunt. Iidem et blaterones proprie dicti sunt a blatiendo, id est vaniloqui.* Festus: *Balatrones et blateas bullas luti ex itineribus, aut quod de calciamentorum soleis eraditur, appellabant* etc. Inde per contemtum scurras et nepotes ita appellabant, qui, bonis propriis dilapidatis, divites sectarentur. Vopisc., laudante H., Carin. 21.: *ne patrimonia sua, proscriptis legitimis heredibus, mimis et balatronibus deputarent.*

168. *dives antiquo censu.* Cruq.: „Antiquae divitiae fuerunt praedia, fundi, agri, greges, armenta, etc. nimirum ante aes, aurum, argentum signatum.“ Sed rectius H. secundum Baxterum: dives antiqua divitiarum aestimatione. Acr.: *Quia si quis antiquitus duo praedia habebat, dives consebatur.* Hinc explicandus ille locus (Od. 4, 7, 15.), qui valde exercitos habuit

criticos, cum non intelligerent divitem *antiquo censu* appellari ibi regem Tullum Hostilium. Nam ejus regnum quod in magna gloria *magnisque opibus* fuisse devictis Sabinis dicit Livius 1, 31., non divitias intelligit opes, sed vim potentiamque; nec magna habenda est opinio de opibus Albae Longae, quas Romam Tullus transtulit, ut ait 1, 3., sed cogitandum, quam quisque tum fortissimus fuerit, tam habitum fuisse opulentissimum, quemadmodum Livius 1, 30. Sabinos dicit gentem ea tempestate secundum Etruscos *opulentissimam* viris armisque. Juvenalis 5, 56 seqq.:

> Flos Asiae ante ipsum, *pretio majore paratus*
> *Quam fuit et Tulli census pugnacis et Anci,*
> *Et*, ne te teneam, *Romanorum omnia regum*
> *Frivola.*

Quae verba prave accipiens San. bene nummatum dici putat Tullum, cum plane contrarium velit satiricus, censusque omnium istorum regum ne ad unum quidem ejusmodi servulum emendum suffecturos fuisse significet. Varro de L. L. 4, 17.: *Dives a divo, qui, ut deus, nihil indigere videtur.* Sed rectius Seneca Epist. 2.: *Divitiarum modus primus habere, quod necesse est; proximus, quod satis est.* 169. *divisse.* Divisisse. Vid. ad A. P. 129.

171. De talis vid. inprimis Casaub. ad Suet. Octav. 71. Ibidem 83.: *Animi laxandi causa modo piscabatur hamo, modo talis aut ocellatis nucibusque ludebat cum pueris minutis.* 172. *ludere.* Schol. Cruq. recte: *talis.* 173. *numerare, cavis* etc. De asyndeto vid. ad 1, 3, 56 seqq. 175. De hisce hominibus dictum in notis ad 69. et ad 1, 1, 102. 180. *aedilis fueritve praetor.* Cruq.: Ili primi gradus erant ad ampliores honores et magistratus, de quibus a populo deturbati non facile postea ad dignitatem perveniebant: quare opus erat multis promissis et largitionibus ad populi favorem demerendum. 181. *Intestabilis* ille dicitur, quem neque testari neque antestari fas est, *cuique* (quod inde sequitur) *non licet testamentum condere, vel testamento quid ab alio accipere*, ut ait Schol. Cruq. Vulgo idem vox valebat atque *Infamis.* Cf. doctissimus Unterholznerus apud Heind., et, quos laudat, Sallust. Jug. 67; Tacit. 15, 55; Plin. H. N. 30, 2; Gell. 6, 7; 7, 18; 15, 3. *Sacer.* Festus:

Homo sacer is est, quem populus judicavit ob maleficium, neque fas est eum immolari, sed qui occidit, parricidii non damnatur: nam lege tribunitia prima cavetur, si quis eum, qui eo plebiscito sacer sit, occiderit, parricida ne sit. Ex quo quivis homo malus atque improbus sacer appellari solet. Macrob. Sat. 3, 7; Serv. ad Virg Aen. 3, 57. Phil. Parei Lexic. Plaut. v. *Sacer*, Non. 4, 431. Quo sensu etiam *Sacrilegus* legitur non semel apud Terentium. Notandum, quod monet H., *sacrum* eum dici proprie, qui leges sacratas migraverit, de quibus Festus, intestabilem autem eum, qui damnatus sit ob carmen famosum lege Cornelia. Ceterum quod idem vir doctus legendum censet apud Festum l. l. *neque nefas est eum immolari*, fallitur: nam Festus, ne quis erraret, immolandumque existimaret eum, qui sacer dictus esset, hoc est diis, praesertim inferis, dicatus seu devotus, eam ob causam addenda putavit verba *neque fas est eum immolari*. 182. *In cicere atque faba*. Cruq.: „Ad hunc modum Pers. sat. 5. (177.):

— *Cicer ingere large*
Rixanti populo, nostra ut Floralia possint
Aprici meminisse senes etc.

Floralibus enim ludis 4. Cal. Majas Aediles cicer (frictum, A. P. 249.), fabas et missilia in plebem spargere consueverant, leporesque et capreas aliaque multa animalia populo exhibere, non sine ingenti divitiarum profusione. Vide Lactantium de obscenis his sacris in honorem Florae meretricis (Vetus error: vid. Bayl. Dict. v. Flora) Inst. l. 1. c. 20." Cf. Scholl. vett. ad Persii l. l. et ad Juven. 6, 250. Ovid. Fast. 5, 183 seqq. Spanhem. de Us. et Pr. Num. tom. 2. p. 146. Dempster. ad Rosin. l. 2. c. 20. Naso l. l. 331 seqq.:

Quaerere conabar, quare lascivia major
His foret in Ludis liberiorque jocus;
Sed mihi succurrit, numen non esse severum,
Aptaque deliciis munera ferre deam.
Tempora sutilibus cinguntur tota coronis,
Et latet injecta splendida mensa rosa.
Ebrius incinctis philyra conviva capillis
Saltat, et imprudens utitur arte meri;

Ebrius ad durum formosae limen amicae
Cantat; habent unctae mollia serta comae.
Nulla coronata peraguntur seria fronte,
Nec liquidae vinctis flore bibuntur aquae.
— — — —
Scena levis decet hanc (*); *non est, mihi credite, non est*
Illa cothurnatas inter habenda deas.
Turba quidem cur hos celebrent meretricia ludos,
Non ex difficili causa petenda subest.
Non est de tetricis, non est de magna professis:
Vult sua plebejo sacra patere choro,
Et monet aetatis specie, dum floreat, uti:
Contemni spinam, cum cecidere rosae.
Cur tamen, ut dantur vestes Cerealibus albae,
Sic est haec cultu versicolore decens?
An quia maturis albescit messis aristis,
Et color et species floribus omnis inest?
Adnuit, et motis flores cecidere capillis,
Accidere in mensas ut rosa missa solet.
Lumina restabant, quorum me causa latebat,
Cum sic errores abstulit illa meos:
„*Vel, quia purpureis collucent floribus agri,*
Lumina sunt nostros visa decere dies;
Vel quia nec flos est hebeti nec flamma colore,
Atque oculos in se splendor uterque trahit;
Vel quia deliciis nocturna licentia nostris
Convenit. A vero tertia causa venit."
Est breve praeterea, de quo mihi quaerere restat,
Si liceat, dixi (dixit et illa „Licet"),
Cur tibi pro Libycis claudantur rete leaenis
Imbelles capreae sollicitusque lepus.
Non sibi, respondit, silvas cessisse, sed hortos
Arvaque, pugnaci non adeunda ferae.

De cicere etc. vid. not. ad 2, 1, 74. 183. *Latus.* Schol. Cruq.: *Inflatus et superbus* (H.: alis subnixis, ansatus [Plaut. Pers. 2, 5, 6.], toga ampla [Epod. 4, 7; Cic. in Catil. 2, 10.] et cum

(*) Floram, quae etiam v. 359. intelligenda est.

magno comitatu; vid. Bentl.) *ambules in circo* (Maximo, ut legendum est apud ipsum Cruquium, non Martio) *et theatro. Et aëneus.* Id.: *Ut tibi erigatur aënea statua.* Ita Graeci χρυσῦν, χαλκῦν ἱςάναι τινά. Hemsterh. ad Lucian. 1. p. 165. Cf. Od. 4, 1, 19. Ceterum ita Be. ex codd. propterea quod *aeneus* τρισυλλάβως non legatur apud vett. Latii poëtas, sed sed vel *aëneus* aut *aënus*, vel *aereus*. Sed per jocum opponuntur inter se *spatiere* et *stes*: ergo *aut* rectum est, legendumque vel *aeneus*, vel potius *aereus*. 185. *M. Vipsanius Agrippa*, gener Augusti, eo suasore aedilitatem, quam valde damnosam post ultimum civile bellum pauperiores facti fere nobiles recusabant, magna cum magnificentia ludorum circensium et scenicorum post consulatum gessit a. U. C. 721., multisque et maximis aedificiis Urbem tum exornavit (Dio Cass. 49, 53. Plin. H. N. 36, 5, 15.); unde, quocunque se conferret, plausu populi excipiebatur. Vid. H. 186. Cruq.: Ludicra comparatio leonis ad vulpem, Agrippae ad obscuri alicujus divitis filium, ad honores, si non virtute, saltem divitiis aut ejusmodi alio consilio evehi conantem. Melius autem haec ita distinguentur, ut opinor:

> *In cicere atque faba bona tu perdasque lupinis,*
> *Latus in circo spatiere, aut aeneus ut stes,*
> *Nudus agris, nudus nummis, insane, paternis,*
> *Scilicet, ut plausus* etc.

nam eadem haec oratio est, bona istum sua dilapidare eo consilio, *ut* ipsi liceat ambitiose per Circum spatiari, id quod non nisi in summis magistratibus ferebatur, *ut* statuam erigendam ei curet populus, *ut* ei applaudat, tanquam alteri Agrippae; pertinetque etiam ad superiora ironicum *Scilicet*, quod in mediis sententiis locum habere, nemo nunc nescit, cujus tamen usus immemores librarii post verbum *paternis* plene sibi interpungendum rati fuerint, ut *Scilicet* principium occuparet orationis. 187. Schol. Cruq.: *Introducit aliquem altercantem cum Agamemnone, ut doceat, saniores esse eos, qui insani videntur his, quos sanos putamus. Velit.* Cf. 1, 4, 111. *Atrida* extrema syllaba brevi, cum in Atride (Ἀτρείδῃ) longa sit. Vid. Be. et cf. Epist. 1, 7, 43. H. 188. *Rex sum*....

Ita scribendum, ut intelligatur, regis orationem interpellari ab impatiente milite; quam continuat Agamemnon verbis *Et aequam* etc. 189. Rectius *at*. 191. Schol. Cruq.: *Homericum hoc est* (Iliad. A, 18.):

Ὑμῖν μεν θεοὶ δοῖεν Ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες
Ἐκπέρσαι Πριάμοιο πόλιν, εὖ δ' οἴκαδ' ἱκέσθαι.

192. *Licet consulere?* Formula, qua compellabant ICtos. Turneb. Adv. 7, 10, Brisson. de Form. 3, 85. Cf. 1, 1, 10. Sed improprie est percontari et interrogare, teste Festo.

193. Iliad. B, 768 sequ. 195. Iliad. A, 255. 197. Vid. Sophocles Ajacis principio. *Mille*. χιλιάς, non χίλιοι: nam singularis numerus est: vid. Gell. 1, 16. Sic alibi *mille hominum*, *mille nummûm* etc. Cf. Epist. 2, 2, 165. 199. Vidd. Eurip. Iphig. in Aul., Ovid. Met. 12. ab init., Hygin. fab. 98.

201. *Quorsum* etc. Locus perperam acceptus propter malam interpunctionem. Legendum censeo: *Quorsum insanus?* — *Quid enim* etc. Verba *Quors. ins.?* sunt Agamemnonis quaerentis, quonam modo ipse videatur insanus. Cui alter sic respondet, ut Ajacem minus insaniisse quam Agamemnonem ostendat. Referendum autem *insanus* ad praegressum *servas*. Acr.: *Quorsum insanus? Quia multa genera insaniae sunt. — in quo insanus? ob quam causam, vel in quam partem?* (in welcher Rücksicht?). Vid. ad 2, 35. Male Schol. Cruq.: *Quorsum? Suppl. tendis? quid vis?* cui nescio quo modo obsecuti sunt editores. *Quorsum istuc?* est apud Terentium Adelph. 1, 2, 20., ubi Donat.: Deest *Pertinet*, aut *Dicis*. *Quorsum* per se vix quidquam significare potest, nisi forte *cur?* quo sensu recte quidem diceretur ab Agamemnone πρὸς τὸ σημαινόμενον: sed *insanum* ut appellarit Ajacem miles, qui, ut dixi, minus eum insaniisse dicit quam ipsum regem? — Quod vult H., frustra is quidem h. l. ἑλληνίζων, *Quorsum insanus quid enim Ajax Fecit?* vereor ut sit latinum. At quis ita usurpavit *Quorsum?* quaerat quispiam. Fac, neminem ita usurpasse, tamen propterea non est abjudicandum ab Horatio, si quidem verum est, quod de eo scripsit Quinctilianus eo loco, quem posui in nota ad Od. 3, 11, 17 seqq. Alioqui praeclara sententia, facillimaque mutatione (cf. Palmer. Spicileg. Lamp. Gruter. 4, 745,

Cruq. ad 5, 36, nos ad Plaut. Bacch. 358), reponi posset *Cur* (pro quo nonnunquam libri *Quur*, vel *Quor*) *sum insanus?* Sed non est necessarium. Ceterum Schol. Cruq.: *Haec est fabula. Ajax, cum Ulysse contendens de armis Achillis, postquam causam amisit: dolore et insania correptus irruit in gregem pecudum, atque interficiens oveis putabat se necare Agamemnonem et Ulyssem; at postquam restituta mente rescivit, se turpiter egisse, prae dolore gladio incubuit; quare Agamemnon* prohibuit eum a communi sepultura. 202. *abstinuit vim uxore.* Id.: *ab uxore.* Liv., laudante H., 1, 1. init.: *Constat — duobus, Aenea Antenoreque — omne jus belli Achivos abstinuisse.* Uxor Ajacis audit Tecmessa, ut conjux Agamemnonis Cassandra Senecae Agam. 994.

204. *Non ille.* Cf. Od. 4, 9, 51; Sat. 1, 6, 58. 205. *adverso.* Schol. Cruq.: *inimico* unde *navigare non poteram.* Trojae e regione situm sive oppositum interpretatur H. 208. *alias.* Diversas. H. Qui diversas justi et injusti species seu formas (ἰδέας, Begriffe, H.) permixtas capit (auffasst), is insanus merito habetur. Saepe sic *verum*, praesertim apud Livium. Vidd. Gronov. et Drakenb. ad Liv. 2, 48, 2. Cf. 312; Epist. 1, 7 extr. Senec. Epist. 54.: Nam qui leviter dormit, et species secundum quietem *capit. Imagines vanas accipit* Cels. 3, 18.

209. *commotus.* Sch. Cruq.: *insanus.* (verrückt). Plin. H. N. 36, 40: *Lapis Samius — mentes commotas restituit.* V. 295. *mentem concussus.* Contrarium est *stare animo* 213. H.

210. *Stultitiane*, ut Agam., *ira*, ut Ajax. Cf. 221. 212. *ob titulos.* Schol. Cruq.: *ob gloriam et vanum triumphum.*

213. *cor.* Sedes affectuum, ut passim: nam ad prudentiam *animo* refertur. *Tumidum.* elatum superbia et spe vana.

216. Sic fere codd. vel *Posillam.* Nomina feminarum *Rufa* et *Posilla* seu *Pusilla* leguntur in inscriptionibus. Vid. Bentl. *forti.* Vid. ad 2, 1, 16. 217. Praetor edicto, decreto, secundum XII. tabb. (*Si furiosus est, agnatorum gentiliumque in eo pecuniaque ejus potestas esto*; Cic. de Inv. 2, 50, Tusc. 3, 5,), furioso bonis *interdicebat*; unde id edictum vocatur h. l. *interdictum.* Propie dicebatur *cura* seu *curatio* (furiosi aut prodigi). Vid. H. 221. *Stultitia.* Schol. Cr.: *quae ducitur ambitione. Sceleratus.* Crudelis, ut Agamemnon. 222. *furiosus.* Insanus. *Vitrea.* Splendens pulcritudine, quemadmodum Graeci dicunt

ὑάλινος παῖς, ὑαλέη ὄψις. Vid. Mitscherl. ad Od. 1, 17, 20.

223. *circumtonuit*, ἐμβρόντητον ποιεῖ. Hemsterh. ad Lucian. Tim. 1. Is aeque furit ac sacerdos Bellonae, qui se ipse lacerat etc. Lucan. 1, 565: *Tum quos sectis Bellona lacertis Saeva movet, cecinere deos.* Cf. Juvenal. 4, 123, Tibull. 1, 6, 45 etc. *cruentis.* Schol. Cruq.: *absolute pro* sanguine.

224. *Nomentanum.* Cf. 1, 1, 102. *arripe.* 2, 1, 69. 225. *Vincet.* Evincet (250), probabit. Cic. pro Cluent. 44. 227. *Edicit.* Tanquam praetor. Vel: indicio publico. (H.: Er macht durch einen Anschlag bekannt.) 228. Schol. Cr.: *Tusci aliquando ab Aricinis pulsi contulere se Romam, et vicum, qui modo Turarius* (Epist. 2, 1, extr.) *dicitur, insederunt, eique nomen suum dederunt.* Liv. 2, 14 extr. Dionys. Halic. Ant. 5. p. 304. Fest. v. Tuscum vicum, etc. *impia turba.* Acr.: *Turbam impiam aut negotiatores accipimus, aut lenones; sed melius lenones intelligimus, — quod in vico turario ante meretrices prostabant.* Plaut. Curc. 4, 1, 21.:

Tusco in vico, ibi sunt homines, q u i i p s i s e s e v e n-
d i t a n t.

229. *Scurris.* Sch. Cruq.: histrionibus, *parasitis. fartor. Qui insicia et farcimina facit,* inquit Don. ad Terent. Eun. 2, 2, 26. Plaut. l. l.:

In Velabro vel pistorem, vellanium, vel haruspicem,
Vel qui ipsi vortant, vel, quae aliis subvorsentur, praebeant.

Hoc est, inquit Gron., vel qui ipsi vertant ac mutent merces munuscularii negotiatores, vel praebeant institoribus etc. Varro de L. L. 4, 32., postquam dicit de foris boario, olitorio, piscario, cupedinis: *Haec,* inquit, *postquam contracta in unum locum, quae ad victum pertinebant* (caro, opsonia, Plaut. Aul. 2, 8, 3; Terent. l. l.), *et aedificatus locus, appellatum Macellum.*

231. Schol. Cruq.: *Apud luxuriosum leno primum loquitur, tanquam patronus omnium nebulonum.* 233. *aequus.* Id.: *ironicôs.* 234. *In nive Lucana.* In silvis montosae Lucaniae. Cf. 8, 6; Stat. Theb. 8, 533. 235. Scribe sine interpunctione: *Segnis ego indignus* etc. h. e. Ego, qui segnis sim, vel propter segnitiem, indignus sum etc. 237. *decies.* Decies centena millia sestertium. H. Vid. ad 240. 238. *uxor.* Vel ipsa tua uxor,

quae tibi carior est, et fortasse formosior, ancillis, et media nocte, quod molestum. Verbis *Unde — vocata* describitur leno, ut τοῖς *In nive L. d. o.* venator et verbis *tu pisces — vellis* piscator. Ergo rectum est Unde uxor *currit*, h. e. a quo currit, seu solet currere. 238. *Aesopi.* Celeberrimi tragoedi. Heusinger. ad Cic. de Off. 1, 31, 11. De filio vidd. Valer. Max. 9, 1, 2; Plin. H. N. 9, 35; 10, 51. Acr.: *Hic Metellae, quae eum deperibat, ablatum unionem et aceto dilutum sorbuit.* Repudiatam ejus nominis uxorem Lentuli Spintheris (Cic. ad Attic. 12, 52; 13, 7; Bayl. Dict. s. v. Metella), amasiamque Dolabellae (Cic. ibid. 11, 23), intelligit H. Cruq. Plin. lib. 9. cap. 35., agens de Cleopatrae luxuria, quae, detractum ex altera auricula unionem, acetoque resolutum, sorbens, ea coena consumsit centies sestertium, *Prior*, inquit, *id fecerat Romae in unionibus magnae taxationis Clodius tragoedi Aesopi filius, relictus ab eo in amplis opibus heres* etc. 240. *solidum.* Schol. Cruq.: *Integrum, decies centena millia sestertium.* 241. *baccam.* Vid. ad Epod. 8, 14. 243. *Arri.* Cf. 86. 244. *Nequitia*, luxuriosa prodigalitate. Burm. ad Petron. Sat. 55. p. 270. H.

245. *Luscinias.* Schol. Cruq.: *Διὰ συναιρέσεως duarum vocalium posteriorum.* Cf. 8, 1; 1, 7, 30, nos ad Plaut. Amph. prol. 74. Plin. H. N. 10, 29.: *Servorum illis* (lusciniis) *pretia sunt, et quidem ampliora quam quibus olim armigeri parabantur. Scio,* sestertiis sex, *candidam alioquin, quod est prope inusitatum, venisse, quae Agrippinae, Claudii principis conjugi, dono daretur.* Cf. ib. cap. 51. de simili Aesopi tragoedi patina. *impenso.* Sch. Cruq.: *magno pretio emtas.* Sic dicitur *magno emere.* Plin. H. N. 9, 40: *mercari immenso.* Pedestri oratione dicas *impenso pretio.* H. 246. Sch. Cr.: *Quorsum abeant? quibus adnumerandi sint, bonisne ut creta, an malis, ut carbone notentur?* (sic eum locum legendum puto, et ita saepius Scholiastarum verba leviter corrupta, aut glossematis oppleta, tacitus emendo) *bona enim albo lapillo signabantur, adversa vero nigro.* Cf. Pers. 5, 108, 9; Od. 1, 36, 10, et ibi Bentl. 248. *Ludere par impar.* Schol. Cr.: *Micare. Ludus est puerorum.* Talis, tesseris, nummis, nucibus etc. Suet. Octav. 71. et ibi Casaub. Graece ἀρτιάζειν, ἀρτιασμός. H. *Equitare in arundine longa.* Κάλαμον περιβάντα ἱππεύειν ap. Plut. et Aelian. Cf. Toup. Emendatt.

Suid. et Hesych. vol. 2. p. 222. ed. Oxon. Eichstad. ad Ommeren. 250. *amare*. Meretricem. Terent. Andr. 1, 2, 14, etc. Similiter *amator* et *amatio* ap. Plaut. H. Cf. 252. 254. Rectius *Polemo* mihi videtur cum H., quia hoc nomen graecum ex iis est, quorum genitivus exit in *ωνος* vel *ονος*. *Polemon* probarem, si diceretur Polemontis, ut Xenophontis, Anacreontis. Gronov. ad Senec. Agam. 514; Drakenb. ad Liv. 34, 61, 10. Quanquam poetarum magna est in hoc genere libertas. Schol. Cruq.: *Polemo juvenis fuit Atheniensis perditae luxuriae. Is cum ebrius incederet per urbem, fertur audiisse e propinquo Xenocratis vocem disputantis, deinde introiisse coronatus et unguentatus ad eum deridendum. Senex autem perseveravit, et invectus in luxuriam coëgit Polemonem poenitere sui et coronas abjicere; qui postea tantus in philosophia extitit, ut dignus existimatus sit, qui Xenocrati succederet.* Cf. Valer. Max. 6, 9, 1 etc. *Insignia morbi.* Sch. Cr.: *instrumenta luxuriae.* 255. Idem: *Fasciolae* (fasciae) *ornamenta quaedam sunt brachiorum, pedum* (hoc inprimis: vid. H.), *articulorum, vel vittae. Cubital, pulvillus, qui cubito coenantis supponi solebat. Focalia, collaria a collo dependentia, ad fovendum collum et fauces.* 256. *in collo.* Ut fieri solebat in laetioribus conviviis. Cic. in Verr. 3, 27.: *Coronam habebat* unam in capite, *alteram in collo. Furtim.* Schol. Cruq.: *Pudore affectus hoc fecit, ne quis intelligeret, eum aliquando fuisse luxuriosum.*

257. impransi. 2, 7. De Xenocratis temperantia cf. Diog. Laert. 4, 7, 8. 259. *Catelle.* (*Citelle* quid sit, nescio.) Schol. Cr.: *Verbum est blandientis.* Ut *agnellus, hoedillus, vitellus* etc. Vid. Be. 262. Terentium ob oculos habuit Eunucho prima. *Ne.* Ne quidem. Vid. Ruhnken. ad Rutil. Lup. p. 129.

270. *explicet.* Schol. Cruq.: *proficiat.* 272. *Picenis* (seu Picentinis) *pomis.* Quae sunt optima, ut et pira. Plin. 15, 16. Picenum Italiae regio ad mare Atriaticum inde ab Aterno fluvio usque ad Apenninum. Cruq.: De mittendis in altum granis pomorum, quemadmodum vulgo nunc ejaculantur cerasorum lapilli, vide ludum symposiacum apud Jul. Polluc. lib. 9. cap. 7. (128. ἐσημαίνοντο τέτῳ τὴν εὔνοιαν τὴν παρὰ τῶν παιδικῶν.) Schol. Cruq.: *Solent amantes ex malis semina duobus primis digitis compressando in cameram, velut augurantes, mittere, si cameram contigerint, posse se sperare ad effectum ductum iri, quod*

animo conceperint. 273. H.: *camaram*, καμάραν, quod rectum puto. Vid. inprimis Burm. ad Petron. l. l. *penes te es?* Apud te es? (Terent. Heaut. 5, 1, 48.). Ita Graeci ἐν ἑαυτῷ εἶναι, εἰς ἑαυτὸν ἐλθεῖν. Schol. Cr.: *Sanus es? redisti ad mentem?*

274. Schol. Cruq.: *Quid cum per delicias balbutire affectas senex, et puerilia imitaris?* Hypallage: *non enim verba palato ferit, sed verbis balbis palatum.* Cf. 1, 3, 48, ubi idem Schol.: *Balbutiendo blandimur infantibus; pater autem balbutit Scaurum* (imo *Scaulum*, ut in ipso Horatio legi volebat Dacer.), *illum imitando.* Hic de sene amatore dici videtur. Tibull., laudante H., 1, 2, 91. de tali: *Vidi ego — sibi blanditias tremula componere voce, Et manibus canas fingere velle comas.* 275. *cruorem stultitiae.* Schol. Cruq.: *iram cruentam amori.* Cf. Tibull. 1, 11, 51 seqq. Sed Cruq.: Haec amoris est extrema dementia, ne dicam extrema linea, nimirum se vitamque suam in periculo ponere amoris potiundi gratia etc. 276. *ignem gladio scrutare modo, inquam.* Ita haec interpungenda secundum J. H. Vossium et H. *Modo* imperativis addi solitum valet *tantum. Inquam* ad praecedentia recte jam relatum significat, eodem sensu dici *ignem gladio scrutare* atque *Adde cruorem stultitiae.* Schol. Cruq.: *ign. glad. scrutare. Auge stultitiam crudelitate. Pythagoricum hoc est.* Diog. Laërt. inter symbola Pythagorae et hoc recenset 8, 17: πῦρ μαχαίρᾳ μὴ σκαλεύειν, quod ita explicat §. 18.: δυναστῶν ὀργὴν καὶ οἰδοῦντα θυμὸν μὴ κινεῖν. Sed Cruq. hoc modo: Ignem gladio ne fodito, hoc est iram, amorem, Venerem ne concitato, irritato, vi, nec minis exagitato; vitam denique, qui ignis est sumtus ex sempiternis ignibus, ne perdito: quod qui facit, stultitiae crudelitatem commiscet. 277. Schol. Cr. *Marius quidam ob amoris impatientiam Helladem puellam occidit, quod ab ea contemneretur, et se postea moerore praecipitavit. Quid ergo? dicis, cum non fuisse insanum, quem sceleratum fuisse negare non potes?* 278. Non. 1, 213.: *Cerriti et larvati male sani, aut Cereris ira* (cereriti, δημητριακοί, νυμφόληπτοι, lymphatici, Cruq.), *aut larvarum incursatione animo vexati. an commotae m.* Cf. 209. Idem Schol.: *an aliud putabis esse insaniam, aliud scelus committere, cum omnes, qui aliter faciunt quam debent, insani habendi sint?* 280. *Ex more.* Idem: *Ex vulgari consuetudine, quia vulgus alium judi-*

cat insanum esse, et alium crudelem. Cognata vocabula. Apta ἐπίθετα. At Acr.: Cognata, diversa quidem, *sed non multum inter se distantia.* Intelligendum: ex more *malo* imperitorum, temere. *Cognata* vocabula sunt dementiae et sceleris, quae vulgus temere rebus seu factis hominum imponere dicitur. 281. Renovata fuerunt ab Augusto Larium signa, in compitis (ταῖς τετραόδοις, Sch. Cruq.) constituta, quibus Laribus inde dicta Compitalia celebrabantur. Suet. Aug. 31. Iis signis sive imaginibus quovis die mane precabatur senex ille libertinus. 281. *Siccus.* Cf. 2, 14. 282. *lautis manibus.* Schol. Cruq.: *Quia solebant precaturi deos manus et pedes abluere.* Hesiod. Op. et D. 724 seqq., quem locum sic vertit Cruq.:

Ne quando de mane Jovi nigra vina sacrato
Illotis manibus, neve immortalibus ullis:
Nam minus advertunt animum, et tua vota recusant.

Cf. Iliad. ζ', 266 etc. 283. Rectius etiam nobis facere aliquando videbantur illi, qui legunt: — *et:* „*Unum*,“ *Quiddam magnum addens*, „*unum* etc. Gesn.: „Illud *quiddam magnum*,“ inquit, „potest votum esse, quod vult Baxt.; potest fortasse etiam nomina deorum et obtestandi quasvis formulas significare.“ Quae placet Turnebo, Lambino, Cruquio, Torrentio, Bentlejo, Feae denique, aliorum codicum lectio *quid tam magnum?* eam non quadrare, sed in illam sententiam, quam excogitavere viri docti, dicendum potius fuisse *Quid tam parvum?* haud inepte monere videbatur Heind. Sed molesta tamen, quocumque tandem modo explicata, ista *Quiddam magnum addens* propter obscuritatem, cum nescias, quid sit illud magnum, quaque inductus ratione rem non suo nomine Noster appellaverit, denique sive votum sit, sive obtestatio, cur non ipsi orationi insertum fuerit, sed extrinsecus additum (*addens*), tanquam alienum et id, quod salva sententia abesse possit. Haec ego mecum reputans, reique momenta diligentius expendens, non possum non potiorem judicare alteram librorum scripturam, quam recipiens Fea in ordinem non declaravit. Et recte quidem probat eam Cruquius propterea, quod plenis buccis irrideat opinionem Stoicorum de immortalitate. „Nihil enim,“ inquit, „amentius esse opinabantur et magis ridiculum Epicurei, quam sentire, animam esse immortalem.“ Sed quod

unum ad *me* referri vetat, fallitur. Sane *se unum* immortalitate donari cupit ille senex, Stoicum sapientem agens ex mente Chrysippi. Tertullianus de Anim. C. 54.: *Qui aliquod animae tempus indulgent ab excessu usque in conflagrationem universitatis, ut Stoici, suas solas, id est sapientium, animas in supernis mansionibus collocant.* Et magis diserte Diog. Laërt. 7, 156.: Δοκεῖ τοῖς Στωϊκοῖς, τὴν ψυχὴν εἶναι αἰσθητικήν· ταύτην δὲ εἶναι, τὸ συμφυὲς ἡμῖν πνεῦμα· διὸ καὶ σῶμα εἶναι, καὶ μετὰ θάνατον ἐπιμένειν, φθαρτὴν δὲ εἶναι (cf. Cic. de Nat. D. 3, 14; Tusc. Quaest. 1, 31)· τὴν δὲ τῶν ὅλων ἄφθαρτον, ἧς μέρη εἶναι τὰς ἐν ζώοις. Κλεάνθης μὲν ὖν, πάσας ἐπιδιαμένειν μέχρι τῆς ἐκπυρώσεως· Χρύσιππος δὲ τὰς τῶν σοφῶν μόνον. Quam sapientis Stoici immortalitatem ille cogitans precibus suis *addit*, hoc est inserit παρενθέτως, verba *Quid tam magnum*? quid tam praeclarum, quid magis homini expetendum quam animae immortalitas? Repetitum *unum*, ut altius in deorum hominumque, sed inprimis deorum invocatorum, animos descendat, ad fastum et magniloquentiam pertinet Stoicorum, quasi homo dicat: Si me unum, o dei, redditis immortalem, reliquos homines, qui non jurant in verba Chrysippi, perire omnes, nihili existimo. Per ridiculum autem his verbis Χρυσιππείᴕς percutit Stertinius, quamvis ipse Stoïcus, sed Cleanthem hac in re magis probans, humaniorem.

284. *Dis etenim facile est.* Cruq.: Plane ludit Stoicos, qui credebant, deos curare mortalia, eosque vel ad Inferos demergere homines, vel immortaleis reddere posse: nam simul omnia cum vita et corpore cadere δογματίζονται οἱ Ἐπικᴕρειοι.

285. *Auribus atque oculis.* Schol. Cruq.: *a partibus principalibus ad totum corpus. Mentem* etc. Idem: *Sumtum est hoc argumentum a dominis mancipia vendentibus, quorum omnia vitia sibi cognita tam animi quam corporis indicare debebant* (Digest. l. 21. tit. 1. de Aedilium edicto, Cic. de Offic. 3, 17), *nisi postea litigare vellent propter celatum vitium. Ergo tenetur venditor emtori praestare damnum, si non dicit, servum, quem vendit, esse superstitiosum.* 286. *Exciperet.* Excepisset, excepturus fuisset. Plaut. Rud. 494. nostrae ed.:

Quid opust verbis? si invitare nos paulisper pergeret,
Ibidem obdormissemus; nunc vix vivos amisit domum.

Et ita passim. 287. *Hoc.* De quo jam dicturus est. Vid. ad 89; nam de libertino illo jam significatum, pro insano habendum esse. 287. *foecunda in gente Meneni.* Schol. Cr.: *Inter Menenios stulte superstitiosos. Menenios autem fuit iis temporibus insanus aliquis de familia Meneniorum mire superstitiosa et stulta* etc. Ipse Cruq. gentem Meneniam dictam aliquando putabat a Menenio consule mentis non satis integrae, qui voluit videri esse ab Agrippa Menenio; cujus meminit Haliacarnasseus. — „Sed non celabo," inquit, „lectorem, me in Tons. Sil. et Div. codicibus invenisse *Meneci*, quam lectionem [h. e. *Menoecei*, τρισυλλάβως] facio non minimi propter Meneceum [Menoeceum] Thebanum, qui ad salutem patriae in perpetuum stabiliendam sese dedit ex oraculo praecipitem, ut scribit Apollodorus libro 3. et Papinius 10. Thebaidos. [Cf. Eurip. Phoeniss.] Itaque sub gente Meneci [Menoecei] vult Hor. Chrysippum ponere, seu adnumerare insanis eos, qui statim judicant sacris et oraculis dandam esse fidem, quasi mortalia omnia dependerent ab arbitrio deorum." Ea lectio mihi quoque videtur dignissima, de qua cogitetur. 288. *Jupiter.* Vid. ad 291.

289. *cubantis.* Schol. Cr.: *aegrotantis.* Cf. 1, 9, 18. 291. *illo die.* Idem Schol. *Die Jovis.* Sed recte monet H., Cereri quidem jejunium foeminarum fuisse institutum in Graecia die 3. Thesmophoriorum, itemque Romae jussu Decemvirorum secundum libros Sibyllinos (Spanh. ad Callim. hymn. in Cer. 6. 12. Liv. 36, 37); sed Jovis in honorem tale quid neutrum populum factitasse. Ἰσδαΐζειν igitur mulierem superstitiosam: nam cibo abstinuisse Judaeos die Jovis, ut testetur Selden. de J. N. 3, 15. Etiam quod se abluturam puerum promittit in Tiberi, ritum esse Aegyptiorum et Orientalium. Juven. 6, 522 seqq. de matrona, cultu Aegyptiaco initiata:

Hibernum fracta glacie descendet in amnem,
Ter matutino Tiberi mergetur et ipsis
Vorticibus timidum caput abluet; inde Superbi
Totum regis agrum nuda ac tremebunda cruentis
Erepet genibus. Si candida jusserit Io,
Ibit ad Aegypti finem etc.

Jupiter intelligendus *Jupiter Serapis.* A. Hirt. Bilderb. 1, p. 75.;

„Auf Reliefs, Gemmen, Münzen sieht man den Serapis auch als Gott der Heilkunde, mit dem Knotenstocke des Aesculap, der mit der Schlange umwunden ist.“ Appellativum fuisse nomen Jovis apud veteres Italos, et in genere significasse magnos gentium auctores atque beneficos (die hohen Stammhelden und Wohlthäter), monet Clariss. Creuzer. Symbol. et Mythol. 2. p. 431. 292. *Casus.* Schol. Cr.: *Supple si.*

293. *Ex praecipiti. Malo, ex desperatione, ex periculoso morbo.*

295. *Quone.* Vid. ad 107. *Ment. conc.* Idem: *Habens mentem concussam et commotam.* Cf. 209. *Timore deorum.* Cruq.: δεισιδαιμονίᾳ. [Vid. Theophrast. Charact. 16., sive Δεισιδαίμων. Senec. Epist. 47.: *Deo satis est, quod colitur et amatur; non potest cum timore misceri.* Et ita veteres sani. Cf. H.] Superstitionis et religionis discrimen apertissime declarat Cic. lib. 2 de Nat. D. Nonius autem Marcell.: *Qui tota die precabantur,* inquit, *et immolabant, ut sibi sui liberi superstites essent, superstitiosi sunt appellati; quod nomen patuit postea latius.* — 296. *Sapientum octavus.* Schol. Cr.: *Septem fuere sapientes Graeciae. Sic Juvenalis* (2, 40): *Tertius e coelo cecidit Cato.* 297. *compellarer.* Id.: *Insanus dicerer* (cf. 47.): *est enim compellare injuriose alloqui, ut Cic. in Philipp.: laudat, an compellat edicto?* Vid. Clav. Cic. 298. Cruq.: Explicatio defensionis a talione: nam *qui, quae vult, dicit, quae non vult, audiet.*

Εἰ δὲ κακόν τ' εἴποις, τάχα κ' αὐτὸς μεῖζον ἀκούσαις,

h. e.

Si male cui dicas, sis plura audire paratus,

inquit Hesiod. in Op. et D. (721.) Ita Plaut. (Pseud. 4, 7, 77.): *Contumeliam si dices, audies*: ut enim salutabis, ita et resalutaberis. Videto in (Erasmi) Chiliad. *Qui quae vult* etc. 298. *totidem.* quot mihi convicia fecerit, totidem ei regeram. 299. *Respicere — tergo.* Nota (vel ex Phaedro 4, 9) Aesopi fabula de duabus peris, homini impositis.

Propriis (inquit Phaedrus) *repletam vitiis post tergum dedit,*
Alienis ante pectus suspendit gravem.

ad quem locum vid. Desbillon. 300. *pluris.* Quam ante vendidisti. (19.) Cruq.: „*Stoice post damnum.* Haec conjunctim legenda sunt, perinde ac si dicat, si damnum passus non fuisses, nunc Stoicus non esses. — Faceta notatio stultitiae: nam malo accepto stultus sapit (ut fertur), *παθὼν δέ τε νήπιος ἔγνω*, Hesiod. *ἐν Ἔργ. καὶ ἡμέρ.* Sic etiam *ἐξ ὧν ἔπαθες, ἔμαθες*, quae nocent, docent.“ Idem in 2 codd. ab se repertam lect. hanc *si vendas* etc. ita explicat: „o Damasippe (inquit Hor., si post damnum rerum tuarum ad medium Janum nunc factus Stoicus vendis pro mercibus omnia praecepta Stertinii pluris et carius, adeo ut jam sapiens factus praeceptorumque peritus de omnibus sententiam ferre possis, dic: quam me stultitiam putas insanire? Allusio pulcherrima ad divitias et merceis Stoicas, nimirum sapientiam una cum suis comitibus, morositate, arrogantia, mordacitate, curiositate etc. quas venditando et quasi venaleis exponendo ceteros inescare studebant etc.“ Torr.: „Irrisio pervenusta. Neque enim simpliciter ut philosophum salutat, sed ut eum, qui damno talis factus sit, et tanquam eo nomine indignum tacite jubet redire ad mercaturam, optans etiam, ut cum lucro id faciat, ne denuo philosophari necesse sit.“ Sed facetior Cruquii explicatio rerum vendendarum. 303. De Agave et ejus filio Pentheo, rege Thebanorum, vidd. Eurip. Bacch. et interpp. ad Hygin. fab. 184. Legendum fortasse apud Senecam Phoen. 363.:

Felix Aga, facinus horrendum manu
Quae fecerat, cessavit, ut spolium tulit
Cruenta nati Maenas in partes dati.

Lenior haec medicina illa, quam hisce feci in editione Senecae tragoediarum, cum legendum putarem *manus Quum fecerat.* Vulgata quidem lectio inepta est. 305. *concedere veris.* Sch. Cruq.: *Consentire veritati. Liceat mihi confiteri, quod verum est.* Συγχωρεῖν τῇ ἀληθείᾳ. Vid. H. ad Platon. Phaed. §. 112. 307. *Accipe.* Schol. Cruq.: *Audi. Damasippus ostendit Horatio sua vitia.* 308. *Aedificas.* Id.: *Magnifice.* An fortasse domum ampliorem, in quo esset cubiculum illud, de quo dicit *βιογράφος*, speculis undique decoratum? *Longos imitaris.* Idem Schol.: *Aut proceros, quia fuit brevis staturae* (Epist. 1,

20, 24; βιογράΦος: *habitu corporis brevis atque obesus*); *aut divites. Erectus ambulas, ac proceros nobileisque imitaris. Aedificas autem dixit propter Maecenatem, qui tuns in Esquiliis magnificas aedeis et hortos amplos ornabat.* Vid. ad 1, 8, 7. 310. Idem scriptor: *Turbo gladiator quidam fuit exiguae staturae, sed magni animi in proelio.* 212. *verum.* Rectum, aequum. Cf. 208.

313. *Tanto dissimilem* pro *tanto dissimiliorem* quis, quaeso, unquam dixit? Quanquam ne hoc quidem est hujus loci. Dicendum potius erat, *Tanto dissimilem* esse *Tanto viro*, quantus Maecenas est, *dissimilem*. Sed hoc quoque parum placet, cum idem fere significetur verbis *tanto certare minorem*; neque *tantum* alio sensu, alio *tanto*, in eadem oratione ferendum est. Non igitur dubitantum esse videtur de corruptione hujus loci. Sed quid reponendum? An *Tentum*, quo modo *poplite tenso* dixit Statius Theb. 9, 473.? Proprie Noster ipse *pingui tentus omaso* Sat. 2, 5, 40, *tenta ubera* Epod. 16, 50, *tenta spiritu praecordia* ibid. 17, 26. Quidni *tentum* pro *intentum* sive *inflatum* dicere potuerit, in animo jam cogitans fabulam sequentem de rana rupta, dum bovem imitatur? Non semel autem a et e vel ae litterae inter se commutatae deprehenduntur in codicibus: velut apud Senec. Herc. Oet. 538 pro depravatis librorum scripturis *tacitus mas*, *taeitus imas*, *tactus sinus*, Lipsianaque hac *tactu intimas*, reponi nuper jussi *tectissimas*, simileque vitium correxi in Vindiciis Ovid. ad Met. 10, 291; quemadmodum etiam verba *Planius* et *Plenius* confusa sunt apud ipsum Nostrum Epist. 1, 2, 4. Quodsi tamen displiceat ea conjectura, certe legendum erit ἀσυνδέτως

Tanto dissimilem, tanto certare minorem,

ut modo familiari sententiam eandem verbis non multum diversis bis expressisse Flaccus censeatur. *Certare minorem.* Cruq.: Certare tanto, id est cum tanto viro? μάχεσθαι τοσϐτῳ. Sil., laudante H., 5, 77.: *heu, fatis Superi certare minores.*

314. Cruq.: pullus, πῶλος, cujusvis animalis foetus.

315. *denarrat.* Schol. Cruq.: *Diligenter narrat.* 316. *cognatos.* Id.: *fratres; quod notandum est; quasi secum natos et genitos.* 317. Profecto alienum *tandem*, pro eoque recipiendum *tantum* e Cruquianis aliisque libris Mss. Totus autem locus sic videtur legendus atque interpungendus esse:

— — Illa rogare,
Quantane, num tantum, sufflans se, magna fuisset? —
„Major." — Dimidio? Num tanto? — Cum magis etc.

Tantus pro *Tam* etiam Plautus, Lucretius, Caesar, usurpavere. Vide lexica. Ranae matri quaerenti, an ista bellua tam magna fuerit, seque inflanti, respondet pullus: „Major." Rursus illa: *Dimidio* (major)? et denuo se inflans: *num tanto* (major)? Male libri continue: Major dimidio, quasi dimidio tantum rana bos major dicendus sit, quae ineptia ne ranunculo quidem imputanda. 320. *abludit*, discrepat, ἀπᾴδει. H.

321. *Adde poëmata.* Schol. Cruq.: *Nunc ad insaniam illam, quam pateris in aedificando, adde istam insaniam faciendi poëmata. poëmata. quae nunc facis, qui fomes est insaniae. Sed et poëtae omnes insaniunt. oleum adde camino. Proverbium in augmento: oleum enim auget flammam.* Graeci dicunt πῦρ ἐλαίῳ σβεννύναι. Lucian. Tim. 44. Cf. Cruq. et H. 322. Veteres sine furore neminem nec poëtam nec magnum in genere virum esse existimabant. Plat. Phaedr. 49.: Ὃς ἂν ἄνευ μανίας Μουσῶν ἐπὶ ποιητικὰς θύρας ἀφίκηται, πεισθεὶς ὡς ἄρα ἐκ τέχνης ἱκανὸς ποιητὴς ἐσόμενος, ἀτελὴς (haud initiatus) αὐτός τε καὶ ἡ ποίησις ὑπὸ τῆς τῶν μαινομένων ἡ τοῦ σωφρονοῦντος ἠφανίσθη. Aristot. Problem. 30, 1.: Διὰ τί πάντες, ὅσοι περιττοὶ γεγόνασιν ἄνδρες ἢ κατὰ φιλοσοφίαν ἢ πολιτικὴν ἢ ποίησιν ἢ τέχνας, φαίνονται μελαγχολικοὶ εἶναι; Cf. idem Poët. 17., Cic. de Div. 1, 37, Noster A. P. 296. Supra 2, 7, 117: *Aut insanit homo, aut versus facit.* H. Minime haec interrogantur. 323. *horrendam rabiem.* Epist. 1, 20, 25, Sat. 2, 7, 34 sequ. *Cultum majorem censu.* Schol. Cr.: *Damasipp. suppos.: Non dico* (cult. maj. censu). [Per ἀναφορὰν τοῦ *non dico*, ἀπὸ κοινοῦ, inquit Cruq. Sed dicendum potius erat, interrumpi subinde ab Horatio alterius orationem.] *Arguit vestitum* (imo et *victum, habitationem, supellectilem* etc. H.) *Horatii supra censum.* 324. *teneas tuis te.* Cruq.: Tecum habita, inquit Pers. H.: *tuis.* quae ad te pertinent. Minus recte Schol. Cruq.: *tibi habeto tua vitia, quia cognosco insaniam tuam.*

326. *major.* Idem: *stultior me. In Stoïcos hoc dictum est, qui, sua non agnoscentes vitia, aliorum graviter persequebantur.*

Cruq.: *O major tand.* exclamat Hor. cum indignatione in πολυπραγμοσύνην Stoïcam, quas merces jamjam ait venditare Damasippum.

Sat. 2, 4. Schol. Cruq.: *Sub persona Catii risurus est Poëta Epicureos* [vulgares], *ut in proxima Stoicos. Fuit autem M. Catius Epicureus, qui quatuor libros scripsit de rerum natura et de summo bono, quod cum Epicurei in voluptate ponerent, hoc est in gulae et corporis libidine, contra Stoicos, qui summum bonum dicebant esse voluptatem rerum honestarum, rogat Catium Hor., ut sibi narret coenae parandae et ordinandae magistrum, ejusque praecepta.* Cic. de Nat. D. 1, 40.: *Philo noster ferre non poterat, aspernari Epicureos molles et delicatas voluptates. Summa enim memoria pronuntiabat plurimas Epicuri sententias iis ipsis verbis, quibus erant scriptae. Metrodori vero, qui est Epicuri collega sapientiae, multa impudentiora recitabat. Accusat enim Timocratem, fratrem suum, Metrodorus, quod dubitet omnia, quae ad beatam vitam pertineant, ventre metiri; neque id semel dicit, sed saepius.* Idem de Fin. 1, 7.: *Quaeritur saepe, cur tam multi sint Epicurei. Sunt aliae quoque causae, sed multitudinem hoc maxime allicit, quod ita putat dici ab Epicuro, recta et honesta quae sint, ea facere ipsa per se laetitium, id est voluptatem.* Senec. de Vit. beat. 13.: *Non ab Epicuro impulsi luxuriantur, sed vitiis dediti luxuriam suam in philosophiae sinu abscondunt, et eo concurrunt, ubi audiunt laudari voluptatem. Nec aestimatur voluptas illa Epicuri (ita enim mehercule sentio) quam sobria et sicca sit: ad nomen ipsum advolant, quaerentes libidinibus suis patrocinium aliquod ac velamentum.* De Catio Epicureo cf. Clav. Cic., Quinctil. 10, 1. extr., cujus persona cur non utendum in hoc carmine Horatio fuerit, ut Heindorfio placet, non intelligo: nam quod dudum mortuus tum erat, cum haec scriberet Hor., leve argumentum est. Nec vim habet, quod dicit, praecepta, quae hic tradantur, culinaria non pertinere ad luxuriam, sed ad *curam sanitatis* cum elegantia ciborum conjungendam. Cic. de Fin. 2, 20.: *Epicurus utebatur eo cibo, qui et suavissimus esset, et facillimus ad concoquendum.* Et ibid. 28.: *Ipse Metrodorus, pene alter Epicurus, beatum describit his fere verbis, cui corpus bene constitutum sit, et sit exploratum, ita futurum.* Tuscul. Quaest. 5, 9.: *Metrodorus: Occupavi te,*

inquit, Fortuna atque cepi, omnesque aditus tuos interclusi, ut ad me adspirare non posses. Praeclare, si Aristo Chius aut Stoicus Zeno diceret, qui, nisi quod turpe esset, nihili malum duceret. Tu vero, Metrodore, qui omne bonum in visceribus medullisque condideris, et definieris, summum bonum firma corporis affectione explorataque spe contineri, fortunae aditus interclusisti quo modo? Isto enim bono jam exspoliari potes. Atqui his capiuntur imperiti, et propter hujusmodi sententias istorum hominum est multitudo. Quod Horatium delicatulum se ipsum in hoc sermone deridendum propinare putat Wielandius, etsi eum non refelli arbitror his locis, quae profert H., Sat. 1, 6, 115 seqq.; 2, 2.; 2, 6, 63 seqq. Od. 1, 20; 1, 31, 15 seqq.; 3, 1; 3, 6; 3, 29; Epist. 1, 5 init.; 1, 14, 35; 1, 15. (nam quis nescit, Nostrum de rebus ad beatam vitam [95.] pertinentibus fere in utramque partem disputare, ut decet hominem nullis partibus mixtum, sed probabilia ubique sectantem?): tamen eâ conjecturâ facile videtur careri posse; nec magis mihi placet, quod ipsi Heindorfio, tangi hisce, magna ex parte tritis atque ineptis, Maecenatem propter infirmam valetudinem cibos curiosius eligentem parantemque, et de arte coquendi inter epulas libenter, ut putat, philosophari solitum. Sed haec hactenus, in quibus cuivis licet esse ingenioso, modo aliter sentientes ne contemnat.

V. 1. *Unde et quo Catius?* Formula occurrentium. Cf. 2, 4, 1. Plat. Lys. init.: Ποῖ δὴ πορεύει καὶ πόθεν; ubi vid. H. *tempus.* Schol. Cr.: *respondendi.* Cruq.: Viva διατύπωσις hominis occupati. 2. *Ponere signa.* Idem Schol.: *Scribere, annotare, consignare litteris, nova praecepta. qualia vincant.* Sic etiam Cruq. in commentario secundum Silvii codicem, h. e. ejusmodi, quae vincant, quae vincere possint. 3. *Anytique reum.* Socratem. 4. *laevo.* Schol. Cruq.: *synistro, inopportuno.* 6. *interciderit.* Id.: *exciderit interpellatione mea, et in oblivionem venerit. repetes mox.* Id.: *facile recordaberis et revocabis in memoriam.* 7. Id.: *Optima es memoria et naturali et artificiali.* Vidd., quos laudat H., Auct. ad Herenn. 3, 16, Cic. de Orat. 2, 86, Quinctill. 11, 2, 11 seqq., interpp. ad Phaedr. fab. 4, 24. 9. *tenues.* Schol. Cruq.: *subtiles, quae difficulter memoria tenentur. peractas. explicatas.* Cruq.: Εἰρωνεία: haec

enim praecepta de rebus parabilibus habet Catius pro rebus tenuibus, h. e. magni momenti et luxus, quas tenui sermone, λεπτῷ λόγῳ, λεπτῇ φροντίδι, subtili ratione et magna cura ait disputatas ab aliquo doctore. Qua in re vel caecus videat, Horatium impendio ridere nimias in rebus parvis argutias Catii, quae λεπτολογία dicta est. 12. Sch. Cr.: *Bene ab ovis incipit, id est ab initio coenae, ut alibi* (1, 3, 6.): *ab ovo usque ad mala citaret.* Cruq.: Hic advertito initium τȣ̃ λεπτολογεῖν. — Colum. 8, 5.: *Cum volet quit quam plurimos mares excludere, longissima quaeque et acutissima ova subjiciet; et rursus cum feminam, quam rotundissima.* Habet et Plin. lib. 10, 52. (74.) At Aristoteles libro 6. (2. 2.) de historia animalium plane diversum ab his scribens ait: ἔςι δὲ τὰ μὲν μακρὰ καὶ ὀξέα τῶν ᾠῶν θήλεα· τὰ δὲ ςρογγύλα καὶ περιφέρειαν ἔχοντα κατὰ τὸ ὀξὺ (et in orbem pro acutie desinentia) ἄῤῥενα. (*) Hanc Aristotelis sententiam multis argumentis asserit Averroes, quam nec Beroaldus in Plin. reprobat. Sed sunt etiam, qui et Plinio et Columellae non segniter adstipulantur. Verum quidquid id est, nobis indubitatum est, Horatium in hoc dicto Catii, quod omnino conjectaneum est, et subsequentibus praeceptis nihil quam Catio cum suis Epicureis os sublinere, non etiam id scribere, quod revera sentit. — Certissima experientia posteriorum ornithotrophorum seu aviariorum docet, neutrum (nec Columellam, nec Aristotelem) recte dixisse, sed promiscue nunc haec, nunc illa ova marem et feminam edere, idque, ut arbitror, pro virtute seminis. —

13. Bentl. H. alii: *alma*, alentia, ut dicuntur *alma ubera, alma nutrix, almus ager.* Recte, si haec seria. Sed fieri sane potest, ut hic quoque jocetur Flaccus. *Succi melioris.* Cruq.: id est gratioris saporis, ut ait Plin. 14. *Ponere.* apponere. 2, 2, 23. *cohibent.* Id.: in se continent. *callosa.* Schol. Cr.: *duru, fortia.* H.: *Callosus* hier von der dichtern Masse des Innern, wie Plin. 14, 25. *resina callosior* (minus liquida, solidior). Apic. de Art. coqu. 3, 4.: *Callosiores* (fleischiger) *reddes cucurbitas ad gustum.* 15. *suburbano.* Acr.: *Quia subur-*

(*) Schneiderus, probante H.: Ἔςι τὰ — ᾠῶν ἄῤῥενα, — τὸ ὀξὺ θήλεα. Sed haec medicina violentior.

bana loca rivis abundant. 16. *elutius.* Schol. Cruq.: *insipidius, dissolutius, liquidius, aquatius, minus sapidum et fatui saporis.* Contra tamen Pallad. 3. tit. 24, 5.: *caules — argillam et glaream timent, sabulone et arenis non delectantur, nisi perennis unda succurrat.* Cf. 7, 3, 4. 18. *responset.* repugnet, resistat. 2, 7, 85, 103; Epist. 1, 1, 68. Plaut. Men. 4, 2, 56.:

Numquis servorum deliquit? num ancillae aut servi tibi
Responsant? Eloquere: impune non erit.

Responsant, obloquuntur, ferociter et irreverenter respondent, ut bene H. 19. Ut mustum dulce conservetur per annum totum, docent Cato de R. R. 120, Colum 12, 29. Cf. Plin. 14, 11. 20. *Pratensibus* etc. Denuo *Epicuri de grege porcus* (Catium dico) vapulat hoc loco a Cruquio, qui sic inter alia: Pro comperto est apud omneis, fungos ex humido enasci frigidoque; sed eduleis et innoxios (modo aliqui sint tales) ex tenui magis et aëria quam terrestri pituitosaque materia, quaeque mistam habet qualitatem putredinosam, auctore Galeno lib. 7. de Facult. simpl. medic., cujusmodi sunt pratenses, noxii, pessimi, et frigidi nutrimenti, etc. Qui et laudat in hanc rem Plin. 21, 3; 22, 14, Theophrast., Dioscor., Athenaeum, Ruellium. 21. *Ille salubris* etc. Cruq.: „Etiam si quis adhuc credidisset, me pro commentariis mera somnia commemorare, hoc unicum praeceptum Catii eum vel invitum nobis assentiri compellat, faterique planissime, Horatium ei rei dare operam, ut eruditis omnibus hujus Epicurei coqui innotescat stultitia crassissima, quae, quasi ex diametro, dissidet a praeceptionibus convivalibus doctissimorum scriptorum. Nemo enim sapiens unquam velit aut suaserit alicui, nisi ei male velit, ut post cibum mora deglutiat: sic enim sumta celerrime cum cibis aliis in ventriculo corrumpuntur, perinde ac pepones, auctore Galeno, novo quodam et inexplicabili modo; at contra initio mensae, ventriculo ab excrementis vacuo, non omnino sunt inutilia" etc. Plin. H. N. 23, 70.: *Ipsa poma (mori), ad praesens stomacho utilia, refrigerant, sitim faciunt. Si non superveniat alius cibus, intumescunt.* 24. Aufidius hic an ille fuerit, qui primus pavones saginare magno cum lucro instituit, teste Plinio H. N. 10, 23, incertum est. Cete-

rum haec mixtio *mulsum* (οἰνόμελι, μελίκρατον), vocabatur, quod bibere solebant in gustatione (gustu), seu promulside (Lips. Antiq. Lect. 3, 1).; unde intelligas, etiam hoc loco Catium sugillari, Aufidio inventionem rei notissimae inepte tribuentem. Cf. 2, 15. Plin. H. N. 22, 53; Dioscor. 5, 16.

25. *vacuis venis.* In coena prima. 26. *leni praecordia* (exta, ventrem) *mulso* etc. Plane contrarium praecipiunt Plin. Dioscor. l. l. etc. 28. *Mitulus*, τελλίνα (Athen. 3. p. 85. E.), genus conchae edulis. Plin. 9, 74; 32, 31. Schneider. Ind. Scriptt. R. R. v. *mituli*; Cels. 2, 29: *Alvum movent — cochleae — ostrea, pelorides, echini, musculi et omnes fere conchulae, maximeque jus earum.* Haec quoque pertinebant ad gustationem. Macrob. Sat. 2, 9. 29. Lapathum, h. e. rumicem (Ampfer), una cum conchis coquebant. (Athen. 3. p. 92. A.) Breve autem lapathum intelligendum videtur parvum aliquod ejus herbae genus, velut id, quod tertio loco recenset Dioscor. 2, 140. (τρίτον δέ ἐστιν ἄγριον, μικρὸν, παρόμοιον ἀρνογλώσσῳ, μαλακὸν, ταπεινον.) De rumice acetosella Linn. cogitat H. Cruq.: Lapathum, aut Lapathus, λάπαθον, ἢ λάπαθος, ἀπὸ τȣ͂ λαπάζω vel λάπτω, quod est evacuo; herba, quae ventrem evacuat, etc. De vino *Coo* Plin. H. N. 14, 10: *Coi marinam aquam largiorem miscent* (vino) — *idque translatum in album mustum Leucocoum* (*Coum album* h. l.) *appellatur.* Athen. 1. p. 32. D.: οἱ ἐπιμελέστερον τεθαλαττωμένοι οἶνοι — κοιλίαν λύȣσιν etc. 30. *Lubrica* (schleimig, H.) etc. Plin. 2, 41.

32. Murex e genere concharum turbinatarum, cum peloris duas conchas habeat, ut ostrea; quae quidem *aquosa* audit Martiali 6, 11, 5, *fatua* 10, 37, 9: ut hic quoque risum peritis debere videatur Catius. *Lucrina*, Lucrinensis, e lacu Lucrino inter Puteolos et Bajas, quem cum lacu Averno conjunxit Augustus, magnumque ibi *Portum Julium* effecit a. U. C. 717. 33. *Circaeis.* Obsoleta sriptura. Circeji nomen urbis cum promontorio in vetere Latio ad Pomtinas paludes, in mare Tyrrhenum prominentis. Plin. 32, 21.: *Circejensibus ostreis neque dulciora neque teneriora esse ulla compertum est.* Laudantur etiam Bajana (Plin. 9, 79, Martial. 6, 11, 5.), Tarentina (Varr. ap. Gell. 7, 16.), Cyzicena (Plin. 32, 21), et Brittannica (Plin. 9, 59; Juvenal. 4, 140).

Misenum, promont. et urbs cognominis in Campania. *echini*. Plin. 9, 51.: *Ex eodem genere* (cancrorum) *sunt echini, quibus pinnae pro pedibus. Ingredi est his in orbem volvi; itaque detritis saepe aculeis inveniuntur*. Eorum una species edulis est. Aristot. Hist. anim. 4, 5. 34. *Pecten*, κτείς (Kammmuschel), τραχυόστρακος, ῥαβδωτός (pectinatim striatus), Athen. 3. p. 88 B. Aristot. I. l. 4, 4, 3. *patulis*, latis (breitgewölbt), ut patulam fagum dixit Virg. *Tarenti* mollities omnibus decantata. Vid. H. Strab. 6, 4.: Ἀπεδέξαντο καὶ τὴν Πυθαγόρειον φιλοσοφίαν οἱ Ταραντῖνοι. — Ἐξίσχυσε δ' ὕστερον τρυφὴ διὰ τὴν εὐδαιμονίαν, ὥστε τὰς πανδήμους ἑορτὰς πλείους ἄγεσθαι κατ' ἔτος παρ' αὐτοῖς ἢ τὰς ἡμέρας. 35. *Ne sibi* malit H. Non multum refert, utrum eligas. 37. Acr.: *Cara mensa* ideo dicitur *piscatoria*, *quia carius pisces quam caro alia distrahuntur*. Schol. Cruq.: *Piscatoria mensa*, *quae pro Rostris ponebatur, ubi pisces vendebantur, et pretiosi nonnunquam pendebantur*. (Sic legendum puto, non, ut vulgo: *ubi pisces pretiosi vendebantur, et nonn. pend.*, quasi pretiosi tantum pisces ibi venditi essent.) *avertere*. Cf. 7, 106. 38. *Ignarum*. H.: Ignarum eorum, quibus etc., vel more antiquo et graeco *est* et *reponet* usurpata pro conjunctivis. 39. *Languidus*. Schol. Cruq.: *Satiatus edendo et bibendo. Se reponet. Suavitate condimenti ad edendum revocabitur. Ita et alibi* (Od. 1, 27, 8):

Et cubito remanete presso.

cubito, sinistro. Lips. Antiq. Lectt. 3, 1. Inde *ponere cubitum apud aliquem* pro eo quod est coenare Petron. 27.

40. Hoc quoque παράδοξον. Cruq.: Nunc obiter enarrat aliquot ferinae species, non tam ut id dicat, quod res est, quam ut argutetur: nam aprum quidem silvestrem, glandeque nutritum, Umbrumque commendat; Laurentem vero malum esse censet, ut qui sit impinguatus ulvis et arundine, ciboque minus arido; qua in re non tam gulae quam suae culinae (μικροψύχου) subservit etc. Statius Silv. 4, 6, 10.:

Ah miseri, quos nosse juvat, quid Phasidos ales
Distet ab hiberna Rhodopes grue; quis magis anser
Exta ferat; cur Tuscus aper generosior Umbro.

Tuscus, Laurens seu Laurentinus, ita dictus a Laurento oppido Latii versus mare Tuscum, Ardeam inter et os Tiberis; quae regio paludosa et silvis horrida apris abundabat. Heins. ad Ovidii Fast. 2, 231. Cf. 8, 6. 43. *Capreas.* Cruq.: „Capras silvestres ferasque, quae relictis, rupibus et silvis, aestate quidem pampinos, autumno vero pampinaria, avidissime sectari solent" etc. Qui pastus succulentus minimeque malae naturae quomodo minus eas nonnunquam edules reddere possit, neque Catius noster dixit, nec quisquam exputet. *Submittit*, suppeditat. H. 44. Etiam hoc praeceptum haud immerito ridet Cruquius, cum leporis armis nihil sit aridius, ejusque lumbi potius et ipsa pulpa expetantur. Similiter 8, 89 quod dicitur, armos leporis seorsim ponendos esse, ut multo suaviores, quam si una cum lumbis comedanter, non ipsius Flacci et peritorum sententia est, sed inepti Nasidieni commentum.

45. Vana Catii gloriatio, quasi ante ipsum catillones ligurritoresque fuissent nulli, ut recte observat Cruq. 47. Haec apodosis. Cum ipse de *piscibus* atque *avibus* inquisiverit, quorundam ingenia non ultra novas *crustulas opusque dulciarium* sapere dicit per ἐξȣϑενισμόν. Ergo sic interpungendum: — palatum; Sunt etc. 48. Quidam codd.: *est consumere*, unus *curam est*; nec male, judice etiam H. 51. *Massica.* In Campaniae montibus ita dictis. Cf. interpp. ad Od. 1, 1, 19. Plin. quoque 14, 27.: *Campaniae nobilissima* (vina) *exposita sub dio in cadis verberari sole, luna, imbre, ventis, aptissimum videtur.*

54. *lino vitiata.* Schol. Cruq.: *Per saccum lineum colata* (durchgeseihet, geklärt). Cruq.: „Non ad hoc solum veteres amariora vina σακκίζεσϑαι, h. e. per saccos vinarios mittenda censebant, ut liquidiora purioraque redderentur, verum etiam ut peregrinis saporibus additis (H.: indem man das Sieb mit Myrtenöl, Anis u. dergl. anfeuchtete) eorum facultatem ipsa retinerent, palatumque suavius afficerent. Qua de re videto Constant. Geoponic. lib. 7. cap. ult." Cf. Schneider ad Colum. 12, 19, 4. 55. *Surrentina.* Etiam ipsa Campana, et vinorum ordinis tertii, secundum Plin. 14, 8, 3. Schol. Cruq.: *Surrentina debilia sunt, Falerna acria et robusta: itaque ex faece* [vid. ad 73.] *Falerni Surrentina fiunt gratiora et mollia.* Cf. de hoc remedio Colum. 12, 30, et ibi Schneider. 56. Schol. Cruq.

limum, fecem. Cruq.: pro parte totum, ovum pro vitello dixit. 57. Schol. Cruq.: *quia vitellus, qui est aliquantuli ponderis, petens fundum, volvit secum aliena, id est deducit sordes et fecem.* 58. Id.: *Squillae pisces sunt, quos Graeci καρίδας nominant, aut καμμάρυς.* H.: Der Squillenkrebs, eine Art langer, aber kleiner, Seekrebse. S. Aristot. H. an. 4, 2, 1, ibique Schneider. Athen. 3. p. 105 E seqq. Cf. 8, 42. *Afra cochlea.* Dioscor. 2, 11., Cruquio interprete: Terrestres cochleae stomacho utiles sunt, et non facile corrumpuntur. Optimaé Sardonicae (ὁ ἐν Σαρδῶνι), *Africanae*, etc. 59. *Lactuca*, θρίδαξ (Lattich), cujus herbae tres species norunt Graeci; cibus refrigerans. Plin. 19, 38. Coenam claudere solebat apud Romanos antiquiores. Apic. 3, 18. Virg. Moret. 76.:

Grataque nobilium requies lactuca ciborum.

Seriores contra. Martial. 13, 14.:

Claudere quae coenas lactuca solebat avorum,
Dic mihi, cur nostras inchoat illa dapes?

Cf. Epigr. 11, 52, 5; Athen. 3. p. 101 B. *Innatat.* Schol. Cruq.: *Supernat* (ἐπιπολάζει, H.), *non subsidet* [2, 2, 73, H.], *et per hoc laedit stomachum, acremque reddit.* Sic et Plin. 23, 22.: *Dulce vinum minus inebriat, sed stomacho innatat* etc.

60. *Hillae* dicuntur intestina anteriora minoraque animalium, quae in homine appellantur lactes. Plin. 11, 79. Schol. Cruq.: *Hilla est deminutivum a positivo hira, et significat intestinum salsum, vel, ut alii dicunt, fartum salsitium.* Varro quoque de L. L. 4, 22. (cf. Non. 2, 410) esse dicit *tenuissimum intestinum fartum.* 61. *immorsus.* Sublestae vox fidei; nec magis probum, quod hic illic legitur, *in morsus.* Non semel e et o litterae confusae in libris (cf. 5, 3; 7, 19; Dissald. ad Plaut. Rud. 632, Vindic. Ovid. pag. 10.), ut reponendum videri possit *immersus* (vino stomachus). Similis usûs *irrigari*, *ingurgitare* seu *proluere se vino*, *uvescere* (6, 70) et tritum illud *madere* (βεβρεγμένον εἶναι); fortius Senecae (epist. 12.) *sepelire se vino et epulis.* Cf. H. ad 1, 9. Epist. 2, 1, 179.:

Sic leve, sic parvum est, animum quod laudis avarum
Subruit ac reficit.

Notum, qui se largius invitarint, eorum stomachos obtusos et tanquam obrutos refici denuoque excitari pernis et salsamentis.

Neque id fugit Bentlejum, qui τὸ *immorsus* ita explicat: *vellicatus, excitatus, punctus.* Sed tale quid si cogitasset Horatius, *morsus* dixisset, non *immorsus*, adjecta praepositione, quae nihil ad significatum confert; ne addam, verisimilem in eo non esse mixtionem imaginum adeo ineptam, ut *morsu refici* aliquid dicat, quamvis μεταφορικῶς, cum proprie nemo reficatur morsibus, sed vellicetur laceretur que. Quod vult Italus noster, *immorsus* esse *impransus* seu *jejunus*, ut latine dici possit, de quo vehementer dubito, tamen a mente Catii abhorret, nunc docentis, quid *post vinum, marcente jam conviva*, faciendum sit. *malit*, quam lactucam. Bentl.: *mavolt*. Vetustatis studio, inquit Baxterus. Nollem ineptiam Fea (at quanto vir gravior!) repetiisset. 62. *immundis popinis.* Epist. I, 14, 21. legitur *uncta popina*, quod ita declarat Sch. Cr.: *redolens et optimis cibis plena.* Sed *uncta* ibi videtur significare *male uncta*, quemadmodum alibi dixit *unctam aquam, unctas manus* (vid. ad 78. et 2, 67), Martialis autem *nigram popinam* 7, 60, et *sordidus unctor* 7, 31, quibus conveniunt hujus loci *immundae* popinae. Cruq.: *immundis.* Hoc est vulgaribus, nec ita mundis, ut sunt popinae nobilium et potentum; ut hic sit ordo et sententia: ita potor languidus ad optimos cibos nauseat, ut quaecunque fervent et cocta sunt in popinis publicis parumque nitidis, optet sibi allata esse. 63. *juris.* Schol. Cr.: *jusculi, seu juscelli.* 64. *dulci.* Recenti, non rancido. H. 65. *muria.* Cruq.: Id est *garo de succis piscis Iberi*, inquit Nasidienus 8, 46; *piscis Iberi*, scombri, qui est ex genere thynnorum. Ex his inprimis muria fiebat. Plin. 26, 11. Cf. Colum. 12, 6, 25.

66. *orca*, ὕρχη (urceus), vas fictile vel ligneum servandis salsamentis. Vidd. Cruq. et H. Sch. Cr.: *orca, olla Graeca, βύζα, seu vasis genus ore augusto in formam καυκάλιε. Byzantia.* Thynni prope Byzantium fere capiebantur. Plin. 9, 20, Bentl. ad h. l. Ceterum H. versibus 64 — 67. describi putat jus simplex, sequentibus duobus duplex seu compositum. Et recte, nisi fallor. Certe jus simplex non solo olivo constare posse, recte animadvertit Gesn. Apicius 8, 1.: *In aprum assum jura ferventia (facies sic): Piper ligusticum, apii semen, mentham, thymum, nucleos tostos, vinum, acetum, liquamen, oleum modice. Cum* j u s s i m p l e x *bullierit, tunc triturae globum mittes* etc.

67. *sectis herbis.* Cf. 2, 8, 51. et locum modo laudatum Apicii. 68. Plin. 21, 17.: *Prima nobilitas Cilicio* (*croco*), *et ibi in Coryco monte* etc. *sparsum.* Sch. Cr.: *fusum*, *conspersum. stetit. cessaverit agitari*, *fervere.* 69. Plin. 15, 3.: *Principatum in hoc quoque bono* (olea) *obtinuit* Italia toto orbe, maxime *agro Venafrano* (in Campania), *ejusque parte*, *quae Licinianum fundit oleum.* Cf. Strab. 5. 70. *Picenis.* 3, 272. Tibur quoque pomariis celebre. Bentl. ad Od. 1, 7, 14, Heins. ad Ovid. Amor. 3, 7, 81 etc. 71. *Venucula.* Sch. Cr.: *uva Venusina. a loco.* Sed quo tandem loco? Scribitur etiam *vennucula*, *venuncula*, *venicula.* Schneider. ad Colum. 2, 6, 3. Idem 3, 2, 2: — *quarum uvae temporibus hiemis durabiles vasis conduntur*, *ut venuculae.* C. Plin. 14, 4, 6, et de uvis ollaribus in genere Colum. 12, 45. 72. *Albanam.* Cf. 8, 16. *duraveris.* Sch. Cr.: *servaveris.* Cf. Plinii locum laud. ad 2, 121.

73. *faecem.* Faecem ustam (gebrannten Weinstein). Cf. 55 et 8, 9. Schneider. ad Colum. 12, 30, 2, et in Ind. Scriptt. R. R. v. *Fecla*, etc. Hoc condimentum allecis. *allec.* H.: *allec* oder *alex* hiefs nach Plin. 31, 44. eigentlich eine unvollkommene, nicht geläuterte, Art des köstlichen *garum*, welches vorzüglich aus den Eigeweiden des *scomber* mit Seewasser bereitet wurde, etwas unserm Caviar ähnliches. Cf. 8, 46, Geopon. 20, 46. Doch gab es nach Plin. l. l. noch viel andre Arten dieses alex, auch aus den wohlfeilsten Fischen bereitet.

75. *Incretum.* Sch. Cr.: *permixtum.* Vel potius eo sparsum per incerniculum (Sieb), ut explicat H. Varr. ap. Non. 2, 355.: *Liba cum sunt facta*, *incerni solent farris semine. puris.* Sch. Cr.: *mundis et tersis*, *aut nihil aliud habentibus.* Posteriorem explicationem magis probo, altera Cruquio placet et Heindorfio. 76. De macello ad 3, 229. Non recte H.: dem Fischmarkt. Vetat, vim magnam carnis bubulae, agninae etc. coëmi, dum piscibus parcatur, qui minus communes sint et convivis, praesertim marcentibus (58), plerumque gratiores 77. *vagos.* Sch. Cr.: ἐπίθετον *naturale*: *piscibus enim naturale est late vagari.* 78. *seu puer* etc. Vid. ad 2, 67. Cruq.: *unctis.* Sordidatis, immundis, pinguedine aut luto deturpatis etc. Pertinet ad verba *dum furta lig.* 80. *gravis*, teter,

sordidus (widriger Schmutz, H.) Burm. ad Petron. 93. p. 448. 80. *cratera*, κρατήρ, vas, in quo vinum cum aqua miscebatur. *Veteri*, ὠγυγίῳ, obsoletae. 81. *Vilibus*. Sch. Cr.: *parvi pretii*. De *mappis*, quas nonnunquam adferebant convivae (Tellertücher), cf. Martial. 12, 29, 11, Salmas. ad Vopisc. Aurel. 12. p. 447. sequ., 8, 63. Petron. ed. Plantin. 1596. p. 24. de Trimalchione: *Pallio enim coccino adrasum incluserat caput, circaque oneratus veste cervices laticlaviam immiserat mappam, fimbriis hinc atque illinc pendentibus. scobe*. Sch. Cr.: *Hic scobis et haec scobes dicitur rasura serrarum, Graece* πρίσμα. — *sed hic pro omni purgamento domus ponitur. Sunt qui velint hic esse ferrum, quo raduntur sordes a pavimento, a tabulis marmoreis, ab ipsis sedibus. quantus. quam parvus.* 82. *neglectis*. *Sensus est: quanto in his magis exiguus est sumtus, tanto facilior offensa culpandi, si negligantur.* 83. *Ten'. Oportet.* Nihil usitatius constructione accusativi cum infinitivo in perturbatis. Cf. 1, 9, 72; 2, 8, 67; Epod. 8, 1; Virg. Aen. 1, 37; Terent. Andr. 1, 5, 10; Plaut. Bacch. 1, 2, 44; Cic. ad Att. 9, 13.: Tene haec posse ferre? Aristoph. Nub. 269 (τὸ δὲ μηδὲ κυνῆν οἴκοθεν ἐλθεῖν ἐμὲ τὸν δύστηνον ἔχοντα!), 816. etc. Sch. Cruq.: *Aut mensam marmoream diversi coloris, aut, quod fere omnes volunt, pavimentum vermiculatum.* Ἔδαφος λιθόστρωτον. (H.: der mit Figuren von buntem Marmor oder mit Mosaik ausgelegte Fuſsboden des Speisezimmers, *pavimentum tesselatum et sectile*, dergl. Jul. Caesar sogar ins Feld mit sich nahm.) Casaub. ad Suet. Caes. 46, Gurlitt über die Mosaik etc. Cf. Epist. 1, 10, 19. Schol. Cr.: *palma. pro scopis ex palma confectis.* 84. Non.: *Toral*, quo torus tegitur, ut, quo solium, soliar. (Überzüge oder Decken der von purpurnen Stoffen umgebenen Kissen, *tori*, der Sophas. Lamprid. Heliogab. 19.: *Primus omnium privatorum toros aureis toralibus texit.* Vid. ibi Casaub. et Heins. ad Petron. 40. H.) Sic construendum esse, mirum non intellexisse Scholiastam Cruq.: *dare illota toralia circum Tyr. vest.* 85. seqq. Sch. Cr.: *Sensus est: justius reprehenderis, si non habueris domi omnia munda, quae minoris constant, quam si defuerint tibi pretiosi pisces et optima vina, quae non solent habere nisi mensae divitum.*

91. *interpres*, ἑρμηνεύς, pro eo, quod est κῆρυξ. Musgr.

ad Eurip. Iphig. Taur. 1302. Ita dicitur, quicunque alius cogitata, sive illius sive alia lingua, eloquitur, unde *augures* audiunt *interpretes Jovis* etc. Vid. H. 92. *habitumque*. Sch. Cr.: *pronuntiationem et gestum*. Cruq.: Subindicat Hor., recitationem discipuli vivae quidem vocis esse umbram, sed ei abesse corpus et vitam, utpote actum et motum, quae sunt doctoris et inventoris: non multo namque praestat is, qui commemorat ab alio inventum, scripturae, quem mutum magistrum solemus appellare. Hinc est illud Aeschinis de Demosthene: τί δὲ, εἰ αὐτȣ̃ θηρίȣ ἠκηκόειτε; id est: quid autem, si ipsam audissetis belluam? 94. Similiter Lucret. operis principio:

Avia Pieridum peragro loca, nullius ante
Trita pede, et juvat integros accedere fontes etc.

Cruq.: *remotos:* novos et incognitos, non omnibus expositos. Tota haec allegoria plena est urbanitate mirabili. 95. *Vitae praecepta beatae*. Sch. Cr.: εἰρωνικῶς.

Sat. 2, 5. Schol. Cruq.: *Inducitur Ulyssis persona Tiresiae umbram alloquentis apud Inferos, interrogantisque, quomodo amissas naufragio et per procos opes reparet. Quod ex Homeri Odyssea* (Λ) *sumtum est. Horat. autem, quasi aliud agens, et heredipetas lacerat, et, quibus modis hereditates captentur, edocet; tangens Romanorum* (sui temporis) *pravam consuetudinem, qui divitiis omnia postponerent.* Cf. Epist. 1, 1, 77 seqq. Cic. Parad. 5, 2. (qui locus positus est ab editore in nota ad v. 99), Senec. de Benef. 6, 38.: *An tu Arruntium et Aterium et ceteros, qui captandorum testamentorum artem professi sunt, non putas eadem habere, quae designatores et libitinarios, vota?* Cf. ejusd. Epist. 68. Juvenal. 12. Plin. H. N. 14. prooem. Petron. 124.: *Crotona intravimus, ubi — incidimus in turbam heredipetarum.* Cf. Lips. ad Senec. de Consolat. cap. 5. et H. ad h. l.

V. 1. *narrata.* Usque ad Odyss. Λ, 137. De Tiresia vate vid. inprimis Apollodor. 3, 6, 7, et ibi Heyn. 3. *Jam non.* Non amplius. 6. *te vate.* Odyss. Λ, 113.:

— Αὐτὸς δ', εἴπερ κεν ἀλύξῃς,
Ὀψὲ κακῶς νεῖαι, ὀλέσας ἄπο πάντας ἑταίρȣς,
Νηὸς ἐπ' ἀλλοτρίης, δήεις δ' ἐν πήματα οἴκῳ
Ἄνδρας ὑπερφιάλȣς, οἵ τοι βίοτον κατέδȣσιν,
Μνώμενοι ἀντιθέην ἄλοχον.

7. *apotheca.* Cruq.: „ἀποθήκη, horreum, repositorium, locus, ubi quid in usum servatur reconditum.“ Praesertim vinum, supra fumarium, in superiore parte aedium. Colum 1, 6, 20, Horat. Od 3, 21, 7 etc.

8. Cf. Epist. 1, 1, 52 seqq.; 6, 36 seqq. *Vilior alga.* Proverbium. Od. 3, 17, 9. Virg. Eclog. 7, 42: *projecta vilior alga* (Meertang). Pallad. 4. tit. 10.: *Alii algam marinam obruunt ad radices* (pomorum), *cui nonnulli stercus miscent asininum atque porcinum.* 9. Recte H.: Quoniam sine longa verborum circuitione (simpliciter et aperte) paupertatem pertimescere te fateris. 10. *Turdus.* Cruq.: „Ellipsis conjunctionis *sive.*“ Cf. 8, 16; vel 1, 1, 45. Aeschyl. Agam. 1414.: σὺ δ' αἰνεῖν εἴτε με ψέγειν θέλεις. Vid. H. ad h. l. et ad Plat. Sophist. 21. *Turdi*, κίχλαι (Turdus viscivorus Linn., der gemeine Krametsvogel oder Ziemer, et Turdus pilaris Linn., die Wacholderdrossel, Müllers Natursystem 2 Th. S. 528.), ita expetebantur a catillonibus, ut etiam saginarentur. Colum. de R. R. 8, 10. Martial. Epigr. 13, 92.:

Inter aves turdus, si quis me judice certet,
Inter quadrupedes gloria prima lepus.

Aristoph. Pac. 533. Theoriam istam dicit

Ὄζειν ὀπώρας, ὑποδοχῆς, Διονυσίων,
Αὐλῶν, τραγωδῶν, Σοφοκλέους μελῶν, κιχλῶν,
Ἐπυλλίων Εὐριπίδου.

et ita saepius jocatur. Cf. 5, 72; Epod. 2, 34; Epist. 1, 15, 41.

11. *privum.* Sch. Cr.: *quasi privatum et proprium*, τὸ ἴδιον, *cui opponitur publicum* etc. Sed hoc parum est. Quare sic potius interpretandum: Si quid tibi sic dabitur, ut sit privum, ut ipse habeas, neque porro allii cuiquam dones: tu tamen donato seni diviti. Cf. 6, 5. 13. *honores.* H.: *Munera praeclara, speciosa.* Cf. 1, 17, 16, et ibi Mitscherl. Nec tamen male Cruq.: *hon.*, primos fructus, honoribus deorum et sacris debitos: antiquitas enim Laribus primos fructuum sacrificare solebat. 14. Sch. Cr.: *Ante Larem. Ante deos Penates, hoc est antequam primitias Laribus offeras, mitte munera diviti, quasi sit tibi ipsis diis venerabilior: nam veteribus ipsa* (imo *ista*)

consuetudo fuit, ut rerum primitiae diis Laribus ponerentur. Ceterum et Silvano aliisque diis offerebantur. Tibull. 1, 1, 13.:

> *Et quodcunque mihi pomum novus educat annus,*
> *Libatum agricolae ponitur ante deo.*

ubi vid. vir Clariss., J. H. Vossius. 15. Cic. Top. 6.: „*Gentiles sunt, qui inter se eodem nomine sunt.* Non est satis. *Qui ab ingenuis oriundi sunt.* Ne id quidem satis est. *Quorum majorum nemo servitutem servivit.* Abest etiam nunc: *Qui capite non sunt deminuti.* Hoc fortasse satis est: nihil enim video Scaevolam pontificem ad hanc definitionem addidisse.“ Non male igitur Sch. Cruq.: *sine gente. ignobilis, — libertinus: nam sine gente libertini* etc. Similiter Athenienses. Vide H., et, quos laudat, Niebuhr Röm. Gesch. 1. pp. 229 seqq., Casaub. ad Pers. 5, 73. Hom., notante Wagnero in Horatio ex Graecis illustrato, Il. I, 63: Ἀφρήτωρ, ἀθέμιστος, ἀνέστιός ἐστιν ἐκεῖνος etc. 16. *fugitivus.* Vid. ad 7, 113. et Brisson. de Verbor. signif. v. Fugitivus. 17. *comes exterior.* Acr. *sinisterior, in sinistra parte positus.* Schol. Cr.: *a parte sinistra.* Idem significant *latus tegere* seu *claudere*, et *exteriorem alicui comitem esse*, h. e. ire ad sinistram: quia latus laevum debilius est et impetui magis expositum. Vidd. Lips. Elect. 2, 2. et H. ad h. l.

18. *spurio.* Sch. C.: *abjecto, nescio cui, servo.* Dama nomen servorum: nam a Δημήτριος derivatur per contractionem Δημᾶς, ut a Μηνόδωρος Μηνᾶς, Mena, et a Θεόδωρος Θευδᾶς, Theuda. Casaub. ad Pers. 5, 76. Id. ibid. 79.:

> Verterit hunc dominus: momento turbinis exit
> *Marcus* Dama.

servato nomine servili, sed assumto domini et patroni, ut fecit Pompeji Magni libertus Mena, de quo cf. Epod, 4. *Trojae.* Sch. Cr.: *ad Trojam.* 19. *Certans melioribus.* Id.: *Graeca locutio* (*certans cum dat. casu*), *ut Maro* (Eclog. 8, 55): *Certent et cycnis ululae, et* (ib. 5, 8) *Solus tibi certet Amyntas.*

21. *protinus.* Statim, illico. Voss. ad Virg. Eclog. 1, 13.

22. *ruam.* Sch. Cr.: *eruam et congregem.* Lucil. ap. Non. 4, 389.: *ruis haec et colligis omnia furtim.* 23. *captes.* Verbum in ea re proprium. Vid. Brisson. l. l. ad 16. v. *Capture.*

25. *praeroso hamo.* Sch. Cr.: *Metaphora a piscibus. Quod*

apte subdit, quia dixit captes; id est vorata esca, consumtis tuis et perditis muneribus. 27. *certabitur.* Id.: *Impersonaliter; si res alicujus in certamen et litem venerit. Olim, aliquando.* Plaut. Truc. 46, Virg. A. 8, 391. 28. *ultro.* Cruq.: *αὐτομάτως*, nulla de causa improbus et infestus alteri. 30. *fama* etc. Sch. Cr.: *virum bonum et meliorem causam habentem.* 32. *Quincte.* Id.: *Sic ei loquere honorifico praenomine.* Vid. ad 32. *Puta*, exempli gratia. Colum. 5, 2: *At si longior fuerit* (ager) *quam latior, ut, exempli causa, jugeri forma pedes habeat longitudinis* CCXL. —. *Sin autem cuneatus ager fuerit, ut, puta, longus pedes* C etc. Sic Pandect. passim. Cf. Carm. Priap. 37, 6, Priscian. 15. p. 1007. Putsch., Serv. ad Aen. 2, 651. H.

32. *Praenomen* civi libero proprium, et inter cognatos familiaresque usitatum. Cf. 6, 37. et, quem laudat Gesn., Cic. ad Fam. 1, 9. 34. *anceps.* Acr. i. e. *controversum vel obscurum, quod potest utrique parti prodesse pro ingenio interpretantis.* Et fortius Sch. Cr.: *'Επίθετον juris, quod incertum est, nunc propter ἀμφιβολίαν, nunc propter ἀντινομίαν.* Cf. 2, 131.

35. Locutio proverbialis propter praestantiam oculorum. Vidd. Ph. Parei Mantiss. lexici Plaut. in Proverbiis v. *Oculos effodere, ὀφθαλμὸς ἐξορύσσειν*, Terent. Eun. 4, 3, 6 etc. Juven. 6, 53.:

Unus Iberinae vir sufficit? Ocius illud
Extorquebis, ut haec oculo contenta sit uno.

36. *quassa nuce.* Sic etiam Scholl. Acro et Cruq. legerunt in suis exemplaribus, interpretantes *fracta.* Male nihilominus: nam quid hoc ad rem, fractam esse nucem, modo bona sit? Sed in proverbio est nux *cassa*, id est vitiosa seu vacua, quo proverbio utitur h. l. Noster. Minime miscenda haec vocabula. Cruq.: Omnes MSS. habent *quassa*, vetere scriptura, sicuti nonnunquam offendi *quarere* pro *carere.* — Adag. pro re nihili. *Pauperet.* Sch. Cr.: *privet, fraudet, spoliet, ἀποστερήσῃ.*

37. *jocus.* Sch. Cr.: *ludibrium et contemtibilis alicui, et defensore vacuus: nam loca vacua facile invaduntur.* Vid. ad 2, 107.

38. Id. Schol. et Acr.: *Jube eum sui corporis habere curam.* Cf. Epist. 1, 2, 29; 4, 15. *Fi cognitor.* Cruq.: *Cognitor*, inquit Festus, *est, qui litem alterius suscipit coram eo, cui datus est;*

procurator autem absentis nomine auctor fit. Ascon. Pedianus: *Qui defendit alterum in judicio, aut patronus dicitur, si orator est; aut advocatus, si aut jus suggerit, aut praesentiam suam commodat amico; aut procurator, si negotium suscipit; aut cognitor, si praesentis causam novit, et sic tuetur ut suam.* Vidd. Bentl. Ernest. Clav. Cic. v. *Cognitor*, Unterholzner ap. H. 40. *infantes.* Sch. Cr.: *mutus, quae loqui non possunt.* Alioqui suam vicem deflerent, quae ardenti soli expositae sint; quod tamen eas non facere, poeta miratur per ridiculum. Cruq.: „Videtur notare vel ineptos judices, qui causas non magis quam statuae cognoscunt, vel infacundos actores causarum.“ Statuae Ludovici XV., regis Gallorum, aliquando nescio quis inscripsit STATUA STATUAE. H.: *Inf. stat.*, die noch jungen, von frischem Holze, welches die Hitze der Hundstage zersprengt. Sed hoc longius repetitum. *tentus.* Sch. Cr.: *distentus, refertus* etc. *omaso.* Omento. *Omasum est intestinum bubulum*, quo libenter vescebatur bonus Furius. Vilis is cibus: vid. Epist. 1, 15, 34. 41. Schol. Cr.: *Fusius vivaculus* (imo *Furius Bibaculus* cum Acrone: vid. ad 1, 10, 36.) *in pragmatia belli Gallici sic exorsus est:*

Juppiter hibernas cana nive conspuet (Acr. conspuit) *Alpes.*

42. *hibernas.* Sch. Cr.: *frigidas. Exemplum durae et a longinqua similitudinae ductae metaphorae, ut ait Quinctil.* 8, 6, 17. Acr.: *Furius poëta immanis ventris, qui nivem spumam* (H.: sputum) *Jovis dixit. Ideo hoc ejus personae dedit, tanquam ipse spuat.* Gell. 18, 11. hos Furii versus profert:

Sanguine diluitur tellus; cava terra lutescit;
Omnia noctescunt tenebris caliginis atrae;
Increscunt animi; virescunt vulnere vires.
Hic fulica levius volitat super aequora classis,
Spiritus Eurorum viridis cum purpurat undas,
Quo magis in patriis possint opulescere campis.

qui versus faciunt, ut ceteris ejus poëtae patientius careamus. Ceterum similiter Theognidem poëtam tragicum ridet Aristoph. Acharn. 136 seqq. et Thesmoph. 170. 43. *ut amicis* etc. Sch. Cr.: *quam paratus amicis, quam vehemens.* 44. *annabunt.* Sch.

Cr.: *ad te confugient. thunni.* Catervatim celerrimeque nantes. Oraculum ap. Herodot. 1, 64.:

> Ἔρριπται δ' ὁ βόλος, τὸ δὲ δίκτυον ἐκπεπέτασαι,
> Θῦνοι δ' οἰμήσουσι σεληναίης διὰ νυκτός.

Cf. Athen. 7. p. 302 B., Oppian. Hal. 3, 620 seqq. H. Sch. Cr.: *Cetaria loca sunt juxta lacum* (lacus prope mare), *ubi cete, thynni et alii pisces capti saliuntur. Cetaria crescent. tuae res hoc modo augebuntur et commodum.* 47. *Caelibis.* Ejus, qui uxore amissa nondum denuo nupsit: nam is quoque *caelebs* dicitur. Suet. Galba c. 5. etc. Male nescio quis in scholiis Cruq.: *caelebs pro orbo capitur. nudet te.* Schol. Cr.: *prodat te et ostendat captatorem hereditatum.* 48. *secundus heres.* Id.: *Ut substituaris, quia in secundo versu heredes substituuntur.* Duplex genus erat heredum, *instituti* seu primi, et *substituti* seu secundi. Brisson. de Verb. signif. v. Heres, et id. de Form. 7, 36, 37.

49. *egerit Orco.* In Orcum. Plaut. Capt. 613: *morti misero*, Virg. *demittere Orco*, *demittere neci*, Hom. Ἄϊδι προϊάπτειν. Vide nos ad Incerti Octav. 400. 50. *In vacuum.* Sch. Cr.: *in possessionem vacuam herede, et ex asse heres fias. alea.* Cruq.: alea de ancipiti rerum eventu dicitur, nimirum ubi res non ex arbitrio nostro, sed a fortuna dependet; qualis est hereditatis captatio et cetera fere, quae sunt humana.

51. *Qui testam. t. t. cunque l.* Idem: τμῆσις pro quicunque testator. 53. *ut limis rapias.* Acr.: *obliquis oculis raptim legas.* — Sch. Cr.: *Prima cera. prima tabula: nam in primae tabulae secundo versu heredis nomen continetur.* Brisson. de Form. 7, 14. Scribebantur autem testamenta sine discrimine in tabulis ceratis, papyro et membranis etc. Institutt. 2. tit. 10, 12. Brisson. ibid. 6. 54. *multisne coh.* Sch. Cr.: *suppl.: sis.*

55. *Plerumque.* Saepe, ut 1, 10, 15, et ap. Tacit. A. 4, 57, ubi vid. Ern. etc. Sic et *plerique* pro *multi.* H. *recoctus.* Factus, sumta metaphora a fabris aurariis, argentariis, ferrariis, qui massae ad incudem revocatae, coquendae recoquendaeque, una cum forma nomen variant, ut ait Cruq. 56. *Quinqueviri* coloniae deducendae, agro dividendo, muris turribusque reficiendis, minuendis publicis sumtibus, aliique, non erant

magistratus, sed cives Rom., quibus ejusmodi aliquod negotium in tempus committebatur. De *scribis* vid. Clav. Cic.

56. *hiantem.* Amisso caseo. Phaedr. fab. 1, 13. 57. *dabit risus.* Praebebit. Terent. Eun. 5, 6, 9:

Non possum satis narrare, quos ludos praebueris intus.

59 sequ. Ita quidem vulgo, sed inepta sententia, quam restituens Haberfeldtius in libro de his Satiris, quem discipulis scripsit, cum in quibusdam Bentleji codd. esset *mihi magnus*, in alio *donavit*, ponendum censuit, probante H.: — *aut non Divinare mihi magnus donavit Apollo.* Sed *donavit* glossema; *etenim* vero emendandum potius quam tollendum, ut legatur: *aut non*

Divinare etiam magnus mihi donat Apollo.

Etiam, etiamnum, ut antea. Vicina *etiam* et *etenim*, ut facillime inter se commutentur. 62. *Tempore* etc. Anno U. C. 734., ut conjicere liceat, eo tempore scriptum esse hunc sermonem. Vid. ad 1, 14. 64. *forti.* 2, 1, 16. Cf. 102.

65. *Soldum.* Solidum, sors (das Capital), summa argenti, quam mutuo acceperat a Corano Scipio Nasica. Vox juridica. *Metuentis*, cui pecunia aliquando reddenda metum incusserat inopi; quare filiam scribae uxorem dedit, ut vel heres Corani legeretur, vel certe debitum sibi condonaretur: in quo utroque falsus est. 69. *praeter plorare.* Cruq.: πλὴν τὸ οἰμώζειν: nam plorare imprecabantur antiqui, cui male volebant.

71. *temperet.* Sch. Cr.: *ad arbitrium suum regat.* 74. Malim cum aliis: *scribet*, quia sequitur *erit*, et eâdem quidem formâ orationis. Vid. ad 6, 48 seqq. 76. *potiori.* Cruq.: quasi potiori amatori, et ad dandum potentiori. sic enim Dorio leno in Phormione (3, 2 ult.) ait: *Mea lege ut potior sit, qui prior ad dandum est.* 77. *Perduci.* Ad stuprum sive adulterium. Vocab. in hac re proprium. Cic. in Verr. 2, 1, 12. et ibi Ascon. Ped. 78. *proci.* Cruq.: Si *nobiles adolescentes viribus integris et firmo corpore* non valuerint ullis pollicitis, donis, muneribus, aut ulla gratia ejus animum flectere, inque sui amorem pertrahere, qui nunc persuaderi poterit, ut, pudicitia valere jussa, perducatur ad senem vietum et exsuccum?

79. *Venit.* Accessit. Terent. Andr. 49.: Sed postquam amans *accessit* etc. Plaut. Trucul. 77. seqq.

Ad foris auscultato atque adserva has aedis,
Ne qui *adventor* gravior abeat, atque *adveniat*.
—— ——
—— ——
Ita nunc adulescentes sunt morati. Quippe
Ut semel *adveniunt* ad scorta congerrones:
Consulta sunt consilia. Quando intro *advenerunt*, etc.

Rursus meretrix Bacchis ap. Afrum Heaut. 4, 4, 2 seqq.:

—— Quod si is nunc me
Deceperit, saepe obsecrans me, ut *veniam*, Frustra veniet;
Aut cum *venturam* dixero et constituero, cum is certe
Renunciabit, Clitipho cum in spe pendebit animi:
Decipiam, ac non *veniam*.

Et 2, 1.:

Si mihi secundae res de amore meo essent, jamdudum, scio,
Venisset.

Et Eun. 1.: Quid igitur faciam? non *eam*? Puella, amatorem expectans, apud Aristoph. Concionatr. 945.:

Αἴ αἴ, τί ποτε πείσομ'; οὐχ
Ἥκει, μόνη δὲ λείπομαι.

ut haec verba propria videantur in re amoris. Sensit etiam Bentl., qui praeter locum Andriae a nobis positum confert Heaut. 3, 1, 35 (*Commetare* ad mulierculam); quem virum verbo (Schwerlich liegt hier in Venit, was Bentley darin sucht) refellere sibi videtur H., sed frustra. 83. Paroemiograph. pag. 569.: χαλεπὸν μαθοῦσα κύων σκυτοτραγεῖν. Porph.: *Proverbialiter. Nunquam desinet hoc facere.* Theocr. 10, 11.: χαλεπὸν χορίω κύνα γεῦσαι. Similiter Lucian. et Alciphr. Cf. Lamb. et H. 84. Sic, notante Heind., Eumolpus ap. Petron. 141.: *Omnes, qui in testamento meo legata habent, praeter libertos meos, hac conditione percipient, quae dedi,*

si corpus meum in partes conciderint et, adstante populo, comederint etc. *Improba*. Schol. Cr.: *astuta*. Cf. 1, 9, 73. 87. *Scilicet*, *δηλονότι*, offenbar. H. 90. Sane haud opus Bentleji emendatione, quam tamen H. quoque in ordinem recepit, tanquam necessariam inter verba *adito*, *desis*, *abundes*, *sileas*. Quae argumentatio cujusmodi sit, facile quisque intelligat. Ne *offendit* quidem, quod habet unus liber, melius vulgato existimarim cum viro docto. *Ultro*. Bene monet H., *ultra* per se significare non posse *ultra quam satis est*, ut putabat Baxt., secutus veterem Schol., qui interpretatur *nimis*, itaque probandam esse alteram librorum scripturam *ultro*. 91. *Davus sis*. Sch. Cr.: *astutus et callidus, qui loqui non novit, ubi tacito est opus*. Vid. Terentii Andria: nam Davus in Phormione est *πρόσωπον προτατικόν*. 92. *obstipo*. Idem Schol.: fixo, immobili, tristi, *vel, ut Scaurus dicit, inclinato in alterum humerum*. Posterius verum. Arati verba *λοξὸν κάρη* (draconis) ita versa sunt a Cicerone de Nat. D. 2, 42.:

Obstipum caput et tereti cervice reflexum.

Pers. 3, 80: aerumnosique Solones

Obstipo capite et figentes lumine terram.

Cf. Ernest. ad Suet. Tiber. 68, H. ad h. l., qui *obstipum recto* oppositum existimat. *Multum metuenti*, non *mult. sim.*, ait H.; sed neque haec ratio mala est, quam ut potius probemus, suadet verborum positus. 93. Cruq.: *Obsequio grassare*. Sedulus et officiosus quovis obsequii genere ei adesto, eum comitare. Hoc generatim dictum per partes explicat. *Grassari* antiquum verbum est pro frequenter adire, salutare, comitari, juvare. Non. ait significare supra modum saevire, nec non *ambulare*. Festus autem, *antiqui*, inquit, *grassari ponebant pro adulari*. *Si increbuit aura*. Schol. Cr.: *si ventus sit impetuosior et acrior*. Aliud egit Fea, cum lectionem quamvis multorum codicum *increpuit* defendendam susciperet, non animadvertens, metro eam refragari, ut cujus secunda syllaba sit brevis. Virg. Aen. 9, 503:

At tuba terribili sonitum procul aere canoro
Increpuit.

Eodem nomine reprehendendum, quod placet viro docto infra 7, 43. *deprehenderis*, et 97. *Placidiani*. Neque librorum neque marmorum valet in hoc genere auctoritas. Ceterum in loco Virgiliano non *increpat* vulgo legitur, sed *intonat*.

94. *velet caput*. Parte togae. Lips. de Amphith. c. 19. 20. Ferrar. de re vestiar. 1, 10. 95. Ubinam *substringere aurem* ista potestate legitur? Vellem exemplis eam probasset vir doctissimus, minime quidem ineptam; sed locus Odarum, quem laudat, alienus. Sch. Cr.: *substr.*, *subjunge*, *patienter eum audi*. Forcellin. in Lexic.: *subjice*, *accommoda*, *quasi stringe et alliga loquaci seni*. Cf. Gesn. Thesaur. et H. 96. *importunus*. Acr.: *pro importune*, *sine modo*, *et sine ullo discrimine temporis*, *loci et personarum*. Cf. Epist. 2, 2, 185. 97. *Ad coelum manibus sublatis*. Gestus mirantium. Catull. Epigr. 53, 4:

Admirans ait haec manusque tollens etc.

Cf. Cic. Acad. Quaest. 2, 19, Heins. ad Petron. c. 40.

98. *sermonibus*. Velut ventis. *tumidis*. magnificis. 100. *Certum vigilans*. Sch. Cr.: *Jucunde: solent enim homines*, *quae vehementer optant vigilantes*, *per somnium videre*. 101. *Ergo* etc. Cf. Od. 1, 24, 5; Ovid. Trist. 3, 2, 1 etc. Sch. Cr.: *Ergo*. Suppl.: *dic*. 102. *Nusquam est?* Lamb.: Hellenismus est, οὐδαμόθι ἐςίν, ἐκ ἔςι. *Est*, ἔςι, pro *vivit*, ζώει. Odyss. Ω, 261., laudante Wagn.:

—— Ὡς ἐρέεινον
Ἀμφί ξείνῳ ἐμῶ, εἴπε ζώει τε καὶ ἐςίν,
Ἦ ἤδη τέθνηκε, καὶ εἰν Ἀΐδαο δόμοισιν.

Unde mihi. *Parabo*, vel quiddam simile subaudiendum, ellipsi usitatissima. Cf. 7, 116, Senec. Herc. fur. 296: *Unde illum mihi*, *quo* etc., ubi vid. Gron. etc. 103. *Sparge sub*. Sch. Cr.: „*frequenter dicito*.“ Tacit. Hist. 2, 58.: *Spargebatur insuper* etc.

103. Deponens *illac rimari:* legitur etiam Cic. de Nat. D. 3, 33. *Est*. Cr.: Licet non indicare vultu animi gaudium, etc. Qui quidem in ordine habet *prodentum*, unde perfacilis est transitus ad lectionem a Casp. Barthio repertam in libro antiquissimo hanc: *Est gaudia prudentum voltu celare*. Quem sequitur San. Vel sic legendum, vel potius, ambigui vitandi causa: *Est g. prudentem vultu celare*, siquidem non de

vultu, sed de gaudio celando per prudentiam agitur. 105. *Permissum.* Sch. Cr.: *testamento. arbitrio tuo, si tibi testamento data est cura funeris.* Kirchmann. de Funerib. Rom. 3, 11, 12. *Sine sordibus.* Idem Schol.: *Magnifice, large.* Marmoreum etc. Kirchm. l. l., Stieglitz Archäol. der Bauk. der Gr. u. Röm. 2 Th. 2. Abth. S. 66 ff. etc. 108. Sch. Cr.: *Huic dicito te libenter vendere, quidquid hereditatis ipse desideret.* 109. *nummo.* Idem: *pretio, quae erat imaginaria venditio pro donatione.* Recte. Cf. Cic. pro Rabir. Post. 17, Suet. Caes. 50. Justinianus hanc formulam abrogavit, tanquam inutilem: vid. Cod. l. 8. tit. 54. l. 37. Cf. Unterholzner. ap. H. ad h. l.

110. *Imperiosa.* *Saeva* audit 1, 8, 33. Cruq.: Post mediam noctem die adventante per Proserpinam nihil umbris fari concedebatur: quare significatio est noctis jam praecipitis. *Vive valeque.* Usitata formula. Epist. 1, 6. extr. Inscript. ap. Grut. p. 799. n. 8.: *Vive*, hospes, dum licet, *atque vale.*

Sat. 2, 6, 1. *Hoc erat in votis.* Sch. Cr.: *Hoc optabam, nimirum ut haberem aliquid agri* etc. Cf. Pers. 3, 48 etc.

2. *jugis.* Idem: *perennis, continuo fluentis.* Cf. Epist. 1, 15, 15 etc. De toto loco H. confert Od. 3, 16, 29 seqq. Epist. 1, 16, 5 seqq., et 18, 104 seqq. 3. *super his.* Sch. Cr.: *insuper, praeterea.* Cruq.: Hellenismus, ἐπὶ τȣτοις. Idem: Videtur alludere ad praeceptum vetus Afris celebre (Columella auctore 1, 3.), apud quos oportebat agrum imbecilliorem esse quam agricolam; quod perpulchre Virg. explicuit, inquiens: Laudato ingentia rura, Exiguum colito: nam si fundus sit amplior, quam ut ipsi probe excolendo satis esse possint cultoris divitiae, plurimum fit, ut is minus prosit quam angustior. Apud Romanos bina jugera viritim a Romulo divisa fuisse scribit Varro lib. 2. de re rustica. Q. Cincinnatus habuit 4 jugerum avitum herediolum. Colum. autem 1, 3. ad finem, *Modus erit*, inquit, *sua cuique moderata voluntas facultasque.* 4. *Bene est.* Contentus sum. Simile *Bene habet* ap. Cic. pro Mur. 6, aliosque. Vide interpretes ad Hesiod. Opp. et D. 643, nos ad Terent. Eun. 229. 5. Mercurius, notante H., κερδῷος, ἐριȣνιος, δωτὴρ ἐάων, praeterea speciatim deus agricolarum (Hesiod. Theog. 444 seqq. cf. hujus sat. 14., Epist. 2, 2, 77 sequ.), eloquentiae (Od. 3, 11.), et poëtarum

(Od. 2, 17, 29; cf. 7, 13.). H. 5. *propria.* Sch. Cr.: *perpetua, rata, firma.* Cornel. Nep. Thrasyb. 4.: *Parva munera diutina, locupletia non propria esse consueverunt,* etc. 6. *Si neque* etc. Forma antiqua precum sub conditione. Confert H. Iliad. A. 39, Odyss. Δ, 763, Horat. Od. 3, 18, 1 — 8, Virg. Aen. 9, 406, Terent. Andr. 1, 5, 57, etc. *ratione mala.* Sch. Cr.: *avaritia.*

7. *vitio culp.* Idem: *luxuria, profusione.* 8. Cruq. *Venerari τὸ εὔχεσθαι.* Vid. Parei lexic. Plaut. h. v. 10. Mire vir doctus *quae* pro *aliqua* dici negat (vid. etiam ad 78.), cum nemo ignoret, *si qui, si quae*, veterum more usurpari pro *si quis, si qua*, ut secundum alios, inprimis Bentlejum, monet H. Terent. Heaut. prol. 43. dilucide Bembinus liber:

Nam nunc novas qui scribunt, nil parcunt seni:
Si quae laboriosa est, ad me curritur.

Et sic passim auctores. Vidd. Clav. Cic., lexica, grammaticae.

12. *Illum ipsum.* H.: in quo ante mercenarius opus fecerat. *Dives amico Hercule.* Similiter Pers. 2, 11: *O si*

Sub rastro crepet argenti mihi seria dextro
Hercule!

ubi Casaub. monet, quidquid in foro vel vicis Urbis invenerint, Mercurio accepta retulisse, tanquam θεῷ ἀγοραίῳ, sed Herculem quoque veteribus fuisse πλουτοδότην, unde repente divites facti non minus ei sacrifaverint quam Mercurio. Cruq.: „Videto adagium *amico Hercule.* Fingitur Hercules semper apud se habuisse Amaltheae cornu; unde thesauris recludendis et opibus largiendis praeesse creditus est. Lege Palaephatum in Amalthea, et Apollodorum lib. 2. in laboribus Herculis." Mercurium cornu copiae Herculi dedisse, cum in Hispaniam proficisceretur abductum Geryonis boves, narrat Hesych. v. Ἀμαλθείας κέρας. Plura in hanc rem vide apud Hederich. in lexic. mytholog. v. Amalthea. Schol. Cr.: *amico Hercule. Propitio: Hercules enim thesauris praeesse dicitur. Sunt qui eundem incubum quoque seu incubonem esse velint* [h. e. daemonem thesauri custodem (*)]. — *Ei sacra faciunt rustici, cum juven-*

(*) Petron. Satir. 38.: Sed, quomodo dicunt, — cum modo Incuboni pileum rapuisset, thesaurum invenit. Vid. ibi Scheffer.

cos domuerint. Praeterea traditur fabula, quod fuerit mercenarius aliquis, qui semper Herculem sit deprecatus, ut sibi boni aliquid largiretur, quem Hercules ad Mercurium duxit, et obsecratum thesaurum fecit ostendi. Quo effosso ille eundem agrum, in quo operam mercenariam faciebat, comparavit, et labori solito operam dedit; sicque probavit mercenarius, quod deus praedixerat Herculi, nulla re illum posse beatum vivere, cum in eadem opera etiam post inventionem thesauri perseveraret. Eam fabulam, quam et Acron habet, ex hoc ipso loco Horatii confictam esse arbitratur H.

13. *quod adest.* Sch. Cr.: *quod possideo. gratum.* grato animo acceptum. Gron. ad Plaut. Amphr. 48. 14. *cetera.* Sch. Acr. et Cr.: *segetes et vineta et si qua sunt similia. praeter ingenium.* Sch. Cr.: *quod crassum nocet: animus enim cibis oppletus stolidus efficitur.* 15. *utque soles.* Idem: *ait in libris carminum* (2, 7, 13), *Mercurii se ope servatum Philippis.* Cf. notam ad 5. 16. *in arcem.* Porph.: *Belle dixit, velut rex in villula mea.* Sch. Cr.: *in villam in monte positam, quae quasi arx est rustico, quod ab urbanis molestiis et curis arceat vindicetque. Qualem villam etiam Meliboeus* (Virg. eclog. 1, 69) *sua regna vocat, inquiens:*

> *Post aliquot mea regna videns mirabor aristas.*

17. Recte distinxit Gesn. hoc modo:

> *Ergo ubi me in montes et in arcem ex Urbe removi,*
> (*Quid prius illustrem satiris Musaque pedestri?*)
> *Nec mala* etc.

ut apodosis incipiat verbis *Nec mala* etc. Prosa oratione dixisset, addita copula: *Nam* quid prius —, vel, ut placet Heindorfio, quid *autem* prius — ? *Musaque pedestri.* Sch. Cr.: *stilo humili et communi, qui sermoni vulgari similis est.* Graecis πεζὸς λόγος dicitur prosa oratio. Quintil. 10, 1. med. Cf., quae laudat H., Od. 2, 12, 9 (*pedestres historiae*) et A. P. 95. (*sermo pedester*); Epist. 1, 4, 1, 47 et 56 seqq.; 2, 1, 250; Casaub. de Rom. Sat. c. 3. pag. 277. Minus recte Cruq.: Quid potius celebrem quam Satyros et Musas agrestes etc.?

18. *mala.* 1, 1, 77. *plumbeus.* Sch. Cr.: *gravis, noxius, pestilens.* Der *Sirocco.* Aristot. Problem. 1, 24.: διὰ τί ἐν τοῖς νότοις βαρύτερον ἔχουσι καὶ ἀδυνατώτερον οἱ ἄνθρωποι;

Cf. Voss. ad Virg. Eclog. 2, 58. 19. *Auctumnusque.* In quo regnat iste ventus. Od. 2, 14, 15.:

Frustra per auctumnos nocentem
Corporibus metuemus Austrum.

Juv. 4, 56.: *Letifer auctumnus.* Sch. Cr.: *Auct. gravis. Quia per autumnum fructibus arborum gravati plurimi moriuntur* etc. Cf. Epist. 1, 7. princ. *Libitina* antiquitus colebatur in Italia, ut et *Janus.* Cruq. — Lucum Veneri Libitinae dicatum scribit Non. Est autem Lib. funerum dea, sive ea sit Proserpina, sive Venus, ut scribit Dionys. Halicarn. lib. 4. (p. 676. Reisk.) et Plut., qui in Vitis (Num. p. 67, E.): Instituit, inquit, Numa Pomp. Libitinam coli, quae dea inspectrix est eorum, quae mortuis justa persolvuntur —. Praeterea alio loco: Cur, quae ad funera pertinent, vendunt in templo Libitinae, existimantes, Venerem esse Libitinam? Huic ex Cic. 2. de Nat. D. (c. 23.) satis fortasse fieri posset, ut puta, multos nimia venere, libidine, luxu et voluptate ante tempus e vivis eripi: ait enim: *Quo ex genere Cupidinis et Voluptatis et Lubentinae Veneris vocabula consecrata sunt* etc. Deinde ait: *ea ipsa vitia naturam vehementius saepe pulsant.* Quare autem dicta sit Venus Libitina, seu potius Libentina, scribit Varro lib. 5. (c. 6.) de L. L.: *a libendo*, inquiens, *libido*, *libidinosus*, *Libentina.* Cf. interpp., inprimis Casaub., ad Suet. Ner. 39, Kirchmann. de Funerib. Rom. 1, 9. 20. *Janus* deus initiorum (vid. Desprez. ad h. l.), velut anni et diei (Ovid. Fast. 1, 64 seqq. Macrob. Sat. 1, 9.), *Pater* proprie appellatus est. Cf. Epist. 1, 16, 59. Macrob. l. l. 1, 2. *Matutini* nomen alibi non videtur legi. Cruq.: „Quia per Janum credebatur accessus patere ad superos deos ceteros, precesque supplicum per eum tanquam per caeli portas transmitti, primus omnium semper invocabatur [in *praefationes acrificii*]; et quoniam idem cum Sole est habitus (Macrob. Sat. 1, 9.), Diespiter dictus est (?), quasi diei pater, et Matutinus pater a Matuta, id est Aurora (Lucret. 5, 655.).“ Schol. Cruq.: Janum invocat, quod temporum sit deus et praesit rebus incipiendis, quas *matutino tempore* recte incipere solemus, sive in urbe, sive ruri. *Seu Jane libentius audis.* Cautio veterum solita in precibus, ne aliquod forte diis nomen

minus acceptum esset. Cf. Carm. sec. 15. et ibi Mitsch., H. ad h. l., qui laudat Aeschyl. Ag. 168 sequ., Plat. Phileb. p. 12, B. etc. *audis*. ἀκούεις, diceris. H., qui confert Theocriti 17, 66: Ὄλβιε κῶρε γένοιο, etc. Sed etiam proprie explicari potest: Si libentius audis τὸ *Jane* in invocatione positum, cum quis dicit, O Jane, etc. 21. *Unde*. H.: a quo, quo invocato.

Unde homines primos operum vitaeque labores
Instituunt.

Hunc verborum ordinem vulgato rectiorem planioremque censet Fea. Mihi secus videtur propterea quod legens aliquis *homines primos* de primis hominibus cogitare possit, legens vero *homines operum primos* non possit, sed ad sequentia necessario quodam modo se conferat, ut debet. 22. *Sic dis placitum*. Formula antiqua. Sch. Cr.: *S. d. pl.: ut tu sis incipiendarum rerum auctor*. Od. 1, 33, 10: *Sic visum Veneri*. Epod. 9, 3.: Sic Jovi gratum, Iliad. A, 5: Διὸς δ' ἐτελείετο βουλή, etc. Cf. Burm. ad Virg. Aen. 2, 427, H. ad h. l.

23. *Romae*. „Cum Romae sum. H. *Sponsorem*. Cruq.: Fidejussorem. De sponsionis duplici genere vid. Bud. in Pandect.“ Idem mire.: *rapis*. „Festinare jubet aliquis.“ Quasi legisset *rapit*. Verba *Eja — urge* sunt Jani tardiorem ad molestum negotium suscipiendum incitantis. 24. Sch. Cr.: *Ne sit alius me* (imo: te) *officiosior, ne videar* (videaris) *nolle officio amici* (et civis) *in spondendo fungi*. *Urge*. *propera*. *radit*. stringit. Cf. Epod. 16, 56 sequ. 25. *bruma*. Hiems, ut passim ap. poëtas. Od. 4, 7, 12. 26. *interiore*. Cruq.: breviore ambitu. Concentricorum circulorum interior est minor, ut monet H.

26. *trahit*. Lente ducit, tanquam ingratum, qui vix ire videatur. Minus placet aliorum explicatio, simplex pro composito *contrahit* accipientium. 27. Conjungenda verba *Postmodo quod mi obsit*, neque *Postmodo* referendum est ad *luctandum*, ut putat H.: nam hoc dicit Noster: postquam pro aliquo spondendo se obligarit, quod sibi postea obesse possit, secundum adagium Ἐγγύα, πάρα δ' ἄτη, luctandum esse in turba domum redeunti. 29. Recte Bentl. Non omittendum *tibi* in hac formula reprehendentis, in qua et vox *insane* tanquam propria est. Cf. Epod. 12, 1., Sat. 1, 2, 69, Bentl. ad

hunc ipsum locum, H. ad Sat. l. l., Drakenb. ad Liv. 32, 25. Similiter Graeci τί παθὼν (vel μαθών) τὅτο ποιεῖς; *Urget.* Suppl. aliquis. 1, 4, 79. 30. *Iratis precibus.* Sch. Cr.: *imprecationibus. Pulses.* H.: σὺ πάντ' ἂν ὠθοῖς καὶ κρὅοις. Nec tamen male Eichstad., quem suppresso nomine tangit H., ad Ommer. *tu pulses — recurras?* h. e.: tibi jus et fas sit, omnes pulsare et de via deturbare, tanquam Ergasilus ille Plautinus Capt. 4, 2, 11, aut Curculio fabulae cognominis 2, 3, 1.?

31. *memori.* Male Schol. Cruq., ipso quidem Cruquio probante: *si memor causae eas ad Maecenatem.* Ejusmodi precibus *irae* (*Iratis*) non convenirent. 32. *Hoc.* Quod ad Maecenatem propero, quod ejus sum familiaris. Cf. Gesn. H.

32. *Non mentiar.* Hoc vere mihi affirmare licet. Cic. ad Fam. 3, 4.: *Quod scribis, tibi manendi causam eam fuisse, ut me convenires, id mihi, ne mentiar, gratum est. Atras.* Schol. Cr.: *ubi peregrini et pauperes sepeliebantur; postea horti Maecenatis.* Vid. ad 1, 8, 7. 35. *Puteal.* Alterum duorum Putealium, quae Romae erantie Foro (Salmas. Exercitt. in Solin. p. 801.), dictum *Libonis.* Epist. 1, 19, 8., ubi Porph.: *Puteal Libonis sedes praetoris fuit prope arcum Fabianum, dictum quod a* (Scribonio) *Libone* (praetore, jussu Senatûs) *illic primum tribunal et subsellia collocata sint.* Sed foeneratores quoque stationes ibi habebant. Ovid. de Rem. am. 561:

Qui Puteal Janumque timet celeresque Calendas,

quibus usurae numerandae. Epod. 2. extrem. Cic. pro Sext. 8. Sch. Cr. ad h. l. *Adesses*, praesto esses, convenires eum, apud aliquem argentarium. Ita Cic. pro Quinct. 6.: ut ad tabulam Sextiam *sibi adsint.* Non tanquam advocatus. Alioqui *Forum* potius scripsisset, vel *puteal Libonis*, quia, ut dixi, duo erant ejus nominis loci, h. e. putei, superstructis, forma arae (in nummis), labris affabre caelatis et magnifice ornatis. Epist. 1, 19, 8: *Forum putealque Libonis Mandabo siccis*, h. e. res forenses, seu juridicas, et argentarias. Ceterum ex his similibusque versibus, qui ad prosam orationem proxime accedunt, indoles et natura hujus generis carminum, quale ab Lucilio acceptum Noster finxit atque excoluit, cognosci potest. Quod quidem genus est, cum Lucretio ut loquar, *merum sal,*

sine verborum qualicunque lenocinio. Velut hoc loco quanti erat versum elumbem erigere sic scribendo:

Roscius ad Puteal sibi cras orabat adesses?

Persius de malis poëtis, seu potius versificatoribus, 1, 92:

Claudere sic versum didicit: *Berecynthius Attin*,
Et *Qui caeruleum dirimebat Nerea delphin*, etc.

Didicerat id etiam Flaccus, sed uti tali, tam vulgari, artificio noluit ad animos hominum capiendos, omnemque vim animi suam et virtutem posuit in sententiis de vita humana apte luculenterque exprimendis. Quam ob causam aliis videbatur nimis *acer* (Sat. 2, 1, 1) *salsusque*, et non tam poëta, quam philosophus; alii etiam nomine poëtae indignum eum existimabant, cum ingenium horum scriptorum metro metirentur, de quo minime ille erat sollicitus. (Cf. not. ad 8, 1; Epist. 1, 9, 4.) Et eos quidem ipse in se armaverat, poëtarum se excerpens numero, sed κατ' εἰρωνείαν, Sat. 1, 4, 39 seqq. Ceterum, quid posset etiam in re metrica, egregiis Odarum atque epodorum versibus heroïcis satis superque demonstraverat. Sed de deverticulo in viam. 36. *scribae*. Sch. Cr.: *Hor. hic ostendit, se fuisse de numero scribarum* (cf. Suet. vit. Hor.), *et decuriam habuisse*. Vid. Clav. Cic. v. Decuria. *De re communi*. Cruq.: „Ipsis, puta scribis cum Horatio.“ De scribis et eorum decuriis vid. inprimis Cic. Verr. 3, 79. 37. *Quinte*. Vid. ad 5, 32. 38. Refert Dio Cass. 51. princ., Maecenatem et Agrippam Augusti litteras ad Senatum perlegere jussos fuisse antequam perferrentur, eamque ob causam sigillum ejus penes se habuisse. Cf. Kirchmann. de Annul. c. 6. Praefectus Urbi Maecenas fuit a U. C. 734. 41. *suorum*. Familiarium. Vid. index Terentii nostri v. Meus etc. Cf. 65.

42. *tollere*. Verbum in ea re proprium. Drakenb. ad Liv. 45, 6, 2. Cf. 1, 5, 86; 1, 6, 102; Epist. 1, 7, 77. 43. Modeste haec dicta ad invidiam minuendam evitandasque molestias pro aliis intercedendi ap. Maecenatem: nam alia et meliora illi habebant, de quo inter se colloquerentur, utriusque linguae peritissimi. 44. *Thrax — par?* De ejusmodi rebus non quaeritur, ut quas experiendo quisque sciat sanus. Quare delendum signum interrogandi, legendumque, ut apud H.:

Threx (vel *Thrax*) *est Gallina Syro par.* Gladiatorum pro diversa ratione armaturae pugnaeque diversa erant nomina *Mirmillones*, *Samnites*, *Thraces*, alia. De Mirmillonibus vid. Clav. Cic. De Thracibus Fest.: Thraces gladiatores, a similitudine parmularum Thraciarum. Componi solebant Thraces et Mirmillones. Auson. idyll. 12.:

> α *Quis Mirmilloni contenditur?* β *Aequimanus Thrax.*

Cf. Epist. 1, 18, 36, Lips. Saturn. 2, 7 — 10, Cruq. et H. ad h. l., Clav. Cic. v. Threcidica. 45. *mordent.* Laedunt. Epist, 1, 8, 5. Mart. 8, 14:

> *Pallida ne Cilicum timeant pomaria brumam,*
> *Mordeat et tenerum fortior aura nemus.*

46. *Et quae.* H.: Et quae alia. Sch. Cr.: Suppl.: *credebat mihi, hoc est, de iis loquebatur mecum, quae sine periculo rimosis auribus, h. e. garrulis* (imo *garrulorum*), *committuntur; eaque mihi credebat, quae prodita nocere non possunt. Auris rimosa patula est, quae nihil secreti continet. Sumtum ex eo dicto Terentiano* (Eun. 1, 2, 25):

> *Plenus rimarum sum: hac atque illac perfluo.*

48. Hoccine est nescire inventis uti? Plane interpungendum, ut ap. Bentlejum et H., τῷ *noster* superioribus adjuncto. *Noster*, noster Horatius, ut Plaut. Rud 4, 7, 19. senex Daemones:

> *Egone ut, quod ad me adlatum esse alienum sciam,*
> *Celem? Minime istuc faciet noster Daemones.*

Hoc loco *noster* exceptum est ex ore vulgi, passim loquentis de Horatio, Plauti loco ex servorum et familiae senis. Ut haec legebantur ante Be., quis *subjectior in dies invidiae* diceretur, divinari tantum poterat. Etiam seqq. verba male distincta in editionibus, quae sic interpungenda censeo:

> —— Ludos spectaverat una?
> Luserat in campo? „Fortunae filius!" omnes.
> Frigidus a Rostris manat per compita rumor?
> Quicunque obvius est, me consulit: „O bone," etc.

h. e.: Si quando ludos una cum Maecenate spectaverat, si

una cum leo luserat in Campo Martio (1, 6, 126): statim omnes clamare: Fortunae filius est! Si forte frigidus rumor manat a Rostris: obvius quisque me consulit his verbis: O bone, etc. Quem usum interrogationis pluribus nuper exemplis illustravi ad Senecae Herc. fur. 577. Cf. 5, 74; Epist. 1, 1, 33, 36, 87; 6, 31; A. P. 139, 328. Neque in illis quidem *Frigidus* et q. s. is usus fefellit Scholiasten Cruq., qui recte interpretatur: *si quis rumor gravis et formidolosus* (velut de novo bello etc.) *manaverit per vicos et plateas, et dispersus fuerit* etc. Sed praegressa nemo intellexisse videtur, ne Be. quidem; alioqui non mutasset. 50. *Frigidus.* Cruq.: ab effectu, quod metus horrore concutiat, et prope exanimet.

52. *deos.* Sch. Cr.: *Augustum, Maecenatem* etc. Sic. Virg. (Ecl. 1, 41.):

Nec tum praesentes alibi cognoscere divos,

et (v. 7.): *Namque erit ille mihi semper deus.* Vid. ad Od. 1, 1, 29. *Propius contingis.* Cruq.: πλησιάζεις. Elegantius Va. C.: *proprior*, i. e. *proprior*. 53. Cruq. ad Od. 3, 6, 14.: „Daci ad Caesarem superioribus temporibus miserant legatos; ac cum nihil eorum, quae peterent, impetrassent ad Antonium inclirant etc. Dio lib. 52." (c. 22.) Cf. Plut. Anton. p. 945. et H.

54. *derisor.* Εἴρων. Theophrast. Charact. 1. init. *At omnes* etc. Di deaeque omnes me perdant, etc. Brisson de Formul. 1, 185. Sch. Cr.: *Exagitatur* (proprie) *a diis, qui ob scelus perpetratum furore concutitur.* Cf. Epist. 1, 18, 11. 55. Vid. de istis agrorum distributionibus ad 2, 112. *Triquetra.* Sch. Cr.: *Triquetra* (triangula) *Sicilia, quod in 3 partes seu promontoria diducta est* etc. 61. *somno.* H.: *meridiano* (Siesta). Quod Varro dicit de R. R. 1, 2.: *aestivum diem diffindere insititio somno meridie.* Idem, monentibus Mureto Epist. 1, 95 et Luisino Parerg. 1, 11, *demere partem de solido die* Od. 1, 1, 20. Somnus nocturnus non est intelligendus, ut quem finire solerent veteres, nisi qui essent plane molles, sole oriente. 62. *Ducere.* Porph.: Potare. Ἕλκειν. Od. 1, 17, 21; 3, 3, 34 etc. Cf. H. Similiter Valer. Flacc. 4, 536.: *longae ducentem oblivia poenae.* 63. Notum, fabis abstinuisse Pythagoram. *Dubitabat enim,* inquit Sch. Cr., *an in eo corpore lateret anima patris sui, an alterius propinqui* etc. Vid. Aristot. ap. Diog. Laërt.

8, 34; quam tamen famam mendacem esse dicit Aristoxenus ap. Gell. 4, 11. Sed poëtis etiam controversis incertisque uti in rem suam licet. Unde est, quod faba h. l. *Pythagorae cognata* dicitur. Cf. H. Vid. ad 2, 1, 74. 64. Comedi fabae solebant cum carne porcina. *Satis* ad *uncta* pertinet. Non *instillato* oleo, ut 2, 62, sed large infuso. 65. *meique*. Sch. Cr.: *amici, familiares*. Cf. 41, 68. 66. *Larem*. Ligneum, vel ex lapide aut metallo, et in foco positum. 67. *Libatis*. Scholl. Acr. et Cr.: *degustatis escis et deminutis*, reliquiis coenae. Cf. 109.

68. *inaequales*. Sch. Cr.: *Adbibit, quantumlibet*. Cf. 8, 35.

69. Idem Sch.: *Leges insanas ἀρχιποσίαν dixit: nam qui ad legem* (sub symposiarcho, rege seu magistro convivii) *bibunt, tantundem* (quisque) *bibunt* etc. *Acria*. Cf. 8, 36.

70. *uvescit*. Sch. Cr.: *udus fit, inebriatur*. 72. *Lepos*. Sch. Cr.: *Nomen insignis saltatoris Caesari grati, Archimimi* etc.

73. *agitamus*. deliberamus. Vid. Clav. Cic. h. v. 75. *usus*. Sch. Cr. *utilitas*. *rectum*. *honestas*. Illud Epicureis placebat, hoc Stoïcis. Cic. de Finn. 2, 24; de Nat. D. 1, 44; de Amic. 8.

76. *summumque quid ejus* (boni). τὸ τέλος τῶν ἀγαθῶν.

77. *aniles fabellas*. Γραῶν ὕθλος, seu μῦθος. Vid. H. ad Plat. Gorg. §. 174. 78. *ex re*. Acr.: *Pro commodo*, i. e. *non sine causa, sed ad exemplum rei propositae pertinentes*. *Si quis nam*. Cf. 2, 3, 20, ubi item *nam* posteriore loco positum, ut etiam ibid. 41, 302; 2, 6, 78. et saepius ap. poëtas. *Arelli*. Schol. Cr.: *avari et divitis*. Homo aliunde ignotus, ex vicinis, ut videtur, Nostri Sabinis. 79. *ignarus*. Sch. Cr.: Nam divitiae non faciunt beatitudinem, sed animus parvo contentus, quae virtus dicitur αὐταρκεία. Quae cum latine uno verbo dici non possit, αὐταρκεία, inquit Cic., *est, quae, parvo contenta, omne id respuit, quod abundat*. Hanc igitur virtutem haud nosse dicitur Arellius. *Olim*. Donat. ad Terent. Andr. 5, 4, 20.: *Olim* (ποτέ) *fabulae initium*. Epist. 1, 1, 73. Aristoph. Vesp. 1177.: Οὕτω ποτ' ἦν μῦς καὶ γαλῆ.

82. *Asper*. Sch. Cr.: *parcus*. *Ut tamen*. Sch. Cr.: *qui moderate utebatur quaesitis, ita tamen ut largus esset in accipiendo hospite*. 84. *Ciceris invidit*. Sic *desine querelarum* Od. 2, 9, 17, λῆγε ὀδυρμῶν. Virg. Aen. 11, 126.:

Invidiaene prius mirer belline laborum?

Graeci φθονεῖν τινί τινος. Vechner. Hellenolex. 1, 2, 24. Cruq. H. *Longae avenae.* Sch. Cr.: *habet enim glumam longam* (longum grani folliculum, H.). 85. Sch. Cr.: *hic acinus et hoc acinum proprie est ebuli* vel ederae βότρυς; sed hic pro *racemo ponitur.* 87. *male.* Idem: vix et fastidiose contingentis. *superbo.* 2, 2, 109. 88. *porrectus.* Tanquam Romanus coenans. Cf. 106. 89. *ador.* Cruq.: „ador farris genus, edor quondam appellatum ab edendo, vel quod aduratur, ut fiat tostum, inquit Fest.; at Non.: ador frumenti genus, inquit, quod epulis et immolationibus sacris pium putatur; unde et adorare, propitiare religiones, potest dictum videri." Idem *far, adoreum far, semen* (Dinkel, Spelz.). Colum. 2, 6, 1. et ibi Schneider. Cf. Voss. ad Virg. Georg. 1, 73. *lolium.* Cruq.: „Zizania, vulgo *drauick* Flandr. *yvroye* (ivraie) Gallis. Infelix lolium, Virg." *Lolium temulentum* Linn. (Taumellolch, Trespe). Cf. Voss. l. l. 1, 154. 91. *patientem*, καρτεροῦντα. Gron. ad. Senec. Thyest. 470, Herc. Oet. 1524, nos ad Herc. fur. 353. Virg. eclog. 10, 52.:

Certum est in silvis, inter spelaea ferarum
Malle pati.

92. *Vis tu?* adhortantis esse putant Be. et H.; *vin' tu?* quaerentis. Mihi secus videtur, accipienti -*ne* pro *nonne*, ut passim explicandum. Parei lexicon Plaut. v. Ne, nos ad Plauti Pers. 223, ipse H. ad 7, 61. 93. *terrestria.* animalia, ut recte Sch. Cr. Ipse Cruq.: Ab animae mortalitate ex Epicureorum et Atheorum sententia. *neque ulla* etc. Idem: A mortis imminentis necessitate: nam, ut ait Metrodorus, πρὸς μὲν τὰ ἄλλα δυνατὸν ἀσφάλειαν πορίσασθαι, χάριν δὲ θανάτου πάντες ἄνθρωποι πόλιν ἀτείχιστον οἰκοῦμεν.

95. *bone.* 2, 2, 1. *quo, b., circa.* Sch. Cr. τμῆσις: *quocirca.* 98. *pepulere.* Moverunt, impulerunt. Liv., notante H., 30, 14.: Ipsum in Hispania juvenem nullius forma pepulerat captivae. 100. *subrepere*, subire, ut mures. 102. *cocco.* Pro purpura. Cf. 106, Plin. H. N. 16, 12; 9, 65; H.

103. *canderet.* Sch. Cr.: *fulgeret.* 104. *fercula.* Idem: *Fercula sunt et pulpita, in quibus deorum simulacra tolluntur, et vasa, quae plena pulmentariorum ponuntur in canistris. Hoc canistrum*

et hi canistri pluraliter. Cruq.: *Canistrum* sportula est panibus frustulisque et reliquiis coenae excipiendis. 105. *procul*, ἀνεκάς (in die Höhe, hoch aufgehäuft). 107. *succinctus*. Cruq.: ad instar servi diligentis et expediti, habentisque vestes succinctas. 107. *hospes*. Convivator. 108. *verniliter*. Tanquam verna, ut qui servos haberet nullos. *Vernalis* pro *vernus* legitur ap. Manil. 3, 258, ut observat H., quo magis rejiciendum *vernaliter*. 109. *praelibans*. More praegustatorum. Arnob. adv. G. l. 4.: *an rite pulmenta condita sint, praegustatoris fungitur atque experitur officio*. Pignor. de Serv. p. 125.

111. *agit*, agendo exprimit, repraesentat. Plin. Paneg. 56, 3.: *tertium consulatum recusasti, cum agere tam bonum consulem posses*, etc. 112. Varro ap. Serv. ad Aen. 1, 453: *Valvae sunt, quae revolvuntur et se velant*. Isidor. Orig. 15, 7.: *Fores et valvae claustra sunt; sed fores dicuntur, quae foras, valvae, quae intus revolvuntur et duplices complicabilesque sunt. Sed generaliter usus vocabula ista corrumpit.* (imo: *confundit.*)

114. *Molossis*. Aristot. Hist. An. 9, 1.: τὸ ἐν τῇ Μολοττίᾳ (Epiri parte meridionali) γένος τῶν κυνῶν τὸ μὲν θηρευτικὸν ἐδὲν διαφέρει πρὸς τὸ παρὰ τοῖς ἄλλοις, τὸ δ' ἀκόλεθον τοῖς προβάτοις τῷ μεγέθει καὶ τῇ ἀνδρίᾳ τῇ πρὸς τὰ θηρία. Cf. Epod. 6, 5, Virg. Georg. 3, 405 etc.

116. *cavus*. Sch. Cr.: *caverna, ubi antea habitaverat*. Dicitur *cavus* et *cavum*. Burm. ad Phaedr. fab. 2, 4, 17.

117. Sch. Cr.: *ervum genus est leguminis*. *Ervum* Linn., ὄροβος, Gall. *Ers* sive *Erres*. Schneider. Indic. Scr. R. R. Heind.

Dignus, qui adscribatur, Frid. Jacobsii locus in disputatione germanica de Vita Joannis Lafontainii, quae disputatio inserta est Additamentis ad Sulzeri Theor. bonarum artium vol. 5, 1. p. 196. Sic igitur ibi vir celeberrimus: „Jedermann kennt die Fabel von der Stadt- und der Feldmaus, welche Horaz in der 6. Sat. des 2. B. erzählt; die einzige mir bekannte Fabel aus dem ganzen Alterthum, in welcher poëtische Ausführlichkeit herrscht, und die, wegen der ächt naïven (*)

(*) Jacobs. ibid. p. 162.: „Naïvetät (der am meisten charakteristische Zug Lafontaine's) ist der Ausdruck der Natur im Gegensatz

Darstellung, als das Muster von Lafontaine's Manier angesehen werden kann. Nichts ist schöner, und ich möchte sagen nichts ist Lafontainischer, als die Rede der Stadtmaus, welche ihre Wirthin das Land zu verlassen bewegt, und vorzüglich jener unvergleichliche Zug ihrer Lebensweisheit (90 ff.):

— Quid te juvat, — amice,
Praerupti nemoris patientem vivere dorso?
Vin' tu homines urbemque feris praeponere silvis?
Carpe viam, mihi crede, comes, terrestria quando
Mortales animas vivunt sortita, neque ulla est
Aut magno aut parvo leti fuga: quo, bone, circa,
Dum licet, in rebus jucundis vive beatus;
Vive memor, quam sis aevi brevis.

Überall sieht man in dieser Fabel den wahren Dichter, während man bey Phaedrus nur den Versificator findet, etc.

Sat. 2, 7, 1. *ausculto.* Saepius impatientior (34. sequ.) poëta Davum servulum vocaverat, qui tardius, pro libertate Saturnalium, adveniens, *Jamdudum*, inquit, *ausculto* etc. Terent. Andr. 200, secundum Bentlejum:

Audio, Archylis, jamdudum: Lesbiam adduci jubes.

2. *Ita.* Ita est, ut passim. Vid. Lamb. 4. *Ut vitale putes.* Acr. *Etenim qui nimii sunt in bonis, eos vitales non esse praedicamus.* (Nam sic legendum, non, ut vulgo: *eos vit. esse non praed.*) Vetus illa superstitio. Herodot. 7, 10, 5.: φιλέει γὰρ ὁ θεὸς τα ὑπερέχοντα πάντα κολὄειν. Stat. Silv. 2, 7, 92.:

Cur laeva vice magna non senescunt?

Cf. H. *Age* etc. Sch. Cr.: *Habe licentiam et libertatem dicendi, quae velis: nam Saturnalibns festis libertas servis concedebatur, et omnes tam servi quam liberi exaequabantur, ad imitationem aurei seculi, quo Saturnus regnavit.* Acr.: *Decembri autem mense*

mit der Künsteley; aber das Naïve ist von dem Natürlichen dadurch verschieden, daſs sich in demselben die unverdorbene Natur zum Nachtheil des Subjectes zu zeigen scheint, indem man demselben die unfreiwillige Vernachläſsigung des Anstandes für Mangel an Beurtheilungskraft anrechnet." (und nach den Umständen des Alters, der Erziehung, des Geschlechtes u. s. w. dazu berechtigt ist.)

Saturnalia celebrantur, et immutatio fit conditionis: nam et liberi ex servis et servi ex liberis fiunt. Cf. 2, 3, 4.

6. *urget pro positum.* Quomodo dicitur *opus*, *iter*, *urgere*, h. e. acriter persequi. Vid. H. Sch. Cr.: *perdurat et perseverat in propositis vitiis.* 7. *natat.* Id.: *inconstans mutat propositum* etc. Ita et Manil. 4, 257.: *mutataque saepe Mens natat.* Senec. Epist. 35.: *Mutatio voluntatis indicat animum natare.* Cf. Cic. de Nat. D. 3, 24. 8. *notatus.* Sch. Cr.: *visus et culpatus.*

9. Cruq.: „Anulum (aureum) gestare fuit equestris ordinis (53.): hoc enim erat ejus status insigne, ut et latus clavus Senatorii; verum, ut omnia praeclara solent in pejus ruere, tandem anuli usus coepit esse promiscuus equitibus, militibus, libertinis (Augusti permissu), feminis, et postremo mancipiis." Senatores quoque annulos aureos gestabant; cives autem omnes antiquitus unum quisque ferreum. Isidor. Orig. 19, 32.: *Apud vett. ultra unum annulum uti infame habitum viro* etc. Contra Martialis aevo (Epigr. 5, 11; 61.; Plin. 33, 6 etc.) omnibus digitis, et primum quidem laevae manus (Plin. 33, 4), dein et dextrae, annulos ostentabant aureos, gemmis etiam lapidibusque carissimis ornatos; aliosque hieme, alios aestate leviores. Vidd. inprimis Plin. H. N. 33. 4. seqq., Gell. 10, 10, Kirchmann. de Annul. C. 15. sequ. *Laeva.* Cr.: Prior aetas in sinistra manu ejusque digito medico, seu παραμέσῳ, gestare solebat anulum ferreum, non tam ornatus quam signandi causa. Verum de anuli dignitate, jure, gestatione, numero, materia, videto Plin. lib. 33. cap. 1. Alexand. ab Alexand. lib. 2. c. 19. Budaeum in Pandectas. 10. *clavum ut mutaret in horas.* Modo tunicam laticlaviam induens senatorum, modo angusticlaviam equitum. 13. Lectionem *doctor* non magis probo quam H., nec me movent Scholiastae, quorum Cruquianus: *Dicitur*, inquit, *Priscus oratoriam docuisse.* Id equitem vel senatorem Rom. fecisse, et quidem Athenis, parum probabile est, ut monet H., alteram ille quidem lectionem, *doctus*, accipiens pro eo quod est *sapiens* (cf. 4, 3) isque, qui philosophiae placitis convenienter vivit. 14. Sch. Cr.: *Vertumnus deus a vertendo dictus — etiam deus est naturae —. Is autem dicitur iniquis Vertumnis natus, qui nescit imperare sibi, et suos affectus regere. Iniquis, iratis.* Cf. 1, 5, 97 sequ. Idem Schol. ad verba *quotquot sunt:*

Erat enim Vert. multiformis positus in multis locis civitatis, et fere in omnibus municipiis Italiae consecrabantur simulacra, quibus essent ambigui vultus, qui pro habitus diversitate in diversas facies deorum vertebantur. Cruquius ipse Vertumnum deum esse dicit annum vertentem, ἐνιαυτόν, „qui propter variam caeli faciem dicitur apparere multiformis, varius et mutabilis, nunc arator, seminetor, messor, nunc vindemiator, plantator, holitor, nunc fossor, frondator, et quid non? at tandem in aniculam conversus fingitur Pomonam uxorem ducere, nimirum frugibus jam maturescentibus. Legito 14. Metamorph. Ovid. Iniquis ergo Vertumnis nasci dicuntur infelices, et variis casibus exerciti.“ Tibull. Epist. 1, 13. ed. J. H. Vossii:

Talis in aeterno felix Vertumnus Olympo
Mille habet ornatus, mille decenter habet.

Asconio in Cic. Verr. 3, 59. audit *deus invertendarum rerum*, seu *mercaturae*. Deus hortorum est Ovidio l. l. 662 seqq. et Propertio 4, 2, ubi vidd. Passerat. et Broukh. Vertumnis autem omnibus iniquis sive iratis natus is dici mihi videtur, quem Vertumno, ut ajunt, inconstantiorem forma seu facies nulla decet, qui nulla vitae conditione contentus et sibi ipsi displicet, et ceteris est risui ac contemtui, ut iste Priscus. 15. *justa.* Sch. Cr.: *gravis.* Sed rectius Acr.: *Bene justa, quae ejus puniret insaniam: nequam enim fuit.*

17. Sch. Cr.: *Est phimus* (φιμὸς) *instrumentum ligneum stricti oris, ex quo conjiciuntur tesserae, ne possit falli is, qui cum alio* (altero) *ludit.* Latine dicitur *fritillus*, ut idem monet. Cf. Casaub. ad Theoph. Char. 5. p. 74. 19. Miror mirantem et Horatio plane indignum esse contendentem illud *ac prior ille*, quod neque ineptum est aut barbarum, et placuit viris eruditissimis, in his Bentlejo. Sed ita saepius Noster: velut (praefationis aculeos venenatos ut omittam) Epist. 1, 1, 91. omnium felicissimam Aristarchi Angli conjecturam rejicit tanquam absurdam; Od. 2, 10, 3. Wakefieldium appellat impotentem criticum propterea quod verbum *nimium* ad superiora retulit, secus ac vulgo fit, in quo facto, quamvis minus probandum sit, tamen impotentiae significatio inest nulla; quodque majus etiam est, Epist. 1, 15, 13. Johnsonum et

Wetzelium *latine non sapere* (cum ipso ut loquar) existimat, vulgatum *equi* tuentes, quod de latinitate aeque bonum atque altera scriptura *equis*; Epod. autem 7, 12. Baxterum, Cuninghamium, Sanadonem, Gesnerum, Zeunium, Oberlinum, Combium, Wakefieldium aliosque, quos in expoliendis hisce scriptis judicio suo usos constat, sequi Bentlejum ait more pecudum, scuticamque et flagra minatur propter levissima peccata ad Epod. 16, 51. et Carm. sec. 45. Est modus, ut in rebus omnibus, ita etiam in dicendo, nec melius profecto quidquam in tota antiquitate reperitur quam Ter.tii aureolum illud NE QUID NIMIS. 20. Comparat H. proverbium illud Graecorum, de quo Aristaenetus 2, 1, 72.: Πεῖθου μοι καὶ τῆς ἀμετρίας ἀπόσχȣ. Ὅρα μὴ κατὰ τὴν παροιμίαν ἀποῤῥήξωμεν πάνυ τείναντες τὸ καλώδιον. Cf. Lucian. Dial. meretr. 3. extrem. Alio pertinet Od. 3, 10, 10. 21. *hodie*. statim, nunc; ut passim apud Comicos, velut Plaut. Curc. 5, 3, 11 etc. Terent. Eun. 565, Phorm. 811. Graeci similiter τήμερον, ἐφ' ἡμέραν, usurpant. Aristoph. Plut. 433, 947. Sophocl. Trachin. 1091. Videsis nos ad Plaut. Amph. 270, Terent. Andr. 577. Saepe tamen familiari dicacitate ex abundanti additur, velut Plaut. Amph. l. l., 307, 852 etc. Donat. ad Terent. Adelph. 2, 2, 7.: „*Hodie* non tempus significat, sed iracundam eloquentiam ac stomachum, ut Virg. (Aen. 2, 670): *Nunquam omnes hodie moriemur inulti.*" Vid. idem ad Andr. 1, 2, 25. *Putida*, φορτικὰ, *vetusta*, ut ait Sch. Cr., *inepta*, *odiosa*. (Kleinlich, langweilig, pedantisch. H.) 22. *Furcifer.* Convicium servis fieri solitum. Donat. ad Terent. Andr. 3, 5, 12.: „*Furciferi* dicebantur, qui ob leve delictum cogebantur a dominis, ignominiae magis quam supplicii causa, circa vicinos furcam in collo ferre, subligatis ad eam manibus, et praedicare peccatum suum, simulque summonere ceteros, ne quid simile admitterent. Itaque et Cic. (pro Dejot. 9.) de servo: *Quid inde, furcifer? quo progreditur?* Cf. eadem fere scribentem Isidor. Orig. 10. p. 1075 etc., infra 66. Nonnunquam etiam servi in furca flagris, vel ad mortem, caedebantur. Lips. de Cruce 3, 1 — 5. 23. *plebis*. populi. Cf. 2, 89 seqq., 1, 1, 15 seqq.

25. Sch. Cr.: *Duas reddit causas inconstantiae, aut quod non*

intelligit id, quod asserit, aut quod dubitat de eo, num sit rectum.

26. *non firmus.* Id.: *inconstans.* 27. *coeno.* Id.: *exire e vitiorum turpitudine.* 28. Cf. Epist. 1, 8, 12. 30. *sec. olus.* Id.: *Laudas coenam rusticam et tenuem, dicisque nihil esse securius quam prandere domi.* Cf. 1, 6, 115; 2, 2, 117; 6, 63. *Usquam* dici pro *semper*, non est quod temere credamus. Legendum ap. Acronem *Usque*, id quod hoc ipso loco Aldus habet, tanquam petitum ex codicibus MS·. 31. Cruq.: „Gaudes, domi esse manendum. Τὸ *amas* in omnibus scriptis adjungitur sequentibus." Male nihilominus. Cic. ad Att. 4, 16.: Dices, tu ergo haec quomodo fers? Belle, mehercule, *et in eo me valde amo.* 1, 2, 53.:

— *Verum hoc se amplectitur uno,*
Hoc amat, hoc laudat: Matronam nullam ego tango.

Quem locum H. explicans frustra est, cum *se* intelligendum putat in verbis *amat* et *laudat*, quasi non res quoque amari recte dicerentur. A. P. 45:

In verbis etiam tenuis cautusque serendis,
Hoc *amet*, hoc spernat promissi carminis auctor.

Muretus ad Catull. Epigr. 72., secundum Aristotelem: „Cum bestias, tum etiam *res inanimatas*, ut cibum potumque, ut signa tabulasque egregii operis, *amare* dicimur, quibus tamen nemo sanus *bene velle* nos dixerit."

32. *potandum.* Sch. Cr. *epulandum.*, inquit. Sed hoc ipsum Horatii verbum in ejusmodi occasionibus fuisse videtur, a potu nimio, cui fere epulantes indulgent, abhorrentis. Cf. 6, 67 seqq.; 2, 123. Ceterum non ita male V. M. (Quid autem hae siglae significant? num *Vetus Manuscriptus*? Sed tum dicendum fuit, qualis is liber esset, vel a quo usurpatus. An *Vetus Meus*, cum proprium aliquem suum codicem Fea non commemoret in indice librorum ab se adhibitorum? De obscurius saepe significatis ejus codicibus etiam Vanderb. merito conqueritur. Sed iste codex, quicunque tandem est, non male:) *Jusserat*, quae verborum tempora subinde inter se commutantur. Vid. ad 48. Cf. 8, 30, 50. Scribendum modo fuerit: *Jusserat — Convivam*? Sed bene se habet lectio vulgata, intellecto *si*, ut passim. 33. *sub.* Sch. Cr.: *paulo ante*, ut:

Sub noctem exportant calathis. Acr.: *Prima lumina* (cf. Epist. 2, 2. 98, quod tempus *primam facem* appellatum esse, tradunt Macrob. Sat. 1, 3; Gell. 3, 2. H.) *dicuntur initio noctis accensa.*

34. *fer*$_t$. Graeci futuro uti solent in hoc genere, ut observat H.: οὐ θᾶττόν τις οἴσει ἔλαιον; Ceterum recte Sch. Cr.: *oleum petit*, ut unctus et lotus abeat coenatum.

35. *blateras.* Fest.: *blaterare, stulte et percupide loqui.* Sed latius patet vocabuli potestas. Cf. Non. 2, 79, Fulgent. de prisc. serm. 12, H. ad h. l., qui sic explicat: Worte schnell hinter einander im Zorn, in der Furcht, überhaupt ohne Besonnenheit, ausstoſsen, h. e. festinanter parumque cogitate loqui, sive metu, sive ira, aliave animi perturbatione. *fugisque.* Languidum hoc videtur editori Vratislaviensi; mihi non item, sed plane sentio cum Bentlejo, Fea, aliisque, istam lectionem tuentibus. Significatio furoris, h. e. irae, inest verbis *blateras* et *magno clamore:* quorsum igitur *furis* ταυτολογικόν? Sed *fugisse* Horatium, h. e. celeriter se abripuisse, id dicendum erat, ut intelligeretur, quo pertinerent malae imprecationes Mulvii et scurrarum, domi eum non offendentium. *Fugis*, velociter abis. Vid. Acro, Feae laudatus. Od. 2, 1, 19.:

> Jam fulgor armorum *fugaces*
> Terret equos equitumque voltus.

ubi vet. Schol.: *Hodieque fugam pro velocitate dicimus, cum de equis loquimur.* Sed non de equis modo id valet. Vide Non., Stat. Theb. 6, 401, 558, 592, 597 etc. Gronov. ad Senec. Thyest. 629: „*Fuga* huic auctori *quaevis velox itio.* Habet compluries in Natural. Quaestionibus.“ Sic autem Noster (ut in eo subsistamus) *fugam temporum* dixit Od. 3, 30, 5, Virgiliani fortasse memor istius

> At *fugit* interea, *fugit* irreparabile tempus;

et *fugaces annos* ibid. 2, 14, 1, et *lympham fugacem* 2, 3, 12.; Epist. autem 2, 2, 205. cum legimus:

> Non es avarus: abi. Quid cetera? jam simul isto
> Cum vitio *fugere*?

nihil aliud intelligimus, quam quaeri, an cetera omnia vitia

simul cum avaritie abierint. Et ita saepius illis verbis usum poetam reperiet, qui attendet. 36. *Mulvius et scurrae.* Sch. Cr.: *Milvius* (nam sic ille, ut pars codicum) *et ceteri parasiti, imprecati tibi ea, quae nolim te audire; quod ideo faciunt, quia dolent se privatos coena sui patroni. Mulvius et scurrae*, ut *Pindarus novemque Lyrici* ap. Petron. Satir. 2. [pag. 9, ὦ Ζεῦ καὶ θεοὶ, et Aristoph. Nub. 412, monente H.:

Ὡς εὐδαίμων ἐν Ἀθηναίοις καὶ τοῖς Ἕλ-
ληοι γενήσει.

37. *ille.* Mulvius. 38. *Duci ventre.* Sch. Cr.: *esse glutonem, luxuriosum. Nasum nidore supinari* (per hellenismum) *dicitur, qui nimium* [*delectatur et*] *sectatur odores pulmentariorum.* [ita ut velut supino naso olfaciat. H.] *Nidor odor est gratus naribus.*

39. *si quid vis.* Εἴ τι βόλει. Adde, si quid vis (h. e. si vis: nam quid, ut τὶ, in hac formula, ad sententiam nihil confert), popino. Cic. ad Att. 7, 2.: *adolescentem, ut nosti, et adde, si quid vis, probum.* 40. *ultro.* A me non provocatus. 41. *decoris.* Cruq.: Vocabulis honesti virtutisque.

43. *drachmis*, denariis. Vile pretium servi. Lips. de Magnitud. Rom. 2, 4. Scribendum *deprenderis* propter versum. Vid. ad 5, 93. *Aufer.* Sch. Cr.: desine, cessa. Plaut. Curc. 2, 1, 30 etc. 45. *Crispini.* Vid. ad 4, 12. *Janitor* ex vilissimis servis, catenatus plurimum. Petron. Satir. 2. 28 ibique interpp., Pignor. de Serv. p. 447 seqq. 46. Haec iste fictus janitor ad equitem aliquem Rom., fortasse Propertium, vel Nasonem: nam Horatius neque ea dignitate erat, neque matronas sectabatur. Cf. 72. Poena servilis. Lips. de Cruce.

48. *sub clara nuda lucerna.* In fornice. Juvenal. 6, 121. de Agrippina, uxore imperatoris Claudii:

Intravit *calidum* veteri centone lupanar,
Et *cellam* vacuam atque *suam.* Tum *nuda* papillis
Constitit auratis, *titulum* mentita Lyciscae —
——— ———
——— ———
Obscurisque genis turpis, *fumoque lucernae*
Foeda, lupanaris tulit ad pulvinar odorem.

50. Clunib. aut agit. equum. ἐκελήτισε. Aristoph. Vesp,

50. Cruq.: Indicat turpiorem Venerem, ut Martial. ad uxorem:

Hectoreo quoties sederat uxor equo.

51. *famosum.* Sch. Cr.: *mala fama laborantem.* 52. *sollicitum* etc. Sch. Cr.: *timentem, ne alius ea utatur.* *Mejat.* A simili. Pers. 6, 73: *Patriciae immejat vulvae.* Cf. 1, 2, 43., ubi Sch. Cr.: *perminxerunt. stupraverunt.* 53. *annulo equ.* Vid. ad 9.

54. *Romanoque habitu.* Toga. 54. *ex judice.* Cf. 1, 4, 123. *Dama.* Servus. 5, 18. 55. *odoratum.* Sch. Cr.: *unctum.* *Lacerna* proprie vestis crassior militum et servorum. Cf. Sch. Cr., H. Clav. Cic. h. v. 56. Sch. Cr.: *Non es tu servus, quem te esse fingis? Quasi dicat: Maxime. induceris. in domum adulterae.* 58. Idem: *Hoc est: nihil interest inter gladiatorem et adulterum: nam gladiatores ita se vendunt* et cautiones faciunt: *uri, virgis, ferro, necari.* [Acr.: *uri flammis, virgis secari, ferro necari.*] Cf. interpp. ad Petron. 117. p. 540.

59. *Auctoratus.* Sch. Cr.: *addictus, condemnatus. Qui se vendunt ludo, auctorati vocantur: auctoratio enim dicitur venditio gladiatorum cum conditione emtoris. Auctoratus uri* etc. Quasi dicas *obligatus, coactus uri* etc., obligatus, ut te uri etc. patiare, si quid deliqueris. Milites quoque auctorati dicuntur, cum sacramento adstricti sunt. Vid. Budaeus ap. Cruquium. *Eas.* Sis, ut recte H. Senec. Herc. Oet. 283: *Non ibo inulta.* Virg. A. 1, 46.: Ast ego, quae divûm *incedo* regina. *In arca.* In quam demissus es ab ancilla conscia (1, 2, 130), marito superveniente. Mimorum ejusmodi erant argumenta. Ovid. Trist. 2, 497 seqq. Juvenal. 6, 44. Dolio adulterum ipsa mulier abscondit Apulej. Metam. lib. 9. circa init. 61. *Estne.* Nonne est. Vid. ad 6, 92. Sch. Cr. ad 1, 2, 133. *Ne nummi pereant.* *Redimendo adulterio. Id est, ne, si deprehensus fuero, aut pecunia me redimere cogar, aut vapulem* [imo occidar, more majorum], *aut stuprum a marito* [vel servis ejus, 1, 2, 43) *patiar, aut certi* (certe) *adulterii reus, infamis fiam* Cf. H. et, quem laudat, Lips. Excurs. ad Tacit. Ann. 4, 42, et infra 64 sequ. Adulteram etiam ipsam interficiendi jus erat marito, et dotis parte multabatur. Vid. Cruq. ad 1, 2, 131. 63. Sch. Cr.: *illa tamen* etc. *Id est: non deponit ingenuitatis insignia* (stolam), *ne-*

que se loco mutat, quia non exit domo sua, ut ipsa sectetur te. *Haec* πρὸς τἀναντία *dicta sunt: nam ipse herus* [imo eques ille, quem appellare fingitur janitor Crispini], *deposito habitu ingenuitatis* [toga], *induit turpem, ne quis eum cognoscat, et relicta domo sua ingreditur domum alterius.* Cruq.: „Haec tria, mutare habitum, mutare locum, peccare superne, sunt meretricia. — Epigrammatarius lib. 1. (2, 39.):

Coccina famosae donas et iantina moechae.
Vis dare, quae meruit munera? Mitte togam." —

Recta haec, quod ad habitum et locum (Suburam, Epod. 5, 58) attinet. Sed quid sibi vult vir doctus, cum dicit, peccare, quod vocat, superne esse meretricium? Num Andromache fuit meretrix? (vid. Martial. l. l. ad 50.) Et rursus meretrix id, quod hisce verbis significari putant, κελητίζειν, facere dicitur 50. Sic tamen etiam H. ad versum sequ.: *Non peccat superne*, inquit, [matrona] *sed muliebri patientia succumbit patranti superne adultero.* Neque alius sensus ex illis verbis elici potest. Sed eo ipso signo agnoscitur, corrupta esse, recteque Nannium Miscell. lib. 4. reponi jussisse *peccatve supine*, h. inconsulto, temere, stulte. Vocabula *supine* et *supne* (h. e. superne: nam eo compendio scribi solet) simillima sunt, ut facile commutari inter se potuerint. Jamque minime inepta exsistit sententia haec, matronam moecham, dum timeat, ne amator se ludat maleque habeat, si ad ipsum eat, neque stolam ponere, neque domo sua exire, vel omnino inconsulto peccare, sed sibi famaeque et rei providere, cum adulter, ultra foeminam stultus temerariusque, omnia sua pro nihilo ducat, brevisque voluptatis causa maxima subeat pericula. 64. Vid. praegressa nota. 66. *Ibis sub furcam.* 22. Ceterum vid. not. ad 61. *Prudens* (providens). Sch. Cr.: *sciens.* Terent. Eun. 27.: *prudens, sciens, Vivus vidensque pereo*, ubi Donat.: *Prudens est, qui intelligentia sua aliquid sentit. Dominoque.* Marito.

68. *Evasti.* Vid. ad A. P. 129. *Credo* ironicum, ut saepe. Vid. Bentl. 71. *prava.* Perversi judicii. Donat. ad Terent. Adelph. 3, 3, 37.: *Pravum* est, quod et ipsum laedit facientem; *malum*, quod alios tantum. 72. *Neque — remotis.* Timore tantum abstinere eum dicit ab adulteriis. 75. *rerum.*

Sch. Cr.: *cui pecunia, amor, libido, homines tot tantique imperant, dignum est te imperare mihi?* 76. *minor.* ἥσσων. *Vindicta.* Sch. Cr.: *Virga praetoris, qua percutiebantur servi, dum* (cum) *liberi fiebant, manumittebanturque capiti impositâ. Tribus namque rebus fit manumissio* (Manumissio justa; Lips. ad Tacit. Ann. 13, 27.), *vindicta, censu, testamento.* Cf. Cic. Top. 2, et doctissimum Unterholznerum ap. H. ad h. l. 77. *formidine.* Cruq.: ab effectu. *Privet.* Liberet. Vid. Clav. Cic. Similiter *carere febri, dolore,* aliaque ejusmodi dicuntur. 78. *Adde super.* Superadde, adde insuper. H., qui *dictis* huc referendum putat, cum Bentl. aliique verba ita construant: *quod non valeat levius* (minus) *dictis.* (Daran schliefst sich vermöge der Stellung als Dativ *dictis.*) Non multum interest. 79. Sch. Cr.: *Soletis vos, inquit, ingenui disputare, utrum servus servi sit vicarius dicendus, an conservus. Ergo cum tu dominus meus aliis servias, i. e. vitiis et voluptatibus, ego certe tuus vicarius sum dicendus aut conservus.* Ulpian. l. 15. tit. 1. leg. 17.: Si *servus meus ordinarius vicarios* habeat etc. Cf. Clav. Cic. v. Vicarius.

82. Sch. Cr.: *Notatur ludus quidam, quo simulacra lignea nervis moveri et agitari solent.* Νευρόσπαστα (Marionetten). Cf. Herodot. 2, 48. (nam apud Aegyptios quoque is ludus usitatus fuit), Apul. de Mundo p. 125., Casaub. ad Pers. 5, 129 etc. Eadem imagine Plato utitur de Legg. 1. p. 644. E.

83. *sibi qui imperiosus.* Sch. Cr.: *qui se regit, et non ducitur libidinibus.* Plin. H. N. 34, 8.: *imperiosus sui,* ἐγκρατὴς ἑαυτοῦ. Cf. Senec. de Benef. 5, 7; Epist. 75. 85. *responsare.* 103; 2, 4, 18. Omnia haec ex disciplina Stoica. Vidd. Bentl. et H. Cic. Parad. 2.: *Non potest non beatissimus esse, qui totus aptus est ex sese, qui in se uno ponit omnia.* (ὅστις πᾶς ἐστιν ἐν ἑαυτῷ.) 86. *teres atque rotundus.* Ut sphaera, cujus formam perfectissimam veteres putantes mundo tribuebant, ut philosophi Eleates, Empedocles, Plato, Stoici. 87. *Externi ne quid.* Sch. Cr.: τὶ τῶν ἐκτός, *externa et fortunae* [*bona*]. *Per léve. Metaphora a lévi ligno, sive marmore, cui si quid imponas, haerere non potest. Ita nec sapientem vitia contingunt* etc.

88. *mancus* proprie manibus dicitur, ut pedibus claudus. Μεταφορικῶς autem significat *invalidam, inefficacem, — quia*

fortunae impetum (sapiens) *non pertimescit.* 89. *quid.* aliquid, quo modo inprimis *Si quis* dicitur pro *Si aliquis.* (Cf. tamen Clav. Cic. v. Si.) Sed alibi quoque is usus reperitur. Ipse Noster Epod. 16, 23.: Sic placet, *an* melius *quis* habet suadere? Plaut. Pseud. 1282.: heus, Simoni adesse me *quis* nunciate. Sallust. Jug. 45.: ne quisquam in castris panem *aut quem* alium coctum cibum venderet. Cic. de Legg. 2, 25. sub finem: *cum quid* veri erat etc. *Noscere*, agnoscere.

95. *Pausiaca — tabella.* Plin. H. N. 35, 11. *Pamphilus quoque, Apellis praeceptor, non pinxisse tantum encaustica, sed etiam docuisse traditur Pausiam Sicyonium, primum in hoc genere nobilem. — Parvas pingebat tabellas, maximeque pueros.* Sed et grandes, Plinio ibidem teste, sicut spectatam in Pompeji porticibus boum immolationem. Plin. l. l.: *Amavit in juventa Glyceram municipem suam, inventricem coronarum* (? 22, 2. vocat *coronariam*) *certandoque imitatione ejus ad numerosissimam florum varietatem perduxit artem illam. Postremo pinxit illam sedentem cum corona, quae e nobilissimis ejus tabula appellata est Stephanoplocos, ab aliis Stephanopolis, quoniam Glycera venditando coronas sustentaverat paupertatem. Hujus tabulae exemplar, quod apographon vocant, L. Lucullus duobus talentis emit a Dionysio Athenis* etc. Floruit Pausias, ut ait Plin. 21, 2., post Olympiadem centesimam, sive anno circiter a. U. C. 380, ante Christum vero 370. 96. *Fulvî* etc. Nomina gladiatorum, quorum imagines in publico exponi solebant a munerum editoribus. Plin. H. N. 35, 33. Lips. Saturn. 2, 18. 96. *Placidejanus* seu *Pacidejanus* non Lucilianus ille gladiator est, de quo saepius Cic. (vid. Clav. Cic.) et Non. 4, 62., sed alius recentior. Ceterum vid. not. ad 5, 93. 97. *contento poplite.* Sch. Cr.: *quoniam gladiator, dum dimicat, extendit suum poplitem* etc. 100. *Cessare* in vitiis servorum. Cf. Epist. 2, 2, 14. 101. *veterum.* Scriptorum, tabularum, signorum. *Callidus*, Kenner. 3, 23.

102. *Nil ego.* Sch. Cr.: *audio, dicor homo nullius momenti et nihili.* (*οὐδέν εἰμι.*) — *Libum est placentae genus.* Cat. de R. R. 75. 103. *responsat.* resistit. Cf. 85. 105. *Enim* tertio loco, ut Lucret. 1, 681. Cic. ad Att. 14, 6.: *Odiosa illa enim* etc. Similiter *γὰρ* Graecorum, quod etiam quarto loco positum invenias. Hemsterh. ad Lucian. Dial. Mort. 25. init. H.

106. *sumi.* Emi, auferri. *Avertere* pro eodem dixit 4, 37. 107. *Nempe.* Acr. ad 1, 10, 1.: *Nempe aut confirmantis, aut interrogantis.* Vid. ibi H. *inamarescunt.* Sch. Cr.: *quia neque concoquuntur, neque digeruntur.* Cf. 2, 75. 108. *Illusique.* Idem Sch.: *titubantes, vacillantes,* tanquam decepti multo vino et cibo. Plaut. Pseud. 1242.:

Quid hoc? siccine hoc fit, pedes? statis, an non?
An id voltis, ut me hic jacentem aliquis tollat? etc.

Vitiosum. Sch. Cr.: *aegrum cruditatibus.* 109. *sub noctem. Ne quis animadvertat.* 110. *mutat.* Μεταβάλλει, μεταλλάττει, μεταμείβει, tauscht. Vid. H. ad Plat. Phaedr. §. 39. *Uvam mutat strigili* per hypallagen pro hoc: *qui uva strigilem mutat.* Cf. Od. 1, 17, 1; 2, 12, 23; 3, 1, 47; Epod. 1, 27; 9, 28. Plin. H. N. 34, 17.: *India neque aes neque plumbum habet gemmisque suis ac margaritis haec permutat.* Strigilis ϛλεγγίϛ. Douz. Praecidan. 1, 24. Sch. Cr.: *Instrumentum est aeneum, quo sudorem solent in balneis* (et palaestris) *homines detergere deraderque.* 112. *tecum.* Domi. Cf. seqq. Sch. Cr.: *Otia recte ponere* (τιθέναι) *dicuntur, qui tempus otiosum bonis artibus impendunt.* 113. Ulpian. Dig. l. 21. tit. 1. fr. 17.: *Proprie erronem sic definimus, qui non quidem fugit, sed frequenter sine causa vagatur et, temporibus in res nugatorias consumtis, serius ad dominum redit.* Dig. l. 49. tit. 16. l. 4. §. 14.: *Levius delictum emansionis habetur, ut erronis in servis, desertionis gravius, ut in fugitivis.* 114. Scribe *Curam:* nam persona est. Cf. sequ. versum. 115. Cf. Od. 2, 16, 21; 3, 1, 39, et de toto loco Lucret. 3, 1076 seqq., Senec. de Tranq. An. 2.

116. *Unde mihi.* 5, 102. *Sagittas.* Cf. Od. 3, 26, 7.

117. *insanit* etc. Cf. 2, 3, 321. Sch. Cr.: *versus facit. Poëtarum more furit. Ocius* etc. *Quasi octo servos herus miserit in ergastula agri Sabini.*

Sat. 2, 8, 1. *Nasidieni. Rufus* audit v. 58; unde Salvidienum Rufum, de quo Sueton. Aug. 66., tangi Lamb. aliique putant. Sed ejus vel humiles natales, vel ingratus et malevolus animus, vel denique consulatus, quae commemorat historicus, quid commune habeant cum Nasidieno, non intelligo, nec nominis tantum similitudine patiar me duci. Recte, ni fallor,

Sanado: „C'étoit Nasidiénus Rufus; nous n'en sçavons pas davantage." Acro tamen equitem Rom. fuisse dicit. Ceterum nomen τετρασυλλάβως pronuntiandum est, altero i liquescente, ut in *ariete*, *abietibus*, apud Virgilium. Vide Bentl. ad h. l., nos ad Plaut. Amph. prol. 74. Quam rationem Cruq. improbans, tanquam indignum sit, Horatium paucis in versibus eandem syllabam nunc producere, nunc contrahere (cf. 75, 84) citra omnem, ut ait, necessitatem, neque animadvertit, haec si negligentia appellanda sit, metri negligentiorem esse Nostrum in satiris (vid. ad 6, 35); neque (quod maximum est) memor fuisse videtur aliorum locorum, in quibus eadem figura utitur. Et in satiris quidem et epistolis, quarum idem fere χαρακτήρ, ejus rei exempla haec sunt. Sat. 1, 7, 30:

Vindemjator (nam sic pronuntiandum) et invictus, cui saepe viator —

Sat. 2, 3, 245:

Luscinjas soliti impenso prandere coëmtas.

Et e littera extrita Epist. 2, 2, 120:

Veh'mens et liquidus puroque simillimus amni;

u vero pro consona usurpato in vocabulo *pituita* Sat. 1, 1, 108; 2, 2, 76. Horum locorum tres sunt, Sat. 1, 1, 8; 1, 7, 30; 2, 2, 76, quibus necessitate metri compulsus ita scripsisse Horatius videatur; reliquorum paulum immutatis verbis vitari poterat synaeresis, velut Sat. 2, 3, 245., *lusciniola* legatur ap. Plautum, tuto reposuisset Noster, si tanti existimasset:

Impenso lusciniolas prandere (perfect.) coëmtas.

Verum ut hisce quidem omnibus in locis metro servierit poëta, quid causae fuit, cur etiam in odis politissimis eodem jure, seu mavis eadem licentia, uteretur? Od. 3, 4, 41. dixit:

Vos lene *consiljum* et datis, et dato
Gaudetis almae.

Num eo quoque loco fieri versus aliter non potuit? Minime: nam scribi vel hoc vel quiddam simile licebat:

Lene et datis vos consilium, et dato etc.

et Od, 3, 6, 6, nisi quid melius succurrisset:

Huc exitum, omne huc principium refer,

pro eo, quod legitur:

Hinc omne *principjum*, huc refer exitum.

Sed apte verba collocare maluit quam versiculum levigare, fecitque haud cunctanter idem, quod Lucretius, cum scripsit *veh'menter* 2, 1031; quod Virg. cujus est, alia ejusmodi ut omittam,

Stelljo et lucifugis congesta cubilia blattis.

Georg. 4, 243. Cui licentiae, si ita dicenda est, cumulum addidit Statius, eam figuram in eodem vocabulo bis usurpans Theb. 5, 597.

(Rapta cutis, *tenvja* ossa patent, nexusque madentes.)

et 6, 196.

(Obnubit *tenvja* ora comis, ac talia fletu —).

Homerum autem in hoc quoque illi sunt imitati, qui Ἱστίαιαν τρισυλλάβως posuit in Βοιωτίᾳ, eodemque modo contraxit verbum Χάλκεοι Odyss. 7, 86, Αἰγύπτιοι ibid. 3, 83, 129 etc. Raro tamen sic isti; sed Plautus et scenici Latinorum poëtae frequentissime, ut ostendi in notis ad Amphitruonem l. l. Huc accedit versûs illa concinnitas, de qua in nota subjecta (*). Quare vix dubitandum, quin haec sit Horatii manus:

(*) Concinnitatem illam versuum dico, cum eorum pars alteri pari vocabulorum casu, saepeque etiam terminatione, respondet; quam similitudinem, quae rhythmo recentiorum (dem Reime) praeludit, eo ipsis ducentibus linguarum natura atque ingenio, minime veteres fugerunt. Attigi rem nuper in Vindiciis Ovid. pag. 15., ubi versus quosdam in dimidia parte similiter atque in fine terminatos recensui. (Cf. Clariss. Vanderburgii praefat.) Quibus hos addam, quorum plerique eosdem tantummodo ibi casus habenti Virg. Ecl. 1, 1. 2.:

Tityre, tu p a t u l a e recubans sub tegmine f a g i,
Silvestrem t e n u i Musam meditaris a v e n a. —

17.: De coelo t a c t a s memini praedicere q u e r c u s.

24.: Sic canibus c a t u l o s similes, sic matribus h o e d o s.

34.: Quamvis multa m e i s exiret victima s e p t i s,
Pinguis et i n g r a t a e premeretur caseus U r b i.

42.: Nec tam p r a e s e n t e s alibi cognoscere d i v o s.

Ut Nasidieni (Nasidjeni) *juvit te coena beati?*

librarii vero, nescientes eum usum, fecerint, pro captu quisque suo:

Ut te Nasidieni juvit coena beati?

qui versus omni caesura caret,

Nasidieni qui juvit te coena beati?
Ut juvit te coena beati Nasidieni?

nam quidni etiam hoc modo unus et alter opitulari voluerit scilicet poëtae, minime laboranti? Cf. not. ad 2, 6, 35. *beati*. μακαρος, εὐδαίμονος. Vidd. Lamb. H. etc. Cruq.: εἰρωνικῶς, quasi infelicis et miseri, ut qui nesciat rebus suis uti etc.

2. *dictus*. Dictus es. Nihil hac ellipsi usitatius apud Latinos, Graecorum in hoc quoque imitatores. Vid. vel unus Jacobs. indice Anthologiae Palat. v. εἰμί. Plato, laudante H., Theaet. 4.: Σοὶ δὲ οὐκ ὀλίγιστοι πλησιάζουσι καὶ δικαίως· ἄξιος γὰρ τά τε ἄλλα καὶ γεωμετρίας ἕνεκα, h. e. ἄξιος γὰρ εἶ. Cf. 1, 4, 6; 7, 20, nos ad Plaut. Amph. 168, locis-

50.: Non insueta graves tentabunt pabula foetas.
59.: Nec gemere aëria cessabit turtur ab ulmo.
66.: Pars Scythiam et rapidum Cretae veniemus Oaxem.
68.: En unquam patrios longo post tempore fines.
73.: Produxit miseros. En, quîs consevimus agros.
Georg. 1, 4.: Sit pecori, apibus quanta experientia parcis.
5.: Lumina, labentem coelo quae ducitis annum.
8. 9.: Chaoniam pingui glandem mutavit arista,
Poculaque inventis Acheloïa miscuit uvis.
13.: Fudit equum, magno tellus percussa tridenti.
15.: Ter centum nivei tondent dumeta juvenci.
Aen. 1, 20.: Audierat, Tyrias olim quae verteret arces.
36.: Cum Juno, aeternum volvens sub pectore vulnus.
42.: Ipsa, Jovis rapidum jaculata e nubibus ignem.
Tibullus Eleg. 1, 1, 2.:
Et teneat culti jugera magna soli.
7.: Ipse seram teneras maturo tempore vites
Rusticus, et facili grandia poma manu,
10.: Praebeat, et pleno pinguia musta lacu,

que ibi laudatis haec adde: Ennius Andromach. ap. Cic. Tusc. 1, 44.:

Vidi, videre quod me *passa* aegerrume.

Sallust. Jug. 75: nam *rati*, sese diis immortalibus curae esse. Et 79.: ita vivi *obruti* etc. *Heri* veteres, praesertim Comicos, dixisse, *here* seriores, auctor est Quinctil. 1, 7, 22. Cf. ibid. 1, 4, 8. 3. *De medio potare die.* Graece ἀφ' ἡμέρας πίνειν. Vide Eichstad. ad Ommeren., et, quos laudat, Hesych. vol. 2. p. 267, Toup. Emendd. Suid., Jacobs. Anthol. gr. Comment. vol. 8. p. 145. Cf. Epist. 1, 4, 34. Rite coenabant sole occidente. Epist. 1, 5, 3. Vid. H. *ut mihi* etc. Vid. ad 19.

4. *Da.* Cf. etiam Plaut. Bacch. 331. Cic., monente H., Acad. Quaest. 1, 3.: *Sed da mihi nunc: satisne probas?* Stat. Theb. 7, 315.: *Asopos genuisse datur.* 5. Cf. 2, 2, 18.

6. *Lucanus.* Sch. Cr.: valentissimus. Vid. de apris not. ad 2, 3, 234; 4, 40. *Leni fuit Austro captus.* Cruq.: „Amoeno temperatoque coelo, non exaestuante Austro, quo non mol-

Propert. Eleg. 1, 1, 1.:

Cynthia prima suis miserum me cepit ocellis,
Contactum nullis ante cupidinibus.
Tum mihi constantes dejecit lumina fastus
Et caput impositis pressit Amor pedibus.
—— ——
Improbus, et nullo vivere consilio.
Et mihi jam toto furor hic non deficit anno,
Cum tamen adversos cogor habere deos, etc.

Noster Od. 1, 7, 7:

Undique decerptam fronti praeponere olivam:
11.: Nec tam Larissae percussit campus opimae.
15.: Albus ut obscuro deterget nubila coelo.
23.: Tempora populeâ fertur vinxisse corona.

Homer. Iliad. 1, 11.:

Οὕνεκα τὸν Χρύσην ἠτίμησ' ἀρητῆρα.
17.: Ἀτρεΐδαί τε καὶ ἄλλοι ἐϋκνήμιδες Ἀχαιοί.

Cf. ibid. 21, 22, 27, 31, 52, 58, etc. Haec ex uno quaeque carmine, quibus similia quivis facile reperiet, ubi quaeret. Eodem igitur modo Horatium h. l. scripsisse puto:

Ut Nasidieni juvit te coena beati?

lescere tantum ferina, verum etiam facile putrescere atque corrumpi solet; quemadmodum ait satyra 2. hujus libri (41.): At vos, o Austri, *coquite* horum obsonia. Quare leni Austro captum dicit, quo celet ejus foetorem.“ Verba *leni — pater* parenthesi includenda sunt. 7. *coenae pater*. Sch. Cr.: *pastor* (?), *pater familias*, *coenae praebitor*. H. comparat Graeca πατὴρ (auctor) λόγȣ, δόγματος, βίβλȣ etc.

9. *Pervellunt*. Sch. Cr.: *Cum quadam delectatione pungunt* et *exsuscitant, vellicantque et permovent stomachum fastidientem ad* ὄρεξιν. *Siser*. Id.: *genus oleris utile stomacho*. Σίσαρον, Sium Sisarum Linn. Plin. 19, 28; 20, 17. Schneid. Scriptt. rust. indice. *allec*, *faecula Coa*. 4, 73. 10. *alte cinctus*. Ut expeditior esset. 1, 5, 5 etc. Cf. tamen not. ad 70. *acernam*. Sch. Cr.: *de acere confectam. — unde fiunt tabulae. Et hoc notat ejus sorditiem, quod pro divitiis non habuerit mensam citream seu vermiculatum*. De citro vid. Plin. 13, 29 seqq. etc. 11. *Gausape*. Idem Schol.: *Mappa villosa* [lintea]. *hic gausapes*. Imo *hoc gausape, is*, dicitur et *haec gausape, es*. Vide H. et J. H. Voss. ad Virg. Georg. 4, 377. Non male H. purpureum gausape acernae mensae parum convenisse dicit. 12. *Sublegit*. Sch. Cr.: ἀνελέξατο. Ejusmodi servus vocabatur *Analecta*, ut monet H. Cruq.: Hoc enim moris erat in coenis sollemnibus, ut ex toto famulatu adstante alter reliquias colligeret, quae de mensa cadunt, alter murmur compesceret, alius sputa e pavimento, et si quid praetera esset immundi, verreret. 13. *Ut Attica virgo*. Idem: Periphrasis κανηφόρȣ, h. e. canistriferae virginis, quae, quasi pertaesa virginitatis, sacra Cereri ferebat in canistro, ut, quasi exauctorata, viro nuberet. Vide Halicarnass. lib. 2. Antiquitatis Rom., et adagium Ingredi Junonium. Sch. Cr.: *Ridet nimiam pompam in tenui apparatu. Fuscus Hydaspes*. Servus Indus, ut ex colore (kupferfarbig) et nomine (cf. Od. 1, 22, 8.) intelligas. 15. *Caecubi* vini fama, de qua Strabo 5, 7., tempore Plinii (H. N. 14, 8, 1.) obsoleverat, *incuria*, inquit, *coloni locique angustia* etc. Ceterum iste tractus in finibus Latii et Campaniae generosissimorum ferax vinorum Italiae. *Chium maris expers*. Recte, nisi omnia me fallant, Cruq. secundum alterum suorum scholiorum: Id est: non Graecum, neque ex Chio insula in Italiam allatum,

sed in Italia natum factumque, et (malim: *vel certe*) pertenue (et proinde malum), ut quod marinam non ferret. De vino Graeco factitio lege Catonem, de vino autem marino conficiendo Dioscoridem. Cf. H., qui monet, *duo genera vini* apponi parum fuisse pro tali convivio, quorum quatuor apposuit Caesar in tertio consulatu teste Plin. H. N. 4, 17; stulteque fecisse Nasidienum, cum de eo lapsu, fortasse non animadverso, se excusaret, meliora vina Maecenati, si vellet offerens, ut solent, qui dant inviti. 16. De *Albano* vino cf. Plin. 14, 8, 3. De eo et *Falerno* Athen. I. p. 33. A.: Τῶν δ' οἴνων χαριέστατος ὁ κατὰ τὴν Ἰταλίαν Ἀλβανὸς καὶ ὁ Φαλερνίτης. Cf. ib. p. 26 D. 18. *Divitias miseras*. Scribendum, ut scripsit H.: — *utrumque*, *Divitas mis.*, ut ipse Nasid., contemtu affectato, Albanum et Aalernum, vina pretiosissima, vocet divitias *miseras*, h. e. pauperes neque magni faciendas. Aliorum explicationes frigent. 19. *pulchre fuerit tibi*. Bene seu pulchre iis esse dicitur, qui laute vivunt. Cf. 4; 2, 2, 120. Plaut. Cas. 141: *illi ubi bene sit ligno, aqua calida, cibo, Vestimentis*. Mercat. 572.:

Quid stamus? quin ergo imus atque obsonium
Curamus, pulcre ut simus?

20. De tricliniis seu tribus lectis coenantium, vid. H. et, Salmasium ad Solin. p. 886. Cr.: Romanis nonnunquam locus honoratior summus in mensa fuit; aliquando vero in medio discubuisse magnificentius putabant; at in imo convivii dominus accumbebat; quod hic ab Horatio videmus observatum: nam in medio lecto Maecenas cum suis umbris Balatrone et Vibidio, Nasidienus in imo discubuit cum suis convivis Nomentano Porcioque. 22. *umbras*. Epist. 1, 5, 28. 25. *ad hoc*. Aderat. *qui*. Ut. H. Cf. 2, 1, 37 etc. Ejusmodi homines vocabantur *nomenclatores*. Vide Petron. Satir. 47. p. 239, Plin. H. N. 32, 21, 15. Cf. 28. 26. *indice — digito*. Porph.: *Hoc ideo, quia certis nominibus singuli digiti nominantur. Et sunt haec nomina pollex, index, famosus* (*infamis* Pers. 2, 33.), *medius*: cf. Juven. 10, 52, Martial. 2, 28, 2.), *medicus* (*medicinalis* Macrob. Sat. 7, 13, in quo annulum ferebant), *minimus*. *Cetera turba*. Praeter Nomentanum. 29. *Passeris*. Marini. Pleuro-

nectes Flesus Linn. (Flunder) fuerit, vel Raja Batis Linn. (Stachelroche). Cf. Plin. H. N. 9, 36; Colum. 8, 16.

30. *Ingustata.* Non antea gustata. Εἰρωνικῶς. De *rhombo* ad 1, 2, 116. 31. *melimela* Plin. 15, 15: *Mustea* (mala) *a celeritate mitescendi, quae nunc melimela dicuntur a sapore melleo.* Cf. Varr. de R. R. 1, 59. Mala ad bellaria pertinere, quae tamen hic inter pisces et carnes apponantur, monet H., in quo inscitiam suam et perversitatem judicii prodit bonus convivator. *Minorem.* Decrescentem. H. 34. Sch. Cr.: *damnose. hoc est ita multum, ut damnum sentiat, qui convivium praebet. Moriemur inulti. Quasi miseri. Hoc execrantium est cibos, et comminantium in pocula ad vindictam.* Baxt. comparat Virgilianum illud, quod posui in nota ad 7, 21. 36. *parochi.* Εἰρωνικῶς. Vid. Clav. Cic. et cf. 1, 5, 46. 38. Hoc quoque εἰρωνικῶς. Nihil nisi damnum Nasid. metuebat. 39. *Allifanis.* In Allifana pocula. *Vinaria.* lagenas. Vid. H. Sch. Cr.: Est *Allifanum dictum ab Allife* (*Allifae* vocatur Liv. 8, 25 etc.), *oppido Samnii, ubi majores calices fiebant.* 42. *squillas.* 4, 58. *Muraena.* Mur. Helena Linn. (Meeraal). Quanti hunc piscem fecerint Romani, praesertim captum in freto Siculo, novimus ex Plinio 9, 79, 81, etc. 43. *Sub hoc.* Ad hoc, ut dicitur *sub aliquod tempus* pro *circa.* Vid. H. ad 1, 1, 10, et, quem laudat, Drakenb. ad Liv. 2, 55. init. 44. Recte Cruq.: Arbitror Horatium hic ludere physicam Nasidieni rationem.

45. Vid. ad 4, 66, 69. *Prima.* Sch. Cr.: *Optima.* Cruq.: Scribit Colum., tres esse labrorum ordines, quorum unus primae notae capit oleum, alter secundae, tertius postremae. *Prima* itaque cella pro prima pressura ponitur, quando videlicet oleum nulla fere vi, sed ultro, quasi lixivium, defluit. Ita et eruditissimus Manso ap. H. 46. *garo* etc. Vid. 2, 4, 63.

47. *citra mare nato.* Sch. Cr.: *vino Italo.* 50. *Methymna* oppidum in Lesbi insulae parte septentrionali, vino celebre. *Vitio*, in vitium, acorem. *Uvam.* Vinum. Sch. Cr.: *vit. mut. Dum mutatur* (umschlägt) etc. 50. Recte, qui: *mutaverat*, ut Ven. Lamb.: non enim, quale esse debeat acetum, sed quale revera fuerit, narratur. *Mutaverit* quomodo pertineat ad verba *sic convenit*, non intelligo. 51. *Eruca*, εὔζωμον, ut auctor est Schol. Cr., brassica eruca Linn. Ital. ruchetta, Gall.

roquette (Rauke, weisser Senf, „eine Gemüspflanze, deren Samen man wie Senf zum Würzen gebrauchte," H.) Schneider ad Colum. 2, 3, 29 etc. 51. Sch. Cr.: *inula ἑλένιον Graece, herba*. Cf. 2, 44, Dioscorid. 1, 27, 28. (Alant.) 52. *illotos* etc. Cruq.: Curtillus (unus ex hoc genere Epicureorum) monstravit incoquere echinos inlutos, h. e. e vasis, ubi sale conditi et repositi fuerant, cum sua salsugine exemtos in hoc jure coquere, *ut melius* (hellenismus, ὡς κρεῖττον ὄν), [*ut multo suavius* ait 89.], i. e. tanquam hoc sit sapidius quam cum ea muria, quam testa marina, id est orca Byzantia (ut dici Catius, 4, 66) ad nos remittit etc. Sed recte H. observat, si ita interpreteris verba *testa mar.*, non *remittit* dicendum esse, sed *mittit*, intelligitque animalia testacea (4, 31), e quorum inprimis succo muria videatur parata esse. *Remittit*. Pressa. Cf. 4, 69, Epist. 2, 1, 235. 54. *aulaea*. Sch. Cr.: *Apud vett. tensis aulaeis exercebantur convivia; unde permansit consuetudo militibus, ut tentoria habeant. Sub cameris autem tendebantur, ut si quid pulveris cederet, ab ipsis exciperetur.* Παραπετάσματα, αὐλαίαι (Baldachine), cum tricliniorum non essent tecta laqueata (caelata laquearia Senec. Epist. 90). Cf. Od. 3, 29, 15. Vid. tamen Fea. 56. *Campanis*. Sch. Cr.: *In planis locis plus est pulveris quam in montosis; Campania autem in campis sita est, unde etiam nomen accepit.* 57. *majus veriti*. Id.: *ruinam domûs timentes posito capite.* Sch. Cr.: *in lectum.* (lecto.)

59. Quis *esset* finis — *tolleret?* H.: Pro *fuisset*, — *sustulisset*. Vidd. Heusing. ad Cic. de Off. 3, 19, 2, H. ad 1, 3, 4, nos ad Plaut. Aul. 696. 63. *mappa*. Sch. Cr.: *Ne audiretur ridere: mappa namque os occludebat.* Vid. ad. 4, 81.

64. *suspendens* omnia naso. Idem Schol.: *Omnia irridens.* H. ad 1, 6, 5 hoc illud esse monet, quod Graeci dicant σιμὰ γελᾶν, διασιμοῦν, σιλλαίνειν, confertque 7, 38, Pers. 1, 40, Hemsterh. ad Polluc. 9, 148, interpp. ad Hesych. v. διασιμοῦν. 65. *Haec est conditio vivendi.* Sch. Cr.: *Ut etiam in prosperis adversa non desint.* 67. *Tene* etc. Vid. ad 2, 4, 83.

68. Omnia haec εἰρωνικῶς, nec male adustum revera panem fuisse censet H., etc. 70. *Praecincti recte*. Tunicis non justo altius succinctis. 10. per euphemismum, ut videri potest, *puer alte cinctus dicitur* pro nimis alte cincto, cum vel brevior

esset ejus tunica, quam deceret, vel altius praecincta ad alliciendos oculos convivarum, si forte formosus esset. Philo de vita contemplat. p. 896. ed. Hoesch. de servis in coena ministrantibus: *οἱ παῖδες ἔτι ὄντες οἰνοχοοῦσιν, ὑδροφοροῦσι δὲ βούπαιδες λελουμένοι καὶ λελειασμένοι, τά τε πρόσωπα ἐντρίβονται καὶ ὑπογράφονται καὶ τὰς τῆς κεφαλῆς τρίχας εὖ πως διαπλέκονται σφηκούμενοι· βαθυχαῖται γάρ εἰσι· — χιτῶνάς τε ἀραχνοϋφεῖς καὶ ἐκλεύκους ἐπαναζωσάμενοι, τὰ μὲν ἐμπρόσθια κατωτέρω τῶν ὑπὸ γόνυ, τὰ δὲ κατόπιν μικρὸν ὑπὸ τοῖς γονατίοις· ἑκάτερον δὲ μέρος — συστέλλοντες, ἐκ πλαγίων κόλπους ἐπαιωροῦντες, εὐρύναντες τὰ κοῖλα τῶν πλευρῶν ἐφεδρεύουσιν.* Cf. Senec. de Brevit. vit. 12. Sch. Cr. ad 10.: *Notat ejus servos incomtos, inornatos et rudes.* 72. *agaso.* Εἰρωνικῶς. Sch. Cr.: *Agaso proprie dicitur servus, qui jumenta curat. Hic autem satirice escarum ministrum agasonem appellavit, quem vulgo dicunt infertorem.* Ad augendum, ostentationis causa, numerum servorum ministrantium revera agasonem adhibitum fuisse non male existimat H., quem statim Balatro olfecerit. 74. *nudare.* Sch. Cr. *demonstrare, probare.* 75. *Di tibi.* etc. Similiter Plaut. Asin. 32.: *Di tibi dent, quaecunque optes.* Cf. Mil. glor. 4, 2, 65 etc. Hom. Odyss. Z, 180.:

Σοὶ δὲ θεοὶ τόσα δοῖεν, ὅσα φρεσὶ σῇσι μενοινᾷς.

Vidd. Wagn. et H. 77. *Et soleas poscit.* Soleae, proprie feminarum, pars erant habitus coenatorii. Ponebant discubituri, puerisque servandas dabant, quos eas coena finita, vel si quid insperati accidisset, poscebant. Vid. inprimis Gataker. Adverss. miscell. 2, 19. et H. ad h. l. 78. *divisos.* Quia singuli inter se furtim colloquebantur, hominemque deridebant. Sch. Cr.: *Notandum, quod [in] ipso versu sit imitatus sonitum susurri,* ut *Lento ducunt argento,* et *Sale saxa sonabant.*

81. *fracta.* Cruq.: Casu aulaeorum. 83. *fictis rerum.* Sch. Cr.: *jocis: quia qui vult movere risum, se fingit aut moestum, aut iratum, aut hilarem etc. instar mimorum. Aut ridetur propter figmenta Nasidieni et ejus sordes. Secundo. hypocritam agente, sub-*

sequente, *subserviente*, *pocula etiam poscente*. *Secundabat omnia jocis suis*. 87. *gruis*. Vid. ad 2, 49. 88. *Pinguibus*. Cruq.: „Rectibus, vel ab effectu, quod impinguant." Opponuntur *ficis siccis* seu siccatis. Plin. 23, 63. *Pastum*. συκωτόν, ficatum. Reines. Var. Lectt. 3, 4, p. 394. Salmas. ad Solin. p. 343. Plin. H. N. 10, 27.: *Nostri sapientiores, qui eos* (anseres) *jecoris bonitate novere. Fartilibus in magnam amplitudinem crescit; exemtum quoque lacte mulso augetur* etc.

89. *ut multo suavius*. Hoc quoque exceptum ore Nasidieni. Sch. Cr.: *Lumbi plus habent carnis*, *armi vero duriores sunt*. Vid. ad 4, 44. 90. *adusto*. Sch. Cr.: *asso*. Sed male, monente H. Revera istae aves adustae erant, et quas comedere nemo vellet, unde et iis non gustatis convivae aufugerunt: nam quod *suaves res* dicit Fundanius, itidem ironicum est, ut tantum non omnia in hoc carmine. 91. *merulas*, κοσσύφους, turdos merulas Linn., Amseln. *Palumbes*, Columba Palumbes Linn., Holztaube, Ringeltaube, φάττα. J. H. Voss. ad Virg. Eclog. 3, 69. *Sine clune*. Absurdum hoc. Favorin. ap. Gell. 15, 8.: *Praefecti popinae atque luxuriae — negant — ullam avem praeter ficedulam totam comesse oportere; ceterarum avium atque altilium nisi tantum apponatur, ut a clcuniculis inferiore parte saturi fiant, convivium putant sordere; superiorem partem avium atque altilium qui edunt, eos palatum non habere*. 92. *causas*. Sch. Cr.: *Si nobis non recitasset causas non allatarum clunium et lumborum*. Non male. Certe εἰρωνικῶς verbum grave *causarum* posuit in re levicula. Notum illud:

Felix, qui potuit rerum cognoscere causas!

94. *illis*. Sch. Cr.: cibis. Dicitur *afflare alicui rei*, et (quod quidem usitatius) *aliquam rem*. Propert. 2, 22, 17.:

Afflabunt tibi non Arabum de gramine odores.

Tibull. 2, 1, 80.:

Felix, cui placidus leniter afflat Amor.

95. De *Canidia* ad 1, 8. *Afris*. Od. 3, 10, 18.

ANNOTATIONES
AD HORATII EPISTOLAS.

Epist. I, I, I.

Prima dicte mihi, summa dicende Camoena.

H. e.: Semper a me canende atque celebrande. Hom. Il. I, 96.:

'Ατρείδη, κύδιστε ἄναξ ἀνδρῶν 'Αγάμεμνον,
'Εν σοὶ μὲν λήξω, σέο δ' ἄρξομαι.

cujus similia Theognidis et Theocriti profert ad h. l. Lamb.

2. *Spectatum.* Sch. Cr.: *probatum rude.* Id.: *missione. Erat autem rudis virga, quae gladiatori* (laudato, sed aetate jam debili) *dabatur in signum missionis artis gladiatoriae.* 3. *ludo.* Tanquam ludo gladiatorio, ut recte monet San. 4. *Vejanius.* Sch. Cr.: *Nomen proprium gladiatoris nobilissimi.* Elegantissima lectio libri Bersmann. Vagans copula est glossatorum.

5. *Herculis.* Fundani, ut narrat Acro. Hercules inter deos artis gymnasticae. *ad postem.* Templi sive aediculae, quales ubique habebat in Graecia et Italia. 6. Sch. Cr.: *Gladiatores petituri rudem ex media arena consueverunt se ad crepidinem circi ita conferre proximos, ut possent populum tristi vultu exorare* etc. Non semel Vejanius rude donatus erat, sed in gratiam populi aut patroni saepius in arenam redierat; quales gladiatores vocabantur *rudiarii.* Sueton. Tiber. 7.: *Munus gladiatorium in memoriam patris, et alterum in avi Drusi, dedit, — primum in foro, secundum in Amphitheatro, rudiariis quoque quibusdam revocatis auctoramento centenûm millium.* 7. *Est mihi.* Sch. Cr.: *Philosophus.* Cruq.: 'Εστὶν ὅς. hellenismus. Monitorem autem, qui sonat per aurem Horatii, accipio ποιητικῶς animae diviniorem partem, mentem ipsam vel rationem, humanorum affectuum in capite veluti praefectum, Platone auctore; vel ipsum animum, ὅς ἐν ὠσὶ τῶν ἀνθρώπων οἰκέει, i. e. qui in auribus hominum habitare dicitur Herodoto. *purgatam.* Sch. Cr.: *facilem ad audiendum* etc. Cf. Pers. 5, 86.

8. *Solve.* Cruq.: Sejunge a curru etc. Opportune Lamb. laudat haec Ennii ap. Cic. de Sen. c. 5.:

Sicut fortis equus, spatio qui forte supremo
Vicit Olympia, nunc senio confectu' quiescit.

9. *ilia ducat.* Sch. Cr.: *frequenter anhelet.* 10. *ludicra.* Jocos, amores etc. 11. *verum.* Sch. Cr.: *philosophiae praecepta.* Cf. Sat. 2, 3, 208. *Omnis in hoc sum.* Vid. ad Sat. I, 9, 2.

12. *Condo.* Sch. Cr.: *in animo et memoria. depromere.* verbis et factis ostendere. Imago cellae promtuariae. 13. *duce.* Tanquam *miles. lare.* familia philosophica. *me tuter.* me sustentem, me alam, vivam. 14. *addictus.* Tanquam miles, qui jurat in verba ducis. Sic *addicere se in servitutem* dixit Livius 3, 56. Cic. pro Cael. 32.: *Addictum deditum, obstrictum vobis ac liberis vestris habebitis.* 15. *me.* Ut navem in mari. Phocylides ap. Cruq. (v. 112.):

Καιρῷ λαθρεύειν, μητ' ἀντιπνέειν ἀνέμοισιν.

tempestas. Sch. Cr.: *aut fortuna, aut casus, aut animi inclinatio.* 16. *agilis.* πρακτικός, negotiosus; rebus civilibus, tanquam undis, auferri me patior; *dedo me studiis reip. gerendae,* ut ait Sch. Cr. Cf. Sat. 2, 6, 23 seqq. 17. *Virtutis* etc. Ita se nonnunquam accedere dicit ad remp. administrandam, ut virtuti omnia postponat, tanquam sapiens Stoïcus.

18. Nunc more Aristippi voluptati omnia tribuo. Cic. Acad. 2, 42.: *Eorum, qui voluptatem finem bonorum esse voluerunt, princeps Aristippus.* Lactant. Instit. div. l. 3. c. 7.: *Epicurus summum bonum in voluptate animi esse censet, Aristippus in voluptate corporis.* Cf. Diog. Laërt 2, 86 Athen. l. 12 etc.

19. Cruq.: Hujus loci sententia manifesta est ex his versibus Sat. 3. lib. 2. 99.:

— — *Quid simile isti*
Graecus Aristippus, qui servos projicere aurum
In media jussit Libya, quia tardius irent
Propter onus segnes?

21. *opus debentibus.* Sch. Cr.: *mercenariis.* 22. *matrum.* Novercarum. Cruq. 24. *id.* philosophiam. 27. Nam id mihi faciendum restat. *elementis.* Hisce, inquit, elementis et principiis philosophiae, quoniam totam persequi et amplecti non licet, me regam ipse et solabor. His me contentum vivere necesse est. 28. Lynceus, unus Argonautarum, tam acris visûs fuisse perhibetur, ut maris fundum et Inferos videret. Pindar. Nem. 10, 115, Orph. Arg. 182., quae loca laudat H. ad Sat. 1, 2, 90.

30. Vidd. de athleta *Glycone,* qui Augusti aevo floruisse cen-

sendus est, G. E. Lessing. Vermischte Schriften t. 1. p. 325, Brunck. Anal. t. 2. p. 126. sive Antholog. Palat. Jacobs. vol. 1. p. 516, Eichstad. ad Ommeren. 31. *cheragra.* Quae te occupabit corpus non exercentem. 32. Sch. Cr.: *Quasi dicat aliquis: noli desistere a philosophiae studio, etiamsi non possis ad summum pervenire. Est.* licet, ἔςι. 34. *Verba et voces.* Sch. Cr.: κατὰ τὸ αὐτό, *h. e. secundum idem: quia verba et voces idem sunt.* Sed *verba* intelligi possunt scriptorum, *voces* loquentium et ad virtutem capessendam hortantium philosophorum. Nisi malis verba vocesque incantamentorum interpretari, quorum verborum vi comparet philosophiae; quod minime ineptum. Ovid. de Medea Metam. 7, 247.:

Tum super invergens liquidi carchesia Bacchi,
Aeneaque invergens tepidi carchesia lactis,
Verba simul fundit, terrenaque numina pascit.

Eadem, Hecaten invocans apud Senecam Med. 801. nostrae edit.:

Tibi de medio rapta sepulcro
Fax nocturnos sustulit ignes;
Tibi mota caput
Flexâ *voces* cervice dedi.

Lucanus de magis Thessalicis 6, 445.:

Una per aethereos exit *vox* illa recessus,
Verbaque ad invitum perfert cogentia numen.

Cf. ibid. 467, 483, 501, 527 etc. Eurip. Hippol. 477 seqq., Lamb. ad h. l. Muret. V. L. 1, 4. Similis autem est imago piaculorum in sequentibus, quo magis inclinat animus, ut hanc explicationem alteri praeferendam arbitrer. 36. *Laudîs amore.* Cruq.: κενοδοξία, ἧς τροφὴ τιμαὶ καὶ ἔπαινοι. Chrysost. περὶ ἱερῶσ. *piacula.* Cruq: Medicamenta purgantia, καθάρσιες, i. e. praecepta philosophica. Sch. Cr.: *Mire philosophiam dicit esse vitiorum expiationem, quasi sacrosanctum sit aliquid in praeceptis philosophiae.* 37. *Ter pure.* Id. Sch.: „Ita ait *ter pure,* ut ter mergunt, qui se expiant. Pers. (2, 15.): *Tiberino in gurgite mergis Mane caput bis terque, et noctem flumine purgas.* De vi et religione numerorum imparium vidd. inprimis Valcken. ad Theocrit. 2, 43, et J. H. Voss. ad Virg. eclog.

8, 73. p. 426. Torrent. ad Sat. 2, 1, 7.: Quod *ter*, inquit, *transnanto*, id quoque et a medicis et a magis petitum est: impari enim et praecipue ternario numero summam vim illi tribuunt. *pure*. Sch. Cr.: *bene lecto atque recte*, *sine excogitatione* (?) *libidinis*. Quid sit proprie *pure habere*, ἁγνῶς ἔχειν, nemo nescit. Vide Parei lexic. Plaut. ea v., et Schneider. lexic. gr. v. ἁγνεύειν. Cic. de Harusp. respons. 25.: Qui tantum abest a principibus, quantum a *puris*, quantum a *religiosis*. *recreare*. Cruq.: instaurare, reficere, ἀνακομίζεσθαι, ἐπισκευάζεσθαι. 39. *culturae*. doctrinae, et inprimis philosophiae. 44. *capitis*. vitae. Sch. Cr.: *labore*, *periculo*, *adeo ut etiam mori velis ad ea acquirenda*, *quae contraria sunt his*, *scilicet divitias et honores*. 45. *ad Indos*. Vid. not. sequ.

46. *per saxa*. Per maris scopulos. *per ignes*. Cruq.: an per ardentes circulos, tropicum Cancri et Zodiacum [„Od. 3, 3, 54.: visere gestiens, Qua parte debacchentur *ignes*], eo quod mercatorem ait ad Indos penetrare, an simpliciter pro gravissimis periculis?" Posterior ratio verior videtur. Sat. 1, 1, 38 seqq.

—— Cum te neque *fervidus aestus*
Demoveat lucro; nec *hiems*, *ignis*, *mare*, *ferrum*,
Nil obstet tibi, dum ne sit te ditior alter.

ad quem locum H. similia Graecorum laudat haec: Eurip. Phoen. 524.:

Πρὸς ταῦτ' ἴτω μὲν πῦρ, ἴτω δὲ φάσγανα,

Anacr. 2.:

Νικᾷ δὲ καὶ σίδηρον
Καὶ πῦρ καλή τις οὖσα.

Pertinet huc etiam Afri illud Eun. 3, 2, 38:

E *flamma* petere te cibum posse arbitror.

ubi Donat.: Hoc intelligit, non ex foco, sed *ex medio igni* vel incendio flammae. Cf. Hom. Il. K, 246, Lamb. ad h. l. De navigatione Romanorum in Indiam ex Aegypto vid. inprimis Plin. H. N. 6, 23. San.: Avant la réduction de l'Egypte et de l'Arabie la route des Indes étoit inconnue aux Romains. Strabon nous apprend que pendant qu' Elius Gallus gouverna

l'Egypte sous Auguste, c'est-á-dire en 727. [a. U. C., sive 23. ante Christ. nat.], on fit partir pour les Indes une flote marchande de six-vingt navires du port de la Souris (*Myos-hormos*), aujourd'hui Casir sur la mer Rouge. Ce fut alors que la navigation d'Egypte aux Indes commença à être réglée etc. Plin. l. l.: *Digna*, inquit, *res, nullo anno imperii notsri minus H--S quingenties* [duodecies centena millia coronatorum. Dalechamp. Cf. 12, 18.] *exhauriente India, et merces remittente, quae apud nos centuplicato veneant.* 47. *miraris.* admiraris, magni facis. Cf. 6, 1. 48. *meliori.* Sch. Cr.: *doctiori, praeceptori philosopho.* 49. Idem: *Quis non cupiat potius coronari in Olympicis certaminibus sine magno labore et periculo, quam in pagis et compitis* [Sat. 2, 3, 26.] *magno cum sudore et discrimine capitis? Ita quis non malit in otio philosophico discere contemnendas esse divitias, quam cum maximo labore eas sectari per terras et maria?*

50. Cruq.: „Hellenismus, στεφθῆναι τὰ Ὀλύμπια μεγάλα.“ De 4 Graecorum ludis celebribus vide Cruq. ad Od. 4, 2, 13, aliosque. In his ludis, inquit Cruq., quando alii certabant cursu, lucta, pugnis, saltu: poetae et Musici cantionibus heroumque describendis laudibus contendebant etc.

51. *sine pulvere.* ἀκονιτί. Lamb. 57. Arcessenda altera lectio *desunt* ob concinnitatem (*desunt, Est.*), quomodo infra 2, 2, 182. *curet* vulgato *curat* recte praefert H. ad Sat. 1, 4, 24. „Si sex vel septem millia quadringentis desunt, sunt vero tibi animus, mores, lingua, fides: tamen eris plebs.“ H. e., inquit Cruq., eris plebejus, et ordinis plebeji, non equestris, cujus census erat quadringentorum sestertiûm sub Julio Caesare, i. e. ad numeros nostros, auctore Budaeo, decem millium coronatorum. 59. De isto ludo puerorum vide Muret. Lamb. locumque ibi laudatum ex Platonis Theaeteto. (ὃς δ' ἂν περιγένηται ἀναμάρτητος, βασιλεύσει ἡμῶν, καὶ ἐπιτάξει ὅ τι ἂν βόληται.) Eam sententiam in ore vulgi Rom. fuisse, ex similibus, in Gallico Caesaris triumpho decantatis, quae refert Dio Cass. 1, 43., colligit Eichst. ad Ommeren., laudans insuper Meierottonem libro german. de moribus Romanorum vol. 1. p. 90. Cf. not. ad 63. 60. *Hic murus* etc. Fruter. Conjectann. verisim. 3, 14: „Scribit Veget. de re mil. Rom. lib. 1. c. 20., pedestrem exercitum apud antiquos non esse dictum

murum, idque hac ratione, quod plerumque vel non armatus, vel certe leviter. — Et 2, c. 17. itidem Veget.: *Excipiebat*, inquit, *proelium gravis armatura, et tanquam murus, ut ita dicam, ferreus stabat, et non solum missilibus, sed etiam gladiis cominus dimicabat.* Ex hac antiquorum dicendi ratione, quam hic commemorat Veget., Horatii *murum aheneum* fluxisse mihi persuadeo, cum praesertim habeam testem locupletissimum, qui procul dubio id, ut alia fere omnia, ex Catonis, Celsi et aliorum auctorum vett. libris depromsit, unde Hor. prius hauserat." 62. Vet. Schol.: *Lex Roscia est, qua cavetur, ut proximis ab orchestra quatuordecim gradibus* [in theatro] *spectent, quibus est quadringentorum sestertiûm* [census]. H. e. equites. 63. *Nenia*. cantilena, vox saepius repetita puerorum ista:

Rex eris, si recte faxis; si non faxis, non eris.

de qua vid. Faber Thesauro erud. scholast. v. Nenia et, quem laudat, Scalig. Conjectan. pag. 142 sequ. et Lectt. Auson. c. 1.

64. De Curio Dentato et M. Furio Camillo, viris fortibus et bonis, vidd. historici Rom. 67. Ut sis eques Rom., suppetente censu; ut tantum habeas. 67. Sch. Cr.: *Puppius tragoediographus ita movit affectus spectantium, ut eos flere compelleret. Inde distichon fecit*:

Flebunt amici et bene noti mortem meam:
Nam populus in me vivo lacrimatust satis.

In quibus versibus legendum puto metri causa: *Fl. am. mort.* et b. n. m. 68. *responsare*. Id. Sch.: *Contumaciter respondere* (cf. Sat. 2, 4, 18.). *Responsat autem Fortunae is, qui adversa aequo animo tolerat.* 69. *Liberum*. Cf. Pers. 5, 73 seqq. *erectum*. Cic. pro Dejot. c. 13.: *Animus magnus, alacer, erectus.* Sen. epist. 9.: *Animus sanus, erectus, et despiciens fortunam. praesens*. Sch. Cr.: *valens persuasione*. Vid. ad Sat. 2, 2, 41. *aptat*. Id.: *format*. 71. *fruar*. utar. 72. Malim: *aut* fugiam, ut statim: *vel* odit. 73. *vulpes*. In Aesopi fabulis. 74. H. e. quia omnes, qui cum populo seu vulgo sentiunt in appetendis honoribus divitiisque, pereunt, ut animalia, quae ad leonem introierant. Cf. 44. 76. *Bellua multorum es capitum*. Plato appellat πολυκέφαλον. 77. *conducere publica*. Cruq.: „Hinc *publicani* Ju-

daeis odiosi propter vectigalia; sed et mercenarii publici, id est qui opera publica mercede conducunt, μισθωτοί, hic eo nomine censeri possunt." Juven. 329 seqq.:

Cedamus patria; vivant Artorius istic
Et Catulus; maneant, qui nigrum in candida vertunt,
Quis facile est aedem conducere, flumina, portus,
Siccandam eluviem, portandum ad busta cadaver,
Et praebere caput domina venale sub hasta.

78. *Crustis.* Cf. Sat. 2, 4, 47, et de re Sat. 2, 5, 10 et totum eum locum. 79. in vivaria. Sch. Cr. πρὸς τὸ σημαινόμενον: *in suas nassas.* Sat. 2, 5, 44:

Plures annabunt thunni, et cetaria crescent.

80. *occulto.* Id. Sch.: *illicito.* Sed rectius fecerit, qui proprie interpretetur, istosque intelligat, qui viros bonos se esse simulant, cum turpissime foenerentur. Cruq.: Hoc genus hominum multo est deterrimum, vel Isocrate teste ad Demonicum: πάντες γάρ, ἔφη, μισοῦσιν, οὐχ οὕτω τοὺς ἐξαμαρτάνοντας, ὡς τοὺς ἐπιεικεῖς μὲν φάσκοντας εἶναι, μηδὲν δὲ τῶν τυχόντων διαφέροντας. 83. *Bajis.* San. ad Od. 3, 4, 24.: Bajes, petite ville fameuse par ses bains et ses étuves, que l'on ne recherchoit pas moins pour le plaisir que pour la santeé, etoit située entre Cumes et Pouzzoles, sur la côte de la Campanie. Agrippa y fit faire un port en 717 etc. De aquis Bajanis saluberrimis vid. inprimis Plin. H. N. 31. 2. princ. *praelucet.* Sch. Cr.: *splendidior est.*

84. *lacus.* Lucrinus. Sat. 2, 4, 32, Od. 2, 15; 3, 1, 33. Sch. Cr.: *lacus et mare divitum sentit amorem erga se, qui supra mare et lacus constituunt aedificia.* 85. *Festinantis.* Cruq.: ad aedificandum. 86. *Fecerit auspicium.* Id.: H. e.: ei loco auspicio habita mutarit animum. *Teanum.* Sch. Cr.: *Teanum Sidicinum* (Cruq.: non procul a Nola et Sora) *civitas est Campaniae* (post Capuam prima: vid. San.). *Sensus est: primum gaudet maritimis locis, continuo post mediterraneis.*

90. De *Proteo* vid. instar omnium Virg. Georg. 4, 387 seqq.

91. Quomodo *inepta*? Certe cum his conferenti sequentia a versu 94. usque ad finem epistolae vix recta videatur lectio librorum, et permutari inter se haec vocabula, ut facile qui-

dem possunt, indicio est ipse ille locus, a Fea laudatus, in edit. Suetonii Oudendorpiana. 91. *coenacula*, *lectos*. Cruq.: nunc domi coenat in urbe, dormitque, nunc ruri.

92. *tonsores*. Vid. ad 7, 50. 93. *Nauseat*, ut solent, qui raro navigant. *priva*. propria. Sat. 2. 5, 11. 94. *inaequali tonsore*. Sch. Cr.: *hypallage*, *quia inaequaliter tondet*. Vid. item ad 7, 50. 95. Idem: *subucula*. *Proprie dicitur pannus addititius a subjiciendo*, *vel subsuendo*. Varr. de Vit. pop. Rom. lib. 1. ap. Non. c. 14. n. 36.: *Postquam binas tunicas habere coeperunt*, *instituerunt vocare subuculam et indusium*. Vid. Torrent. Locum istum Senecae jam Zeunius indicaverat. 96. *dissidet impar*. Sch. Cr.: *non aequalis sedet in humeris*. 97. Sic interpungendum, ut in aliis vulgo editionibus: *Quid*, *mea* etc. h. e. Quid tum agis, cum mea etc. 2, 10.: Quid Paris? quid agit Paris? Nihil usitatius ea forma, neque huc pertinet *Quid?* seorsim positum, ut Graecorum τί δαί; τί δέ; (Cf. 1, 19, 12. etc.) Similiter peccatum 1, 16, 8. Vide nos ad Plaut. Aul. 137, Cas. 751. 101. *sollemnia*. Sch. Cr.: *pro sollemniter*. Graece.

102. *curatoris*. Cruq.: Furioso dabatur curator a praetore, si non erant agnati. Vid. titul. de tutel. in Institut. Jur. civ.

104. *et prave* etc. H. e. cum talem mei curam geras, ut vel in levissimis peccare me nolis. 106. Opponit se insanum sapienti Stoïco, jocoque inexpectato finit carmen. 107. San.: Il y a deux sortes d'ophthalmie, l'une séche et l'autre humide. Celse appelle la premiere *lippitudo*, et la seconde *pituita oculorum*. Horace étoit sujet à ces deux incommodités; il parle de la premiere au 30. vers de la Satire *Egressum magna* (Sat. 1, 5.), et il parle ici de la derniere. 108. *pituita* τρισυλλάβως efferendum, tanquam *pitvita*. Sat. 2, 2, 76.

Epist. 1, 2. De Lollio vide prolegomm. Od. 4, 9. Cf. Epist. 18. 1. *Trojani belli script*. Sch. Cr.: *periphrasis Homeri*. *maxime*. Recte Gesn. cum Sanadone interpretatur *natu maximum* fratrum Lolliorum, quorum hic unus est, alterius fit mentio, 18, 63; unde duos tantum fuisse haud tuto conjicit San. Cognomen *Maximus* in ea gente parum probari ex Inscript. Gruter. p. 638, 2., observat Gesn., cui tamen non obtemperavit Vanderburg. ad Od. 4, 9. 2. *declamas*. Exercitationis causa dicis, utpote adolescentulus. *Praeneste*. Oppi-

dum Latii non procul Roma, inter Labicum, Aesulam, Trebiam et Vitelliam, in monte situm et aquis frigidis celebre, quae multis ex fontibus manabant, quibus cum ad potum utebantur, tum ad balnea, ut auctor est Strabo lib. 5. Hodie vocatur Palestrina. Magnos ibi aestus vitare Horatius solebat. Od. 3, 4, 21.:

Vester, Camoenae, vester in arduos
Tollor Sabinos, seu mihi *frigidum*
Praeneste, seu Tibur supinum,
Seu liquidae placuere Bajae.

3. *pulchrum.* Cf. 30. 4. *Chrysippo.* Sat. 1, 3, 126. *Crantorem* Academicum, Xenocratis discipulum, magni faciebat Cic., eumque secutus est in libris de Consolatione, ut testatur Plin. praefat. H. N. Cf. Clav. Cic., Tusc., 2, 44; 3, 6; San. et interpp. ad h. l., quorum Sch. Cr.: *Hic Solensis fuit, pulchritudine corporis conspicuus. Non tantum a Xenocrate praeceptore suo, sed etiam a Polemone, qui Xenocratis scholam excepit, adeo fuit adamatus, ut in Academia magnam dignitatem sit assecutus.*

7. *Barbariae.* Phrygiae. Vidd. lexica. *lento.* Sch. Cr.: *diu gesto et forti. duello.* Mire Sch. Cr.: *duellum proprie est, quod a duobus bellum geritur.* H. e. pugna singularis (Duell.), quae significatio alterâ, quâ vox idem sonat atque bellum, ut Duellona Bellonam etc., recte creditur posterior. *collisa.* Vellej. 2, 52, 5., ex emendatione praeclara editoris Basil.: et *collisa inter se duo reip. capita*, ad quem locum Ruhnk., postquam laudavit illud Statii 6, 435.:

Ambitiosa pios collidit gloria fratres,

„Graeci," inquit, „centies ita dicunt *συγκρούειν.* Sed hic *collisa* elegantius dicitur ob adjunctum *capita*, metaphora deducta ab animalibus, quae mutuo concursu capita collidunt."

9. Sch. Cr.: *poscit reddi Helenam.* Iliad. H, 348 seqq.

10. *Quid Paris?* 1, 1, 97. Iliad. ibid. 357, seqq. 11. *Nestor.* Iliad. A, 247 seqq. 14. *plectuntur.* Sch. Cr.: *sustinent, patiuntur,* ut (Od. 1, 28, 26.): *Venusinae plectantur silvae.* Cruq.: *γνώμη.* Videtur alludere ad illud Hesiodi in Opp. et dieb. (260) ὄφρ' ἀποτίσῃ

Δῆμος ἀτασθαλίας βασιλέων, οἳ λυγρὰ νοεῦντες
Ἄλλῃ παρκλίνεσι δίκας, σκολιῶς ἐνέποντες.

17. *Rursum* melius, quia sequitur *virtus* ὁμοιοτέλευτον τῷ *rursus*. Cf. San. Odyss. A, 2 seqq. Muret. Var. Lectt. 10, 3. 22. *immersabilis*. ἀβάπτιςος, ut ait Pind. Pyth. 2. (80. ed. Thiersch.) Cf. Cr. 23. Odyss. M, 39 seqq. et de Circe ib. K, 234 seqq.

25. Cur *indocte*? Num indoctum est, quidquid non legitur in MSS.? *Cor* passim significat *mentem*, *sapientiam*, *prudentiam*; inde derivatum *excors imprudentem* notat, *stultum*, *insanum*. Jam quaenam est haec oratio: Si Ulysses stultus, seu stultitiâ, Circes pocula bibisset, fuisset excors, h. e. itidem stultus? Hoccine cuiquam placere? Bene igitur Markl. conjecit legendum esse *exsors*, quae mutatio lenissima est, cum nemo nesciat, c et s litteras, majusculas praesertim, centies confusas esse in membranis. Sed quod *exsortem* significare dicit exheredem, ἄκληρον, quem τῷ ἀτίμῳ proximum esse in legibus Atticis monet, Marklando favens, Eichstad. ad Ommeren., id quidem vereor ut ad rem faciat, explicemque potius eximium, praestantem. Virg. Aen. 8, 552:

Ducunt exsortem (equum) *Aeneae*, *quem fulva leonis*
Pellis obit totum, *praefulgens unguibus aureis*.

i. e., inquit Faber in lexico, exemtum aliorum sorti, optimum et praecipuum, mit dem der andern keines zu vergleichen war. Ita etiam h. l. Ulysses nulli sociorum comparandus dicitur, quem tamen eorum, h. e. τῶν τυχόντων, infortunio implicari, prorsus indignum erat. Interpunctione autem juvandus locus, scribendumque sententia praeclara:

Sub domina meretrice fuisset turpis, et exsors]
Vixisset canis immundus etc.

h. e. et is, qui exsors esset, tamen ita vixisset, ut canis, vel sus. 27. *numerus*. Eurip., monente Lamb., Heraclid. 997.:

Εἰδὼς μὲν ἐκ ἀριθμόν, ἀλλ' ἐτητύμως
Ἄνδρ' ὄντα τὸν σὸν παῖδα.

ἀριθμόν, hominem nihili, quales plerique sunt. *fruges consu-*

mere nati. Cruq.: Tale est, inquit, illud Homeri ἐτώσιον ἄχθος ἀρȣ́ρης. Sic et in Theaeteto Platon. ἄχθος γῆς de homine nihili. Vide adagium Numerus. 29. *cute.* Corpore. Sat. 2, 5, 38. Sch. Cr.: *ad obsequendum corpori. operata.* occupata. 30. *pulchrum fuit.* Honestum, καλόν, videbatur. Cf. 3.

31. *cessatum* ducere curam. Cr.: Ad Graecismum: *ducere cessatum*, i. e. cessare facere, παύεσθαι τῆς φροντίδος, ἢ κοιμίζειν τὰς φροντίδας. Sed qualis est ille hellenismus, nisi forte *cessatum* pro *cessare* acceperit vir doctus? Imo est προσωποποιΐα, et Cura, tanquam persona, duci ad sonum citharae, velut in choro (Od. 1, 4, 5.), dicitur, ut ibi cesset.

34. Sch. Cr.: *Allusio ad artem medicam*, *qua solent hydropici currere* etc. Cels. Medic. 3, 10. de hydropicis: *Si sine febre aeger est*, *tum demum ad ea veniendum est*, *quae ipsi morbo mederi solent.* — *Multum ambulandum*, *currendum aliquando* etc.

37. *vigil.* Si dormies in medios dies (*ni posces* — *lumine*; cf. Pers. 3 init.), cum evigilaveris, invidia, vel amore vel aliis quibusvis pravis cupiditatibus torquebere, quae studiis litterarum et inprimis philosophia non excultos occupant.

39. *Est.* Sch. Cr.: *edit*, *consumit.* Ἔδει, κατέδει. Hom. Iliad. Z. 202, I. 75, K. 143, Ω. 129. 40. Plato, laudante Lamb., de Rep. lib. 2.: Οὐκȣ̃ν οἶσθα, ὅτι ἀρχὴ παντὸς ἔργȣ μέγιστον; Aristot. Eth. lib. 1.: Δοκεῖ ȣ̃ν πλεῖον ἢ τὸ ἥμισυ τȣ̃ παντὸς εἶναι ἡ ἀρχή. 43. *volub.* Cr.: fluidus.

44. sequ. Reprehendit avaros, et qui dotatas filiis quaerunt, silvasque etiam arant, ut plus inde lucrentur, cum Democritus fundos agrosque suos incultos reliquerit. Quos nihil amplius optare jubet, cum id contigerit, quod sit satis.

45. *pacantur.* Sch. Cr.: *excoluntur*, *arantur.* Virg. (Georg. 2, 239.): *mansuescit arando.* Wak.: „Pacatus,“ inquit, „ager est ager sine hoste, ut Hercules pacavit (Virg. Aen. 6, 804) Erymanthi nemus. Passim vero coeunt *mitis* et *placidus*“ etc. Od. 1. 18, 2; Epist. 2, 2, 186. Conjecturam ejus probat ad Ommeren. Eichstad., additque, *placare terram* dici ut ἐξημερῶσαι γαῖαν Eurip. Herc. fur. 20; *mite* et *placatum* jungere Ciceronem ad Att. 5, 1; denique haec vocabula misceri, quam in rem laudat Heins. ad Claudian. de Raptu Proserp. 2, 147. Cf. Clav. Cic. v. Placare. Quid in his insciti? Sed vide,

quae nos ad Sat. 2, 7, 19. 53. *Auriculas* etc. Cf. 1, 1, 7. Sch. Cr.: *Delectant aliquando, sed non sanant. collecta sorde.* Cels. Med. 6, 7, 9.: *Solet etiam interdum in aurem aliquid incidere, ut calculus, aliquodve animal* etc. 54. *Sincerum.* Sch. Cr.: *mundum.* 58. *Siculi.* Velut Phalaris et Dionysius major.

60. *et mens.* Defendit hoc Bentl. Cf. Vechner. Hellenolex. p. 49. 61. Sch. Cr.: *dum poenas festinanter exigit. Odium enim est irae impatientia, quae vindictam desiderat.* 63. *Impera et.* Eam lectionem duorum ab se inspectorum librorum laudat in praefat. ed. Steph., et, quod mireris, probat. Cf. 10, 47. 66. *cervinam pellem latravit.* Cr.: Latrando discerpsit: quando videlicet post cervum captum ex intestinis ejus et sanguine, immixto pane, cibus pelli insutus venaticis proponitur, quod vulgo dicunt *faire la curie.* 67. *Militat.* Id.: feras sectatur. 68. *melioribus.* Sch. Cr.: *philosophiae magistris. offer.* erudiendum. 69. Aristot. Moral. ad Nicom. lib. 2.: ἐ μικρὸν διαφέρει τὸ ὅτως ἢ ὅτως εὐθὺς ἐκ νέων ἐθίζεσθαι, ἀλλὰ τὸ πάμπολυ, μᾶλλον δὲ τὸ πᾶν. Notat Cr. Sch. Cr.: *semel. primum.* 71. *nec praecedentibus insto.* Neque acrius quam pro viribus meis persequar. Confert Cruq. Epist. 2, 2, 202 seqq.:

Non tamen adversis aetatem ducimus austris,
Viribus, ingenio, specie, virtute, loco, re,
Extremi primorum, extremis usque priores.

Epist. 1, 1, 3, Zeun.: „Tiberius Claudius Nero, Liviae filius, anno U. C. 734. (ante Chr. 16.) ab Augusto missus ad Orientem, regnum Armeniae Tigrani restituit, recepit etiam signa, quae M. Crasso ademerant Parthi. Suet. Tib. c. 9.“ Cf. Vellej. 2, 94. 1. *Juli Flore.* Sch. Cr.: *Jul. Florus, — fuit in cohorte, i. e. inter comites Claudii Tiberii Neronis, qui ab Augusto imperium accepit.* 3. *Per Macedoniam ducente* (Tiberio) *exercitum in Syriam*, inquit Suet. Tiber. 14. Sch. Cr.: *Graece protulit* Θρήκη *pro Thracia. nivali comp. vinct.* Hieme Tiberius iter fecit per eas terras. Id. Sch.: *Hebrus est Thraciae* [*mons et*] *fluv., qui meatu tardior est per hiemen propter nivem et glaciem. niv. comp. nive strictus.* 4. Descriptio Hellesponti. 5. *pingues.* Id. Sch.: *Hinc dictum est* (Virg. Georg.

1, 103): *et ipsa suas mirantur Gargara messes.* Cic. pro lege Manil. c. 6.: *Asia tam opima est et fertilis, ut et ubertate agrorum, et varietate fructuum, et magnitudine pastionis, et multitudine earum rerum, quae exportantur, facile omnibus terris antecellat.* Cf. Plin. H. N. 33, 11 et passim, Tacit. Vit. Agric. c. 6, Justin. 38, 7, 6. 6. *studiosa.* Sch. Cr.: *litterata cohors.* Comites et amici Tiberii, contubernales, commensales ut recte vet. Schol. et Zeun. 8. *paces.* Sch. Cr.: *nove dixit, quia grammatici negant in plurali numero declinari.* Cf. not. ad Od. 3, 11, 17 seqq. *diffundit in aevum.* Id. Sch.: *memoriae tradit.* Plin. Paneg. 56.: *in immensum diffunditur oratio.* [9. *Titius.* Alius hic atque ille Titius Septimius, eques Rom., cui Od. 2, 6. inscripta est, veteri amico et commilitoni Horatii. Hic adolescens, poëticae artis etiam ipse studiosus, qui item Septimius vocatur in scholiis Cruq. et codd. Blandin. ap. Cruq. omnibus. Vid. San. ad utrumque Nostri locum. 11. *lacus* etc. Cr.: „communia et quibusvis obvia, inventuque facilia",

Avia Pieridum peragrans loca, nullius ante
Trita pede,

ut ait Lucret. 15. *Celsus.* Celsus Albinovanus, Tiberii scriba, ad quem epistola hujus libri 8. missa est, quemque nonnulli putant eundem esse atque Pedonem Albinovanum, amicum Ovidii (Epist. ex Pont. 4. eleg. ult.), [sed parum firmis adducti argumentis. Vid. Torrent. 16. *Privatas ut quaerat opes.* Sch. Cr.: *ut propria scripta proferat* etc. Ne sit plagiarius. 17. *Palatinus* etc. Id. Sch.: *ne excerpat ex scriptis eorum librorum, qui, in bibliotheca Palatina conditi, in auctoritatem a Caesare sunt recepti.* Reposuit Augustus eos libros in templo Apollinis Palatini anno U. C. 726., publicique juris fecit, ut ante Asin. Pollio bibliothecam eam, quam ex manubiis exstruxit post triumphum Dalmaticum, de qua Plin. 7, 31.

19. *cornicula.* Graculus est Phaedro Fab. 1, 3. 22. *hirtum.* asperum, rusticum. 24. *Respondere.* De jure, unde dicuntur Jureconsulti. Vidd. interpp. ad Sat. 1, 1, 9 sequ.

25. *hederae victricis.* Cf. Od. 1, 1, 29., ad quem locum Graevius in nota, quam adscripsit editionis Cruq. exemplari, Heidelbergae servato in bibliotheca Acad.: Poetae, inquit, lau-

reis et ederaceis coronis cingebantur. Laurus Apollini, edera Baccho sacra erat; uterque deus colebatur a poëtis. Cf. ibi Schol. Cruq. 26. *fomenta.* lenimina, solatia: honores, divitias. *Frigida* dixit παρὰ προςδοκίαν, quae calida sunt natura sua (Cels. 2, 17), intelligit autem putida atque inepta μεταφορικῶς. 27. *coelestis.* Respexit fortasse ad Ciceronis illa Tusc. Quaest. 5, 4.: *Ab antiqua philosophia usque ad Socratem, qui Archelaum, Anaxagorae discipulum, audierat, numeri motusque tractabantur, et unde omnia orirentur, quove reciderent; studioseque ab his siderum magnitudines, intervalla, cursus anquirebantur et cuncta coelestia. Socrates autem primus philosophiam devocavit e coelo, et in urbibus collocavit, et in domos etiam introduxit, et coëgit de vita et moribus rebusque bonis et malis quaerere; cujus multiplex ratio disputandi rerumque varietas et ingenii magnitudo, Platonis memoria et litteris consecrata, plura genera effecit dissentientium philosophorum.* 31. *Munatius.* Creditur esse filius Munatii Planci, qui consul fuit a. U. C. 712, cuique Od. 1, 7 dedicata est. Filius item consul fuit a. U. C. 766.

32. *coit.* Tanquam vulnus. 33. *rerum inscitia.* Sch. Cr.: *imperitia, ignorantia, quia expertes estis philosophiae.* 35. *fraternum.* fraterno simile antea caritate. Cf. 10, 4.

Epist. 1, 4. De Albio Tibullo vid. elegantissime scripta J. H. Vossii praefatio, versioni illius et Lygdami elegiarum germanicae praefixa. Cf. etiam San. ad h. l. Paris propemodum aetatis erant poëtae, misitque hanc epistolam Tibullo Noster post editos Sermonum sive Satirarum libros, id quod ex versu 1. intelligitur.. 2. *regione Pedana.* Pedum oppidum inter Praeneste, Tibur et Tusculum. In ea regione villam habuit Tibullus, bonorum patriorum reliquias. 3. *Cassî Parmensis.* Sch. Cr.: *Hic aliquod generibus stilum exercuit, inter quae opera elegi et epigrammata laudantur. Hic est, qui in partibus Cassii et Bruti tribunus mil. fuit, quibus victis Athenas se contulit. Quintus* (L.) *autem Varius ab Augusto missus, ut eum interficeret*, studentem reperit, et peremto eo *scrinium cum libris tulit; unde multi crediderunt Thyestem Cassii Parmensis fuisse: scripseras enim multas alias tragoedias.* Eadem ferme habet Acro. Cf. Vellej. 2, 88., Valer. Max. 1, 7, 7, H. ad Sat. 1, 10, 61. Legendum in fragmento illo Cassii, si quidem Cassii revera

est, v. 1. *Argutae*; 5. *dulcis*; 18. nisi fallor: *quod collaudaverat ipse.* Vide Lips. Antiqu. Lectt. 4, 6, nos ad Plaut. Mil. 678, Truc. 285. 6. *eras.* Cr.: „Enallage temporis, pro *es*, quod est Graecis peculiare, ἦς pro ἐςί: ut sententia sit: Non cares mente" etc. Cf. Epod. 17, 60. *Sine pectore.* Id.: Vid. adag. Corpus sine pectore. H. e. — habes διάνοιαν. Continens pro contento. Cf. lexica. 12. Descriptio humanae vitae, quae variis animi perturbationibus agitari solet, quarum ne sapientissimi quidem sunt immunes. 15. *cute.* corpore. 2, 29.

Epist. 1, 5, 2. *omne.* Ita ut nihil relinquas, sed eo solo cibo satieris: nam nihil praeter olus tibi apponam, nec *varia coena vincam* tua *fastidia*, ut mus agrestis Sat. 2, 6, 86. De olere etc. vid. ad Sat. 2, 1, 74. 3. *Supremo sole.* Occidente. Sat. 2, 8, 3. *Torquate.* San.: C'est sans doute celui, à qui Horace a déja adressé l'ode *Diffugere nives.* (4, 7.) — Ce ne peut être ni Lucius Manlius Torquatus, qui fut Consul en 689, ni même son fils, comme Dacier l'a fort bien prouvé dans ses dernieres éditions. Ce pourroit bien être le petit-fils du Consul etc. Cf. Vanderb. ad Od. 4, 7. 4. *iterum.* Sch. Cr.: *supple Consule. Tauro.* Tit. Statilius, humili loco natus, sed meritis clarus, iterum consul fuit cum Augusto a. U. C. 728. Ejus abneptis, Statilia Messalina, nupsit Neroni imperatori. *diffusa.* Cr.: „nata quidem ad paludes Minturnenses et expressa; sed T. Statilio Tauro iterum consule diffusa, nimirum ex dolio seu copa recens [expressa et] fusa in cados, seu vasa vinaria. (Ita etiam Sanado, et recte.) Ceterum vero consentaneum est, ea vina non fuisse vetera; a loco autem quantum laudis habere possint, facile is conjiciat, qui non ignorat, palustia plus diluta quam nobilia vina proferre; quo nomine Sinuessa quoque, quae sita est ad Livim fluv. in sinu Setino (Plin. 3, 9, Strab. 5, 6.), celebratur ob vini, quod profert, non bonitatem, sed abundantiam. Minturnae autem inter Tarracinam sunt et Sinuessam, utrimque ad stadia 80. Strab. lib. 5." Setinum vinum ab Augusto et secutis principibus praelatum fere ceteris esse tradit Plin. 24, 6. ed. Dalechamp. Martial. 13, 108.:

De Sinuessanis venerunt Massica prelis.

et 109.:

Pendula Pomptinos quae spectat Setia campos,
Exigua vetulos misit ab urbe cados.

7. Sch. Cr.: *Vel accerse me ad te, vel sine me regem* [convivii] *tibi imperare*. Vid. ad Sat. 2, 6, 69. 8. Idem: *Mitte, omitte. leves spes. rerum humanarum, h. e. cogitationes fallaces. certamina. quibus certamus anteire ditiores.* 9. Vet. Schol.: *Moschi. Hic, Pergamenus rhetor notissimus, reus veneficii fuit, cujus causam ex primis tunc oratores egerunt, Torquatus hic, de quo nunc dicit, cujus exstat oratio, et Asinius Pollio. nato* (Jul.) *Caesare*. IV. Id. Julii secundum Macrob. Sat. 1, 12. Gesn.

10. *somnumque.* meridianum. Sat. 2, 6, 61. 11. *tendere.* Extendere, extrahere. Cr. 12. *quo.* in quem finem. *mihi* familiariter additum: nam intelligitur Torqu., ad rem paulo attentior. *conceditur.* Quasi ab alio Torqu. prohiberetur, cum ipsius animus a divitiarum suarum usu nonnihil abhorreret. Euphemismus. 14. *Adsidet.* Sch. Cr.: *similis est.* Contrarium est *dissidere ab insano.* San. *Potare* etc. Laetitiae causa in die festo. Virg. eclog. 4, 23.:

Ipsa tibi blandos fundent cunabula flores.

15. *inconsultus.* delirans. Od. 4, 12, 28.:

Dulce est desipere in loco.

16. *designat.* Donat. ad Terent. Adelph. 1, 2, 7. *Designare est rem novam facere* (καινοπραγεῖν, καινοτομεῖν), *in utramque partem, et bonam et malam. Operta recludit:* Hom., laudante Cr.:

— Οἶνος δὲ πολύφρονά περ μάλ' ἀεῖσαι
Καί θ' ἁπαλὸν γελάσαι, πάντ' ἀρχήσασθαι ἀνῆκε,
Καί τε ἔπος προέηκεν, ὅπερ τ' ἄῤῥητον ἄμεινον.

17. *Spes* etc. Aristotel. Eth. lib. 3.: εὐέλπιδες γὰρ γίνονται οἱ μεθυσκόμενοι. Cf. Lamb. et egregium Bacchylidis παροίνιον in Anacreonticorum ed. nostra pag. 89.

19. *Foecundi.* Foecundantes quasi animum. 20. *Contracta.* angusta, cui non late exspatiari licet. Od. 3, 2, 1. *solutum.* liberum, vel curis solutum. 21. *Haec,* quae sequuntur, officia, τραπεζοποιῷ. Vide de h. v. Hesych. et Athen. p. 170.

22. Cf. Sat. 2, 4, 81, 84. 23. *Corruget nares.* Horatiana loquendi forma, teste Quinctil. Vid. ad Od. 3, 11, 17 seqq. *Cantharus.* Poculi genus capacioris. Plin. 33, 11. extrem.: *C. Marius post victoriam Cimbricam cantharis potasse, Liberi patris exemplo, traditur, ille arator Arpinas et manipularis Imperator.* Frequens vox ap. Plautum. 25. *elim.* efferat. Sat. 1, 4, 84 sequ. Plut. de mulieribus instituendis: Τῷ Διονύσῳ νάρθηκα καὶ λήθην συνκαθιέρȣσιν, ὡς μὴ δέον μνημονεύειν τῶν ἐν οἴνῳ πλημμεληθέντων—. ᾧ συνᾴδει καὶ τὸ

Μισῶ μνήμονα συμπόταν.

Cf. Cr.: *Ut coeat par* etc. Cr.: „Quia pares cum paribus facillime congregantur, ut est in proverbio ἧλιξ ἥλικα τέρπει. Hom. Odyss. ό: ἀτὰρ καὶ ὁμήλικες εἶμεν. Haec itaque tria procuraturum se dicit, munditiem, amicos fidos, et aetate consensuque pares.“ Munditiem quidem magno epularum apparatui praeferebat Epicurus. Vid. San.

26. *Butram Septiciumque.* Sch. Cr.: *Convivarum sunt nomina.* Septicii legitur ap. Cic. Vid. Clav. Cic. 27. *prior.* Id. *melior.* Vel ad quam prius alii promiserit. *potiorque.* quae pluris ei est quam coena. *Sabinus* ille esse creditur Aulus Sabinus, poëta non ignobilis, cui quidam tribuunt elegias aliquot heroïcas, quae inter Ovidii leguntur. 28. *umbris.* Cr. ad Sat. 2, 8, 22.: Apud majores, inquit, diligenter observatum fuit, si quis ad coenam benignius invitatus accederet, ut, de benevolentia hospitis confisus, alios veluti comites et umbras secum duceret. — At sua sponte convivio aliis parato se adjungere non licebat. Quodsi tamen ita usu veniret, ut non invitati, sed αὐτόματοι adventarent, ii in imam lecti spondam deduci jubebantur etc. Plut. Sympos. 7, 6.: ȣ̔ς νῦν σκιὰς καλῶσιν, ȣ̓ κεκλημένȣς αὐτȣ̀ς, ἀλλ' ὑπὸ τῶν κεκλημένων ἐπὶ τὸ δεῖπνον ἀγομένȣς etc. 29. *olidae caprae.* hircos, seu foetorem axillarum, qui facilius graviusque a nimis arte considentibus sentitur. *premunt.* molestia afficiunt. 30. *rebus.* negotiis juridicis aliisque, sed inprimis juridicis, ut docet versus sequens. 31. *Atria* etc. Cr.: in atriis te observantem

consulendi te vel sua tibi commendandi gratia, vel etiam ut honoris ergo te comitetur. *falle.* late, h. e. eo inscio per posticum egredere, ne te detineat. *Posticum* ostium occultius in adversa parte aedium.

Epist. 1, 6, 1. *Nil admirari.* Nihil magni facere, nullius rei studio desiderioque nimio teneri, nullam nimis appetere. 1, 47. etc. *θαυμάζειν.* *Numiciorum* antiqua Romae gens, nec tamen aliunde notus hic Numicius. *una.* Sch. Cr.: *unica et praecipua, ut: unum Tritonia Pallas.* 4. *momentis.* Sch. Cr.: *horis.* Cf. Clav. Cic. etc. *sunt.* Astronomos dicit et philosophos.

5. *Quid.* Quomodo, quo affectu? 6. *Arabas et Indos.* Plin. 5, 11.: *Ultra Pelusiacum Arabia est, ad Rubrum mare pertinens et odoriferam illam ac divitem et beatae cognomine inclitam.* Cf. 12, 17, 18, et Epist. 1, 1, 45. Sch. Cr.: *maris Indici munera sunt ebenum, uniones in conchis, gemmae.* Cr. munera terrae intelligit ea, quae terra inculta profert, aurum, argentum etc.

7. *Ludicra. Ludos inanes,* inquit idem Sch. *dona.* Od. 1, 1, 7 sequ. Sat. 2, 3, 179 seqq. 8. *quo — modo.* Sch. Cr.: *quo judicio, quo studio, qua spe, ore, vultu, oculis.* 10. *utrobique.* Id.: *et in timore amittendi, et in spe consequendi* etc.

11. *Improvisa.* Non ante meditata et cogitata, ope philosophiae. *Species.* Sch. Cr.: *prosperitatis et adversitatis.*

12. Nihil interest, quali quis affectu abripiatur; omni animi perturbatione carendum est. 17. *I nunc.* Lamb.: „Concessio est dissimulationis et irrisionis plena, qua utuntur Latini, cum vel a re quapiam deterrent, vel aliquid improbant, vel fieri non posse significant." Hom., laudante Wagn. in Horatio e Graecis illustrato, Iliad. 3, 432.:

'Αλλ' ἴθι νῦν προκάλεσσαι ἀρηΐφιλον Μενέλαον
'Εξαῦτις μαχέσασθαι ἐναντίον.

artes. *τέχνας,* artis monumenta. *et artes*, et in genere artis monumenta, tabulas, signa et id genus alia. 18. *Suspice.* Sch. Cr.: *cum admiratione adspico.* 19. *loqu.*, oratorem publ.

21. Nomen *Mutus* legitur in antiquis inscriptt. *indignum — ortus!* Parenthesis ironica. *pejoribus.* Sch. Cr.: *humilioribus parentibus.* 24. *in apricum.* Id.: *in apertum.* Vidd. lexica. Xenophanes apud Cr.:

'Εκ γῆς γὰρ τάδε πάντα, καὶ εἰς γῆν πάντα τελευτᾷ.

26. Non male alii: *Agrippae*, *via*, sine copula. Vid. ad Sat. 1, 3, 56. *Porticus* illa fuit prope Pantheon Agrippae, quod exaedificatum est a. U. C. 729. De via Appia vid. ad Sat. 1, 5, 6. 27. Od 4, 7, 15. 29. *Vis recte vivere.* etc. Haec apodosis verborum *Si latus — morbi.* Nam idem est ac si dixisset: Qua ratione medeum quaeris lateri aut renibus laborantibus, h. e. morbo corporis, eâdem virtus quaerenda tibi est, ut animo recte habeas, si quidem hoc optas, quod quemque optare consentaneum est. Sic igitur scribendum:

Si latus aut renes morbo tentantur acuto,
Quaere fugam morbi; *vis recte vivere?* (*quis non?*)
Si virtus hoc una potest dare, *fortis omissis*
Hoc age deliciis.

Tentare, *tentatio*, propria in morbis. 31. *verba.* Non rem, sed mera verba, λόγον, unde *verba dare* dicuntur, praesertim apud Comicos, qui fallunt aut deludunt. Dio 49. extrem. De Bruto, in summas angustias compulso: καὶ ἀναβοήσας τȣ̃το δὴ τό Ἡράκλειον: ὦ τλῆμον ἀρετὴ, λόγος ἄρ' ἦσθα ἄλλως; ἐγὼ δέ σε ὡς ἔργον ἤσκȣν, σὺ δ' ἄρ' ἐδȣ́λευες τύχῃ, παρεκάλεσε τινὰ τῶν συνόντων, ἵνα αὐτὸν ἀποκτείνῃ. In quibus duo jambici senarii restitui possunt, si ita scribas, expuncta copula:

Ὦ τλῆμον ἀρετή, λόγος ἄρ' ἦσθ' ἄλλως! Ἐγώ
Σ' ὡς ἔργον ἤσκȣν, σὺ δ' ἄρ' ἐδȣ́λευες τύχῃ.

nam hoc malim, quam ἄλλως, grave verbum, expungere cum aliis. Sch. Cr.: *Si*, *inquit*, *contemnis virtutem*, *ut eam non summum bonum*, *sed verba tantum existimes*, *et religionem spernis*, ut lucos sacros nihil aliud quam ligna putes: relinque haec, et vide, ne quis negotiator suo navigio ante te occupet portum etc. 33. *Cibyratica.* Cr.: Cibyra, Lycaoniae urbs ingens et populosa, fuit eorum Lydorum colonia, qui Cabalida tenuerunt, ut habet Stephanus etc. quam plurimum crevisse propter aequitatem scribit Strabo lib. 13. Cf. Plin. 5, 27., Clav. Cic., San., qui duas ejus nominis urbes distinguit, alteram in Phrygia majore sitam, quae motu terrae destructa fuerit sub Tiberio; alteram in ora Pamphyliae, e regione Cy-

pri insulae, commercio in illis regionibus opportunam. *Bithyna.* San. ad Od. 1, 35, 7.: *La Bithynie* répondoit à peu près à cette partie de la Natolie, qui borde le canal de la mer Noire, et comprend le païs de Congri, avec une partie de l'Osman -- Illi ou du Becsangial, entre les bouches du Loupadi dans la Mer de Marmora et du Parténi dans la mer Noire. Les forêts de la Bithynie et du Pont fournissoient d'excellent bois pour la construction des vaisseaux. 35. Rectius *quadret*, ea pars, quae quadrare acervum possit, quaecunque semper eum consummet et perficiat. Simul intelligi Chrysippi acervum, qui Sorites dicitur, de quo et Persius extremo libro:

Inventus, Chrisippe, tui finitor acervi,

non inepte censet Cr. 39. *Mancipiis.* Cappadocia frumenti ferax et pecudibus Asiae regio, sed incolae ejus ignavi, ultimique servorum, ut qui oblatam sibi a Romanis libertatem recusaverint, teste Strabone lib. 12. circa init. In formam provinciae redacta est a Germanico. Suet. Calig. 1. *Rex* ille est Ariobarzanes, de quo et ejus regno Cic. ad Att. 6, 1.: *Nihil illo regno spoliatius, nihil rege egentiut* etc. Cf. Clav. Cic. et interpp. ad Pers. 6, 77. 46. *fallunt.* latent, ut qui plus habeat, quam sciat. 46. *Ergo* etc. Haec εἰρωνικά, ut totus locus. 48. Cf. 20. 49. *species.* Apparatus externus, ex quo vulgus homines aestimat, honores, magistratus. *gratia*, favor populi. 50. *servum.* Nomenclatorem. Clav. Cic.

51. Haud vidi magis. Quis ista intelligat, Ferrari? et quo verba *trans pondera*, si nihil aliud significant, quam id, quod per se fieri intelligatur? Nam dextra, nisi toga brachio exerto, porrigi non poterat. Rectissime Gesn.: Ultra aequilibrium corporis, cum periculo cadendi. Ovid., eodem notante, Met. 1, 13.: *Tellus Ponderibus librata suis.*

52. *Fabia. Velina.* Tribus Romanae. 54. *Frater.* Si junior est is, quem appellas; *pater* si Senior. Cf. 7, 37; Sat. 2, 1, 12; 3, 126, Plaut. Rud. 1, 2, 15. Hom. Od. H, 28: ξεῖνε πάτερ, etc. Quinctil. Declam. 321., laudante H. Sat. 2, 1, 12: *Quoties blandiri volumus his, qui esse amici videntur, nulla adulatio procedere ultra hoc nomen potest, quam ut FRATRES vocemus.* Quod *fratris* et *sororis* appellatio etiam inter blanditias amatorias, non est hujus loci. 55. *adopta.* Sch. Cr.: *tuo allo-*

quio. 56. *lucet.* Sol nondum occidit, quo tempore coenabant frugi. 61. *Crudi* etc. Cibis nondum concoctis, et *inflati saturitate*, ut ait Sch. Cr. Cf. Sat. 1, 5, 49. Pers. 3, 98:

Turgidus hic epulis atque albo ventre lavatur.

62. *Caerite cera digni.* Digni, qui referantur in *tabulas Caerites*, ut ii, quos notae causa suffragiis privabant censores. Gell. 16, 13, ad eumque locum interpp. H. e., inquit Sch. Cr.: *nota infamiae et omni ignominia digni sumus.* 65. *Mimnermus.* Hisce versibus, quos, apud Plut. et Stobaeum repertos, habet H. Steph. in sua ed. Poëtarum principum p. 484.

Τίς δὲ βίος, τί δὲ τερπνὸν ἄτερ χρυσῆς Ἀφροδίτης;
Τεθναίην, ὅτε μοι μηκέτι ταῦτα μέλοι.

Epist. 1, 7, 6. *Designatorem.* Ordinatorem funerum. Vidd. Scholl. *lictoribus atris.* atratis, in funere magistratûs majoris, cum pompa deducebatur, *honorum indicibus*, musicisque, praefica, scurris, aliisque sequentibus. Vid. Kirchmann de Funerib. Rom. 7. *Dum.* Tempore autumni. Cf. Sat. 2, 6, 19. *pallet.* Sch. Cr.: *timet, ne infirmi fiant et moriantur.* 8. *Offic. sedulitas.* Clientium mane ad salutationem concurrentium et per magnam diei partem patronos comitantium. *opella for.* Advocatorum etc. in causis familiaribus, quae cum sint minimi fere momenti, inquit Cr., eas tamen agunt, quasi de rebus maximis contendatur. *opella.* ut in rebus leviculis et nugatoriis.

9. *resignat*, aperit mortuis testatoribus. 10. *Albanis.* Sch. Cr. *Latinis.* In finibus Campaniae. 12. *Contractus.* Sch. Cr.: *prae frigore.* Cr. ea imagine significari putat contracta navium vela in procellis, brumali praesertim tempore, cum vel in portu stant, vel prope terram navigant; quibus velis navibusque se comparare Horatium dicit, durante hieme parcum in legendo scribendoque, dum ver advenerit, quo tempore polliceatur se quasi pansis velis Romam rediturum ad vitam liberaliorem solutioremque. Sed longius haec repetita. 13. *Zephyris* veris comitibus. Od. 1, 4, 1 etc. *hirunde prima.* Vulgo dicitur ἡ χελιδὼν τὸ θέρος λαλεῖ. Cr. 14. *Calaber hospes.* Rusticus et rudis. Non tu me donasti ejusmodi rebus, quas ipse contemneres aut odisses (20.), quaeque revera viles es-

sent, ut pira Calabri. 15 — 19. Dividenda haec personis colloquentibus, ut ap. Gesn. 16. *Benigne.* Excusatio civilis. Vide nos ad Terent. Eun. 229. Cf. 62. 22. *dignis.* dignis rebus, non vilibus, et quas ipse contemnat, ut iste Calaber.

23. *quid distent aera lupinis.* Sch. Cr.: *quae sit differentia inter bonos et malos.* Digna dignis dat, ut qui idem bonus sit et sapiens: nam mali aut prodigi esset res viles neque ullius pretii donare, insipientis autem donare indignis immeritisque.

24. *Dignum praestabo me.* Sch. Cr.: *tuis beneficiis. Etiam pro tua laude, qui hoc mereris, laboro, ut dignum me praestem* etc. Ne videatur indignum donis cumulasse, propterea que vulgo vituperetur. Non solum mea ipsius fama mihi cordi est, sed etiam tua. 26. Descriptio adolescentis. 29. Sch. Cr.: *Subtiliter per hanc similitudinem dicit, libenter se redditurum, quae a Maecenate acceperit, si ad arbitrium suum sibi vivere non concedatur. nitedula.* Μῦς ἀρȣραῖος, δενδροβάτης. 30. Id.: *cumera vas frumentarium, ex viminibus contextum.* Cf. Sat. I, I, 53.

35. *Hac ego* etc. Hoc si quis mihi item faciendum dicat, omnia libens resignabo. 35. *Nec somnum — altil.* Descriptio vitae luxuriosae: nam qui satur delicatis cibis dormire nequit, is plebeculae bene concoquentis somnum altum laudare solet. Dicit itaque Hor., se tum non amplius ejusmodi hominem molliorem agere velle, neque otia sua libera thesauris Arabum posthabere. 36. *Arabum.* 6, 6. 37. *rexque.* Blandimentum pauperiorum et scurrarum. Vid. lexica, et cf. 17, 43, Sat. I, 2, 86; 2, 2, 44. *paterque.* 6, 54. 40. *patientis.* πολυτλάντος, πολυτλήμονος, ταλασίφρονος. Vid. Homer. Odyss. et Lamb. ad h. l. Conjecturam Markl. proposuit etiam ad Maximum Tyr. tom. 2. Dissert. 32. pag. 133. ed. Reisk. 41. *Non est* etc. Odyss. Δ, 601 seqq. 43. *Atride.* Menelae. 44. *regia.* Cr.: magnifica et sumtuosa. 45. *vacuum.* Id.: non frequens et populosum, et proinde studiis meis aptum et vitae tranquillae. *imbelle.* Cr.: Alibi (Sat. 2, 4, 34.) vocat *molle*, otiosum. Vid. ibi not. 46. *Philippus.* L. Marcius Philippus, orator celeber. Vid. Clav. Cic. Recte *strenuus* dicitur, qui consul in ipsum senatum graviter aliquando invectus sit, teste Cic. Dom. 32., et avunculum censor in recitando senatu praeterierit, Brut. 64. Possis tamen et sic fere interpretari ut τὸ *fortis*, ut in genere

sit καλοκἀγαθος. Cf. Clav. Cic. utrâque voce, nos ad Sat. 2, 1, 16. Sch. Cr.: *Strenuus, efficax. Narratio haec satis apta superioribus est, quibus ostendit, se divitiis otium praeferre.*

47. *officiis.* Cr.: sorensibus. *octavam circiter horam. Nona,* cum sol occideret, coenabant. 48. *redit.* Sch. Cr.: *domum suam Carinas.* Sch. Cr.: *locus* (vicus) *est ad Tellurem* (Telluris, int. aedem, in 4. regione urbis: Sext. Ruf. et Nardin. l. 3. c. 14.; Pacis quoque ibi templum erat.), ut poëta (Virg. Aen. 8, 361.): *et lautis mugire Carinis, propter nobiles scilicet; licet legatur: et laetis.* Cr.: „Carinae ea pars est Esquiliarum, quae inter Busta Gallica, Tabernulam, arcum Gallieni et Suburam est, dicta Carinae, teste Serv. (ad Virg. l. l.), ab aedificiis factis in modum carinarum. Hic erat domus Pompeji, ubi Lenaeus, libertus ejus, grammaticam docuit, domus Q. Ciceronis, domus hujus Philippi" etc. Ibi ipse quoque Cic. avitas habebat aedes, aliorumque circum erant amplissimae ac splendidissimae ad viam sacram. Philippi quidem aedes dotales erant, in quibus Augustus natus est, ut refert San. 50. *Abrasum* volebat etiam Steph. diatr. p. 68. *in umbra.* Cr.: in officina, tonstrina, quae plurimum erant in pergulis, i. e. in ambulacris undique perspicuis, quales erant quoque porticus. *vacua.* Sch. Cr.: *ipsum vacuum, per hypallagen.* Imo, quae vacua erat propterea quod inaequaliter (1, 94.) et omnino male tonderet ejus dominus, nec nisi modico, ut conjicere licet, pretio paucos aliquot alliceret minus nummatos, velut hunc Vultejum. Hinc explicandus etiam, videtur Epist. 1, 1, 92., ubi pauper, divitem per omnia imitans, etiam tonsorem mutare dicitur, h. e. meliorem carioremque adhibere, quam quo usus erat antea. 51. Malim sane *proprio*: nam hoc χαρακτηριστικὸν in parco, qui tonsoris cultro uti nollet, ne quid pro eo quoque officio sibi numerandum esset. *Proprios* ad sententiam nihil confert, sed sponte intelligitur.

56. Scribendum uno tenore: *sine crimine notum et properare loco et cessare.* Properabat loco aliquo, et alibi cessabat Vultejus, ubi a praeconio vacabat, prout jussus erat, h. e. aliorum mandata exsequi tum solebat, et ita rem quaerere, quaesitoque uti, ut qui parcus quidem esset, sed minime sordidus aut avarus; omnia haec *notus* facere *sine crimine*, h. e.

ita, ut a nemine criminaretur, sed vir bonus probusque haberetur, sive secundum Sch. Cr., *sine infamia. Notum properare* etc. per hellenismum (15, 30; A. P. 163 etc.) pro eo, quod est: de quo notum sit, eum properare etc. Sch. Cr.: *properare. viatorem vel mercatorem* (Commissar) *agere lucri* (quaestus) *causa.* Hinc magis etiam perspicitur alterius lectionis, *natum*, inutilitas. 58. *Lare certo.* Sch. Cr.: *propria domo.*

59. *ludis.* Id.: *theatralibus. Campo. Exercitatione in Campo Martio.* Trigone (pila parva) etc. Cf. Sat. 1, 6, 126. *decisa.* Id. Sch.: *finita.* 62. *Benigne.* Cf. 16. 65. *tunicato.* Sch. Cr.: *non togato, vilibus vestimentis induto. scruta.* Omnis generis veteramenta. Vid. Lucil. ap. Gell. 3, 14, Vendebantur illa per praeconem Vultejum. 66. *Occupat.* Sch. Cr.: *improvisus venit, et praevenit salutando.* 68. *domum.* Philippi, salutatum et gratias actum de hesterna invitatione. 69. Lectionem *praevidisset* commemorat etiam Sch. Cr. *Providisset.* Id.: *quoniam prius fuisset salutaturus, si cognovisset* (imo: vidisset) *Philippum. Sic.* Hac conditione. 70. *Ut libet.* Formula concedentis.

71. *Post nonam.* Vid. ad 47. 72. *dicenda tacenda.* Cr.: „ῥητὰ καὶ ἄῤῥητα, fanda, nefanda. cui concinit hoc proverbium Quicquid in buccam venit, i. e. libere quidvis locutus.“ Significat vino Vultejum incaluisse in longius (*Tandem*) producta coena. 76. *Latinis.* Feriis. Varro de L. L. lib. 5, 3.: Latinae feriae dies conceptivus, dictus a Latinis populis, quibus in Albano monte ex sacris carnem (tauri mactati in honorem Jovis Latialis) petere jus fuit cum Romanis. Cf. Macrob. Sat. 1, 16. Non habebant certam diem aut statum anni tempus. Liv. 40, 10 extrem. Sch. Cr.: *Lat. Supp. feriis, quibus in urbe nihil agi licebat. Indici autem solebant ob certas causas.*

77. *mannis.* Id.: *sedens in parvis equis, buricis, ut cum Philippo proficiscatur comes,* quales secum tollere solebant beatiores, ne soli essent in itinere. Cf. 17, 52; Sat. 2, 6, 42.

79. *requiem.* Oblectationem. 83. *nitido.* Sch. Cr.: *urbano.*

84. *crepat.* Clamat, loquitur. *praeparat ulmos.* Sch. Cr.: *ad vites sustentandas.* Plin. 17, 23. ed. Dalechamp. longo aevo indicatum scribit, *nobilia vina non nisi in arbustis gigni, et in his quoque laudatiora summis, sicut uberiora imis: adeo excelsitate profici.* De discrimine arbustorum et vinearum vide H. ad

Sat. 1, 7, 29, Voss. ad Virg. Georg. 2, 358. Nobiliorum igitur vinorum cupidus erat Vultejus lucri causa. 90. *scabrum.* Sch. Cr.: *squalidum propter laborem.* 94. De *Genio* ad 2, 1, 144. *Penates* intelligendi videntur dii cujusque gentis proprii, qui non in foco, ut Lares, sed in penetralibus aedium colebantur. Vide, quos laudat H. ad Sat. 1, 5, 65, Varr. ap. Arnob. advers. gent. 3. p. 123, Macrob. Sat. 3, 4, Serv. ad Aen. 2, 296, 325. Cf. Gronov. diatr. in Stat. Silv. 4, 8, c. 44. Ex Asia et Samothracia cultum eorum repetit Clariss. Creuzerus Symb. et Mythol. t. 4. p. 222., ubi κτησίους quoque vocatos esse monet secundum Dionysium Halic. Antiqq. 1, 67., ut Jovem. (Maussac. ad Harpocrat. p. 299. ed. Gronov.) 96. *adspexit.* perspexit, intellexit. 98. *modulo ac pede.* Ἓν διὰ δυοῖν. *verum est.* Sch. C.: *aequum est ac decet.*

Epist. 1, 8, 1. *Celso.* Vid. ad 3, 15. *Gaudere*, etc. χαίρειν καὶ εὖ πράττειν. Lamb. 2. *refer.* Nam prior litteras dederat ad Horatium. *comiti.* Vid. ad 3, 1. 10. *veterno.* Sch. Cr.: *lethargo.* Cels. Medic. 3, 20.: *In hoc* (lethargicorum morbo) *marcor et inexpugnabilis pene dormiendi necessitas.* λήθαργον *Graeci nominant. Id quoque genus* (ut phreneticum) *acutum est, et, nisi succurritur, celeriter jugulat.* 12. *ventosus.* Sch. Cr.: *inconstans, instabilis, fluitans.* Cf. 19, 37. Sic interpung.: *Romae Tib. am. ventosus, Tib. R.* 16. Id. Sch.: H. e.: *Si felicitas* (tua, ut qui sis amicus Tiberii) *immutabit te, nos in tua amicitia non durabimus: quia qui in rebus laetis effertur, omnibus fit ingratus.*

Epist. 1, 9, 1. *Septimius.* Sch. Cr. ad Od. 2, 6, quae huic viro inscripta est: *Alloquitur*, inquit, (Tit.) *Septimium, equitem Rom., amicum et commilitonem suum, quem sibi tanta gratiae necessitudine dicit adstrictum, ut, si velit, vel ad ultimas secum mundi partes proficisci possit.* Augustus in epist. ad Nostrum (Suet. in vit. Horat.): *Tui qualem habeam memoriam, poteris ex Septimio quoque nostro audire: nam incidit, ut coram illo fieret a me tui mentio.* Poëta insignis audit Gesnero ad h. l.

1. *unus.* Sch. Cr.: *solus.* Nam neque ipse scio, nec credo. Vide seqq. 2. Conjungenda *et prece cogit scilicet.* Scilicet confirmantis asseverantisque est, ut passim. Ita et Cruq.: nam

veri, inquit, amici supplicare est imperare. 3. *tradere.* commendare. Sat. 1, 9, 47; Epist. 1, 18, 78. 4.

Dignum mente | domoque | legentis | honesta | Neronis.

Pejorem hujus generis versum in tota antiquitate non invenias: nam et amphibrachis tribus continuis deturpatur, et eandem caesuram quater repetit, quo nihil fingi invenustius potest. Sed vide not. ad Sat. 2, 6, 35. Cf. ibid. 1, 4, 41 sequ., ubi sermoni haec propiora vocat, nosque in Vindiciis Ovid. ad Met. 3, 435. Nisi forte ipso metro κορδακικωτέρῳ, cum alias non auderet, exprimere voluerit Tiberii levitatem et lasciviam. Similes huic versus 2, 1, 250; 2, 2, 1; Sat. 2, 6, 17.

5. *propioris.* carioris. 9. *opis.* Vis, potestatis seu facultatis aliquid efficiendi. *mihi commodus uni.* Cr.: Graece significantius ἰδιοπράγμων nominatur. 10. *majoris.* magnae, invidiae.

11. *Frontis.* Audaciae. Coepi affectare audaciae urbanae praemia seu laudem, volui videri urbanus. 13. *Scribe tui gregis hunc.* Sch. Cr.: h. e. *tuo gregi Septimium et amicis adscribe. fortem.* 7, 64.

Epist. 1, 10. De Aristio Fusco dictum ad Sat. 1, 9, 61.

4. *quidquid.* Sallust., laudante Sch. Cr.: *Idem velle atque nolle, ea demum firma amicitia est.* 5. *nidum.* Id. Sch.: *civitatem, in qua natus es et educatus.* 8. *vivo.* vita fruor. Catull. 5.:

Vivamus, mea Lesbia, atque amemus.

regno, rex sum, beatissimus sum. Vid. ad Od. 1, 1, 29.

10. Sensus est: *Sic me fastidium urbis tenet et rure delector, quemadmodum servus sacerdotis, qui liba edere consuevit, longo fastidio libaminum panem desiderat.* 16. *Canis.* Sirii. Descriptio aestatis, ejusque calorum. *momenta.* Sch. Cr.: *nocumenta* (imo: *movimenta*), *cum sol ad Leonem venit.* Cr.: tempora, ut loquuntur astronomi. 18. *invida.* quae somnum invidet. Jungendum *minus* et *depellat.* 20. *plumbum.* Sch. Cr.: *fistulam plumbeam* (in aquaeductu). 27. Idem.: *Aquinum oppidum est Italiae* (Latii novi), *ubi conficitur purpura, quae videtur imitari Sidoniam.*

34. seqq. Fabula a Stesichoro inventa secundum Aristot. Vid. Lamb. 36. *opes.* auxilium. 37. Fea: „Quid opus erat *victo,* cum jam dixisset *victor*?" Hoc Cuninghamo dictum

ejusque sectatoribus, non Bentlejo, qui legit *Sed postquam violens victo disc. ab h.* Ceterum Cadomensis quoque ed. anni 1480: *S. p. victor victo d. a. h.* 41. Rectius foret *nesciit*, quia de eo dicitur, qui libertate jam caret, h. e. parvo *nescivit* uti, non de eo, qui id nesciet, itaque fiet servus. 43. *subvertet*. prosternet. Graeci, monente Cr.: *μηδὲ ὑπὲρ τὸν πόδα ἔξω τὸ ὑπόδημα. uret.* Sch. Cr.: *constringet.* 48. Ducta imago mihi videtur a funibus, quibus naves trahuntur. *Tortum*, ut omnes funes. Epitheton ornans, ut ajunt. 49. *putre*. antiquum. *Vacunae*. Sch. Cr.: *Vacuna ap. Sabinos plurimum colitur. Quidam Dianam, nonnulli et Cererem esse dixerunt, alii Venerem, alii Victoriam deam vacationis, quod faciat vacare a curis. Sed Varro primo Rerum divin. Minervam dicit, quod ea maxime hi gaudent, qui sapientiae vacant.*

Epist. I, 11. Sch. Cr.: *Alloquitur Bullatium, qui varia loca villarum, civitatum ac regionum* (maris Aegaei et Asiae) *accesserat; quem interrogat, anne ad comparationem Tiberis et Campi Martii ei sordida merito videantur; quod cum neget Bullatius* (puta in litteris ad Horatium datis, vel in colloquio, quod cum eo habuit), *et Lebedum praeferat: tandem* (malim *tamen*, quae vocabula saepius confusa) *concludit Hor., omnia loca sive minora sive majora aequalia esse ad bene vivendum.* 2. *concinna*. Venusta, amoena, in quam multi Romanorum animi causa se contulerunt. Vidd. Clariss. Köpkii Beschreib. des häusl. etc. Zustandes der Griechen, 1., et ab eo laudati, Tournef. Voyage 1. p. 153 seqq., Reinecc. Hist. Jul. 2. c. 5. 5. *Attalicis*. Pergamenis. Vid. Plin. H. N. 5, 30 etc. 6. *Lebedus*, inquit Sch. Cr., *oppidum est desertum* (? sed hoc petitum ex v. 7.) *in Asia juxta Colophonem* (media fere via, qua Smyrnam itur.). Cf. Plin. 5, 29, Mela, 1, 17. At Strabo lib. 14.: *Postea*, inquit ap. Cr., *est Lebedus, qui* (vicus) 120 *stadiis abest a Colophone. Hoc in loco Liberi patris conventus est et Ionum habitatio usque ad Hellespontum, in qua sollemnia et certamina Libero patri quotannis celebrabantur* etc. Eodem tamen loco Myonnesios Lebedum migrasse dicit, Lebediis perlibenter eos suscipientibus propter hominum ibi paucitatem.

7. *Scis*. Quia id oppidum adiisti, ut ex te comperi. Sch. Cr. *Gabii et Fidenae civitates Sabinorum desertae. Maris et itinerum pertaesus* Bullatius Lebedum laudabat. Quem refellit

Hor. 11 seqq. *Gabiis — et illis.* Verba Bullatii. Vidd. prolegomena, San. et Morgenstern. ap. Eichstad. ad Ommeren.

10. Vide ap. Lamb. similes locos Sophoclis et Menandri et Lucretii. 11. *Sed* lenius adversatur, quasi dicas: Ista quidem non omnino improbo, sed tamen neque, qui etc. *imbre lutoque.* Levibus, nec perpetuis, incommodis. 12. *in caupona.* Qua imbrem vitavit. Sch. Cr.: *in taberna meritoria. vivere suppl. semper.*

13. *Frigus collegit.* Friget, quemadmodum dicitur *sitim colligere.* Cr.: Hic furnus est casa furnaria, φȣρνος Polluci lib. 5. et Athenaeo lib. 3. (ein Backofen.) 14. *plene.* Cr.: omnino. 17. *Rhodos.* Vid. Clav. Cic., Köpke l. l. etc. *Mitylene.* Plin. 5, 31 circa finem: *Restant,* inquit, *Eresos* (Theophrasti patria), *Pyrrha, et libera Mitylene* (in Lesbo insula), *annis D. potens.* Sedes fuit litterarum et artium, sed etiam luxu infamis, ut tota insula. Strab. lib. 13., interprete Cr.: *Mitylene portus duos habet,* etc., *et rebus omnibus pulcherrime instructa est.* Hodie vocatur *Castro.* Vid. Köpke l. l. ad 2. 18. *Paenula* vestis crassa, hiemi conveniens. *solstitio.* Sch. Cr.: *aestivo. Campestre est linea vestis tenuis, inutilis hieme, quia totius corporis nihil praeter inguina tegit; ideo campestris dicta, quia in campestri exercitio,* i. e. in Campo Martio, *utebantur ea juvenes.* Cf. A. P. 50.

19. *Tiberis,* ad natandum. *Sextili.* Sch. Cr.: *quia in Augusto mense non est opus igni.* 23. Versus in nota ap. Feam restituas legendo:

Fortuna spondet multa, praestat nemini.
Vive in dies horasque: nam proprium est nihil.

vel potius sic, ut sint iambici senarii non puri, quales Comicorum et Phaedri:

Fortuna spondet multis, praestat nemini.
Vive in dies et horas: n. p. e. n.

26. *arbiter.* speculator, inspector. Vidd. lexica. 27. Concinnius Aeschines in Ctesiph., monente Lamb.: *τόπον, οὐ τρόπον, μετέβαλε.* 28. *inertia.* Cr.: ἀφροσύνη, ἀδράνεια, insipientia etc. *stren. inert.* ὀξύμωρον. *exercet,* circumagit. *Navibus atque quadrigis.* Descriptio itinerum terra marique. Angusta Feae explicatio. 30. *Ulubris.* Sch. Cr. (Ulubrae) *vicus desertus in Campania, tam inops quam Lebedos in Asia.* Similiter Pindar.

ap. Plut. de Exilio p. 602. E., secundum nostram emendat. (Pindar, t. 2. p. 331.)

> Ἐλαφρὰν Κυπάρισσον φιλέειν, ἐᾷν δὲ
> Νόμον Κρητὸς περίδινον. Ἐμοὶ δ' ὀλίγον μὲν γᾶς
> Δέδοται, ὅθεν ἄδος· πενθέων δ' ἐκ ἔλαχον, ἐδὲ
> στασίων.

Epist. 1, 12, 1. *Fructibus.* Cr.: ex agris fructuariis, pascuis, vectigalibus. *Icci.* Sch. Cr.: *Ad Iccium procuratorem Agrippae in Sicilia constitutum* (scribit) etc. *Ut illic* (Od. 1, 29.) *cupiditatem ejus perstrinxit, ita hic parcimoniam ejus laudat, sed cum mordacitate.* Filium putant M. Iccii, qui Siciliam sortitus est, sortiente M. Antonio Consule. Cic. Phil. 3, 10. Stoicum prodit 11. 2. *Si recte frueris.* Sch. Cr.: *si contentus fueris reditibus tuis.* 4. *rer. supp. usus.* Id.: *cui nihil deest.* 5. Cum habeas, quod satis sit ad vivendum, si etiam sanus es, neque ventre aut lateribus aut podagra laboras, profecto nihil est, quod addi felicitati tuae possit. De ventris morbis vid. Cels. Med. 4, 19, de laterum ibidem 6, de podagricis 24. 7. *abstemius.* Sch. Cr.: *abstinens, dictum ab eo, quod abstineat temeto, i. e. vino; sed hic pro sobrio positum est. In medio positorum.* Tibi, ut iis uti possis. Cf. Sat. 1, 2, 108. 8. *urtica.* Quia de herbis (olere etc.) dixit, *urticam* intelligo, cum Cr. et Gesn., pisciculum Siculum, carnis tenerae et concoctu facilem, quem ἀκαλύφην vocat Athen. lib. 3. Non omnes omnino pisces cari, ut non nemini videbatur. Hunc modico pretio veniisse in Sicilia, consentaneum est. Rectis autem est *sic vivis. Sic vives* probum esset, si praecessisset *Si forte — vives.* Tempus tempori respondeat necesse est. 9. *Fortunae rivus.* Velut Pactolus fluvius, Midae auro infectus. Vid. Ovid. Met. 11. 10. *naturam.* hominis, tuam qui avaritiae deditus es. Scribend. *Pecunia*: nam persona esse videtur, quia dicitur *nescit*, cultamque esse a Romanis pecuniam tanquam deam scribit Augustin. de Civ. Dei 4, 21. Quanquam A. P. 390 legitur: *nescit vox missa reverti*, h. e. non potest. 11. *putas.* Tanquam Stoicus. 12. Sch. Cr.: *Democritus Abderites philosophus, atomorum inventor et errorum multorum, dum philosophiae intentus esset, neglexit agros suos, adeo ut vicinorum pecora ibi libere pascerentur. Tandem dementiae apud*

judicem reus factus, *obtulit libros de re physica a se conscriptos; ob quam causam liberatus est*, *et praemium accepit*. Cf. Diog. Laert. I, 9. 13. *Cultaque*. Sch. Cr.: *rura illius*. *peregre est*. absens. Cf. Lamb. 14. *scabiem et contagia lucri*. Cr.: inter scabiem contagiosam. Cic. de Legg. 1, 17.: *quae natura bona sunt*, *quia dulcedine hac* (voluptatis) *et scabie carent*, *non cernimus*. 15. *adhuc*. Usque ad hoc tempus. *sublimia*. Sch. Cr.: *physicam*, *philosophiam*. 18. *obscurum*. Cr.: Orbis lunae per se obscurus a sole illuminatur etc. 19. *rerum*. Mundi ex dissimilibus elementis partibusque compositi. 20. Vetusne philosophia (Empedoclis Pythagorei, de quo vidd. Diog. Laërt. 7. s. 76. Suid. v. Μάνης, Cic. passim, etc.), an nova (Stertinii, Stoici, qui tum vivebat. Vid. de eo Sat. 2, 3, 33.). *Stertinium*. Stertinianum, ut alibi Romula gens pro Romulea etc. *Stert. acumen* periphrasis est personae, ut *sententia Catonis* pro Catone Sat. 1, 1, 32, etc.

21. *seu pisces* etc. Sch. Cr.: *Sive laute* (piscibus), *sive parce* (herbis) *vivis*: nam hoc nihil refert. 22. *Utere Pompejo*. Vive cum illo; adscribito eum tuo gregi. Vid. ad 17, 2. et de Grospho vid. Vanderburg.. ad Od. 2, 7. Sch. Cr. equitem ex Sicilia oriundum vocat. 7. Virg. Aen. 2, 145.:

His lacrimis vitam damus, *et miserescimus ultro*.

ubi Serv.: *Ultro*, inquit, *non est s p o n t e*: *nam rogaverat*, *sed i n s u p e r*, *et venit ab eo*, *quod est u l t r a*, *quia plus*, *quam rogaverat*, *praestiterunt*. 23. *verum*. Justum. Cf. 7. ult. etc.

24. Facile homines nobis adjungere et tanquam emere amicos possumus, si viris bonis, qualis est Pompejus Grosphus, aliquid deest, quo praebito eum devinciamus.

26. Ἁμαρτήματα μνημονικὰ poetae ejusmodi rerum minime curiosi: ne aliquid subesse pejus existimes: nam Armonius sive Artavasdes non virtute Tiberii, sed propinquorum fraude sublatus est; neque ejus regnum Phrahates accepit ab Augusto, sed Tigranes, et quidem rogatu suo valde obnoxio. Vide San., Eichstad. ad Ommeren., quosque laudat, inprimis Bentl. ad Epist. 1, 18, 56. et Ruhnk. ad Vellej. 2, 94; quibus responsum etiam in nota ad Od. 4, 15, 9. 28. *genibus minor*. Sch. Cr.: *devolutus ad genua*. *aurea*, χρυσῆ, pulcra, benigna.

Epist. 1, 13. Sch. Cr.: *C. Vinnius Fronto*, *ad quem haec epist.*

scripta est, patrem habuit cognomine Asinam, ad quem alludit, et hanc appellationem nominis vult ejus ingenio convenire. Cr.: „Mandat Hor. Vinnio, in tradendis Augusto suis libellis ut a praescripto ne abeat, ne ejus nimio fortasse studio ipsis pro benevolentia conciliet odium.“ Conditione homo similis Vultejo, de quo ad 7, 56. 3. *reddes.* Pro *redde*, ut post *utéris*, *servabis*, Graecorum more, de quo vidd. Donat. ad Terent. et Matthiae grammat. graec. major p. 717. 10. *lamas.* S. Cr.: *lacunas majores, continentes aquam pluviam* etc. Cf. Fest. et Torrent. ad h. l. 14. *vinosa.* S. Cr.: *ebria. Pyrrhia. nomen est ancillae in quadam fabula Titinii, quae furata lanae glomos ita gestavit, ut deprehensa sit.* 115. San.: Athénée au commencement du l. 4. dit qu'il y avoit des repas réglés (κοινὰς θιάσους) par les loix entre ceux qui étoient de même tribu. Ceux qui alloient manger chez les autres, portoient un bonnet et des pantoufles; le bonnet pour s'en servir en cas de mauvais tems etc. De soleis ad Sat. 2, 8, 77. 18. *prece.* hac mea. *nitere porro.* Cr.: Adhortantis: age, da omnem operam. 19. *frangas.* Ut dicitur *fidem*, *foedus frangere*.

Epist. 1, 14, 2. *habitatum.* S. Cr.: *possessum a quinque bonis patribus. focis. domibus, ad octavum lapidem ultra Tibur in via Valeria. Valerienses igitur senatores agellum suum possedisse significat.* De senatoribus nugae. Recte Cr.: Agellus Horatii, quem a Maecenate acceperat, tanta erat foecunditate, ut quinque patres in sua familia singulos aleret, qui, ubi tempus et res ipsa postutabant, Variam ibant ad lites discernendas.

3. S. Cr.: *Varia oppidum in Sabinis olim, nunc vicus, imminens Anieni.* Phaedr. fab. l. 5. prolog. 14. ex felici Gabr. Brotieri emendatione:

Quintum libellum dum tu Variae perleges etc.

ad quem locum Brotierius: Agitur, inquit, de Particulonis villa, quae erat *Variae*, nunc *Vicovaro*, in ripâ dextrâ Anienis agroque Tiburtino, viâ Valeriâ. 4. *spinas.* Cr.: Metaphoricôs, curas, molestias etc. 5. *res.* ager et silvae, quas tu fastidis.

6. Aelium Lamiam senatorem vocat Sch. Cr. ad Od. 3, 17, quae ei inscripta est. Aeliorum gens illustris, ex qua oriundi Antonini ad summum fastigium evecti sunt. Cf. Clav. Cic. vv. Aelii seqq. et L. Lamia. Hujus Lamiae frater quis fuerit, igno-

ratur. De ipso San. ad Odarum l. l.: Celui, dont il est parlé ici, avoit commandé dans l'armée d'Auguste contre les Cantabres. Il fut aussi Triumphir de la Monnoie, comme il poroît par quelques médailles. 7. Versus ταυτολόγος et offendens ὁμοιοτελεύτοις vocabulis *moerentis* et *dolentis*. An dederat Hor.: Fratrem *mirantis*, magni facientis? Cf. 18, et 6, 1, ibique Gesn. 8. *istuc*. S. Cr.: *in agrum*. 14. Cr.: *Mediastinus* servus est, qui stat in medio, paratus omnium (omnibus) ministeriis, non in balneis tantum, ut vult Priscian., sed ubique locorum, tam in urbe quam ruri. 21. *uncta popina*. Sat. 2, 4, 62. 26. *et tamen urges* etc. Recte C.: „ut scribis aut nuncias." Verbis exaggeraverat homo improbus laborem suum et agri sterilitatem. 28. *Disjunctum*. S. Cr.: *post laborem*. Ironice haec excerpit ex villici epistola vel sermone. 31. *tenues*. subtiles, λεπτάς, molles. Cf. 2, 1, 225. 33. *immunem*, nihil donantem. Vid. not. ad Od. 3, 23, 17. *Rapax* adversus alios amatores fuit Cinara, sed Horatium liberaliter tractavit; quam ob causam bona vocatur Od. 4, 1, 3. Tibull. eleg. 2, 5, 45. ed. J. H. Vossii.:

At *bona quae nec avara fuit*, centum licet annos
Vixerit, ardentem flebitur ante rogum.

Assecutus hoc est Vand. in prolegomenis Od. 4, 1. 34. Hic versus post 32. inculcandus est propterea quod *decuere* pertinet ad verba *Quem bibulum* etc. Versus ob similia initia inter se commutati sunt a librariis. Cf. A. P. 46 etc.

36. *sed* etc. H. e. sed pudet non incidere, sive abrumpere, tandem ludum. Juv. 8, 165.: *Breve sit, quod turpiter audes*. Annotavit Cr. 40. *diaria*. Sch. Cr.: *cibaria*. 40. *argutus*, callidus, prudens. 44. Aristoph. Vesp. 1422.

Ἔρδοι τις, ἣν ἕκαστος εἰδείη τέχνην.

Epist. 1, 15. C. Numonius Vala Quinctilii Vari legatus fuit in Germania, cum eoque occidit, teste Vellejo 2, 119. Habitasse videtur *Veliae* vel Salerni in *Lucania*, de quibus oppidis vid. Plin. 3, 5 et 7. 2. *Quorum*. Qualium. 3. Antonius Musa, Augusti libertus et medicus, cui statua aere collato posita est juxta signum Aesculapii. Vide Suet. Aug. 59, Sch. Cr. et Torrent. ad h. l. *supervacuas*. Repetendum *scribit* ex verbo

Scribere 25., quali hyperbato non immerito San. offensus fuit. Cr.: Hor. ex acrioris pituitae defluxu in oculos vehementer affectus, ut lavacris calidis ei malo mederetur, Bajas proficisci solebat. Antonius autem Musa medicus ad defluxionem retundendam dixit ablutiones frigidas esse utiliores; eique suasit accedere Clusinos fontes aut Gabios; quos expertus fortasse Hor. dolorem non mitigare, aut etiam quod maritimis magis gauderet, scripsit Valae, ut ex ejus litteris cognosceret in primis aëris Velini et Salernini temperiem etc. *tamen.* quamvis Musa me nolit Bajis commorari, tamen Bajani mihi succensent, quod sua balnea frigidis, et media quidem hieme, mutare velim. 5. *murteta.* Bajarum. 7. *Sulfura.* sulfuratas ibi aquas.

9. *Clusium* (hodie *Chiusi*) oppidum Etruriae, *Gabii* Sabinorum. *frigida.* montana. 10. Recte San. sine interpunctione: et *diversoria nota Praeteragendus equus. div.* Bajana. Perfusionibus frigidis Augusto arthritide laboranti Musa medicatus erat; quo factum est, ut fontes Clusini Gabinique a multis aegrotantibus peterentur, contemtis Bajanis aquis et deliciis; quae tamen curatio paulo post perdidit Marcellum, famaeque medicorum offecit, qui ob Musae meritum civitate donati erant et equitum privilegiis fruebantur. 11. *Quo tendis?* Vox equitis, caballum reprehendentis, quod ad dextram deflectit versus Bajas. 13. *sed* etc. Sed equus non audit, donec freno utatur eques, eumque vi abigat in montes Sabinos. 21. *juvenem.* Vid. ad Od. 4, 13, 24. 23. *echinos.* Sat. 2, 4, 33. 24. *Phaeax.* 2, 28 sequ. 26. *Maenius.* Sat. 1, 1, 101. 30. *fingere saevus.* 7, 56.

34. *omasi.* Sat. 2, 5, 40. 35. Sic interpungendum, ut alii: — *satis esset; Scilicet* etc. Ita omaso suo vescebatur, ut in nepotes lautius coenantes vehementer inveheretur, tanquam alter Bestius. *Corrector* etiam collat. Sax. ap. Gesn.; et recte. S. Cr.: *Bestius. nomen parcissimi cujusdam Romani.* Cr.: De Corn. Bestio scribit Plutarchus, cum Ruscium, Imbrici soceri sui filium, quem acceperat servandum, dedisse morti, ut ejus auro potiretur. Meminit quoque Pers. 6, 37. *Bestius* pro *bestiis* ne latinum quidem est. Sic interpung., ut ap. Gesn. aliosque: — urendos, corrector Bestius. Idem, Quidquid etc. h. e.: Idem (Maenius), ubi omne verterat in fumum, quid-

quid erat nactus, ajebat etc. 38. Vellem probasset vir doctus, suppositilios esse Torrentii codd. Sic *non ego credulus illi.*

39. *Verterat in fumum.* S. Cr.: *cum omnia devorasset.* 41. *vulva.* suilla, quae olim habita est in deliciis. *ampla.* Cr.: ejecticia, quae suis primiparae erat optima ganeonibus. Martial. in xeniis (53.):

Te fortasse magis capiet de virgine porca;
Me materna gravi de sue vulva capit.

42. *Nimirum.* Profecto, sane. *hic ego sum.* S. Cr.: *talis ego sum, in hoc consentio. tuta.* vilia, res tenues, quibus nemo invidet. 43. *fortis.* magno animo, Stoicus. 44. *idem* etc. Cr.: probat certas divitias, — quales sunt antiqui census in villis, agris, pascuis, pecudibus, a parentibus relictis; alias autem prodigorum, inconstantium hominum et avarorum, quibus cum luxu et foenore res est, laudat minime etc.

Epist. I, 16, I. *Quincti.* Non hic ille Quinctius, cui ode lib. 2. undecima inscripta est, Hirpinus cognominatus ab Hirpinis, Apuliae populo; sed videtur esse Titus Quinctius Crispinus, consul a. U. C. 745, et in exilium pulsus cum ceteris Juliae, Augusti filiae, moechis 752. Hirpinus jam senex fuit, cum ode illa ad eum missa est, pertinebatque fortasse ad plebejam Quinctiorum familiam. Contra Crispinus, si is quidem intelligendus est, eo tempore, quo haec Hor. scripsit, post annum 726, ex quo anno Octavianus appellatus est Augustus, adolescens fuerit necesse est. Ceterum Quinctiorum, Alba oriundorum, erant Capitolini, Cincinnati, Flaminii et Crispini, omnes patricii. Vidd. interpp., inprimis San. 2. *Arvo.* S. Cr.: *frugibus: arvum autem ab arando dictum est* etc. 3. Codd. tres Martin. Silv. et Blandin. ap. Cr. habebant *Pomisve.* Legendum censeo *Pomisque* ut *que* et *ve* saepius confusa in libris deprehenduntur. Nam recte Cr.: ponit agri 3 genera, agrum aruum seu sativum, agrum consitum olivis, pomis etc., et agrum pascuum. Certe *Pomisve* recipiendum est, h. e. vel aliis pomis. Sed melius alterum. *an amicta* etc. Vid. ad 7, 84.

4. Gratiam me initurum spero a lectoribus Germanis, si hoc loco ponam descriptionem ejus regionis, a J. H. Eichholzio publicatam a. 1806. in ephemeridd. inscriptis Der Freimüthige

Octob., pag. 275. Sic igitur ibi vir elegans: „Wenn man eine Strecke höher im Thal hinaufgegangen ist, und sich um einen Hügel gewendet hat, der an die Gebirgseite zur Linken anlehnt, so erblickt man das Ende des Thals und Licenza vor sich, das, zur Rechten und Linken, sowie rückwärts, von mächtigen Höhen ganz eingeschlossen, am Berge hängt. Hier erweitert sich das Thal ein wenig auf der linken oder Abendseite, und auf dieser Abendseite, am Hange der Berge, nicht weit von dem jetzigen kleinen Ort Licenza, lag Horazens Villa. Daher sagt er Od. 1, 17.: *in reducta valle*, in dem zurückgezogenen, eingeschlossenen Thal.

Dieser Theil des Thales ist unstreitig der schönste, und wirklich romantisch. Oben auf der Höhe des Bergrückens zur Linken erhebt sich ein besonderer Gipfel desselben, der steil emporragt. Dies soll der ehemalige Mons Lucretilis sein. Die Bauern der Gegend nennen ihn il Campanile, den Glockenthurm; eigentlich aber heifst er Monte Gennaro, der Berg des heil. Januars. Horaz redet davon in der 17. Ode des 1. B.: *Velox amoenum saepe Lucretilem* etc. — Feierlich dunkel lag an dem stillen Sommernachmittage, als ich diese Gegend besuchte, der Schatten um ihn her, und sank, bis über die Horazische Villa hin, ins Thal hinab.

Dann standen an der Berghöhe, noch etwas über der Villa, auf einer Art wilder Wiese romantisch still ein Paar Cypressen, vor denen ein kleiner Quell rauschend über Kiesel hinuntereilte in den Thalgrund.

Um die Reste des Landhauses zu sehen, mufs man erst in den kleinen Ort Licenza hinaufsteigen, und sich nach dem gutmüthigen und freundlichen Winzer erkundigen, der jetzt im Besitze des Bodens ist. Ein kleiner, kühler, Kastanienwald umfing mich mit seinen Armen, und geleitete mich schattend bis wieder von dem Hügel herab, den ich erstiegen hatte, als ich dem kleinen Orte zuwandelte. Es war eben Ärnte in diesem stillen Thal. Die fleissigen Bewohner desselben, meist Einwohner von Licenza, droschen ihr Getreide auf Tennen, mitten im freien Felde. Um den kleinen ruhigen Flufs, der es durchströmt, weideten hie und da auf den grünen Auen zerstreute Heerden. Die Bienen sumseten allenthalben auf den Bäumen

umher, ihren Raub zu suchen." — 8. Scrib.: *Quid, si* etc. Vid. ad 1, 97. Aliud egit Noster, cum scripsit, fortasse in omnibus MSS. legendum esse *benignae*, pro *benigne*, quasi *vepres* esset generis feminini. Virg. Georg. 3, 444.: *hirsuti secuerunt corpora vepres.* 11. Cr.: Sinus Tarentinus inter duo promontoria est, Salen ob oriente et Lacinium ab occidente; Tarentum autem in depresso est; qua tamen arx aedificata est, paullulum attollitur, inquit Strabo (l. 6.): quare non inepte confert agri sui situm cum situ urbis Tarenti.

20. Male Charisius. *Alium sapiente* est *alium ac vel quam sapientem.* Infra 2, 1, 240: *alius* Lysippo; Phraedrus *alius Sejano*, ἄλλος Σηϊάνȣ, etc. Vidd. Cr. Gesn. 22. *sub tempus edendi.* Vesperi, hora nona, qua coenabant; quo tempore febres morbique ingravescunt. 27. *Tene* etc. Sch. Cr.: *Hic versus est Vari* (Varii) *in Panegyrico Augusti.* 28. Idem: *Ordo est: Juppiter hoc in ambiguo servet, — ut incertum semper sit, utrum tua salute* (seu *te*), *o Caesar, magis populus, an tu populi indigeas* etc. Qui autem neminis ope indigent, felices sunt. Incolumitatem igitur ac felicitatem et Augusto et populo Rom. his verbis apprecabatur Varius. 30. *tuo.* non alius, qui fortasse sapiens appellatus fuit, cujus nomine tu respondes? 33. *hoc.* non meritum. 35. *pono.* Reddo, quod quis, ut suum, jure repetit; sed idem meum (famam intaminatam) defendo. 38. Recte Comb. Unus tantum color dicitur hominis: neque enim discolor est, ut aves et ferae quaedam. Od. 1, 13, 5.:

Tum nec mens mihi, nec *color*
Certa sede manet.

Od. 4, 13, 17.: Quo fugit venus, heu! quove *color*? Ovid. Met. 4, 192.: Quid nunc, Hyperione nate,

Forma *colorque* tibi radiataque lumina prosunt?

Cf. ibid. 593; 3, 490; 9, 537; 10, 457 etc. Usitatum illud *suis coloribus pingere* ad tabulas pertinet, in quibus non naturales modo hominum colores, sed etiam vestimentorum, locorum, aliarumque rerum exprimuntur. 40. *in dicandum.* Cr.: monendum, instituendumque melius. 41. *Qui* etc. Ironia: nam haec quivis civis facere vel potest, vel debet, neque propterea quisquam *bonus* appellandus est et laudandus. Cf. 49.

42. *secantur.* deciduntur, dirimuntur. Cf. Sat. 1, 10, 15.

49. *Sabellus.* Ipse Hor., dominus agri Sabini, ut interpretatur Sch. Cr. 50 — 56. Verba Sabelli sive Horatii respondentis.

55. Ex disciplina Stoicorum, quibus peccata omnia paria.

56. Accurs. ap. Lamb. et codex Silv. ap. Cr.: *D. est hoc levius mihi, non facinus tamen. esto.* Videtur esse διττογραφία.

57. *Vir bonus.* Sch. Cr.: *qui videtur, non vere est.* Ironicum, ut passim apud Comicos aliosque. 59. Cf. Pers. 2, 8 seqq.

60. *Laverna*, dea furum. Sch. Cr.: *Laverna in via Salaria lucum habet* etc. Cf. Varr. de L. L. 4, c. 39, Fest. l. 10. p. 201, Voss. de Idol. 8, 17 et 9, 37 etc. 64. *fixum.* Cr.: a lusu puerili, quo in viis nummo fixo praetereuntes illuduntur. Pers. 5, 111.:

Inque luto fixum possis transcendere nummum.

67. Ῥίψασπις est et λειποτάξιος, ἢ φυγάς. Cr. *obruitur.* impeditur, occupatur. 69. Servo, inquit, imperari quidvis potest, neque dominus enim occidit, cum vendi possit, vel ad quoscunque labores adigi. Sed vir vero bonus et sapiens (73.) nihil indignum patietur, mortemque praeferet infamiae.

73. Cf. Eurip. Bacch. 492 seqq. 78. *Opinor* prima sententia, ut *Credo* Sat. 2, 2, 90; 7, 68, δοκῶ, οἶδα, οἶμαι. Cf. Sat. 1, 5, 53 et ibi H. 79. *mors* etc. Sch. Cr.: γνώμη.

Epist. 1, 17, 1. *Scaeva.* Cognomen Cassiorum et Juniorum. Hunc nostrum Sch. Cr. vocat equitem Rom., vetus autem Schol. Scaevam Lollium, cui nimis patientem aurem Gesn. videtur commodare. Cf. San. 2. *majoribus.* potentioribus. *uti*, χρῆσθαι. Cf. 13 sequ.; 12, 22. 3. *docendus adhuc.* Se usque ad hoc tempus semper docendum ipsum fuisse dicit, itaque rursus docere Scaevam, ut coecus iter monstret. Notum illud τυφλὸς ὁδηγός. Vid. Lamb. 5. *quod cures* etc. Sch. Cr.: *quod tuum esse velis.* 6. *primam* etc. Cum sol oritur, quo quisque non mollis surgere solebat. Sed tam quiete dormire Romae non licebat propter continuos strepitus viarum, cauponarum, coenarum nocturnarum etc. 8. *Ferentinum* oppidum Campaniae, Lebedo simile vel Ulubris epist. 11. 10. *fefellit.* S. Cr.: *latuit, ut et natus et moriens ignoraretur.* — *Est autem Epicureorum haec sententia graeca* λάθε βιώσας. Vid. de hac γνώμη Plut. in peculiari libello. 11. *tuis.* cognatis, amicis. 12. *siccus.* impransus, jejunus, proindeque *pauper et tenuis*, ut ait Sch. Cr. *unctum.* Laute viventem, opulentum, potentem.

18. *Mordacem Cyn.*, Diogenem, qui instar canis mordebat, i. e. amare reprehendebat malos, inquit Cr. Cf. Diog. Laërt. et de hoc, et de Aristippo. 19. *mihi*. Sch. Cr. H. e. *mihi vivo, mihi scurriliter obsequor; tu, o Cynice, populi famam sectaris.*

19. Ut haec ubique leguntur, *hoc* ad verba *populo tu* referendum est, secus ac voluit poëta. Quare sic interpungendum, ut pronomen ad seqq. pertineat:

Scurror ego ipse mihi, populo tu. Rectius hoc et
Splendidius multo est, equus ut me portet, alat rex.
Officium facio; tu poscis etc.

21. Quaenam haec est oppositio poscentis vilia, et dante minoris? Quis dubitat, stipem conferentes cogentibus potiores esse? Praeclara vetus nec pauciorum nec deteriorum codd. lectio haec *Tu poscis* (h. e. mendicas) *vilia rerum* (h. e. res viles), *Dante minor*, quam nollem alteri posthabuisset vir doctissimus. 20. *equus*. Id.:

Ἵππος με φέρει, βασιλεύς με τρέφει.

Versus dimeter anapaest., qui unde petitus sit nescio. Proverbialem dicit Lamb. secundum vet. Sch. 22. *minor*. impotentior. Cf. 2. 23. *color*. S. Cr.: *genus vitae et conditio.* (Sat. 2, 4, 60.) *status. honor publicus. res. divitiae. Laudat Aristippum ex sententia Platonis, qui cum invenisset eum naufragum, vilique indutum vestimento, laudavit eum dicens: Omnis color et stat. et res decet Aristippum, ea scientia praeditum, ut aeque sciat uti magnis ac parvis.* 24. *majora*. Id.: *divitias. aequum.* contentum. Isocr. ad Demonicum: Στέργε μὲν τὰ παρόντα, ζήτει δὲ τὰ βελτίω. Lamb. 25. *duplici panno.* Cr.: „diploïde, i. e. lato pallio, quod rejectum in humerum duplicatur, vel pallio et tunica, quod indumenti genus erat pauperiorum.“ Crassum seu vilem ante San. interpretati erant Pareus in lexic. Plaut., Faber in thesaur. erudit. scholast., aliique. 29. *utramque*. S. Cr.: *pauperis et divitis.* 30. *Mileti textam.* Cr.: h. e. „Milesiam chlam., pro vestitu delicatiore. hinc Milesii εὐειμονώτατοι dicti sunt Maximo Tyrio.“ Milesiorum lanae tinctae celeberrimae. Vid. Plin. 8, 48. Sch. Cr.: *Ajunt Aristippum, invitato Diogene ad balneas, dedisse operam, ut omnes prius egrederentur, ipsiusque pallium induisse, eique reliquisse purpureum; quod Diog. in-*

ducere cum nollet, suum repetiit. Tum Aristippus increpuit Cynicum, famae servientem, qui algere mallet quam conspici in veste purpurea.

34. Vid. ad Od. 1, 1, 29. Sic interpunge: *tentat; Princ. — laus est: Non* etc. h. e.: Plane divinum est hostes patriae vincere; sed neque laus ea contemnenda est, principibus placuisse, propterea quod non cuivis contingit adire Corinthum et Laïde potiri, quod proverbium est de re magna ac difficili, quale est in favorem potentium se insinuare, ut Aristippus et Horatius. Asyndeto gaudere Nostrum, demonstravimus ad Sat. 1, 3, 56 seqq. Ceterum haec ex mente Stoïcorum, ad remp. administrandam libenter accedentium, secus atque Epicurei solebant, quibus finis bonorum erat nihil agere non dolentes.

36. Graece: Οὐ παντὸς ἀνδρὸς εἰς Κόρινθου ἔσθ᾽ ὁ πλȣ̃ς.

37. *Sedit.* Cessavit, non profecit, ignavus fuit, ut graecum ἧσθαι usurpari solet. 38. Scrib.: Quid, qui pervenit? Quid is egit, quid de eo judicandum est, q. p.? Forma usitatissima loquendi. *fecitne.* Nonne fecit. 39. *Hic est* etc. Haec est illa res, de qua agitur, de qua institutus sermo est.

42. *experiens* πρακτικός. *rege suo.* Dionysio. *tacentes.* ut Aristippus. Lucian. de Parasit.: Ἀρίστιππος ὁ Κυρηναῖος διέτριβεν ἐν Συρακȣ́σαις παρασιτῶν Διονυσίῳ· πάντων γȣ̃ν ἀμέλει τῶν παρασίτων αὐτὸς εὐδοκίμει παρ᾽ αὐτῷ etc. 44. *poscente.* Diogene. Cf. 21.

45. *Atqui rerum caput hoc erat, hic fons.* S. Cr.: *ut scias, quemadmodum petas.* Ironice dictum puto, quasi non aliam ob causam potentiores a quoquam expetantur, quam ut ab iis juventur donaque accipiant; quae amara est irrisio aulicorum. *erat.* est. Epod. 17, 60. 49. *quadra.* Cr.: Romani quadras nominabant panes quadratos. hinc vulgo dici videtur *quadra propria vivere,* et illud Juvenalis sat. 5, 2.:

Ut bona summa putes aliena vivere quadra.

49. *dividuo.* diviso, dimidium panem accipiam. Sic fit, ut duobus dandum sit. Sed tacitus si pasci posset corvus, h. e. si nemo clamaret, sibi dandum esse, plus solus acciperet, neque cum alio rixandum munusque dividendum foret.

50. *corvus.* Sch. Cr.: *qui strepitu vocis dum alias aves advocat, minus habet dapis.* 51. Cadom. quoque ed. anni 1480.: *ri-*

xae minus et minus, invidiaeque. 52. *Brundis.* Oppidum in Calabria, unde trajicere solebant in Graeciam. Strab. 6, 6 — 8, Plin. H. N. 3, 16. *comes.* Cf. 7, 77. *Surrentum* oppidum Calabriae in sinu Neapolitano. Cf. Plin. 3, 5, Tacit. Ann. 6, 1, 1, etc.

55. *acumina.* astutias. Confert Sch. Cr. illa Plauti Truc. 30 seqq.

Ita disciplina in aedibus est lenoniis:
Priusquam unum dederis, centum, quae poscat, parat.
Aut aurum periit, aut conscissa pallula est etc.

catella, aurea, monile, vel capitis ornamentum. 56. *periscelidem.* S. Cr.: *aureum cruris vinculum.* 59. *planum.* Id.: *erronem mendacem, qui solebat multos sic fallere, in quorum vehicula volebat tolli, ut fingeret se crus fregisse, cui postea, vere cum fregisset, et idem precaretur, non est creditum.* πλάνον, πλανήτην, ἀπατεῶνα. Interpp. ad Hesych. tom. 2. p. 972 etc. Theatrum in triviis homo exstructum habuerit, ibique talia interdum joci causa commentus fuerit, ut planus Pantaleon ap. Athen. pag. 616, de quo ibi poëta: Τοὺς ἀγνοοῦντας αὐτὸν ἐπλάνα ξένους. Per Osirin jurans, Aegyptius fuerit ille, de quo hic Noster, sicut Matreas planus Alexandrinus admirationi fuit Graecis et Romanis, teste Athen. I, 16. p. 19 D. Schol. Theocrit. ad 15, 47.: (Αἰγύπτιοι) ἠπάτων, πολυπείρως παίζοντες κακὰ παίγνια παραλογισμοῖς Αἰγυπτιακοῖς. Cf. Valck. ad Theocrit. Adoniaz. p. 356., et, qui haec laudat, ut partim etiam Cr., Eichstad. ad Ommeren. 62. *peregrinum.* τὸν ἀγνοοῦντα. *rauca.* S. Cr.: *vociferans ad ravim.*

Epist. I, 18. De Lollio cf. Epist. I, 2; Od. 4, 9. 1. *liberrime,* ἐλευθέριε, παῤῥησιαζόμενε. 2. *Scurrantis.* S. Cr.: *turpiter adulantis.* 4. *scurrae.* *A scurra,* ut statim *huic diversum* pro *ab hoc.* Poëtica loquendi forma. Ἄλλος τούτου.

7. *tonsa cute,* ἐν χρῷ κειρόμενος, quod duriorum: nam qui sibi parcerent, paulo longius a cute interposito pectine tondebantur. Plaut. Capt. 2, 2, 18:

Sed utrum *strictimne* attonsurum dicam esse an *per pectinem,*
Nescio; verum si frugi est, *usque admutilabit probe,*

h. e. ita eum tondebit, ut sanguis fluat. 10. *imi derisor lecti.* Ut Nomentanus et Porcius Sat. 2, 8. Cf. Sat. 1, 4, 87. Scurra seu parasitus convivatoris. 15. *de lana caprina.* S. Cr.: *proverbium. h. e. de re vili et pene nulla; de nihilo,* quia caprae nulla est lana, sed pili. 18. *pretium* etc. Lamb.: Quod Hor. alteram aetatem posuit pro grandi et amplo pretio, videtur in eo Homerum esse imitatus, apud quem Il. I, 444. ait Phoenix:

Ὡς ἂν ἔπειτ' ἀπὸ σεῖο, φίλον τέκος, οὐκ ἐθέλοιμι
Λείπεσθ', οὐδ' εἴ κέν μοι ὑποσταίη θεὸς αὐτός,
Γῆρας ἀποξύσας, θήσειν νέον ἡβώοντα.

19. *Castor, Dolichos.* Nobiles ejus temporis gladiatores, teste Sch. Cr. 20. *Minuci via.* Vid. Fea ad Sat. 1, 5, 87.

30. *comitem.* Cr.: comitem in itinere intelligit Cruq., cui ampla toga molesta sit. Sed eadem de causa etiam ipsi diviti habenda fuisset angusta toga. Rectius itaque S. Cr.: *modica. habebant enim antiqui (patres) pro qualitate opum togas, quae erant bis ter* (Epod. 4, 8), *id est sex, ulnarum, vel quinque.* Cic. ap. vet. Sch.: *velis amictos, non togis.* Cf. 19, 13.

31. De *P. Volumnio Eutrapelo,* homine urbano, vid. Clav. Cic.

34. *in lucem,* cui ante diem surgendum sit pauperi. Male San.: il dormira toute la matinée. Cf. 2, 1, 12 sequ.

35. *pascet.* Cr.: incrassabit foenore, i. e. multiplicabit.

36. *Thrax.* gladiator. Sat. 2, 6, 44. 41. S. Cr.: *Amphion et Zethus, Jovis et Antiopae filii, diversi studii fuere: Amph. enim cithara canebat, Z. autem pastoris fungebatur officio. Propter hanc vitae diversitatem tam diu dissidebant, donec Amph. discordiae vitandae causa citharam omitteret.* 46. *Aetolis.* Aetolo Meleagro, qui aprum Calydonium interfecit, dignis. 47. *senium.* morositatem. Ne Musae et litteris operam tum dato, sed potenti amico obtempera. 54. *campestria.* in Campo Martio. 55. *Cantabr.* Cr. ad Od. 2, 6, 2.: De Cantabrorum vitae et genere Strabo lib. 3.; de victoria Caesaris Florus 4, 12. et ultimo sub finem.

56. *signa.* Tropaea reddita a Parthis a. U. C. 734. Dio Cass. 54, 8. 57. *abest.* S. Cr.: *imperio Rom. adjudicat. adjungit.*

59. Quamvis sapiens esse velis, tamen nugaris seu ludis nonnunquam in villa paterna cum fratre tuo: quidni etiam cum amico potentiore? *numerum modumque.* Cr.: extra nume-

rum modulatum per ἓν διὰ δύο, h. e., quod dici solet, παρὰ τὸ μέλος: inconcinne, inepte etc. Sat. 1, 4, 58. 61. *Lintres*. scaphas. Actiaca pugna, quâ victus est ab Octaviano Antonius a. U. C. 721., ante Chr. 29. 72. *ulceret*. S. Cr.: *amore urat*.

75. *beet*. Vel puerum aut puellam tibi donans, vel certe permittens ad stuprum. *angat*. dum id non vult propter ζηλοτυπίαν.

76. *adspice*. cognosce, considera. 78. *quondam*. nonnunquam. *tradimus*. commendamus. Sat. 1, 9, 47. 80. *notum*. tibi, et in quo non falsus fueris, qui revera commendatione tua dignus sit. 80. *tentent*. Sch. Cr.: *intentent*. 82. Id.: *Luthienus Theon libertinus dicacitatis amaritudine praeter ceteros ita patronum suum exasperavit, ut domo ejus summoveretur* etc.

85. Similiter Pindar. Pyth. 3. Vid. Lamb. 88. *ne* etc. S. Cr.: *ne amittas partam amicitiam*. 94. *nubem*. τὸ τῶν ὀφρύων νέφος. Eurip. Hippolyt. Vid. item Lamb. 96. *Inter cuncta*. Inter omnia, quae ages. 98 sequ.: Edoceri cupies, si me audis, τὸ Γνῶθι σεαυτόν. Fac discas, num cupidine tenearis, quae semper inops sit, quae expleri nunquam possit; num rerum earum, quas vel times vel speras, mediocris sit utilitas.

100. Quaestio pene ab hominum memoria a viris doctis agitata. Vid. Gesn. etc. 103. *fallentis*. latentis. 125. *Mandela*. S. Cr.: *pagus in Sabinis*.

Epist. 1, 19, 1. *Cratinus Eupolis* et *Aristophanes* auctores fuere veteris Graecorum comoediae. Quinctil. 10, 1., Pers. 1, 123 sequ. Cf. H. ad Sat. 1, 4, 1., nos ad Sat. 2, 3, 11. Cr.: Cratinus, Atheniensis, Callimedis filius, vixit cum Platone Olymp. circiter 81. Eusebio teste. Annos natus 97 obiit, etc. Vinosum ridet Aristoph. Equ. 399, ubi vid. vet. Sch. 3. *Ut male* etc. Ridiculi causa fictum, ut videtur, a poëta. 5. *mane*. S. Cr.: *Supple: etiam* (sogar). 8. *Forum* etc. Itidem per jocum haec se edixisse ait, tanquam praetor, propterea quod poëtae Rom. in hoc sibi, tanquam praetori, obtemperaverint. Cf. 5, 19, Od. 1, 18, 3, San. ad h. l. *Puteal*. Sat. 2, 6, 35. 15. *Iarbita*. Sch. Cr.: *Maurus fuit natione, qui dum Timagenem philosophum post convivium et inter pocula declamantem vellet imitari, nec posset, invidia quodammodo ruptus est*. Trium, quibus nomen Timagenis, unum Suidas scribit Alexandria Romam adductam esse a Gabinio, ibique rhetoricam docuisse, sed propter maledicentiam

Roma pulsum in Tusculano diem obiisse. 18. *cuminum.* Sch. Cr.: *quod potatum pallidos reddit homines.* 24. Ostendi, ἔδειξα, tanquam mysteria, quibus similes Musarum artes. Vid. Eichstad. ad Ommeren. 25. *Parios.* Archilochus in insula Paro floruit circa Olymp. 29. 25. Modos tantum ejus et artem carminis imitatum se esse dicit Hor., non res item expressisse, et in Lycamben desaeviisse, tanquam interpretem. 28. *Temperat.* Regit, adhibet, utitur eâ. Sch. Cr.: *miscet*, quod minus aptum. *mascula.* virilis, fortis. A crimine impudicitiae, quod Baxt. aliique crepant, Sapphonem nuper in peculiari libello liberavit doctissimus Welckerus, bonarum litteram in Acad. Bonnensi professor. 30. *Nec — nectit.* Ut Archilochus. Cf. 15.: *non res* etc. 37. *ventosae.* Inconstantis. Cf. 8, 12. 38. Pers. 1, 53 seqq.

—— Calidum scis ponere sumen,
Scis comitem horridulum trita donare lacerna,
Et *Verum*, inquis, *amo: verum mihi dicite de me!*
Qui pote? —

Non, inquit, voco ad coenam, qui mihi plaudant carmina recitanti, non vestibus dono plausores, non Fannios, quamvis nobiles, audio, magnosque scriptores esse dico, et si quis carpat, eum ulciscor, denique ad grammaticorum pulpita non accedo, ut ea tribus seu turba (nam multi erant Romae) mea carmina discipulis legat et commendet; quem morem ridet etiam A. P. 419 seqq. *Hinc illae lacrimae.* 41. *Spissis* etc. Magnae auditorum coronae. 42. *nugis addere pondus.* plausibus inepti vulgi aliquid tribuere, cum de artibus judicare nesciat. 43. *ait.* aliquis, cui dixi. 43. *Jovis.* Augusti. Invidiose dictum.

44. *manare* activum h. l., ut et alibi nonnunquam. 45. *naribus uti.* Subsannare, naso adunco suspendere, ut ait Sat. 1, 6, 5. 48. *Ludus.* Jocum istum intelligam Eridis deae, cum malum, cui inscriptum erat 'Η ΚΑΛΗ ΛΑΒΕΤΩ, in concionem deorum projecit, unde irae et contentio Junonis, Minervae et Veneris, postea inimicitiae Menelaum inter et Paridem, atrocissimumque bellum Trojanum. Vid. Lucian. Dial. deor. 16.

Epist. 1, 20, 1. H. e. vendi cupis. Vid. ad Sat. 2, 6, 20; 7, 14. 2. Sch. Cr.: *Sosii fratres fuere βιβλιοπῶλαι.* 2. *pu-*

mice. Vidd. interpp. ad Catull. 1, 2. 3. Id.: *Odisti clavibus includi et sub sigillo esse, quod pudi- cis gratum esse consuevit, qui fugiunt conspectum publicum.*

4. *communia*. Quae communia sunt omnibus, potiora tibi videntur rebus privis seu propriis, qualis tu adhuc fuisti.

5. *nutritus*. a me quasi educatus. 8. *In brevi cogi*. complicari et reponi in privato loco. *languet amator*. S. Cr.: *pigrescit lector*. 9. Quodsi ego, augur tuus, non tali tui peccantis odio incendor, ut plane mei non sim compos, sed desipiam: hoc tibi vere praedico, te carum fore Romae, dum novus eris.

13. *vinctus*, ligatus, ut merx, tuto ut perferaris (eingepackt). *Ilerda* civitas Hispaniae, in qua civitate Jul. Caesar obsedit oppugnavitque Pompeji legatos, Petrejum et Afranium. H. e. cum Roma et Italia tui pertaesa fuerit, mitteris in provincias, ut fieri solet. 18. *extremis in vicis*. In extremis vicis partibusque urbis habitabant grammatici, quia pergulae et domus modici ibi erant pretii. 24. *solibus aptum*. libenter apricantem, ut senem. 27. Cr.: *Decembres συνεκδοχικῶς*, i. e. 44 annos.

27. *Collegam Lepidum*. Id.: Anno ab U. C. 732. M. Lollius consulatum solus inivit, at tandem collegam habuit Q. Aemilium Lepidum, post multam contentionem cum L. Silano, cum Augustus in Sicilia esset, cui locus alter servabatur. Legito Dionem. Natus autum est Hor. [prid. Non Decemb.] a. ab U. C. 688. Lucio Aurelio Cotta et L. Manlio Torquato Coss. Vid. Sigon. in fastis Conss. *duxit*. Quia Lollius auctor fuit consulatus sibi cum Lepido communicandi, teste Dione l. l.

Epist. 2, 1. Sch. Cr.: *Augusto increpanti Horatium, quod non ad se quoque plurima scriberet, ut Suetonius auctor est* (in Vit. Hor.), *in primis cum laude Caesais se excusat, ne ipsum in rep. occupatum suis scriptis detineret; deinde paulatim eo delabitur, ut judicium sui temporis* (Romanorum, Graecis in hoc valde dissimilium,) *damnet, quo antiqui poëtae laudantur quidem propter vetustatem, sed novi contemnuntur, etiamsi veteribus sint meliores*. Itaque poësin in genere laudat, cujus primordia et progressus apud utrumque populum breviter describit, hortaturque Augustum, ut rem adeo utilem atque delectabilem patrocinio suo tutetur, praemiisque dignis propositis et provehat et ornet.

1. *solus*. Ex anno U. C. 727, quo anno Augustus appellari

jussus est (Casaub. ad Suet. Oct. 7.), cum praeter consulatum accepisset in perpetuum tribunitiam potestatem et morum legumque regimen. Suet. Oct. 27, Tac. Ann. l, 2. Notavit Zell.

2. *moribus.* Ad antiquos mores revocare Romanos studebat Augustus, ut auctor est Suet. Oct. 27, 32, etc. quos mores ipse Hor. commendat. Vid. Caroli Zellii, Creuzerianae disciplinae alumni doctissimi, ed. hujus epistolae, quae nuper Heidelbergae prodiit pagg. 59. octoariis 3. *Legibus.* Suet. l. l. 34. 5. seqq. Cf. Od 1, 2; 4, 5, 35; 15. Zell. 6. *Fata* placet etiam Wakefieldio Tragg. Delect. 2. p. 286. 8. *formant,* in uno MS. repertam, ut ait, lectionem, probat etiam San. 14. Porph. artifices dixit, Hor. ipsas artes, quod longe gravius, etsi artifices etiam ipse intellexit. Quid Fea? Scilicet, dum legit *positos,* quod in 2 codd. invenit, simul res (*artes*) et personas (*artifices*) dictas vult ab Horatio, id quod ταυτολεξίας est valde invenustae. Sic haud dubie legendus locus:

Urit enim fulgore suo, qui praegravat, artes
Infra se posi as.

Seorsim accipiendum *qui praegravat*, i. e. qui praeponderat, qui in arte aliqua princeps est. Suet. Caes. 76.: *Praegravant tamen cetera facta dictaque ejus* etc. De sententia cf. Od. 2, 24, 31. 16. Ex anno 726. Suet. Oct. 52, 59. Cf. Tacit. Ann. 4, 37 seqq., et de formula jurandi Casaub. ad Suet. Claud., 11. Notavit Zell. 18. Bentl.: *sed tuus hoc populus sapiens et justus in uno*, secundum unum MS. et Scholiastas, qui sic interpretantur: *in hoc uno, in hac una re, sapiens.* Nihil hic barbari aut indocti, nihil obscuri in verbis *tuus populus*, quapropter *hic* addendum fuerit, ut non nemo existimat, quem vellem se respicere et a proscindendis viris clarissimis temperare. Cf. San. 23. *Sic fautor.* Tam magnus. 24. Decemviri leges suas tulerunt a. U. C. 302, ante Chr. 448. 25. *Gabiis.* 1, 11, 7. Foedus cum iis fecit Tarquinius Superbus. Liv. 1, 54. *Sabinis.* Liv. 1, 13. Sat. 1, 9, 29. 26. *Pontif. libros.* Sch. Cr.: *quos Numa scriptos reliquit.* Annales et Jus pontificium. Cf. de Annalibus stilo simplici scriptis Cic. de Orat. 2, 12. *annosa* etc. Id.: *Epexegesis veterum poëtarum et Sibyllarum.* Cf. Zell.

27. Id.: *Quia Egeria nympha dicitur cum Numa Pompili in Albano monte fuisse locuta.* 28. Conferri jubet Noster 161 et

A. P. 268, 286, quasi quisquam dubitet, latine dici *Graecus*. Non sic refelluntur Bentleji. *Grajorum*, non unius codicis lectionem, graviorem altera putans Britannus doctissimus arcessivit, cui nihil opponas, nisi τὸ *Grajorum* ideo minus placere, quod paulo ante legimus *Grajis*. *Grajorum* etiam Ms. Gotting. ap. Gesn. 31. H. e. Tum res manifestas negabimus, dicemusque oleam nucleum non habere, neque nucem tegi cortice; absurda omnia nobis persuadebimus, velut hoc, jam dudum pingere nos, psallere ect., ut Graecos. 40. Cr.: Ἐρωτήματα Chrysippea ad concludendum *soriten*. (acervum).

46. *demum et item unum*. Scabra oratio et parum latina. Recte Vr. et E a m. 2.: *demo itidem unum*. *Fastus* etiam Gotting. a m. 1.; sed hae sunt merae hallucinationes librariorum.

50. De Ennio ad Sat. 2, 1, 17. *fortis*. Vid. ibid. ad 16.

51. *critici*. Velut L. Aelius, M. Varro, Servius Claudius, etc. Vide Suet. de illustr. gramm., Clav. Cic. *videtur*. Suppl.: mihi, h. e. videtur mihi de eo securus esse posse Ennius, an vera sit a Pythagora excogitata μετεμψύχωσις, qua fretus Homerum se olim fuisse credidit: nam ea fama jam ipsi non est opus: diem obiit: ergo sapiens est et fortis etc. Manifesta εἰρωνεία. 53. *Naevius*, poëta dramaticus et epicus, ad plures abiit a. U. C. 549. 54. Dormitavit Fea, cum signum interrogandi sustulit. *Non* positum pro *nonne*, ut passim, et Satiricus cum quaerit, annon in manibus sit Naevius pene ut recens (nam *ut* subaudiendum, ut alibi saepius apud hunc nostrum, velut 1, 10, 5, ubi vid. Gesn.), id igitur cum quaerit, nihil aliud intelligi vult, quam omnium eum ore ferri.

56. *M. Pacuvius*, poëta tragicus, nepos fuit Ennii, natus Brundisii, mortuusque est Tarenti, senex pene octogenarius. De *Attio*] ad Sat. 1, 10, 53. Cf. Clav. Cic. *senis*. Euripidis, qui senex mortuus est, ut etiam Sophocles. 57. *Afranius* comoedias togatas magna cum laude scripsit. Quinctil. 10, 1, Vellej. 1, 17. Floruit circa a. U. C. 650, aequalis Marii.

58. Plautus Sarsinas, poëta Comicus notissimus, decessit a. U. C. 570. 58. Epicharmus, poëta comicus et philosophus Siculus, Aeschylo antiquior fuit. Cf. San. 59. *Caecilius Statius*, servus Insuber, item fuit poëta excellens Comicus. Mortuus est a. U. C. 586. *Terentius*, servus Carthaginiensis, diem obiit

a. U. C. 595. 60. *arto.* ab effectu. 62. M. Livius Andronicus, libertus Livii Salinatoris, ejusque liberorum institutor, primus Romanorum fabulam docuit a. U. C. 514. 67. *ignave.* S. Cr. *humiliter et rustice.* 68. *Jove* etc. Sch. vet.: *Jove irato fit, ut homines errent ac delirent.* 69. *Laevi* etiam collat. Sax. ap. Gesn. Haec nomina saepe mixta: vid. San. 70. *plagosum.* S. Cr.: *plagas inferre gaudentem.* 71. Cr.: *Orbilius* grammaticus post militiam quinquagenarius rediit ad intermissa litterarum studia, Romaeque docuit, majore fama propter acerbitatem in antisophistas et discipulos, auctore Suetonio (de illustr. gramm. c. 9.), quam emolumento. Ciceronis aetate vixit, atque ad annos prope C. pervenit, amissa rerum omnium memoria; unde Bibaculus poëta:

Orbilius ubinam est litterarum oblivio?

Cf. Suet. l. l. et Nostrum Sat. 1, 10, 75. 75. *ducit*, producit, commendat, ut recte Baxt. secundum Scholl., cui verbo cognatum *tradere*, quod idem significat. Senec. Controv. 3. praef.: *Pronunciatio, quae histrionem posset producere*, etc. 79. Cr.: Titus Quintius Atta, Atellanarum et Togatarum scriptor, mortuus est Romae C. Mario et M. Aquilio conss. a. U. C. 652. Cic. pro Sext. 51, Gell. 7, 9, Fest. Isidor. 80. *Fabula.* Sch. Cr.: *id est in scenam recepta sit, quae floribus et croco spargitur.* Lucret. 2, 214, Ovid. A. A. 1, 104, Plin. 21, 6. 82. S. Cr.: *gravis, compositus. doctus, peritus actionis.* Nobilissimi histriones, Ciceronis aequales. De Aesopo, tragico actore, cf. Clav. Cic., de Roscio, et eximio artifice et viro bono, vid. Cic. orat. pro Quinct. 25, 78, etc. 85. *perdenda.* S. Cr.: *omittenda, oblivioni tradenda.* 86. *Saliare.* Quod, a Numa scriptum, cantabant Salii, Martis sacerdotes, in celebritatem illius diei, quo ancile de coelo cecidisse credebatur. Cf. Od. 1, 36, 12; 37, 2; Liv. 1, 20; Dion. Halicarn. 2; Plut. Num. 13; Zell. 92. *Viritim.* S. Cr. *per singulos viros.* Ut nemo sit, quin legat. 95. *vitium*, delicias, luxuriam. 97. Suavius, qui libri: *vultum picta.* 98. *tibicin.* Cr.: Ap. Athenienses tanti fuere tibicines ludique ceteri, ut ex publico curatores haberent (ἀστυνόμους), οἷς ἔμελεν, inquit Suidas, *περί τε τῶν αὐλητρίδων καὶ ψαλτριῶν καὶ κοπρολόγων* (scurrarum), quorum

in Piraeo erant 5, et in urbe totidem. 114. *abrotonum* (Stabwurzel) herba magni usus in re medica. Vid. Dioscorid., Plin. 21, 10. 115. Argutasse Bentlejum ait vir doctus, cum reposuerit *melicorum* et *melici*. Ergo quos descriptos verbis *qui di-dicit* (dare abrotonum) modo induxerit poëta, eosdem proprio suo nomine appellatos denuo in partes vocari arbitrabimur? Minime, sed laudemus Bentleji conjecturam cum Sanadane, Marklando Epist. crit. p. 84., Wakefieldio, et ad Ommerenium Eichstadio, qui similiter medicos gubernatores et musicos conjunctos esse monet apud Persium, Nostri in multis imitatorem, Sat. 5, 95 — 100. In eandem rem ipse Bentl. laudaverat Cic. de Div. 2, 3, Boëth. de Consol. philos. 2, 6, Dionem Chrysost. Orat. 10. p. 148. Quod Gesn. professionis nomen non putabat *Melicus*, falsum eum esse monet Eichstad. l. l., cum legatur ap. Plin. 7, 24. p. 42. et c. 57. p. 94. ed. Paris.: *Simonides melicus*, et similiter *organici* dicat Lucret. 2, 412. 122. *incogitat*. ἐπινοεῖ, ἐπιβȣλεύει. Lamb., H. Steph. diatr. p. 45. 123. *siliquis*. S. Cr.: *leguminibus*. Pars pro toto. Sat. 2, 1, 74. *pane secundo*. Idem: *non siligineo*, *non primo*, *non postremo*, *sed dispensatorio*. 124. *piger*. imbellis. Interpungendum, ut in aliis edd.: — *urbi*, *Si* — *iuvari*. *Os* etc. Qui ad seqq. refert verba *Si das* — *juvari*, eum parvi aestimare necesse est ea, quae ibi commemorantur, praecepta morum, historiam, liberalitatem. 127. *jam nunc*, jam tum, qua potestate *nunc* passim legitur. Vide nos ad tragoed. Octav. 505 etc.

131. *solatur*. S. Cr.: *praeceptis philosophicis*. 133. *preces*. hymnos, paeanas, aliaque carmina festis diebus in honorem deorum cantari solita, velut Nostri carmen seculare, Od. 1, 21, Catull. 34. 136. *Avertit morbos*. Cr.: Hinc ςίχος ἀποτροπαῖος dictus. 144. *Genium*. Sch. Cr.: *deum naturae*. Vir mirandae eruditionis, Creuzerus, l. l. ad Od. 3, 17, 14. ita scribit: Der Sinn, in welchem ein Mensch handelt, die Gewohnheit seines Lebens, die Kraft, womit er, wenn es gilt, thätig ist, das Alles hieſs, nach altem Glauben, sein Genius. Er heiſst der Begleiter des Lebens (ὀπαδός, oder συνοπαδός, Iamblich. vit. Pyth. p. 5. Kust.), und in wie fern er die Seele zum Höheren leitet, des Lebens Mystagog (μυσταγωγὸς τȣ͂ βίȣ, Menander bei Ammian. Marcellin. 21, 14.). Er wird auch wohl der Gott

der menschl. Natur (naturae deus humanae, Horat. Epist. 2, 2, 188) genannt; und das Gestirn, in welchem der Mensch geboren worden, und unter dessen Einfluſs er stehet, ist doch wieder unter die Leitung des Genius gestellt (ibid.) Ihn also zu gewinnen und zum Freund zu behalten, war eine Hauptsorge des Lebens; ihn, wenn er sich verfinsterte, zu versöhnen und zu erheitern, ein Hauptgeschäft. Nach der Unbestimmtheit, die diesem Theil des Volksglaubens eigen ist, nehmen Einige Einen Genius als Vorsteher jedes Menschen an, der bald hell, bald dunkel, bald weiſs, bald schwarz sey (wie Horat. l. l.); Andere zwei, einen guten und einen bösen, etc. *memorem brevis aevi.* Cr.: qui facit homines vitae brevitatis memores. Sic od. 13. lib. 1.:

Impressit memorem dente labris notam.

Admonet autem vitae brevis, qui ipse mortalis est: vid. 2, 188. Mortalis mortales hortatur, ut vita fruantur, quod vulgo vocatur *Genio indulgere, Genium placare* (A. P. 210), tanquam iratum tempore brevi non utentibus. 145. Fest.: *Fescennini versus, qui canebantur in nuptiis, ex urbe Fescennio* (Plin. H. N. 3, 5.) *dicuntur allati; sive ideo dicti, quia fascinum putabantur arcere.* Cf. interpp. ad Liv. 7, 2. et Plin. 15, 22. 153. *malo.* *probroso*, quod fuste puniri jubent XII. tabulae. Cf. Sat. 2, 1, 81 et ibi H. 158. *numerus Saturnius.* Vidd. metrici. Fest. v. Saturnus: *Versus quoque*, inquit, *antiquissimi, quibus Faunus fata cecinisse hominibus dicitur, Saturnii appellantur, quibus et a Naevio bellum Punicum scriptum est, et a multis aliis plura composita sunt. — Talis numerus est:*

Dabunt malum Metelli Naevio poëtae.

158. *grave virus.* Sch. Cr.: *morum rusticitatem et carminum.* Pertinet etiam ad venenatos aculeos Fescenninorum.

159. *Munditiae.* S. Cr.: *artes liberales assiduo studio excultae.* Elegantia doctrinae. 163. Auctores Graecorum tragoediae, quorum Thespis mortuus est a. U. C. 233, sive ante Chr. 513., Aeschylus a. U. C. 279 (ante Chr. 471.), denique Sophocles a. U. C. 354. (ante Chr. 388.). 171. *Quo pacto.* Quam male, quam diffuse et loquaciter, quam sine arte. Cf. 174, A. P. 270 seqq. et de vitiis Latinae comoediae Quinctil. 10, 1.

172. Fabius Dossennus Comicus, cujus mentio est apud Plinium et Senecam. Atellanarum scriptorem dicit Sch. Cr.

174. Cr. Quam dissolutus et incurius sit. 178. Sic interpung.: — *instat: Sic* etc.: nam verbis *Sic* etc. ratio redditur praecedentium. 179. *Sic leve.* Tam leve, adeo leve; tam levi momento animus scriptoris huc vel illuc impellitur.

180. *Valeat* etc. Sic vertit San.: Pour moi, je renonce au métier, si pour une chose de pur divertissement il faut faire dépendre le bonheur et le malheur de ma vie des applaudissemens ou des mépris de tout un peuple. 185. Sch. Cr.: h. e. *si equestris dignitas* (ordo equester in quatuordecim) *obmurmurando studium populi sibi displicere ostendat, statim ad arma conclamat populus* (plebs), *carminaque removenda, et alios ludos producendos.* Cf. Terent. prolog. Hecyr. 32. et ibi Don., Bentl. ad A. P. 113. 190. Vet. Sch. *Dum populo bellorum simulacrum monstratur, et ad postremum pompa ducitur, triumphalis.* Sch. Cr.: *dum pyrrhicha populus delectatur. fugiunt.* celeriter transeunt. Alibi hunc usum verbi *fugere* illustravi. Cf. 192. De re vid. Cic. Epist. 7, 1., ut monet Zell. *Esseda.* S. Cr.: *Vehicula captivarum, pilenta matronarum, sicut petorrida* (quae vox Gallica, secundum Fest.) *famularum.* Cf. Clav. Cic. 195. Camelopardalis (Giraffe). Plin. 8, 18, etc. 195. Rarus elephas albus, cujus hodieque, inquit Gesn., in titulis suis Siamensium tyrannus glorietur. 196. *Converterit* soloecum, quia praecessit *foret.* Est cum dormitat bonus Bentl. 199. Graeci: ὄνῳ τις ἔλεγε μῦθον· ὁ δὲ τὰ ὦτα ἐκίνει. 202. S. Cr.: *Garganus mons est Apuliae.* 203. *artes*, τέχνας, opera artis, signa, statuae, vasa aenea et alia id genus, quae portabantur in pompis theatralibus. Sic *artes* etiam alibi dicitur apud Nostrum, sed jam non succurrit quo loco. Quanquam sic et *artibus* accipiam 242. 205. *conc. d. l.* S. Cr.: *plausus datur, priusquam aliquid dicatur.* 207. *violas.* ianthina vestis, purpurea. Plin. 21, 6. 216. *munus Ap. d.* Cr.: bibliothecam te auctore aedificatam et Apollini Palatino consecratam. Ovid. Trist. 3, 1, 63; Suet. Octav. 29. 220. *Ut* etc. proverbium. 225. *tenui.* Cf. 76. 227. *commodus.* Cr: humanus, liberalis.

230. *Aedituos* μεταφορικῶς dictum pro poëtis, tanquam templi Virtutis custodibus. 233. Plures fuerunt Choerili. Qui

Alexandrum M. comitabatur, ejus nominis poëta vapulat etiam Aristoteli et Curtio. Cf. A. P. 357. 234. *Numisma* (— — *v*) metro refragatur. 239. *Apellem*, Coum, pictorem. Cf. Zell.

240. *Lysippo*, statuario, Sicyone oriundo. De utroque artifice, praesertim de Apelle, passim Plin. in H. N. 242. *videndis*. visu judicandis. *artibus*. Vid. ad 203. 244. Sch. Cr.: *Boeoti hebetes sunt habiti, quasi* βοῶν ὦτα ἔχοντες. (Vid. adag. Boeoticum ingenium). 247. De *Virgilio* nota omnia. De *Vario* vid. ad Sat. 1, 5, 40. 255. Templum Jani clausum ab Augusto a. U. C. 744. Vid. Heyn. ad Virg. Aen. 7, 607.

257. *Sed* etc. Suet. Octav. 89.: Recitantes et benigne et patienter audivit; — componi tamen aliquid de se nisi et serio et a praestantissimis offendebatur, admonebatque praetores, ne paterentur nomen suum commissionibus obsolefieri.

260. Stultam sedulitatem in diligendo aliquo et laudando molestiam pro laudibus ait parere, praesertim si versibus et arte se commendare muneraque elicere studeat: nam quidquid insulsum et deridendum facilius animos hominum malignorum subire atque edisci et ubique repeti, quam quod probetur, itaque fieri, ut ipse vir magnus propter ineptum laudatorem derideatur. 265. *proponi*. S. Cr.: *in publico poni fictus ex cera*. 267. *pingui*. crasso insulsoque. Cr. 267. *una* etc. S. Cr.: *in eodem enim libro est scriptoris nomen, et ejus, qui describitur, ut in Virgilio Aeneas, in Homero Ulysses*.

268. *aperta*. Ne clausa quidem; quod ad contemtum pertinet. 269. *vicum*. Tuscum, ubi Vertumnus erat, inquit Cr., emendis vendendisque mercibus praeses deus.

Epist. 2, 2, 1. Julius Florus quis fuerit, incertum est. Vid. Sanad. Tiberium comitatus est, cum in Orientem proficisceretur a. U. C. 731. 2. *natum Tibure vel Gabiis*. Cr.: externum, tibi incognitum. 4. Id.: Commendatio servi a colore, sano et integro nec deformi corpore. 7. *Litteralis* etc. ut possit esse ἀναγνωστής. Multos servos liberaliter institutos novimus, Terentium, Hyginum, Phaedrum, alios. 10. Fidem amittit, qui plus promisit, quam praestat. Sed talis ego non sum, neque opus mihi est hunc servum vendi: nam nihil me urget etc. 12. *meo sum pauper in aere*. S. Cr.: *nihil alicui quidquam debeo*. Locutio, nisi fallor, proverbialis. 14. *cessa-*

vit. Extenuatio facti, quasi erro tantum fuerit, non fugitivus. Sed statim aperte etiam *fugam* dicit. 15. *habenae.* Ulpian. l. 1. §. 33. ff. de SC. Silan., laudante Gesn.: *Impuberes — terreri tantum solent, et habena vel ferula caedi.* S. Cr.: *In media domo* (Rom.) *a gradibus ad timorem servis incutiendum habenae pendebant.* 17. Hic apodosis incipit, ut monet Eichstad. ad Ommeren. 18. *lex.* S. Cr.: *conditio expressa: est enim fugitivus.* 26. Id.: *Hoc accidit eo bello, quod gessit Lucullus cum Mithridate, rege Ponti; cujus milites primum, necessitate compulsi, coeperunt praedari et viatica parare; sed ea, nocte quadam dormientes lassi, omnia perdiderunt: quare, velut furibundi, expugnarunt quoddam praesidium, ubi erant thesauri Mithridatis.* 30. *Praesidium.* Appian. in Mithridaticis ap. Cr.: *Tigranocerta* capta ingenti praeda ditavit exercitum (Luculli) etc. Quod praesidium Nisibin vocat Dio 35. circa fin.

34. *praetor.* dux, Lucullus. Vid. Clav. Cic. 40. *zonam.* Gell. 15, 12.: *In zonis pecuniam deferebant veteres.* 41. Jam ei militi se comparat, per ridiculum. 45. *Academi.* Qui porticum Athenis construxit, unde Academia dicta est. *silvas.* prope porticum. Sch. Cr. *Jucunde dicit,* (Academicos) *in silva quaerere verum, qui ita quaerunt, ut id negent inveniri posse* etc.

53. *cicutae.* Valde refrigerantes, ut auctor est Plin. 25, 13. Ergo, inquit Gesn., aestum etiam illum et fervorem, quo poëtae calescunt, domare potest. Pers. 5, 145.:

—— calido sub pectore mascula bilis
Intumuit, quam non extinxerit urna cicutae.

59. *Carmine.* lyrico. Cf. 1, 19, 23 seqq. 60. Bion hic secundum Acronem et Sch. Cr. fuit sophista Borysthenites, non in homines tantum, sed etiam in deos impius, ut quos in ulciscendis hominibus irriserit, Plutarcho teste de vindicta numinis, eosque nihil esse dixerit, ut habet Diog. Laërt. 4, 52, ubi vid. Meibom. *sale nigro.* S. Cr.: *maledicentia.*

65. Cf. Sat. 2, 6, 23 seqq. 70. *humane commoda.* S. Cr.: *probe brevia.* Ironia. 72. *gerulis.* Id. Sch.: *qui portant necessaria ad fabricam.* 81. *vacuas.* non populosas, otiosas. Talis, quamvis bene praeparatus, tamen non semper scribit: quomodo ego scribam, tot rebus impeditus? 82. *insenuitque.*

S. Cr.: *impalluit, quasi senex effectus.* 86. *digner.* Id.: *dignum arbitrer.* 87. *consulti.* ICti. *rhetor.* orator, ut qui Graccho compararetur, *ut alter* etc. Supple: ita comparatus, ut fratrem laudaret semper, et ab eo invicem laudaretur. 90.

Quî minus argutos vexat furor iste poëtas?

Quid hoc sibi vult? Num hoc quaerit Hor., quomodo fiat, ut iste furor minus vexet poëtas? Non potest: nam eâdem illos insania affectos dicit, ut ex sequentibus intelligitur. An igitur scribendum *vexet*? Vel hoc faciendum, vel, quod malim, interpunctione illustrandus locus, ut sic scribatur:

Gracchus ut hic illi foret, hic ut Mucius illi:
Quî minus? Argutos etc.

Ironice dictum *qui minus?* quomodo, seu cur, minus aliquid quam Gracchus et Mucius? 91. seqq. Non melius haec distincta, si quid ego sentio. Sic legendum esse arbitror:

—— *Mirabile visu*
Caelatumque novem Musis opus, adspice primum,
Quanto cum fastu, quanto molimine, circum-
Spectemus vacuam Romanis vatibus aedem;
Mox etiam etc.

Aedem Palatinam dicit, eamque recte vocat opus mirabile et a Musis caelatum; id quod vidit etiam Bentlejus. Primum igitur Florum adspicere jubet, quam superbe atque ambitiose ipse et nescio quis poëta elegiacus cirumspectent mirandam istam aedem, quam poëtis Romanis vacuam fecerit, h. e. aperuerit seu destinaverit, Augustus; deinde etiam, si vacet, sequi et audire, quid uterque velit, qualibusque se blanditiis invicem demulceant. 94. *vacuam.* Vid. not. praegressa, et cf. interrpp. ad. Suet. Oct. 29. 97. H. e. par pari referimus. Sch. Cr.: *Falsis laudibus nos deludimus, — in quo quasi cum hostibus Samnitibus, ut olim Romani, pugnamus usque ad noctem, nosque consumimus. Ennius:*

Bellum aequis manibus nox intempesta diremit.

98. *lento. diuturno. ad lumina prima.* Sat. 2, 7, 33. 101. *Mimnermum laudat tanquam primum in elegis scribendis. Alii Callima-*

chum ceteris praeferebant. 101. *optivo.* prout ipse optat. 104. *mente recepta.* S. Cr.: *ad me rediens, quia vates, dum scribunt carmina, insanire feruntur.* 114. h. e. et quamvis adhuc domi sunt penes me, tanquam Vestales, quas prodire in publicum nisi certis diebus nefas erat. Quamvis praeter ipsum nemo legat sua carmina, tamen verus poëta sedulo emendabit.

115. *bonus.* benevolus, ut qui ista eruat populi in usum. 117. Vid. de utroque Clav. Cic. vv. M. Cato Censorius et M. Cethegus. Cf. A. P. 50. 120. *Hic.* talis poëta.

125. *movetur.* saltat, mimus. 126 — 128. *Praetulerim — ringi.* Verba poëtae, limam adhibere nolentis. *Ringi* proprie canum est, monente Sch. Cr., ut *ridere* hominum. Sed hic, inquit Cr., irasci est stomacharique, quod res ex voto non succedat, etc. Argis etc. Id.: Ex Aristotele de mirabilibus auscultationibus initio habemus, tale quid Abydi contigisse.

151. *Audieras* etc. Ironia. 156. *nempe ruberes.* Concedo, tibi erubescendum fore, nisi divitias cupidissime appeteres.

158. De emtione per aes et libram, simul et de mancipatione usicapioneque, Boëthius in Topic. Cic. et Budaeus in Pandect. Vid. etiam Clav. Cic. vv. Mancipium et Usucapio.

161. Concinnius *daturas.* Ad sensum nihil interest, utro modo legas. 175. Rectum *Sic.* Saepissime *Si*, *Sed*, *Sic* confusa in libris. 180. *Tyrrhena sigilla.* Sch. Cr.: *Tusca: nam Italorum Tusci primi de marmore sigilla fecerunt.* Etiam fictilia, vel ex cupro aurato, ut et vasa. Res nota. 181. *Gaetulo. Mauro: significat enim purpuram Girbitanam.* 182. Concinnitatis causa recipiendum *curet* cum Bentlejo aliisque. 184. *Herodis palmetis.* Juxta Hierichuntem uberrimis. Strab. 16. p. 525.

187. *Genius.* 1, 144. 193. *Scire volam.* Cr. experiar vivendo. 197. Sch. Cr.: h. e. *ut pueri* (quibus tum ludus dabatur) *intenti ludo hilariter et jucunde his feriis utuntur* etc. *Quinquatres dies festi in honorem Minervae* etc. 199. *domus* vel *domo.* Minime malum *modo*, de quo Gesn. cogitabat, quae permutari docet Burm. ad Ovid. Art. 1, 361. 201. *Aquilone.* Ut qui in Africam Indiamque divitem naviget mercator. 208. *sagae.* Fest. in Praesagire secundum Cic. de Div. 1, 31.: *Sagae*, inquit, *dictae anus, quia multa sciunt.* (*scire volunt*, Cic. l. l.) Hinc veneficae et magae. 209. Vet. Sch.: *Lemures, umbras*

vagantes hominum ante diem mortuorum etc. *port. Thessala.* magarum Thessalarum. 213. *peritis.* vivendi. 214. Comparant notum epigramma Sardanapali regis ap. Athen. l. 12. Vid. Lamb.

Art. poët. 1. seqq. Figura similis hieroglyphicis, vel iis, quas Arabicas hodie appellant (Arabesken), quarum quidem origo ab illis repetenda mihi videtur. Vidd. Zoëga de usu Obelisc. p. 214, 302. seqq., Böttiger in libro germ.: Andeutungen über die Archaeologie, 1. Abtheil. p. 19. 6. *Pisones.* L. Calpurn. Piso, qui consul fuit a. U. C. 739, et ejus filii duo, poëseos ac litterarum omnes studiosi, praesertim pater, de quo Vellej. 2, 98.: *Hoc omnibus sentiendum ac praedicandum est, esse ejus mores vigore ac lenitate mixtissimos* etc. Cf. Ruhnk. ad eum locum, et quos laudat, inprimis Tacit. Ann. 6, 10. cum not. Lipsii, et Senec. epist. 83. Ejus filiorumque nominibus opus de arte poëtica hunc nostrum inscripsisse, mirum non est; nec quidquam certi vel scimus hodie vel scire etiam cupiemus, si quidem nimis ingeniosi curiosique esse nolumus, de causa aliqua peculiari, quae eum ad id faciendum impulerit, cum nihil legatur in hac epistola, quod ad solos Pisones pertinere videatur, omniaque faciant ad artem, nemini erudito non carissimam, praeceptis exemplisque aptissimis illustrandam. 19. *Et.* Etiam. 20. *quid hoc.* quid hoc sibi vult, quid eo opus est, si etc. Sch. Cr.: *Naufragi ad misericordiam commovendam casus suos in tabula depingi faciebant* etc.

32. Id.: *Aemilius* (pro Aemilianus) *ludus dicebatur locus non procul a circo, ubi Aemilius quidam gladiatores suos habuit* etc.

40. *potenter.* Id.: *pro sua potentia, quantum possit ferre.* 42. *haud ego fallor.* Confidentius dictum, nec more Horatii. Quare vulgatum *aut* retineo. Sat. 2, 5, 59. ex nostra emendatione:

> O Laërtiade, quidquid dicam, *aut* erit, *aut* non
> Divinare etiam magnus mihi donat Apollo.

Et sic passim. 46. Non hunc versum post sequentem ponendum censuit Bentl., sed ante praecedentem vidit inserendum esse. Et quis, quaeso, est, qui hoc non probet praeter Feam, ultro coecutientem? Apud quem ut haec leguntur, quid amare, quid spernere poëta jubeatur, nescias; ut leguntur ap. Bentl. et ejus asseclas, aliud verbum amare, h. e.

eligere, jubetur, aliud spernere, ad regulas elocutionis, quae fuse exponuntur in sequentibus. Nihil profecto planius. Cf. Epist. 1, 14, 34., qui versus itidem trajectus est, similiterque etiam alibi lapsi sunt descriptores. Vid. Gesn. ad h. l.

50. *Cethegis.* Epist. 2, 2, 117. Lucan. 2, 543.: *Exsertique manus vesana Cethegi*, ad quem locum Schol. Mediolanensis scriptus ap. Baxt.: *Exsertus est, qui manum et humerum habet nudatum. Ideo cinctuti* (dicuntur), *quod loco tunicae cinctum, h. e. campestre* (Epist. 1, 11, 18), *vel subligaculum gestarent.* 50. *Et.* Etiam. Et pure latina fingere licebit cum judicio, et a graecis derivata, *ut verbi gratia*, inquit Sch. Cr., *κύλικα dicunt Graeci, nos calicem* etc. 54. Vid. ad Epist. 2, 1, 58 sequ.

55. *Varioque.* ib. ad 247. 56. *Catonis.* ib. 2, 2, 117. *Enni.* ib. 2, 1, 50. 59. *praesente nota.* S. Cr.: *praesentis temporis charactere. Tracta metaphora a nummis, quia nummi in nova fusura juvant inopiam.* 60. Cf. Hom. Il. Z, 146. 62. In carmine de Jud. Dom. c. 8. v. 227. legendum metri causa: *Hic abies — nigra.* 63. Vid. not. sequ. 65. Si Corn. Gallus, si Martian. Capella regulas aut ignorarunt, aut neglexerunt, quid id ad Nostrum? U litteram in *palus*, vocabulo generis fem., porrectam esse, patet ex obliquis ejus casibus, in quibus ea vocalis producitur. Fac corripi casu primo, et dicendum tibi erit ἀναλογικῶς, τῷ u deproperato, *paludis*, ut *pecudis*. Longe alia ratio τȣ *glomere* ap. Lucret. et verbi *Italia* ap. Maronem, de quibus Fea; neque vel Quinctiliani ab eo laudatus locus huc facit, vel grammatici audiendi sunt, secundum corrupta jam tum exemplaria ita haec laudantes, ut nunc leguntur. Rectissime Gesn.: *sterilisque palus diu.* Sic plane Lucret. 5, 7: Nam *si*, ut etc., Virg. Aen. 3, 211: Insul*ae* Ionio etc. Eclog. 8, 108: Credimus, an *qui* amant etc. Ovid. Met. 5, 625: Et bis io Arethus*a*, io etc.; denique ipse Noster Od. 3, 14, 11: expertae, ma*le* ominatis; quorum similia plura videsis ap. Bentl. Sat. 2, 2, 28, nos ad Plaut. Amph. 341. Sed quinam istius fons erroris? inquiat quispiam. Nempe inscientia librariorum, qui hiatu perperam offensi, dum vitio, quod nullum esset, liberare student poëtam, macula cum vera adsperserunt. Ceterum Sch. Cr.: *Divus Augustus duas res divinas fecit, ut Pomtinam paludem exsiccaret* (de quo Jul. Caesar cogitaverat,

teste Suet. Caes. 44.) *et ad mare meatum habere cogeret, ut post et arari posset; deinde portum Lucrinum muniret*, de quo *Maro:*

—— Lucrinoque addita claustra,
Atque indignatum magnis stridoribus aequor.

Cf. Sat. 1, 5, 4; 2, 4, 32. 75. *Versibus* etc. hexametris heroïcis et pentametris alternantibus. 77. Late patet usus metri elegiaci, praesertim apud Graecos, quorum Theognis, Tyrtaeus, Callimachus, Theocritus, innumerique et cujusvis generis epigrammatarii eo sunt usi; Latinorum autem inprimis Catullus, elegiaci tres, et Martialis. 77. *exiguos*, leves, si quis comparet cum carminibus epicis, praesertim Homeri.

79. *Archilochum.* Sat. 2, 3, 11. 81. *populares vincentem strepitus.* Quia *insignes numerorum iambicorum percussiones*, ut ait Cic. de Orat. 3, *eorumque celeritas acumen soni gignit*, quo facilius audiuntur, judice Aristotele. Cf. San. 83. *fidibus.* Pindari et lyricorum. 89. *privatis.* quibus privati homines utantur. 90. *Thyestae.* fratris Atrei. Vid. Senecae fabulam et mythologos. 94. *Chremes.* Apud Terent. Heaut. 95. Delenda interpunctio post *pedestri.* Vid. Bentl. Telephus et Peleus, personae tragicae, opponuntur comicae Chremetis. De Telepho, cui ab se vulnerato Achilles medicatus est, vide Apollod. 3, 9 §. 1. et Hygin. fab. 99. Peleus, cum Phocum fratrem interfecisset, a patre in exilium pulsus est. Vidd. Ovid. Met. 11, 267 seqq. Apollod. 3, 11 §. 6. 114. Rectum *divusne.* A deis heroibusque ad homines poëta descendens, quid quosque deceat in scena, docet. Deos ab heroibus et supra distinguit 83., et infra 227; cf. 191.; diversasque earum naturas esse, vel ex hodie superstitibus artis monumentis constat, de quibus vid. Winkelmannus. Quid ad hos servuli (*Davus* et, si diis placet, nescio quis *Heros* ap. vet. Schol.), quorum si quae est, ut sane est, in fabulis dissimilitudo, tamen ea res ad solam prope comoediam pertinet, cum hic de dramate generatim dicatur, maximeque de tragoedia, ut potiore. Cf. Sat. 2, 5, 91. Nec magna tantum personarum morumque discrimina sectatur Flaccus, sed, quod ipso dignius est, ea inprimis probe discerni jubet, quae propter vicinitatem facile misceantur, ut matrem et

nutricem, mulieres natu majores, Colchum et Assyrium barbaros, Thebanum et Argivum Graecos, quorum non major, quam deorum et heroum, differentia est. 116. Rectum *potens*, nobilis, florens opibus, cui opponitur sedulitas, sive servilis diligentia assiduitasque nutricis. 120. *reponis*. denuo ponis in libro tuo, toties ab aliis celebratum. 121. *Impiger* etc. ut ap. Homerum. 123. *Medea* etc. ut, verbi causa, in Euripidis et Senecae fabulis cognominibus. 123. *flebilis* etc. quae deflet occisum a marito Athamante filium. 123. *Ixion*. Junoni insidiatus. *Io*. Vid. Aeschyli Prometheus vinctus. *Orestes*. in tragoedia Euripidea etc. 128. *communia*. ab aliis antea tractata, publicam materiem, ut ait 131. 129. *Iliacum carmen*. Homeri Iliadem. Si autem *deducis*, cur non *proferas*, sed *proferres*? Sane hoc est, quod ajunt, colaphum infringere Prisciano. Corruptus locus est, quem restituas legendo

Rectius Iliacum *deduxes* carmen in actus,
Quam *sic* proferres etc.

Deduxes, deduxisses, ut *erepsemus*, *evasti*, *summosses* apud Nostrum, *decessemus*, *decressent* ap. Cic., *exstinxem* ap. Virg., similia apud Plautum et alios. *Sic*, sic temere, sic male, ut ap. Terent. Heaut. 3, 1, 49. 131. *Publica mat*. Vid. not. ad 128. *privati j. e.* Vet. Sch.: *fiet quasi tua*. 132. *vilem*. tanquam parvi pretii, ut quem quisque percurrere possit, dudum ab aliis apertum. *patulum*. omnibus patentem. Vide not. ad 136.

134. *nec desilies* etc. Ut Aesopica illa capra, inquit Baxt., quae temere in puteum desiluit. Ejusmodi inprimis angustias mihi dicere videtur, cum in alterum genus poëseos transferre imitator studet, quod alterius proprium est, velut cum varias res gestas epici carminis in unum drama constipat, scilicet ut oculos spectatorum multitudine rerum alliciat, quos gravitate unius facti praeclari pondereque sententiarum capere se posse propter imbellicitatem ingenii desperat; unde fit saepissime, ut ulterius ei progrediendum sit, quam lex operis permittit. 136. *scriptor Cyclius*. Cf. Gesn. ad h. l. et Schotti Observatt. hum. 2, 1. 136. *sic*. S. Cr.: *nimis elatis verbis*.

137. Simeo Bosius putabat significari primum versum ex parva Iliade

Ἴλιον ἀείδω καὶ Δαρδανίην εὔπωλον.

139. Leg.: *Parturiunt* (*vel Parturient*) *montes? nascetur rid. m.* Vid. ad Sat. 2, 6, 48. 143. Non deterius ex meliore, sed melius ex deteriore dare studet, h. e. graviora ac splendidiora post leve minimeque ambitiosum principium.

145. *Antiphaten.* regem Laestrygonum. Vide Odyss. et mythologos, ut et de Scylla, Cyclope et Charybdi: nam ejusmodi res tritissimas explicare nec vacat, neque hujus loci esse videtur. 146. Antimachum ex obliquo taxari putat Sch. Cr. propterea quod narraturus reditum Diomedis a Troja in Graeciam exorsus sit a morte Meleagri, qui patruus ejus fuit. Vide a Schellenbergio, viro doctissimo, collecta fragmenta Antimachi. 147. *ovo.* Ledae. In proverbium hoc abiit. 151. *remiscet.* Sch. Cr.: *commiscet, commutatione praepositionis, ut: uteroque recusso pro concusso, et ap. poëtam: si non veris falsa remisces.* 154. *Si pl. eges*, si eo tibi opus est, ut est quidem: Cf. 451 sequ. 155. Bentl. ad Terent. Andr. 951.: Alius, inquit, est Actor, alius *Cantor.* Actores in hac Andria primarum et secundarum partium Ambivius et Atilius erant. Tertiarum partium actor, utpote ignobilis, nusquam memoratur. Cantor autem Flaccus Claudii filius fuit, qui tibiis paribus canebat, dextris et sinistris. Ergo cum actores omnes ex scena exirent, Cantoris erat, depositis ex ore tibiis, PLAUDITE insonare. 159. *Signat humum.* Vestigio. 164, seqq. Similia horum habentur ap. Aristotelem in libello περὶ ποιητικῆς et Rhet. 2. Vid. Lamb. 184. *facundia.* servuli, vel nuncii. *praesens.* potens, efficax, et quae sit instar rei gestae. Sat. 2, 2, 41.

186. *exta.* filiorum Thyestae fratris. Vid. Senecae Thyest. 641 seqq. 193. *Actoris.* Non spectatoris tantum otiosi, sed viri agilis, cum loquitur, neque inter actus aliena intercinentis. Sunt autem loquentis partis κορυφαίου, ut notum est. Insignes hac laude chori Aeschyli et Sophoclis, Euripidis et inter Latinos Senecae minus probati. 195. *conducat.* S. Cr.: *prosit.* 196. Imo *boni* sunt mites et probi, quibus faveas et consilieris, tanquam amicus amicis. Specta confidentiam Bentlejo turpem errorem imputantis, quod *bonis* ita acceperit, ut nulla non pagina accipitur ap. Cic. et optimum quemque latinae linguae auctorem! *Tantaene animis coelestibus irae?*

197. *peccare timentes.* Velut Phaedra ap. Eur. Hipp. 365 — 424,

Clytaemnestra ap. Senecam Agam. 339 seqq. *Tumentes* non multum distant ab *iratis*. 198. *brevis*. non in noctem productae. 202. *Tibia*. Vide Plin. 16, 36, ibique interpp., item Salmasii Exercitatt. Plinianas pagg. 84 seqq. etc. Sch. Cr.: *Prius tibia non erat ambitiosa, ut Varro in tertio Disciplinarum ad Marcellum de lingua lat. quatuor foraminum fuisse tibias apud antiquos ait, et se ipsum in Marsyae templo eas vidisse refert*. Cf. Ovid. Fast. 6, 697 seqq. *orichalco*. Plin. 34, 2.: *Orichalcum*, inquit, *praecipuam bonitatis admirationem diu obtinuit, nec reperitur longo jam tempore, effoeta tellure*. Genus autem aeris existimat. *Album* dicit Lucret. 6, 1241. 203. *tenuis*. debilis soni. *simplex*. ex uno ligno. 209. *diurno*. coepto a die medio.

210. *Genius*. Epist. 2, 1, 144. 211. *numeris*. Sch. Cr.: *metris*. *modisque*. *musicis*. 213. Ad quingentesimum annum (U. C.), inquit Cr., Livio teste, promiscue ludos populus Rom. spectabat; postea plebs a senatu et equitibus subselliis discreta fuit. P. autem Corn. Scipio Africanus secundum consul post 2. bellum Pun. anno 7. ejus auctor fuit, non sine ingenti invidia. 215. *per pulpita*. S. Cr.: *per tabulas scenae*. *vagus propter gestum*. *vestem*. prolixiorem factam ornatus causa.

216. *severis*. antea, cum tres tantum chordas haberet lyra, dein 7. 217. *tulit*. protulit, attulit in scenam. *eloquium insolitum*. insueta magnificaque verba. Cr.: eloquentia quoque simplex (antea) et moderata facta est insana fanaticaque et oraculis Delphicis non multum absimilis, ita ut non amplius ἐναργής, ut antea, sed frequentibus parabolis et amphiboliis tota esset αἰνιγματώδης. 220. Cr.: Eusebius in Chronicis: Quadragesima, inquit, olympiade in agone certantium τράγος (hircus) praemio datus est, unde Tragoedi nuncupati. Vidd. Heyn. et Voss. ad Tibull. 2, 1, 55, et ad Virg. Georg. 2, 308 seqq. 222. *Incolumi*. non laesa, servata honestate. Nudi, vel pellibus amicti Satyri, comites Bacchi, conveniebant hisce ludis vindemiarum, agebantque antiquitus in ipsis tragoediis, quarum seriis jocularia sua impune admiscebant; sed proficiente arte manserunt tantum in fabulis Graecorum proprie dictis satyricis, quarum una hodie superest, Cyclops Euripidea. Vid. Casaub. de dramate Graecorum Satyrico etc.

232. *moveri*. saltare. Sch. Cr.: *Sunt quaedam sacra, in*

quibus saltant matronae, sicut in sacrificiis matris deûm. 234. *dominantia.* quorum velut usus dominatur, vulgaria. 237. *Davus, Pythias.* Nomina servilia in fabulis Terentii aliisque. Sch. Cr.: *Pythias persona in comoedia Lucilii, quae inducitur per astutias accipere argentum a Simone domino suo in dotem suae filiae.* 239. *dei.* Bacchi, quem instituerat. 243. Rectius *accedet*, ut ante *sequar:* nam opus hoc est, quod poëta se agressurum aliquando promittit. 244. Convertitur sermo ad fabulas praetextatas et togatas: nam superiora valent de palliatis. *Silvani* et *Fauni* dei silvarum, de quibus Plin. H. N. 12, 1, etc.

245. Vetat similes fingi Faunos agrestes hominum urbanorum, qui in foro et triviis versentur, nimisque molliter (*teneris versibus*) jocari eos, ut scurras, ineptum esse ait.

247. *immunda.* obscoena, vel protrita, inelegantia. 249. Descriptio plebeculae, quae talibus vitam sustentabat. Sat. 2, 1, 74.

252. *unde* etc. h. e. unde aliquis seu vulgus iambicis versibus sex pedum imposuit nomen trimetrorum, quia per dipodias eos metiebantur: *non enim*, inquit Sch. Cr., *unus pes iambicus metrum facit, sed duo propter volubilitatem.* Cf. not. ad 81. et metricos. 256. *paterna.* Frustra Slothower. *alterna* legendum conjicit in Actt. Societ. Traject. 3. p. 191. 258. De Attio et Ennio vid. 2, 1, 56; Sat. 1, 10, 53.

259. Apparet, Feam rei metricae prorsus ignarum esse: alioqui non diceret *premi* versus Ennianos iambis 2. et 4. sede positis, quasi non is legitimus ejus pedis locus esset in iambicis senariis, de quibus hic loquitur poëta. Imo rarum ibi iambum reperiri dicit in Attii trimetris, spondeo regnante, et similiter Ennii justo graviores operae celeris aut etiam ignorantiae accusari ab iambo, qui ab iis fere exclusus sit. Hanc veram esse horum verborum sententiam, ex hodie superstitibus Plauti Terentiique comoediis fabulisque Phaedri et veterum Latii poëtarum dramaticorum fragmentis intelligitur. Rectius autem scribas *Hic* et in Attî etc. i. e. his in sedibus, secunda et quarta, quae iamborum propriae sunt, ut dixi. Locus a Fea laudatus, qui locus est Sat. 1, 10, 53., huc non pertinet, cum, quae ibi dicitur, gravitas sit sententiarum argumentorumque, non versuum. 265. Quid attinet, veteres sordes dudum expurgatas denuo ingerere Horatio, et agere

Herculem inversum? Merito explosa est lectio *et omnes*, pro eaque repositum *ut omnes* ex libris scriptis. Vel artis ignoratae vel nimiae festinationis veteres illos arguens Hor. ipse sibi responderat, non quidem unumquemque sentire vitia metrica, et nimiam in hoc genere datam esse veniam poëtis Romanis. At, inquit, idcircone vagandum est et licenter scribendum? Imo, ut putem, i. e. etiamsi putem, omnes homines animadversuros esse mea peccata metrica, itaque vitando ea tutus cantusque tanquam intra limites veniae me continuerim: tamen eo pacto non nisi culpam vitavi, laudem non merui; tantumque abest, ut versus ex regula facti honori sint poëtae, ut prorsus eo nomine indignus existimari debeat, si ne id quidem aut velit, aut possit. Legendum sine controversia prorsus secundum Bentl.:

Idcircone vager scribamque licenter? Ut omnes
Visuros peccata putem mea, tutus et intra
Spem veniae cautus: vitavi denique culpam,
Non laudem merui.

Quam inesse verbis *et omnes — cautus* Fea vult sententiam, nec quisquam ex iis eliciat, et penitus ea sententia abhorret a sequentibus *Vitavi* etc. 270. Vid. ad Epist. 2, 1, 58 et 171.

273. Longe aliter de Plauti jocis judicat minus fastidiosus Cic. de Offic. 1, 29. Sed *non nostrum est tantas componere lites.*

276. *Thespis.* Epist. 2, 1, 163. 279. *Aeschylus.* Vid. ibid.

284. *obticuit.* in Comoedia nova, quorum auctores praecipui fuerunt Menander et Philemon. 292. *Pompilius.* S. Cr.: *I. e. Pisones: ab ipso enim Numa Pompilio originem trahebant: Calpur* (*Calpus* vet. Sch.) *enim filius Numae, a quo Calpurnii Pisones.*

294. Recte *Perfectum* restituit editor Nicensis; sed non ita, ut ipsi placet, accipienda vox, sed quo sensu Cic. Epist ad Q. fratr. 3, 8, dixit *poëma institutum perficere.* Jubet poëta primum carmen, quod facias, si quando luxuriaverit, litura longa atque assidua compescere; deinde, ubi tandem perfectum sive absolutum fuerit, decies id ad unguem examinare, more marmorariorum. Cf. simillimum locum 386 seqq.

297. *Democritus.* Epist. 1, 12, 12. Sch. Cr.: *qui* (Democr.)

dicit non fieri arte, sed natura nasci poëtam. 298. *Non barbam.* Ut faciunt sani homines. 300. *Anticyris.* Sat. 2, 3, 83. 301. Sch. Cr.: *Licino. Nomen tonsoris famati, qui postea dicitur factus senator a Caesare, quod odisset Pompejum; de quo hoc scriptum est epitaphium:*

Marmoreo tumulo Licinus jacet, at Cato nullo,
Pompejus parvo: quis putet esse deos?

302. *Qui purgor bilem.* καθαρτικῷ aliquo φαρμάκῳ; qui euro sanus esse. *horam.* anni partem. 304. *Nil*, οὐδὲν, *non.* Non tanti apud me momenti est, non curo esse poëta.

310. *Rem.* materiam. *Socrat. chartae.* libri philosophorum, qui ex Socratis schola prodierunt. 312. Enumeratio officiorum. 314. *conscripti.* patris conscr., senatoris. 319. *morataque.* in qua mores personarum bene expressi sunt. 320. *nullius veneris.* non elegans, non ornata, omni verborum lenocinio destituta. *pondere.* gravitate verborum. 326 seqq. Scribito secundum Bentl.:

—— diducere. „Dicat
Filius Albini, si de quincunce remota est
Uncia, quid superet.“ Poterat dixisse: *Triens*? „Eu!
Rem poteris servare tuam. — Redit uncia: quid fit?“
Semis. — An, haec etc.

Verba *Dicat* — *superet*, et rursus *Eu!* — *fit* sunt magistri puerum interrogantis. Contra illa *Poteras dixisse Triens?* id est Si poterat puer respondere: Triens, si sciebat, trientem superfore (vid. ad Sat. 2, 6, 48), dicuntur ex Horatii persona. *Superat* minus aptum praegresso *dicat*, et τῷ *Poteras* servato haec item dicere magister videbitur, quod ineptum. Rectius quoque Bentl. secundum 3 codd. Blandin.: *An, haec animos* etc. 330. *aerugo* μεταφορικῶς dicta pro avaritia. 332. *cedro.* Sch. Cr.: *resina cedri. lévi*, levigato, polito. *cupresso.* in arca cupressina. Sch. Cr.: *utrumque odore suo summovet tineas.*

340. Sch. Cr.: *Lamia monstrum est superius habens speciem mulieris, inferne vero desinit in pedes asininos: h. e. caveto ne dicas quod Lamia devoraverit filium, qui de utero ejus postea vivus extractus est.* 341. *Centuriae.* Novem centuriae senatorum.

342. Corn. Nepos in vita Romuli: *Tres equitum centurias*

instituit, quas a suo nomine Ramnenses, a Tito Tatio Tatienses, a Lucumone Luceres appellavit. 345. *Sosiis.* Epist. 1, 20, 2. *Hic.* talis. 353. *Quid ergo est?* Quid faciendum est? quid statuendum? Usitatius *Quid ergo?* ut animadvertit Cr.

354. *scriptor librarius*, qui libros describit. 355. *monitus.* a dictante. Sane rectius: *ut* citharoedus. Saepissime *et* et *ut* confusa.

357. *Choerilus.* Epist. 2, 1, 233. De eo Sch. C. ad h. l.: *Gesta Alexandri describens 7 tantum versus laudabiles fecit. — Cui Alexander fertur dixisse, malle se Thersiten Homeri esse, quam hujus Achillem. Alexander autem pactus cum eo, ut, si bonum faceret versum, aureo numismate donaretur, si malum, colapho feriretur; qui saepius male scribendo colaphis necatus est.* Sed aliter Hor. ipse Epist. 2, 1, 232 seqq. 362. *Si longius adstes* si genuinum esset, significaret: si diutius adstes, quod abhorret a sententia loci. Rectum *abstes.* Vitruv. 9, 4: *sol cum longius absit abstantia quadam.* 371. Messalae. Sat. 1, 10, 27 et Clav. Cic. 371. *Cascellius Aulus.* Vid. etiam Valer. Maxim. 8, 12, 1. 375. *Sardo.* S. Cr.: *Sardinia regio est, ubi mel amarissimum apes conficiunt propter taxum ibi abundantem. papaver.* Semen candidi papaveris tostum cum melle in secunda mensa apponebatur ut auctor est Plin. 18, 8, s. 53. Cf. Epist. 2, 1, 114. 387. *Metii.* Sch. Cr.: *Spurius Metius Tarpa iis temporibus summus criticus fuit, doctus et severus auditor carminum aestimatorque.* 388. *prematur.* Id.: *abscondatur, coërceatur —; ut Cinna suam Smyrnam apud Catullum, quam 9 annos suppressit.* 391. *sacer.* Id.: *Theologus, divinorum carminum* (hymnorum etc.) *scriptor, sacerdos et poëta.* Apollinis vel Oeagri et Calliopes Musae Orpheus dictus filius, de quo vide Aristot. ap. Cic. de Nat. D. 1, 38, Fabric. Biblioth. graec. 1, c. 18. §. 1., Voss. de Poët. graec. c. 2. 4., et inprimis Creuzer. Symb. et Mythol. passim. 394. *Amphion.* Epist. 1, 18, 44.

400. *honos* alienum, quia posteriorem syllabam longam habet. Cf. supra 69. 402. *Tyrtaeus* floruisse putatur circa a. U. C. 72. 403. *sortes.* oracula. 404. *Et vitae monstrata via est.* A Theognide, Phocylide et gnomicis. *regum.* Velut Hieronis Syracusani et Theronis Agrigentini a Pindaro. 405. *ludusque — finis.* Poësis dramatica. 406. *operum.* messis et vindemiae.

412. Diaeta athletarum. Cf. Sch. Cr. etc. 414. Potior no-

bis quoque videtur lectio *Venere et Baccho*. *Qui Pythia cantat tibicen*. Pythaules. Ii quoque certabant in ludis sacris, praesertim Pythiis. 417. *Occupet extr. scab.* Proverbium in tardiores. 419. seqq. Cf. Epist. I, 19, 37 seqq. 423. *artis* etiam Wakef. Cf. Eichstadii commentar. 435. Apage ineptum *prospexisse*. *Prospicere* significat spectare ex intervallo vel loci vel temporis; *Perspicere* est penitus explorare; idque vult poëta.

438. Sch. Cr.: *Quinctilius Varus, poëta Cremonensis, patronus et amicus Horatii*. 439. Sic interpungito: — *negares; Bis terque expertum frustra: delere* etc. 441. Dubium non est, quin perperam Bentl. legendum conjecerit *Et male ter natis* etc. Ceterum id cur ne latinum quidem sit, nullus video. *Versus natos* per metaphoram Bentl. dixit *versus factos*; itaque *ter male natos* eos, quos ter male aliquis fecerit; idque tam latinum est, quam quod maxime. Epist. 2, 1, 233.:

Choerilus, incultis qui versibus et *male natis*
Retulit acceptos, regale nomisma, Philippos.

449. *Aristarchus*. Samothrax et institutor filii Ptolemaei Philometoris, regis Aegyptiorum, celeberrimus criticorum Alexandrinorum, qui annos septuaginta et duo natus diem obiit in Cypro insula, maximeque in expoliendo Homero occupatus fuit, cujus evulgavit probatissimam eo tempore editionem. Vide F. A. Wolfii, viri sagacissimi, Prolegomm. Homer. pagg. 245 seqq. 454. *fanaticus error*. Phreneticum dicit, sive, ut ait Sch. Cr., *lymphatico spiritu agitatum*. *iracunda Diana*. lunaticum, σεληνιακὸν, caduco sive sontico vel sacro morbo laborantem.

464. *deus*. qui mori non posset. 465. *Empedocles*. Epist. I, 12, 20. 465. *frigidus*, ineptus, stultus. 469. *homo*. homo sapiens.

DESCRIPTIO

BREVIS

CODICUM HORATII

MSS., QUOS, LUTETIAE PARISIORUM IN BIBLIOTHECA REGIA SERVATOS, USURPAVIT CLAR. VANDERBURGIUS.

A. Nro. 7900. 1, Terentius cum commentariis. 2, Horatii Odae et Epodi atque Epistolarum liber 1., cum expositione Acronis et notis marginalibus. 3, Lucanus cum commentariis. 4, Juvenalis. 5, Martianus Capella cum notis. Codex membranaceus, olim fratrum Puteanorum (Dupuis), formae majoris quadratae (grand in 4o. ou petit in-folio de forme quarrée), seculi X. Vand., pro consilio suo, Odarum tantum et Epodorum Horatii libros excussit, in quibus epodi 16. versus 27. cum sequentibus et iambi contra Canidiam non leguntur. Numerus foliorum hujus codicis est 155.

B. Nro. 7971. Horatii Odae, Ars poët., Epodi, Carmen sec., Epistolae et Sermones sive Eclogae, cum notis interlin. et marg., in quibus fere Porphyrionem sequitur scriptor, quisquis fuit. Accedit *Annotatio sive digestio carminum praecedentis libri, qualiter scandi debeant.* Codex ejusdem aevi, membran., formae minoris quadratae (petit in-4o.), foliorum 221. Corrector haud indoctus. Male tamen distinctae Satirae atque Epistolae.

C. Nro. 8072. 1, Juvenalis ferme integer. 2, Persius, manu longe recentiore scriptus, additis multis annotationibus. 3, Horatii Odae libri 1. praeter 18. priores et odae 19. ver-

sus, quibus incipit, 9.; libri 2. odae 4 primae et quintae versus 10; tertii oda 1. et secundae versus primi 18; epodi 3 primi et quarti versus primi 3. 4, Fragmenta Juvenalis. (De nouveaux fragmens de Juvénal, qui répètent une partie des premiers (?), et sont moins considérables.) Membranae item seculi post Christum natum X., olim Thuani, dein Colberti. Forma major (in-folio) praeterquam in Persio; notae in Juvenali nullae; in Persio frequentiores quam in Horatio, quem mutilatum esse intelligitur.

D. Nro. 7973. Horatii Carmina, Ars poët., Epodon liber, Carm. sec., Satirarum lib. 1. et secundi duae priores (nisi quod posterioris desunt versus extremi 5). Cod. seculi X. membran., formae quadratae (in 4o.), ante Petri Danielis Aurel. (cujus nomini adscriptus annus 1564.), postea Colbertinus, cum notis, praesertim interlinearibus, variis lectionibus bene multis, quibusdam etiam emendationibus. Scriptum per omnia monet Vand. *montes*, *rates*, *gentes*; saepe *capud*, *velud*; interdum *annis* pro *amnis*, et ubique *sonnus*; quae Italum descriptorem indicant.

E. Nro. 7972. Horatii Opera (eodem ordine, quo leguntur in cod. B), cum glossis et scholiis (frequentissimis in Odarum libro 1., nullis in Epistolis atque Satiris). Cod. membran., seculi X., olim Mentellianus. Post Epodos litteris grandioribus scripta haec leguntur, quae etiam in codd. Leidensi atque Reginensi reperit Bentlejus: *Vettius Agorius Basilius Mavortius, vir clarissimus et inlustris, ex comite domestico, ex consule ordinario* (fuit consul sine collega a. a Christo nato 527., et videtur esse antiquissimus operum, inprimis odarum, Horatii διασκευαστής), *legi et, ut potui, emendavi, conferente mihi magistro Felice, oratore urbis Romae.* Post seculare autem carmen habetur Panegyricus in imperatorem Ludovicum II., Lotharii filium, defunctum a. 875. A fronte legitur Horatii vita ea, quae Suetonio tribuitur. Forma codicis est quadrata minor (in-4o.); folia 195.

φ. Nro. 7974. Horatii Opera cum scholiis, libello de metris et vita poëtae (quae ad Suetonium refertur). Cod. membr.

seculi XI., olim Puteanus, simillimusque B libro, nisi quod forma est majore (du format petit in - folio). Folia 163. Notae multò facilius legi possunt quam quae habentur in codicibus modo descriptis.

γ. Nro. 7975. Horatii Opp. cum scholiis. Cod. membran. ejusdem formae atque aetatis, 100 foliis constans, sed quorum 1, 2, 3, 8, 99 et 100 (quae continent odas 6 priores et partem septimae, deinde odas 19, 20, 21, 22 et initium vigesimae 3. libri 1. Carminum, Epistolam ad Augustum inde a versu 248. et sequentem ad Florum) a manu recentissima suppleta sunt. Liber a pluribus scriptus paulo negligentius, nec fortasse ad unius autographi exemplar. Satirae positae ante Epistolas; quas separans ab illis folium continet excerpta quaedam ex libro 3. mythologiae Fulgentii.

H. Nro. 7976. Codex ejusdem argumenti membran., seculi XII. Forma quadrata minor (in-4o.), folia 154. Satirae item collocatae consueto loco. Liber vitiis scatens descriptoris, et qui correctorem non videatur expertus esse, nec tamen carens bònis lectionibus, quae conveniunt nonnunquam cum codicis D. Scholia perpauca. Hunc codicem et sequentes 4 iis tantum in locis consuluit Vand., in quibus 7 priores libri abhorrebant a vulgatis, neque aliter comparavit etiam Pulmanni et Valarti varias lectiones.

I. Nro. 7977. Horatii Opp. cum scholiis. Cod. membran. seculi XII., olim magistri Nicolai de Clamengiis, postea Colbertinus. Forma major (in-folio); folia 125; ordo carminum is, qui conspicitur in B et antiquissimis codd. Vitae Horatii 3, in his Suetonio tributa. Notae, maxima ex parte marginales, leguntur ab initio usque ad Od. 2, 17., item in Epistolarum libro 1. Satirae et Ars poët. nihil ostendunt praeter explicationes quasdam inter versus perscriptas, et varias lectt.

M. Nro 7979. Horatii Carmina, Ars poët. et Satirae (praeter libri 2. septimae versus 29. postremos et octavam totam) cum notis paucis in margine, longeque pluribus, sed

fere puerilibus, inter versus perscriptis. Codex membran. seculi XII., vel potius XIII., et quidem exeuntis, ut videtur Vanderburgio. Forma minor (petit in-folio ou grand in 4o.), folia non numerata. Loco Epistolarum Horatii posita fragmenta quaedam Lucani. Genus scripturae vitiosissimum.

N. Nro. 8212. Horatii Opp. Cod. membran. seculi XII., olim Mazarinaeus, minuta forma (in-8o. long), foliorum 97. Desunt vel totae, vel ex parte, odae libri 3. 14. et sequentes usque ad quarti tertiam, quae quidem nescio quo casu Epistolis mediis inserta est. Ars poëtica legitur post Carmen seculare. Scriptura satis elegans et correcta, sed compendiis frequentioribus minus placens. Notae additae odis 21. prioribus. Argumenta carminum brevia nec magnae rei a manu altera profecta sunt.

O. Nro. 8213. Horatii Opp. Cod. membran. sec. XII, olim Mazarinaeus, forma minima quadrata (un très-petit in-4o.), qui continetur foliis 100. Lambini nomen legitur in prima pagina, reperitque Vand. in hoc libro lectionem quandam memoratu dignissimam (une leçon très-remarquable; sed quae tandem est ea lectio?), quam in libro Jannoctiano se invenisse dicit Lamb. Ordo poëmatum vetustior, nisi quod carmen sec. et epodi praecedunt Artem poëticam. Figurae quidem litterarum paulo acutiores, initiales etiam pictae variis coloribus, et nonnunquam hominum vel bestiarum imaginibus ornatae; sed compendia rara, diphthongorum soni singuli separatim scripti, et orthographia sibi constans, quae sunt meliorum dotes codicum. Notae, non ita magni pretii, antiquae vel inter versus, vel in marginibus, sed parvissimis litteris exaratae, leguntur. Recentiores quaedam, quas vix legas, additae fortasse sunt a Lambino.

P. Nro. 8214. Horatii Opp. cum scholiis, sed paucis et brevibus, etc. Cod. membran., seculo XIII. curiose scriptus, olim Colberti. Forma minuta (in-8o. long), folia non numerata; epistolae collocatae ante Satiras. Adjecta sunt fragmenta quaedam Rhetoricorum ad Herennium. Hic

quoque litterae majusculae, praesertim in principiis librorum, ornatae, ut in O libro, sed majore cum arte delineatae. Peccatum subinde in Epodorum litteris initialibus vitio rubricatoris. Consentit fere liber cum B codice.

Q. Nro. 8215. Horatii Opp. (praeter odas priores 27 et partem vigesimae octavae libri 1.) Cod. seculi XIII. membran., olim Bigotianus. Forma, quae codicis P; foliorum numerus 97.

R. Nro. 8216. Codex similis ejusdem aevi, itemque in membrana scriptus, sed olim Colberti. Folia non numerata. Ordo carminum, ut in B et antiquis libris. Post epodos subscriptio legitur Vettii Agorii, de qua cf. cod. E. Scholia non unius scriptoris pauca numero sunt in Odarum libro 1. (nam ceteri Odarum libri et Epodi nulla habent) et in Arte poëtica. Recentior manus Epistolis adscripsit notas proliiores frequentioresque. Sequitur hic liber optimum aliquod exemplar, sed negligenter exaratus est trajectis verbis versibusque integris et inscriptionibus, nonnullis etiam omissis. Satirae atque Epistolae recte distinctae.

S. Nro. 8217. Horatii Opp. (sed manca) cum scholiis. Cod. membran. seculi XIII. et fortasse XIV., olim Colbertianus, forma minore (in-8o.), nec numeratis foliis. Finitur Epodorum liber epodi 11. versu 14; satirarum prior a tertiae sat. versu 88. incipit, secundus pertinet usque ad tertiae versum 317.; Ars poët. desideratur. Diphthongorum hic soni non distincti, compendia vocabulorum frequentissima, litterae initiales distortae, vitiorum ingens numerus. Insunt tamen aliquot propriae lectiones.

T. Nro. 8219. Horatii Opp. (item manca). Cod. seculi XIV. membran., olim Ludovici de Targny. Deest Odarum liber 1. inde ab odae 24. versu 7, item 2. liber usque ad odae 8. versum 14.; neque habentur ibi Satirae 1. libri 9. a versu 17. et sequentes, una cum altero libro et Epistolis. Vitia frequentia et pudenda, quae nonnullis in locis emendavit corrector. Habet tamen codex nonnihil proprii, et est cum ostendit A libri lectiones.

V. Codex olim bibliothecae Vaticanae, cujus numerabatur 3260., formae minoris (in-8o. long), foliorum 117. Romani referebant ad seculum XI., Parisienses et Vand. propter formam litterarum capitalium et compendia verborum frequentiora ad XII., imo ad decimi tertii initia, detrudunt. Nihilominus praestans liber, curiosissime scriptus secundum exemplar antiquissimum, notisque varii generis et argumentis carminum instructus, quorum argumentorum pleraque frustra alibi quaeras. Quod nonnunquam deteriores libros sequi videtur librarius, recteque monitis falsa temere admiscet, non eo valere debet, ut vilipendatur codex, quem optimis Horatii annumerare non dubitat Vanderburgius.

De libro Mongeziano, quem item adhibuit vir doctissimus, dictum in Annotationibus.

ADDENDA ET CORRIGENDA.

Numeri, qui leguntur in notis vol. I. paginis XIII. XIV. XVII., item LIX. seqq., sunt editionis Rom., cujus exemplar, quod operis describendum dederam, cum istae paginae corrigendae essent, reperiri in typographeo non poterat.

Prolegom. pag. XXXIX. extrema in nota leg.: *inhonestissimum.*

Ibid. p. LVII. not. vers. 1. leg.: *plurimis.*

Od. 1, 18, 13. leg.: *Berecyntio.*

Epod. 9, 23. l.: *Iugurthino.*

Sat. 2, 6, 115. l.: *Personuit.*

Annotationum voluminis 1. p. 1. Fidem loci de Horatio intemperantiore ad venerem etiam Rutgersius Venus. Lect. c. 26. minime labefactare conatur, sed ea verba Suetonio tribuit cum ceteris.

Ibid. p. 6. versu 3. leg.: *Me.* Rutgers. etc.

Ibid. versu 15. dele verba *regnare.* Epist. 1, 10, 8.

Ibid. versu 24. dele *in* praepositionem.

Ibid. pag. 10. vers. 1. lege: Placuit illud etiam Rutgersio Venus. Lect. c. 2. et Wakefieldio — Eichstadius. Rutgersius:

Cum veteribus, inquit, libris malo *visit*, quod et in Pinakeriano exstat. Ita libro 3. ode 28. de Venere:

—— *Quae Cnidon*,
Fulgentesque tenet Cycladas, *et Paphon*
Junctis visit *oloribus*.

Apollonius libro 3. (vers. 41.) de Vulcano:

„Ἀλλ' ὁ μὲν εἰς χαλκεῶνα καὶ ἄκμονας ἦρι βεβήκει.

Ibid. p. 11. vers. 13. l.: *imperativus*.

Ibid. p. 17. versu imo l.: etiam Rutgersii veteres (in Notis ejus) et 13 Vandd. etc. Rutgersius: „Putes," inquit, „legendum *tactibus*. Claudianus ex hoc, ut videtur, loco de Laïde, sed jam anu:

—— *noctisque recedit*
Ambitus, *et raro pulsatur janua tactu*.

Ego tamen vulgatam immutari nolim."

Ibid. p. 18. vers. 5. adde: *honores*, laudes, odae, ut τιμαὶ et similia apud Pindarum. Vide Rutgersii Notas.

Ibid. p. 51. adde: Od. 3, 19, 12. *Miscentor* Rutgers. Venus. Lect. c. 7.

Ibid. p. 55. versu 5. post verbum *simulant* haec addas velim: Mimnermus:

Δεινοὶ γὰρ ἀνδρὶ πάντες ἐσμὲν εὐκλεεῖ
Ζῶντι φθονῆσαι, κατθανόντα δ' αἰνέσαι.

Ibid. p. 60. vers. 4. post *mavis* haec forte exciderunt: „Rutgers. Venus. Lect. c. 8. legendum suspicabatur *nubis*." Et vers. 7. post *navis* haec: „unde Rutgersio venerat ista conjectura. Qui quidem de versu ejus Odae 37. monet, sic plane legi in Hercule Oetaeo: *Levis una mors est. Levis; at extendi potest*."

Ibid. p. 67, media l.: *pleneque — ivit* etc.

Ibid. p. 80. in nota l.: Cf. Rutgers. in Notis et dicta etc.

Ibid. p. 102. vers. 8. l.: exponunt Rutgers. Venus. Lect. c. 4. et Mitsch.

Ad Sat. 1, 3, 91. Rutgersius ibid. c. 20. comparat illud Lucilii: *Tres a Deucalione grabati restibu' tenti*.

Ad Sat. 1, 5, 52. *Sarmentum* illum, de quo Juvenalis 5, 3.

et ejus ibi scholiastes, Octaviani primum delicias, dein scurram, intelligit Rutgers. Venus. Lect. c. 16. Idem ejusdem sat. versu 72. vulgatam lectionem defendens Venus. L. c. 10. non aliter haec laudare monet etiam veterem Persii scholiasten, et plura synchyseos exempla profert ex Horatio.

Ad Sat. 1, 10, 6. *Et Laberî mimos* etc. Rutgers Venus. L. c. 27.: Seneca (pater) libro VII. controversia 3., quo loco de eo vitio agit, quod e captione unius verbi plura significantis nascitur: *Auctorem hujus vitii ajebat* (Cassius Severus) *Pomponium Atellanarum scriptorem fuisse; a quo primum ad Laberium transisse hoc studium imitandi, deinde ad Ciceronem, qui illud ad virtutum studia transtulisset. Nam, ut transeam innumerabilia, quae Cic. in orationibus aut in sermone dixit, et nota ut non referam a Laberio dicta, cum mimi ejus, quidquid modo tolerabile habent, tale habeant* etc.

Ad ejusdem sat. vers. 66. Similiter atque Casaubonus Rutgers. Venus. Lect. c. 20.: *Quam Rudiis, Graecis intacti, carminis auctor. Auctor Rudiis*, ut *hospes Zacyntho* ap. Plautum Mercat. 5, 2, 99. etc.

Ad Sat. 2, 2, 123. Bene Rutgers. Venus. Lect. c. 22.: „Culpa ei velut modimperatrix erat, quae praescriberet, quantum bibiturus esset. — Contra Seneca epist. 87., qua frugalitatem suam narrat, *site* se *magistra* bibisse dicit.“ (secundum Rutgersii correctionem.)

Ad Epist. 1, 15, 31. *tempestas — macelli.* Alexis Comicus apud Athenaeum lib. 8., laudante Rutgersio in Notis ad Horatium p. 434. edit. Traject., quam curavit Petrus Burmannus a. 1699.:

Πρότερον μὲν εἰ πνεύσειε βοῤῥᾶς ἢ νότος
Ἐν τῇ θαλάττῃ λαμπρὸς, ἰχθὺς οὐκ ἐνῆν
Οὐδενὶ φαγεῖν· νυνὶ δὲ πρὸς τοῖς πνεύμασι
Τούτοις Φαΰλλος προςγέγονε χειμὼν τρίτος κ. τ. λ.

Ad Epist. 1, 16, 1. De fundo seu villa Horatii vid. etiam politissimus J. J. Gerning in libro germanico, qui sic inscriptus est „Reise durch Oestreich und Italien (a'.1797. et 1798.)“, 3. voluminis pagg. 178. seqq., ubi et satis elegans icon ejus villae cum montibus circumjacentibus conspicitur.

Ad ejus epistolae versum 64. Lucilius, notante Rutgersio Venus. L. c. 19.:

Mordicus petere aurum e coeno expediat, e flamma cibum.

De editione Bodoniana clarissimus Gerningius ejusdem Itinerarii vol. 3. pag. 260.: „Im Jahr 1791 gab Bodoni seinen Horaz in groſs Folio heraus, wovon nicht mehr als 300 Exemplare, darunter 50 auf französischem Velin-Papier, gedruckt wurden. Dieses Werk hat seinen Ruhm vollends gegründet, und ist jezt sehr selten geworden, so daſs es auf Velin-Papier bis 50 Ducaten bezahlt wird.“

Empfehlungswerthe Bücher.

Eckerle, W. W., Naturlehre, mit Rücksicht auf die aus Unkunde derselben entstehenden Volksirrthümer für den Schul- und Selbstunterricht und für Volkslehrer, mit 2 Blättern Abbildungen in Steindruck. 8. 1 thlr. 4 gr. sächs. od. 1 fl. 48 kr. rhein.

Wenn schon der Titel zeigt, wie wichtig und nützlich ein solches Buch für alle Stände und Verhältnisse des Lebens ist, so ist es um so erfreulicher, versichern zu können, daſs dasselbe hier von einem Manne gegeben wird, der mit vielseitiger erprobter Kenntniſs des Gegenstandes, mit Erfahrung und warmer Liebe für das Gute alle Hülfsquellen bis zur neuesten Zeit benutzte.

In einem angenehmen leichtfaſslichen Styl sind hier die Gesetze der Natur dargestellt, und durch Erscheinungen und Beobachtungen aus dem täglichen Leben den Lesern so nahe gelegt, daſs das Interesse durch erleichterte Erkenntniſs unendlich gesteigert, und durch lehrreiche Unterhaltung befriedigt wird. Das Buch verdient also nicht nur in Lehranstalten angewendet zu werden, sondern es sollte billig in die Hände eines jeden kommen, der über die Verhältniſse und Erscheinungen der Natur nachdenken, oder seine vielleicht bereits gesammelten Einsichten befestigen, berichtigen und erweitern, und davon in so manchen Fällen eine reichlich lohnende Anwendung machen will.

Bei gutem Druck ist auf möglichste Wohlfeilheit Rücksicht genommen.

Ansichten über die bildenden Künste und Darstellung des Ganges derselben in Toscana; zur Bestimmung des Gesichtspunctes, aus welchem die neudeutsche Malerschule zu betrachten ist. Von einem deutschen Künstler in Rom. 8. 1 thlr. 6 gr. sächs. od. 1 fl. 54 kr. rhein.

Die neudeutsche Kunstschule, als eine der wichtigsten und interessantesten Erscheinungen der neueren Zeit, ist seit Kurzem ein Gegenstand der Aufmerksamkeit des deutschen Publikums geworden. Indessen fehlte bis jetzt eine treue Darstellung der Grundsätze dieser neuen Schule und eine Uebersicht des bisher schon durch sie geleisteten. Diesen Mängeln hilft die vorliegende Schrift ab. Der Verfasser, selbst ein talentvoller Künstler, hielt es zu seinem Zwecke für nützlich, vorerst den Gang der Kunst bei irgend einem Volke zu beschreiben, bei welchem sie einen hohen Grad von Ausbildung erreichte, um dadurch das Leben der Kunst, als ein in sich und mit dem ganzen Leben des Volkes organisch zusammenhängendes darzustellen. Er wählte dazu die Toscaner. Hierauf geht er zur Schilderung der neudeutschen Schule über. Er zeigt, wie nach den ersten Anfängen, von Carstens an, das Entstehen derselben mit dem allgemeinen Wiederaufleben des Volkes in Verbindung stand, schildert das Leben der deutschen Künstler in Rom, characterisirt mehrere der ausgezeichnetsten derselben, beschreibt ihre Werke und stellt ihre Grundsätze dar. Alsdann geht der Verfasser zur practischen Anwendung dieser Grundsätze über, untersucht den gegenwärtigen Zustand der Academien, wobei er besonders die zu Paris berücksichtigt, und giebt die Mittel an, sie besser einzurichten. Zuletzt aber setzt er auseinander, wie eigentlich die Kunst ohne alle Academien im Leben selbst sollte gefördert werden.

Dem Kunstfreunde mufs diese Schrift höchst erwünscht seyn, da sie die erste ist, welche über die wichtigste Erscheinung in der neuern Kunstgeschichte genügende Auskunft giebt, nicht minder aber auch wegen der darin enthaltenen toscanischen Kunstgeschichte, welche so bearbeitet nirgend anderswo zu finden ist, weshalb auch denjenigen, welche Italien besuchen wollen, kein besseres Handbuch kann empfohlen werden.

Q. Horatii Flacci Opera, ad MSS. codd. Vaticanos, Chisianos, Angelicos, Barberinos, Gregorianos, Vallicellanos aliosque plurimis in locis emendavit, notisque illustravit, praesertim in iis, quae Rom. antiquitates spectant, Carolus Fea, JCtus, Bibliothecae Chisianae et Rom. antiquitatum Praefectus. Denuo recensuit, adhibitisque no-

vissimis subsidiis curavit F. H. Bothe, Dr. phil. etc. Ausgabe auf schön weiss Druckpapier. gr. 8. Mit neuer Schrift.

Horaz ist der gelesenste aller alten Dichter, selbst Homer nicht ausgenommen. Jedermann begehrt daher eine gute Ausgabe desselben. Allein so manche Herausgeber sich auch diesem Ideal näherten, so blieb doch ihre Arbeit entweder unvollendet, oder sie wurde zu wenig bekannt, oder zu theuer, um Gemeingut werden zu können.

Das Verdienst der Fea'schen Ausgabe des Horaz ist anerkannt. Fea ist Italiener, in Rom erzogen, mit jedem Punkt seines schönen Vaterlandes durch eigene Anschauung bekannt; er bekleidet die Aemter eines Präfect der Alterhümer und der Bibliothek Chigi zu Rom, ist Rechtsgelehrter und sachkundiger Herausgeber von Winkelmanns Geschichte der alten Kunst. Unter jedem dieser Gesichtspunkte eignet er sich bei seinem freimüthigen und im Ganzen sehr gesunden Urtheil zu einem Herausgeber des Horaz, und es war besonders seit F. A. Wolf's ausgezeichneter Empfehlung dieser Ausgabe in den literar. Analecten 2tes Heft ein fast allgemeines Verlangen danach entstanden.

Wenn nun gleich die Liebhaber zunächst den Fea'schen Text hier erhalten sollen: so hatte der deutsche Herausgeber doch Zeit, mehr zu geben, und er glaubte sich dazu verpflichtet, da ihm theils neuere Hülfsmittel zu Gebote standen, besonders Vanderbourg und Heindorf, theils Fea, trefflich im Ganzen, doch im Einzelnen irrt und mangelhaft ist. Es wurden daher die Anmerkungen und Berichtigungen des Herausgebers und Johannis Georgii Graevii Scholia in Horatii odarum libros duo priores nunc primum edita in einem besondern Bande hinzugefügt, in Rücksicht dessen, sowie alles Obigen, wir uns, zur Bestätigung, auf die in Nr. 44. der Heidelberger Jahrb. v. Jahr 1820. abgedruckte ausführliche Recension des ersten Theils beziehen, mit welcher man auch die Beurtheilungen in den Göttinger Anzeigen 1820, 163. St., und im Leipz. Allgem. Repertor. der neuesten in- u. ausl. Litt. 1820. Bd. 2. St. 1., vergleichen kann.

Der Ladenpreis dieses ersten (30 Bogen starken) Bandes ist 3 fl. 45 kr. rheinisch, oder 2 thlr. 12 gr. sächs., und der des 2ten wird wenigstens eben so hoch werden, da dieser den ersten Theil an Bogenzahl noch übersteigt. Bis zum November 1820 war der Pränumerationspreis für das ganze Werk 5 fl. 30 kr. rhein. oder 3 thlr. 18 gr. sächs. Dieser kann für das Jahr 1821 nur noch in dem bestimmten Falle Statt finden, dass sechs Exemplare zugleich bestellt und wirklich vorausbezahlt werden. Nur unter dieser Bedingung werden auch andere Buchhandlungen im Stande seyn, den Pränumerationspreis noch im Laufe dieses Jahrs zu halten.

Wir glaubten, diejenigen, welche etwa diese Annotationes ad Horatium einzeln besitzen, durch Wiederhohlung unserer ausführlichen Anzeige auf die Unternehmung, welche den besondern Abdruck veranlasste, aufmerksam machen zu müssen.

Say, J. B., Darstellung der National-Oeconomie oder der Staats-Wirthschaft, enthaltend eine einfache Entwickelung, wie die Reichthümer des Privatmanns, der Völker und Regierungen erzeugt, vertheilt und consumirt werden. Aus dem Französischen der dritten, gänzlich umgearbeiteten, verbesserten und mit einem Auszug der Haupt-Grundsätze dieser Wissenschaft vermehrten Ausgabe, übersetzt und mit Anmerkungen begleitet von Carl Ed. Morstadt. gr. 8. 2 Bde. 70 Bogen. Ladenpreis 5 Rthlr. 18 gr. sächs. oder 9 fl. rhein.

Gegenwärtig, wo es noch immer die lebhafteste Angelegenheit der Regenten, Staatsbeamten und Volksrepräsentanten ist, dem durch so harte Erfahrungen jeder Art niedergedrückten Wohlstand wieder aufzuhelfen, wo die Gebildetsten aller Stände nach Vervollkommnung ihrer Einsichten in die Quellen des Nationalreichthums ringen, ist es gewiss höchst willkommen, in den Besitz eines Werks zu gelangen, das schon längst von allen Sachkennern unsers Welttheils das Prädicat eines Meisterwerks erhalten hat. Eben so klar, als freimüthig ist das Resultat angestrengter Beobachtungen und vieljähriger Erfahrung von dem Verfasser niedergelegt, und der Staatsmann, der Kaufmann, der Rechtsgelehrte, der Manufacturist und der Landwirth finden hier die befriedigendsten Aufschlüsse über Wesen und Gang des Landbaues, der Manufactur- und Handels-Industrie, über Geldumlauf, Handelsbeschränkung, Colonial-Systeme, Getreide-Handel, Münzwesen, Banken und Papiergeld; über Preisveränderung, Zinsfuss, Wucher, Bevölkerung, Luxus, Staatsaufwand, Besteurung und Staatsschulden. — Die Uebersetzung ist mit möglichster Treue in einem schönen und leichtfasslichen Styl ausgearbeitet, und, so weit es möglich schien, mit erläuternden Anmerkungen begleitet. Wenn 6 Exemplare zugleich bestellt werden, so werden dieselben noch für einige Zeit gegen baare portofreie Einsendung des Betrags für 42 fl. erlassen.

GEDRUCKT IN DER KATHOL. BÜRGERHOSPITALS-BUCHDRUCKEREI
ZU MANNHEIM.

BSB Bayerische StaatsBibliothek

MDZ Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Bothe, Friedrich Heinrich, / Graevius, Johannes Georgius, / Bothe, Friedrich Heinrich

Friderici Henrici Bothii Annotationes ad Horatium a Carolo Fea editum Romae acc. Johannis Georgii Graevii Scholia in Horatii odarum libros duo priores

Heidelbergae 1821

Bamberg, Staatsbibliothek -- L.r.o.307(2#2
urn:nbn:de:bvb:12-bsb11728800-8